

OBČINA
SLOVENSKA BISTRICA
O b č i n s k i s v e t

**8. redna seja občinskega sveta
dne 20. februarja 2020**

Gradivo za 15. točko dnevnega reda

ZADEVA: Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2050

Poročevalka: Simona ZAVEC, višja svetovalka na Oddelka za splošne in pravne zadeve

**O B Č I N A
SLOVENSKA BISTRICA**

Občinska uprava
Oddelek za splošne in pravne zadeve

Kolodvorska ulica 10, 2310 Slovenska Bistrica

telefon: h.c. + 386 2 / 843 28 00, 843 28 22, fax: + 386 2 / 81 81 141, e-mail: obcina@slov-bistrica.si

uradna spletna stran: <http://www.slovenska-bistrica.si>

Številka: 350-3/2020

Datum: 3. 2. 2020

**O B Č I N A
SLOVENSKA BISTRICA
O b č i n s k i s v e t**

ZADEVA: Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2050

I. PREDLAGATELJ

Mag. Branko ŽNIDAR

II. DELOVNO TELO, PRISTOJNO ZA OBRAVNAVO

Odbor za okolje in urejanje prostora

III. VRSTA POSTOPKA

Enofazni

IV. PRAVNE PODLAGE ZA SPREJEM

- Statut občine Slovenska Bistrica (Uradni list RS, št. 79/19).

V. *NAMEN IN CILJ SPREJEMA*

1 UVOD

Ministrstvo za okolje in prostor RS (v nadaljnjem besedilu: MOP RS) pripravlja dokument Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2050 (v nadaljnjem besedilu: SPRS 2050 (2020)), ki bo nadomestil dokument Strategija prostorskega razvoja 2004. Strategija prostorskega razvoja Slovenije (v nadaljnjem besedilu: SPRS) je temeljni prostorski strateški dokument, v povezavi s Strategijo razvoja Slovenije in drugimi državnimi akti ter razvojnimi cilji Evropske Unije.

SPRS vsebuje vizijo prostorskega razvoja države z dolgoročnimi cilji prostorskega razvoja in dolgoročnim konceptom prostorskega razvoja s prednostnimi nalogami in usmeritvami za doseg ciljev prostorskega razvoja. Strategija določa strateške usmeritve in izhodišča za urejanje prostora na državni, regionalni in občinski ravni. Razvojni dokumenti posameznih področij in dejavnosti ne smejo biti v nasprotju s SPRS, kar določa 66. člen Zakona o urejanju prostora (Uradni list RS, št. 61/17; v nadaljnjem besedilu: ZUREP-2). Vsebina SPRS-ja 2050 je še toliko bolj pomembna, saj je krovni dokument, ki bo vplival na dokumente občinske ravni. Vse dokumente, ki se bodo sprejemali na lokalnem nivoju, bo potrebno usklajevati s sprejeto SPRS 2050.

SPRS 2050 podaja cilje in koncepte prostorskega razvoja Slovenije, usmeritve za doseg ciljev in izvajanje koncepta prostorskega razvoja, usmeritve za razvoj/oblikovanje javnih politik, upravljanje in povezovanje za izvajanje strategije in spremljanje doseganja ciljev prostorskega razvoja (SPRS 2050, 2020).

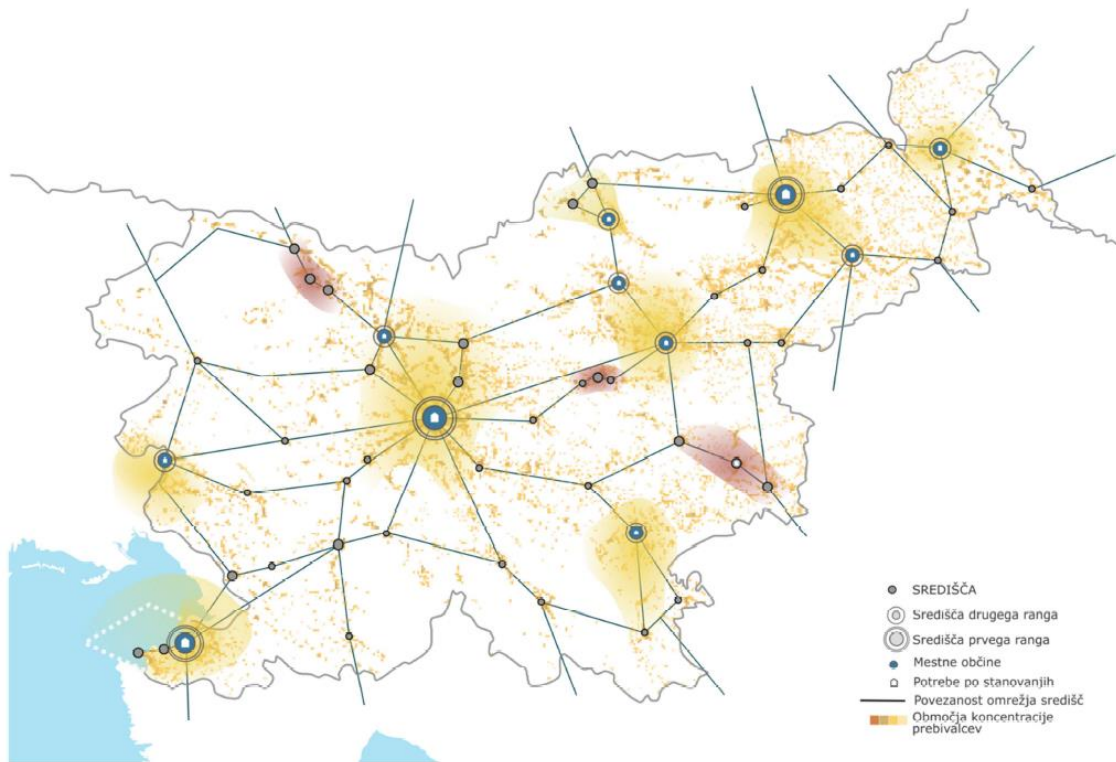
MOP RS je objavil osnutek SPRS 2050 na spletu (<https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/strategija-prostorskega-razvoja-slovenije/>), ki je v javni razpravi od 15. 1. 2020 do 15. 3. 2020.

2 STRATEGIJA PROSTORSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE 2020

Koncept prostorskega razvoja Slovenije je v SPRS 2050 opredeljen na način, da vzpodbuja krepitev notranje prostorske kohezije države ter razvojno vključevanje Slovenije v evropski prostor in makroregionalne povezave. Koncept prostorskega razvoja vsebuje elemente: razvojni koridorji in vstopne točke, policentrični urbani sistem¹ s središči in širšimi mestnimi območji, podeželje in zeleno infrastrukturo. Prostorski razvoj sledi načelom policentričnega razvoja in racionalne organizacije (SPRS 2050, 2020: 29).

2.1 POLICENTRIČNI URBANI SISTEM

S SPRS 2050 se vzpodbuja policentrični urbani sistem (slika 1), ki temelji na organizaciji splošnega javnega in gospodarskega pomena, prispeva k racionalnemu in učinkovitemu prostorskemu razvoju; prispeva k izboljšanju kakovosti bivanja v urbanih naseljih; ustvarja privlačna, vitalna in konkurenčnejša urbana naselja ter zmanjšuje trend odseljevanja na obrobje in suburbanizacijo (SPRS 2050, 2020: 32).

Slika 1: Prikaz središč policentričnega urbanega sistema Slovenije z območji koncentracije prebivalcev (SPRS 2050, 2020: 33).

2.1.1 Središča v policentričnem urbanem sistemu

Hierarhično razvrščanje središč različnih ravni tvorijo policentrični urbani sistemi. V SPRS 2050 so opredeljene štiri ravni središč. Raven hierarhije središč mest dosega sama z izpolnjevanjem

¹ »Policentrični urbani sistem je hierarhično členjenje omrežja naselij z njihovimi gravitacijskimi območji. Urbana središča različnih ravni so v sistemu medsebojno funkcionalno in infrastrukturno povezana« (SPRS 2050, 2020: 7).

kriterijev, ki so prikazana na sliki 2 ali s funkcijskim povezovanjem in dopolnjevanjem središč v okviru štirih mestnih območij in drugih območij funkcionalnega povezovanja (SPRS 2050, 2020: 33).

raven središča	število prebivalcev naselju	število prebivalcev v občini	št. preb. ŠMO	število delovnih mest (občina)	Prometno vozlišče	lega cestna inf.	lega žel. inf. - mednarodna	dodatni kriteriji
I	90.000	100.000	200.000	50.000	mednarodno	AC	DA	obsežna konurbacija
II	15.000	20.000	50.000	10.000	nacionalno	AC/HC	DA	obmejnost, obsežno podeželsko zaledje, oddaljenost od drugih središč enake ali višje ravni, sedež MO, oblikovano ŠMO z vsaj 50.000 prebivalci
III	5.000	10.000	50.000	3.000	regionalno	-	-	obmejnost, obsežno podeželsko zaledje, oddaljenost od drugih središč enake ali višje ravni, pomembno prometno vozlišče
IV	3.000	5.000	-	2.000	-	-	-	obmejnost, oddaljenost od središč enake ali višje ravni, nizka gostota poselitve v zaledju

Slika 2: Določitev ravni središč glede na poselitveni, gospodarski in prometni potencial (SPRS 2050, 2020: 34).

Slika 3 prikazuje kriterij za določitev ravni središč glede na opremljenost s storitvami splošnega pomena.

raven središča	zdravstvo	šolstvo	javna uprava	sodstvo	kultura
I	univerzitetni klinični center večja regionalna bolnišnica	sedež javne univerze raziskovalne institucije	vladne službe diplomatska predstavništva ministrstva	vrhovno višje	univerzitetna knjižnica, narodno gledališče, muzeji in galerije
II	večja splošna bolnišnica	sedež visoke šole fakultete akademije	ministrstva izpostava ministrstva ali zavodov	višje	ljudsko gledališče, pokrajinski muzej, splošna knjižnica
III	specializirana bolnišnica zdravstveni dom	sedež višje šole sedež srednje šole	izpostava ministrstva ali zavodov	okrožno okrajno	muzej, galerija, splošna knjižnica
IV	zdravstveni dom	sedež srednje šole	teritorialna organizacija (dekoncentracija) državne uprave	okrajno	muzej, galerija, splošna knjižnica

Slika 3: Kriteriji za določitev ravni središč glede na opremljenost s storitvami splošnega pomena (SPRS 2050, 2020: 34).

»Krepitev obstoječih funkcij in dejavnosti ali prestrukturiranje mest za nove dejavnosti v skladu z njihovimi specifičnimi prednostmi (lega, znanje, infrastruktura, delovna sila, prepoznavnost, kulturna dediščina) krepi konkurenčnost slovenskih mest, ohranja njihovo privlačnost za obstoječe prebivalstvo in zmanjšuje poselitveni pritisk v suburbaniziranih območjih na obrobju središč najvišje ravni. V središča policentričnega urbanega sistema se v skladu s prepoznanimi razvojnimi potrebami usmerja razvoj poselitve in skrbi za zadostno ponudbo stanovanj. Izven središč in širših mestnih območij ter drugih območij funkcionalnega povezovanja se izvaja ukrepe za ohranjanje obstoječe poselitve in ohranjanje aktivnega stavbnega fonda s prenovo in funkcionalno modernizacijo, ne spodbuja pa se širitve naselij« (SPRS 2050, 2020: 33-34).

V SPRS 2050 so mesta razvrščena v štiri ravni (I., II., III. in IV. raven). Slovenska Bistrica je uvrščena v središče IV. ravni. Središča IV. ravni se s SPRS 2050 vzpodbuja tako, da zagotavljajo najmanj zdravstveni dom oziroma zdravniško oskrbo na primarni ravni in teritorialno organizacijo državne uprave; središča tretje ravni, ki so oddaljenejša od središč višjih ravni, pa tudi srednje šole in okrajno sodišče (SPRS 2050, 2020: 34).

3 MODEL PROSTORSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE 2050

Razvrstitev središč so pripravljavci določili na podlagi analize stanja, ki je predstavljena v strokovnem poročilu *Model prostorskega razvoja Slovenije 2050 (2018) in strateške usmeritve k zagotavljanju racionalnega in vzdržnega razvoja s policentričnim sistemom poselitve* (Model prostorskega razvoja Slovenije 2050, 2018: 17).

3.1 DOLOČITEV RANGA SREDIŠČ

Za določitev ranga središč so bila obravnavana središča z vsaj 3.000 prebivalci, ki so jih razvrstili na podlagi povprečja treh kriterijev:

- število prebivalstva v naselju/središču,
- opremljenost naselij/središč s funkcijami,
- gospodarski potencial naselij/občinskih središč.

Končen rezultat razvrstitve središč je izračun povprečne ocene izbranih kriterijev (število prebivalcev, opremljenost s funkcijami, gospodarski potencial; Model prostorskega razvoja Slovenije 2050, 2018: 17).

V postopku določanja ranga središč je bila vključena tudi Slovenska Bistrica, v nadaljevanju podajamo povzetke kriterijev.

3.1.1 Število prebivalcev

Za analizo središč glede na kriterij število prebivalstva v središču so bili uporabljeni podatki Statističnega urada RS² iz leta 2017 (Model prostorskega razvoja Slovenije 2050, 2018: 54). Po podatkih Modela prostorskega razvoja Slovenije 2050 (2018: 59) ima naselje Slovenska Bistrica, 7.964 prebivalcev v središču/naselju in 25.468 prebivalcev v občini (slika 4). Na podlagi opravljene analize je Slovenska Bistrica dosegla *4 stopnjo centralnosti naselij glede na število prebivalcev* (od šestih stopenj; slika 5).

Naselje	Št. prebivalcev v središču/ naselju	Št. prebivalcev v občini	Stopnja centralnosti naselij glede na število prebivalcev
Ljubljana	280.310	288.919	1
Maribor	94.876	111.079	2
Celje	38.079	49.380	2
Kranj	37.553	56.081	2
Koper / Capodistria	25.319	51.361	2
Velenje	24.923	32.718	2
Novo mesto	23.321	36.433	2
Ptuj	17.780	23.117	3
Trbovlje	13.932	16.221	3
Kamnik	13.768	29.416	3
Nova Gorica	13.102	31.825	3
Jesenice	12.928	20.754	3
Domžale	12.908	35.513	3
Škofja Loka	11.691	22.935	3
Izola / Isola	11.323	16.015	3
Murska Sobota	11.194	18.870	3
Postojna	9.423	16.176	4
Logatec	9.347	13.802	4
Vrhnika	8.696	16.907	4
Kočevje	8.305	15.881	4
Slovenska Bistrica	7.964	25.468	4
Grosuplje	7.336	20.284	4
Slovenj Gradec	7.293	16.621	4

Slika 4: Občinska središča razvrščena po številu prebivalstva (Model prostorskega razvoja Slovenije 2050, 2018: 59).

² Število prebivalstva po občinah in naseljih, 2017. SURS.

Stopnja centralnosti	Kriterij: število prebivalcev v naselju ⁹	Število naselij / naselja
1 središče mednarodnega pomena	>101.000	1: Ljubljana
2središče nacionalnega pomena	20.001 – 100.000	6: Maribor, Celje, Kranj, Koper, Velenje, Novo mesto
3 središče regionalnega pomena	10.001 – 20.000	9: Ptuj, Trbovlje, Kamnik, Nova Gorica, Jesenice, Domžale, Škofja Loka, Izola, Murska Sobota
4 središče medobčinskega pomena	3.001 – 10.000	49: Postojna, Logatec, Vrhnika, Kočevje, Slovenska Bistrica, Grosuplje, Slovenj Gradec, Krško, Brežice, Ajdovščina, Ravne na Koroškem, Litija, Mengeš, Zagorje ob Savi, Radovljica, Idrija, Sežana, Črnomelj, Medvode, Hrastnik, Slovenske Konjice, Bled, Rogaška Slatina, Žalec, Šentjur, Prevalje, Sevnica, Ilirska Bistrica, Ruše, Miklavž na Dravskem polju, Cerknica, Trzin, Piran, Trebnje, Šempeter – Vrtojba, Tržič, Žiri, Ribnica, Tolmin, Laško, Ljutomer, Ankaran, Šenčur, Metlika, Lenart, Mežica, Dravograd, Brezovica, Gornja Radgona
5 središče lokalnega pomena	1.500 – 3.000	41: Lendava, Železnik, Zreče, Šoštanj, Radlje ob Dravi, Hoče, Škofljica, Rače, Borovnica, Beltinci, Vojnik, Polzela, Ig, Črna na Koroškem, Muta, Radenci, Šentilj, Ivančna Gorica, Pivka, Radeče, Ormož, Renče, Semič, Lovrenc na Pohorju, Straža, Vipava, Mislinja, Štore, Naklo, Šmarje pri Jelšah, Bohinj, Dragomer, Prebold, Cerklje na Gorenjskem, Vodice, Odranci, Duplek, Bovec, Divača, Vuzenica, Kranjska Gora
6 središče vicinalnega pomna	<1.500	106: Cerkno, Rogatec, Šentjernej, Kostanjevica, Turnišče, Horjul, Oplotnica, Šmartno pri Litiji, Selnica ob Dravi, Mirna, Dornava, Kanal, Kidričevo, Poljčane, Gorenja vas, Črenšovci, Kobarid, Ljubno, Benedikt, Središče ob Dravi, Žužemberk, Gornji Grad, Mirna Peč, Gorje,

Slika 5: Kriterij za določitev stopnje centralnosti središč glede na število prebivalstva (Model prostorskega razvoja Slovenije, 2050: 63).

3.1.2 Opremljenost s funkcijami

Za oceno opremljenosti s funkcijami so uporabili podatke ZZZS-Poslovno poročilo za leto 2016, podatke z analizo srednje šole in dijaške domove (Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport, 2016), seznam visokošolskih zavodov (oktober 2017) in seznam sodišč (oktober 2017).

Opremljenost s funkcijami so razvrstili v štiri glavne funkcije:

- zdravstvo (UKC – univerzitetni klinični center, SB – splošna bolnišnica, KI – klinike in inštituti, SPB – specialne bolnišnice, ZP – zdravstvena postaja),
- šolstvo (UNI – sedež univerze, VIS – sedež visoke šole, fakultete, akademije, VIŠ – sedež višje šole, SŠ – sedež srednje šole),
- javna uprava (FURS – finančni urad Finančne uprave RS, GURS – območna geodetska uprava Geodetske uprave RS, UVHVVR – Območni urad Uprave RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin, ZRSZ – območna enota Zavoda RS za zaposlovanje, ZRSVN – območna enota Zavoda RS za varstvo narave, ZVKDS – območna enota Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije),
- sodstvo (VRHOVNO – Vrhovno sodišče, VIŠJE – Višje sodišče, OKROŽNO – Okrožno sodišče, OKRAJNO – Okrajno sodišče), na osnovi izračuna povprečja so podali oceno stopnje centralnosti naselij glede na povprečje funkcij (Model prostorskega razvoja Slovenije 2050, 2018: 64 cit po Nared, 2016).

Naselje	Zdravstvo	Šolstvo	Javna uprava	Sodstvo	Stopnja centralnosti naselij glede na povprečje funkcij (Nared, 2016)
			ZRSZ, ZZZS, UE		
Kočevje	ZD	SŠ	FURS, GURS, ZRSZ, UF	OKRAJNO	3,75
Slovenska Bistrica	ZD	SŠ	UE	OKRAJNO	3,75
Grosuplje	ZD	OS	UE	OKRAJNO	3,75
Slovenj Gradec	SB	VIS, VIŠ, SŠ	GURS, ZRSZ, UE	OKROŽNO, OKRAJNO	2,5
Krško	ZD	VIS, SŠ	GURS, ZRSZ, UE	OKROŽNO, OKRAJNO	3
Brežice	SB, ZD	VIŠ, SŠ	FURS, ZRSZ, UE	OKRAJNO	3

Slika 6: Analiza središč glede na opremljenost s funkcijami (Model prostorskega razvoja Slovenije, 2050: 66).

Pri naselju Slovenska Bistrica so bili upoštevani naslednji podatki:

- *zdravstvo* (ZD – zdravstveni dom),
- *šolstvo* (SŠ – sedež srednje šole),
- *javna uprava* (UE – upravna enota),
- *sodstvo* (OKRAJNO – Okrajno sodišče).

Slovenska Bistrica je dosegla povprečje stopnje centralnosti naselij glede na povprečje funkcij 3,75 (slika 6). Iz slike 7 je razvidno, da se je Slovenska Bistrica glede na povprečje razvrstila v 4 raven (od šestih ravni; Model prostorskega razvoja Slovenije 2050, 2018:66 cit po Nared, 2016).

Na podlagi pregleda analize središč glede na opremljenost s funkcijami je Občina Slovenska Bistrica ugotovila, da pri kriteriju javne uprave niso bili upoštevani naslednji organi javne uprave: FURS - Finančni urad Finančne uprave RS, ZZZS – Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, GURS - Geodetska uprava RS, ZRSZ – Zavod RS za zaposlovanje). Glede na navedeno izhaja, da Slovenska Bistrica ni bila ustrezno vrednotena, saj je v mestu Slovenska Bistrica veliko državnih institucij, ki nudijo prebivalcem storitve. Menimo, da bi morali vrednotiti še druge organe državne uprave, ki se nahajajo v mestih npr. Sklad kmetijskih zemljišč RS, druge institucije, javne zavode in javna podjetja, katerih ustanoviteljica so občine.

Stopnja centralnosti	Kriterij ¹² :				število naselij / naselje
	Zdravstvo	Šolstvo	Javna uprava	Sodstvo	
1 središče mednarodnega pomena	univerzitetni klinični center večja splošna bolnica	sedež javne univerze raziskovalne institucije	vladne službe diplomatska predstavništva ministrstva	vrhovno višje	1: Ljubljana
2 središče nacionalnega pomena	večja splošna bolnica	sedež visoke šole, fakultete, akademije	ministrstva izpostava ministrstva (ali zavodov – npr. ZVN, ZVKD)	višje	6: Maribor, Celje, Koper, Novo mesto, Ptuj, Slovenj Gradec)
3 središče regionalnega pomena	specializirana bolnišnica zdravstveni dom	sedež višje šole	izpostava ministrstva (ali zavodov – npr. ZVN, ZVKD)	okrožno okrajno	10: Kranj, Brežice, Jesenice, Krško, Murska Sobota, Nova Gorica, Sežana, Trbovlje, Idrija, Postojna)
4 središče medobčinskega pomena	zdravstveni dom	sedež srednje šole	upravna enota	okrajno	29: Ajdovščina, Črnomelj, Domžale, Grosuplje, Ilirska Bistrica, Izola, Kamnik, Kočevje, Litija, Ljutomer, Radovljica, sevnica, <u>Slovenska Bistrica</u> , Slovenske Konjice, Šentjur, Škofja Loka, Tolmin, Velenje, Bled, Cerknica, Gornja Radgona, Laško, Lenart, Piran, Ravne na Koroškem, Trebnje, Vrhnika, Žalec, Zagorje ob

Slika 7: Določitev stopnje centralnosti središč glede na kriterij opremljenosti središč s funkcijami / storitvami splošnega pomena (Model prostorskega razvoja Slovenije 2050, 2018: 69).

3.1.3 Gospodarski potencial

3.1.3.1 Središča glede na gospodarski potencial

Za oceno kazalnika gospodarskega potenciala so uporabili podatke naslednjih dokumentov: delovno aktivno prebivalstvo po občini delovnega mesta, delovne migracije (SURS, 2016), List of 200 Largest Groups/Companies by Net Sales on Foreign Markets in 2015, Gospodarska zbornica Slovenije in namenska raba prostora po občinah Slovenije (MOP, 2017) (Model prostorskega razvoja Slovenije 2050, 2018:71).

Kriterij, ki obravnava gospodarski potencial združuje podatke: delovnih mest v občini središča, indeks delovne migracije, sedež večjih (izvoznih) podjetij, oceno prostorskega potenciala za razvoj gospodarskih dejavnosti.

Na podlagi obravnavanih podatkov ima Slovenska Bistrica 8.400 delovnih mest, indeks delovne migracije znaša 76,5, eno večje izvozno podjetje ter 68 ha prostorskega potenciala za razvoj gospodarskih dejavnosti (slika 8). Skupna povprečna ocena stopnje centralnosti naselij znaša 3,25 (Model prostorskega razvoja Slovenije 2050, 2018:71).

Naselje	Kriterij:				Stopnja centralnosti naselij glede na povprečje kriterijev
	Delovna mesta v občini središča	Indeks delovne migracije ¹³	Sedež večjih (izvoznih) podjetij ¹⁴	Ocena prostorskega potenciala za razvoj gospodarskih dejavnosti ¹⁵	
Ljubljana	223.007	184,5	26	521 ha	1,00
Maribor	59.128	149,5	0	392 ha	2,25
Celje	29.248	146,9	2	259 ha	2,25
Koper / Capodistria	24.535	116,2	2	165 ha	2,25
Novo mesto	24.456	153,8	5	177 ha	1,75
Ptuj	12.755	137,7	1	105 ha	2,50
Slovenj Gradec	8.195	112,6	1	5 ha	3,50
Kranj	24.504	100,4	5	125 ha	2,00
Jesenice	6.851	79,0	1	95 ha	3,25
Krško	9.594	87,6	2	199 ha	3,00
Brežice	7.099	72,7	0	106 ha	3,50
Trbovlje	3.952	67,4	0	47 ha	4,00
Nova Gorica	14.949	119,2	0	91 ha	3,00
Murska Sobota	12.043	180,9	0	207 ha	2,75
Sežana	5.795	106,0	0	179 ha	3,00
Postojna	5.744	81,2	0	99 ha	3,50
Idrija	6.219	119,7	2	12 ha	3,00
Velenje	16.357	122,6	1	141 ha	2,25
Kamnik	8.190	62,2	1	80 ha	3,50
Domžale	11.354	72,6	2	202 ha	3,25
Škofja Loka	9.540	94,1	3	26 ha	3,25
Izola / Isola	5.593	83,2	0	37 ha	3,75
Kočevje	4.443	73,7	0	101 ha	3,75
Slovenska Bistrica	8.400	76,5	1	68 ha	3,25
Grosuplje	6.968	74,2	0	85 ha	3,75
Ajdovščina	6.346	76,8	0	74 ha	3,50
Litija	3.703	51,7	0	60 ha	4,25
Radovljica	6.981	85,5	2	17 ha	3,50
Črnomelj	4.210	69,0	1	84 ha	3,75

Slika 8: Središča glede na gospodarski potencial (Model prostorskega razvoja Slovenije 2050, 2018: 73).

68 ha prostorskega potenciala za razvoj gospodarskih dejavnosti je povzeto iz gradiva za pripravo Občinskega prostorskega načrta (v nadaljnjem besedilu: OPN), vendar se ta podatek nanaša na trenutno veljaven plan. S sprejetjem OPN-ja se bodo na območju občine Slovenska Bistrica povečale površine, ki bodo namenjene za razvoj gospodarstva.

3.1.3.2 Kriterij za določitev stopnje središč glede na gospodarski potencial

Glede na kriterij določitve stopnje središč glede na gospodarski potencial je Slovenska Bistrica dosegla tretjo stopnjo centralnosti – središče regionalnega pomena (slika 9), ki je bila povzeta po študiji Planning and urban design standards. American Planning Association, 2006 in dokumentu Opredelitev in določitev prednostnih območij za stanovanjsko oskrbo, oktober 2016 (Model prostorskega razvoja Slovenije 2050, 2018: 73).

Stopnja centralnosti	Kriterij ¹⁶ :				število naselij / naselje
	Delovna mesta v občini središča	Indeks delovne migracije	Sedež večjih izvoznih podjetij	Ocena prostorskega potenciala za razvoj gosp. dejavnosti	
1 središče mednarodnega pomena	>200.000	116,0 ali več	10 ali več	100 ha ali več	1: Ljubljana
2 središče nacionalnega pomena	50.001 – 200.000	96,0 – 115,9	5 – 9	40,1 – 100 ha	7: Novo mesto, Kranj, Maribor, Celje, Koper, Velenje, Ptuj
3 središče regionalnega pomena	15.001 – 50.000	76,0 – 95,9	3 – 4	10,1 – 40 ha	28: Murska Sobota, Žalec, Šempeter – Vrtojba, Krško, Nova Gorica, Sežana, Idrija, Trzin, Jesenice, Domžale, Škofja Loka, <u>Slovenska Bistrica</u> , Ljutomer, Gornja Radgona, Slovenj Gradec, Brežice, Postojna, Kamnik, Ajdovščina, Radovljica, Slovenske Konjice, Ravne na Koroškem, Piran, Trebnje, Logatec, Ribnica, Žiri, Mežica
4 središče medobčinskega pomena	5.001 – 15.000	56,0 – 75,9	1 – 2	5,1 – 10 ha	28: Izola, Kočevje, Grosuplje, Črnomelj, Sevnica, Ilirska Bistrica, Tolmin, Lenart, Metlika, Ankaran,

Slika 9: Kriterij za določitev stopnje središč glede na gospodarski potencial (Model prostorskega razvoja Slovenije 2050, 2018: 73).

4 PREGLED RAZVRSTITVE RAVNI SREDIŠČ V SPRS 2050 IN MODELU PROSTORSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE 2050

4.1. SREDIŠČA V POLICENTRIČNEM URBANEM SISTEMU

4.1.1. Določitev središč v Modelu prostorskega razvoja Slovenije 2050

Stopnja centralnosti središč glede na povprečje vseh kazalnikov (število prebivalstva, opremljenost s funkcijami in gospodarski potencial) je predstavljen v dokumentu Model prostorskega razvoja Slovenije 2050 (2018: 77), katero prikazujeta sliki 10 in 11. Razvidno je, da je Slovenska Bistrica razvrščena v četrto raven – središče medobčinskega pomena (slika 11).

Naselje	Kriterij:			Stopnja centralnosti glede na povprečje vseh obravnavanih kriterijev
	Število prebivalstva	Opremljenost s funkcijami	Gospodarski potencial	
Ljubljana	1	1	1,00	1,00
Maribor	2	1,75	2,25	2,00
Novo mesto	2	2,5	1,75	2,08
Celje	2	2,25	2,25	2,17
Koper / Capodistria	2	2,5	2,25	2,25
Kranj	2	2,75	2,00	2,25
Ptuj	3	2,5	2,50	2,67
Velenje	2	3,75	2,25	2,67
Murska Sobota	3	3,25	2,75	3,00
Jesenice	3	3	3,25	3,08
Nova Gorica	3	3,25	3,00	3,08
Domžale	3	3,75	3,25	3,33
Krško	4	3	3,00	3,33
Slovenj Gradec	4	2,5	3,50	3,33
Škofja Loka	3	3,75	3,25	3,33
Kamnik	3	3,75	3,50	3,42
Sežana	4	3,25	3,00	3,42
Trbovlje	3	3,25	4,00	3,42
Brežice	4	3	3,50	3,50
Idrija	4	3,5	3,00	3,50
Izola / Isola	3	3,75	3,75	3,50
Ljutomer	4	3,75	3,25	3,67
Postojna	4	3,5	3,50	3,67
Slovenska Bistrica	4	3,75	3,25	3,67
Zalec	4	4,25	2,75	3,67
Ajdovščina	4	3,75	3,50	3,75
Radovljica	4	3,75	3,50	3,75
Slovenske Konjice	4	3,75	3,50	3,75
Črnomelj	4	3,75	3,75	3,83
Gornja Radgona	4	4,25	3,25	3,83
Grosuplje	4	3,75	3,75	3,83
Ilirska Bistrica	4	3,75	3,75	3,83

Slika 10: Pregled središč po vrstnem redu glede na povprečno oceno vseh obravnavanih kriterijev (Model prostorskega razvoja Slovenije 2050, 2018: 76).

Stopnja centralnosti	Število naselij
1 središče mednarodnega pomena	1 (Ljubljana)
2 središče nacionalnega pomena	5 (Maribor, Novo mesto, Celje, Koper, Kranj)
3 središče regionalnega pomena	15 (Ptuj, Velenje, Murska Sobota, Jesenice, Nova Gorica, Domžale, Krško, Slovenj Gradec, Škofja Loka, Kamnik, Sežana, Trbovlje, Brežice, Idrija, Izola)
4 središče medobčinskega pomena	38 (Ljutomer, Postojna, Slovenska Bistrica, Žalec, Ajdovščina, Radovljica, Slovenske Konjice, Črnomelj, Gornja Radgona, Grosuplje, Ilirska Bistrica, Kočevje, Sevnica, Tolmin, Piran, Ravne na Koroškem, Šentjur, Trebnje, Lenart, Litija, Bled, Cerknica, Trzin, Laško, Logatec, Ribnica, Vrhnika, Metlika, Ruše, Zagorje ob Savi, Dravograd, Hrastnik, Mežica, Žiri, Medvode, Rogaška Slatina, Šempeter – Vrtojba, Tržič, Mengeš, Prevalje, Šenčur, Ankaran, Brezovica, Miklavž na Dravskem polju)

Slika 11: Določitev stopnje centralnosti središč glede na povprečje vseh izbranih kriterijev (Model prostorskega razvoja Slovenije 2050, 2018: 77).

4.1.2 Določitev središč v policentričnem urbanem sistemu po SPRS 2050

Za SPRS 2050 so določili štiri ravni središč stopnje centralnosti glede na:

- povprečje vseh izbranih kriterijev (število prebivalstva, opremljenost s funkcijami in gospodarski potencial; Model prostorskega razvoja Slovenije 2050);
- strateške usmeritve k zagotavljanju racionalnega in vzdržnega razvoja s policentričnim sistemom poselitve.

Središča policentričnega urbanega sistema so razvrščena v štiri ravni, ki jih prikazuje Preglednica 1.

Preglednica 1: Središča policentričnega urbanega sistema (SPRS 2050 (2020: 34-35).

raven središča	mesto
I	Ljubljana in Maribor.
II	Celje, Kranj, Novo mesto, Ptuj, Nova Gorica, Murska Sobota, Slovenj Gradec in Velenje.
III	Krško, Trbovlje, Kamnik, Jesenice, Domžale, Škofja Loka, Izola, Postojna, Kočevje, Ravne na Koroškem, Brežice, Idrija, Črnomelj, Tolmin in Dravograd.
IV	Gornja Radgona, Zagorje ob Savi, Hrastnik, Ajdovščina, Logatec, Vrhnika, Grosuplje, Litija, Ilirska Bistrica, Žalec, Laško, Šentjur, Rogaška Slatina, Sevnica, Metlika, Trebnje, Ribnica, Slovenske Konjice, Slovenska Bistrica, Ljutomer, Ormož, Lendava, Radovljica, Bled, Tržič, Cerknica, Radlje ob Dravi, Ruše, Lenart v Slovenskih Goricah, Piran, Sežana.

Če primerjamo sliko 11 in preglednico 1, lahko opazimo, da so nekatera naselja na podlagi Modela prostorskega razvoja Slovenije 2050 (2018: 77) dosegla IV. raven – središče medobčinskega pomena (glej sliko 11), a so v SPRS 2050 (2020: 34-35) razvrščena v III. raven – središče regionalnega pomena (preglednica 1), kot so: Postojna, Kočevje, Ravne na Koroškem, Črnomelj, Tolmin in Dravograd.

Postojna je dosegla stopnjo centralnosti glede na povprečje vseh obravnavanih kriterijev 3,67, kot tudi Slovenska Bistrica. Kočevje je doseglo 3,83, Ravne na Koroškem 3,92, Črnomelj 3,83, Tolmin 3,83 in Dravograd 4,33. Iz navedenega izhaja, da so bila nekatera naselja kljub nižji oceni stopnje centralnosti kot Slovenska Bistrica razvrščena v III. raven in ne IV. raven, kot so jo dosegli.

4.2 PRIMERJAVA III. IN IV. RAVNI SREDIŠČA V POLICENTRIČNEM URBANEM SISTEMU

Primerjava III. in IV. ravni središč je prikazana v preglednici 2, iz katere je razvidno, III. raven ponuja možnost dodatnega razvoja storitvenih dejavnosti, kot so naslednje ustanove:

specializirana bolnišnica, sedež višje šole, izpostava ministrstva ali zavodov in okrožno sodišče.

Preglednica 2: Primerjava središč policentričnega urbanega sistema po storitvenih dejavnostih (SPRS 2050 (2020:34)).

Raven središča	Zdravstvo	Šolstvo	Javna uprava	Sodstvo	Kultura
III	specializirana bolnišnica zdravstveni dom	sedež višje šole sedež srednje šole	izpostava ministrstva ali zavodov	okrožno okrajno	muzej, galerija, splošna knjižnica
IV	zdravstveni dom	sedež srednje šole	teritorialna organizacija (dekoncentracija) državne uprave	okrajno	muzej, galerija, splošna knjižnica

V nadaljevanju podajamo izhodišča, zakaj po našem mnenju Slovenska Bistrica ni bila ustrezno razvrščena.

4.3 OCENA RAZVRSTITVE SLOVENSKE BISTRICE V IV. OBMOČJE

Občina Slovenska Bistrica je ena izmed večjih občin, saj se po površini uvršča na 16. mesto med slovenskimi občinami (SURS, 2020). V Občini Slovenska Bistrica je v letu 2019 živelo 25.599 prebivalcev. Zaradi ugodne strateške lege ima velik potencial za gospodarski razvoj. Ima dobre prometne povezave, saj se nahaja ob cestni povezavi mednarodnega pomena (A1 Šentilj – Maribor – Koper) in nacionalnega pomena (G1 – 2 Slovenska Bistrica – Ptuj – Središče ob Dravi) ter regionalnega pomena (R1 – 219 Slovenska Bistrica – Podčetrtek – Brežice). Prav tako čez občino Slovenska Bistrica poteka železniška povezava mednarodnega pomena (Pragersko – Maribor – Šentilj, Zidani Most – Pragersko, Pragersko – Hodoš) in je del daljinske kolesarske povezave D1 Šentilj – Maribor – Celje – Ljubljana – Postojna – Divača – Koper – Sečovelje (EuroVelo9). Glede na navedeno izhaja, da občina Slovenska Bistrica leži ob glavnih prometnih koridorjih, ki imajo velik vpliv za razvoj gospodarstva.

V Slovenski Bistrici se je razvila industrijska cona, ki podjetjem nudi površine za razvoj in hkrati nova delovna mesta. V zadnjem obdobju zaznavamo povečanje števila podjetij v občini Slovenska Bistrica. Podjetja prihajajo v občino Slovenska Bistrica, saj vidijo potencial gospodarskega razvoja in dobre prometne povezave ter delovne sile.

Lahko rečemo, da je lega Slovenske Bistrice zelo ugodna, saj je za mnoge prebivalce občine Slovenska Bistrica in prebivalce drugih sosednjih občin (Slovenske Konjice, Poljčane, Makole in druge) mesto, ki ponuja delovna mesta in storitve.

Prav tako se v občini Slovenska Bistrica nahaja regijski center za ravnanje odpadkov-CERO, ki pokriva območje občin: Poljčane, Oplotnica, Makole, Rače-Fram, Slovenske Konjice, Vitanje, Zreče in Slovenska Bistrica.

Na območju Občine Slovenska Bistrica je dobro razvito kmetijstvo (poljedelstvo, sadjarstvo, vinogradništvo in živinorejo itd.), ki ima potencial povezovanja s turizmom. Neokrnjena narava in kulturna dediščina ponujata nove turistične vsebine. Tako smo v preteklem obdobju uspešno izvedli dva projekta (Enjoyheritage – Bistriška pot in Živa coprnija Živa štrigarija), ki sta bila sofinancirana s strani Evropske unije in dodajata nov potencial za razvoj turizma ter lokalnih produktov.

Glede na navedeno izhaja, da je občina Slovenska Bistrica središče regionalnega pomena, saj ima veliko gravitacijsko zaledje, ki je hkrati stičišče poslovnih in storitvenih dejavnosti širšega območja.

Prav tako ima zaradi ustrezne lege velik potencial za razvoj dodatnih storitev. Dostopnost do storitev je za številne prebivalce občine Slovenska Bistrica in sosednjih občin izredno pomembna. V preglednici 3 podajamo primerjavo kriterijev občine Slovenska Bistrica in središče regionalnega pomena. Razvidno je, da občina Slovenska Bistrica izpolnjuje večji delež kriterijev.

Preglednica 3: Primerjava kriterija za določitev stopnje središč s Slovensko Bistrico (Občina Slovenska Bistrica, 2020).

Kriterij*	Podkriterij*	Središče regionalnega pomena*	Primerjava občine Slovenska Bistrica (Občina Slovenska Bistrica, 2020)	
Dostopnost	Povezanost v železniškem prometu	sodobna železniška povezava regionalnega pomena	da	
	Povezanost v cestnem prometu	lega ob HC ali RC	lega ob AC	
	Dostopnost do središč ŠMO	do 45-min dostopnost vsaj z avtomobilom do središča za prebivalce ŠMO	da	
	Zračni in vodni promet	-	-	
	Prometni terminali za tovorni promet	prometni terminal regionalnega pomena (v središču ali somestju)	da	
	Prometni terminali za potniški promet	-	-	
Opremljenost s funkcijami	Zdravstvo	specializirana bolnišnica, zdravstveni dom urgentni center zdravstvena postaja organizirana oskrba starejših	zdravstveni dom, organizirana oskrba starejših	
	Šolstvo	sedež srednje šole	da	
	Javna uprava	UE	da	
	Sodstvo	okrajno sodišče	da	
	Kultura	splošna knjižnica, kulturni dom	da	
	Število prebivalcev	Število prebivalcev v središču	min 10.001	7.964
	Število prebivalcev v širšem mestnem območju	Število prebivalcev v širšem urbaniziranem območju	20.000-50.000	17.504
Stanovanja	Prednostna območja za stanovanjsko oskrbo (PROSO)	območja s srednje velikimi potrebami po PROSO	da	
Delovna mesta	Število delovnih mest	>20.000	8.400	
Gospodarski potencial	Sedež večjih (izvoznih) podjetij	>3 podjetja	3	
	Razpoložljiva zemljišča z namensko rabo primerno za gospodarske dejavnosti (v kosu)	>10 ha	da – opn (v pripravi)	
Turistične kapacitete	Število postelj v turističnih nastanitvah	500	781	
	Število nočitev	100.000	52.344	

*Model prostorskega razvoja Slovenije 2050 (2018: 16-17).

V nadaljevanju podajamo razloge, zakaj Slovenska Bistrica dosega III. raven in ne IV. raven središča, in sicer:

- leži ob dobrih prometnih in železniških povezavah, na križišču regionalnih prometnic iz vzhodne proti osrednji in iz vzhodne proti zahodni Sloveniji;
- ima veliko gravitacijsko zaledje, dostopnost do storitev za občane občine Slovenska Bistrica in sosednjih občin Poljčane, Oplotnica, Makole, Rače-Fram, Slovenske Konjice, Vitanje in Zreče;
- ima gospodarski potencial. V strokovnem dokumentu Model prostorskega razvoja Slovenije 2050 (2018) je predviden gospodarski potencial za naselje Slovenska Bistrica 68 ha. Menimo, da podatek ni ustrezen, saj se bo s sprejemom Občinskega prostorskega načrta ta površina povečala. V zadnjem obdobju je s strani podjetij veliko povpraševanje po gospodarskih conah, ki bi nudile podjetjem dodaten razvoj. Prav tako beležimo prihod dobro stoječih podjetij v mesto Slovenska Bistrica;
- v Modelu prostorskega razvoja Slovenije 2050 (2018) niso bile upoštevane vse javne ustanove, ki se nahajajo v mestu Slovenska Bistrica (FURS – Finančni urad Finančne uprave RS, ZZSZ – Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, GURS – Geodetska uprava RS, ZRSZ – Zavod RS za zaposlovanje), prav tako menimo, da bi morali upoštevati še naslednje javne ustanove Sklad kmetijskih zemljišč, Veterinarsko bolnico, lekarno, javne zavode in javna podjetja, katerih ustanoviteljica je Občina Slovenska Bistrica;
- za razvrščanje stopnje centralnosti ni bil upoštevan kazalnik, ki bi vrednotil dostopnost do zelenih površin in športnih objektov.

Menimo, da SPRS 2050 (2020) ne določa ustrezne stopnje centralnosti, saj ima mesto Slovenska Bistrica potencial razvoja središča regionalnega pomena (III.). V kolikor bo Slovenska Bistrica razvrščena v raven medobčinsko središče (IV.), menimo, da takšna raven ne vzpodbuja razvoja mesta Slovenska Bistrica.

VI. PREDLOG SKLEPA

V zvezi z navedenim predlagamo, da občinski svet predstavljeno gradivo obravnava, o njem razpravlja ter sprejme

SKLEP

Občinski svet Občine Slovenska Bistrica daje pripombo s pripravljeno obrazložitvijo, na Ministrstvo za okolje in prostor RS, v zvezi z dokumentom Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2050, in sicer da se Slovenska Bistrica uvrsti v III. raven – središče regionalnega pomena.

S spoštovanjem!

Pripravila:
Simona ZAVEC
višja svetovalka

Mag. Branko ŽNIDAR
direktor občinske uprave

Viri:

- SURS, 2020. <https://www.stat.si/obcine/sl/2014/Municip/Index/152>, pridobljeno 3. 2. 2020.

Priloge in viri:

- Čarovnica poteka sprejema Strategije prostorskega razvoja Slovenije, 2020.

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/Prostorski-razvoj/SPRS/SPRS_zlozenka.pdf,

- Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2050, 2020. Ministrstvo za okolje in prostor RS.

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/Prostorski-razvoj/SPRS/SPRS-2050_gradivo-za-javno-razpravo.pdf,

- Model prostorskega razvoja Slovenije 2050, 2018. Ministrstvo za okolje in prostor RS, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/Prostorski-razvoj/SPRS/model_prostorskega_razvoja_2050.pdf.

Pozdravljeni med bralci, dobrodošli med soustvarjalci.

Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2050 je strateški dokument, ki bo za desetletja opredelil kakovosten prostorski razvoj naše države.

Vsebina strategije izhaja iz poglobljenega poznavanja razmer v Sloveniji kot tudi zaznanih trendov na področju načrtovanja in upravljanja s prostorom.

Obenem se strategija odziva na globalne izzive ter je kot taka usklajena z vsemi pomembnimi mednarodnimi smernicami in smernicami EU na tem področju.

V dokumentu smo opredelili, kako bomo v Ustavi opredeljene pravice in vrednote uveljavljali na različnih ravneh upravljanja s prostorom.

Osnutek Strategije predstavlja izhodišče za usklajevanje vseh deležnikov, ki sooblikujemo prostor in tako vplivamo na kakovost življenja v naši državi.

Javna razprava o Strategiji povzema dosežke večletnega procesa, v katerem je sodelovalo okoli 850 predstavnikov deležnikov z vseh ravni načrtovanja in upravljanja s prostorom.

Vabimo vas k podajanju pripomb in predlogov.

Do 15. marca 2020 bo v Sloveniji potekala javna razprava o osnutku Strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050 in pripadajočemu Okoljskemu poročilu.

Osnutek dokumenta želimo izboljšati z vključitvijo pogledov čim širšega kroga deležnikov, ki se udeležujejo javne razprave.

Vljudno vas vabimo, da si dokumenta pogledate ter nanju v okviru javne razprave podate pripombe in predloge za izboljšave.

Oba dokumenta lahko preberete oziroma komentirate tudi na spletnem mestu **sprs2050.gov.si**.

SPRS

STRATEGIJA PROSTORSKEGA
RAZVOJA SLOVENIJE

**Nastaja dokument, ki
bo desetletja usmerjal
prostorski razvoj v naši
državi.
Pomagajte nam ga
izboljšati.**

**Slovenija pripravlja novo Strategijo
prostorskega razvoja Slovenije 2050.**

Gre za krovni akt, ki skupaj z drugimi razvojnimi dokumenti določa dolgoročne usmeritve prostorskega razvoja države, daje izhodišča za regionalno in lokalno raven ter je osnova za usklajevanje interesov deležnikov. Osnutek Strategije je na podlagi daljšega procesa priprave, dopolnjevanj in usklajevanj pripravilo Ministrstvo za okolje in prostor.

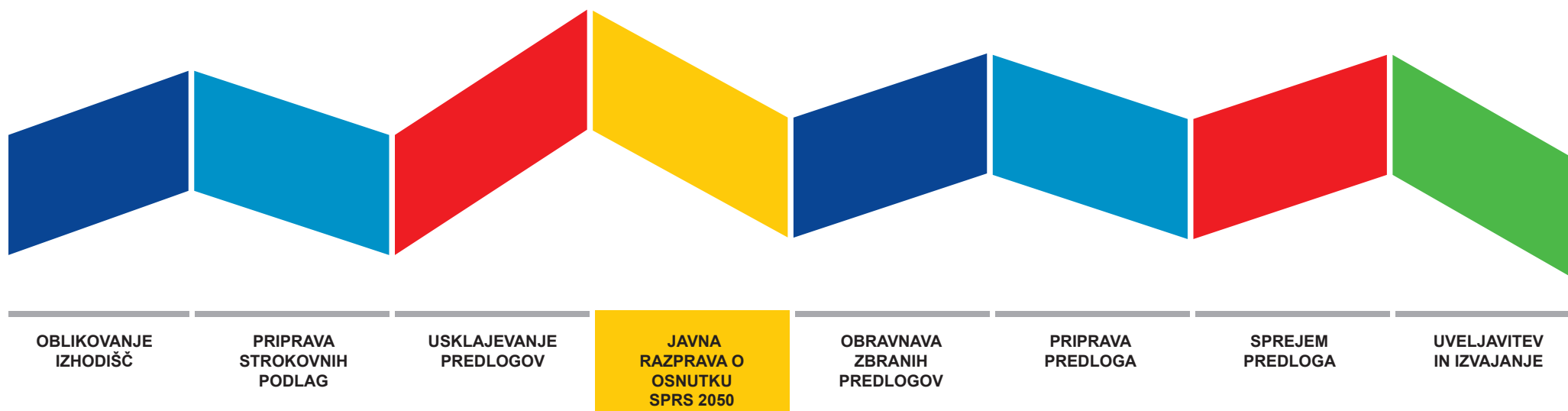

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

DIREKTORAT ZA PROSTOR, GRADITEV
IN STANOVANJA

Kako je nastal predlog strategije?

V procesu priprave osnutka Strategije je dosedaj sodelovalo okoli 850 udeležencev - deležnikov z nacionalne in lokalne ravni, regionalnih razvojnih agencij, interesnih združenj, nevladnih organizacij ter predstavnikov raziskovalnih in izobraževalnih institucij.

” V letih med 2014 do 2019 je bilo pripravljenih 26 različnih strokovnih podlag, organiziranih je bilo 7 javnih posvetov za širok krog deležnikov, 10 delavnic za poglobljeno obravnavo v okviru ožjih skupin deležnikov in 25 usklajevalnih sestankov z resorji.

” Javni razpravi bosta sledili obravnavo zbranih predlogov in priprava končnega predloga dokumenta. Sledili bosta obravnavi na Vladi RS in v Državnem zboru Republike Slovenije.

” V izvajanje strategije prostorskega razvoja bodo vključeni deležniki od lokalne do državne ravni, občine, ministrstva, uradi, agencije, javna podjetja, kot tudi gospodarske družbe in posamezniki, prek svojih vsakdanjih aktivnosti in odločitev o načinu življenja.

SPRS

STRATEGIJA PROSTORSKEGA
RAZVOJA SLOVENIJE

**STRATEGIJA
PROSTORSKEGA RAZVOJA
SLOVENIJE 2050**

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

SPRS
STRATEGIJA PROSTORSKEGA
RAZVOJA SLOVENIJE

Prostor prihodnosti

**STRATEGIJA
PROSTORSKEGA RAZVOJA
SLOVENIJE 2050**

**OSNUTEK DOKUMENTA
V JAVNI RAZPRAVI
od 15. januarja 2020
do 15. marca 2020**

VSEBINA

1	Uvod	6
1.1	Vsebinski pomen in uporaba pojmov.....	6
1.2	Splošna izhodišča strategije prostorskega razvoja Slovenije.....	8
1.3	Značilnosti in težnje prostorskega razvoja Slovenije.....	10
1.4	Razvojni izzivi in prostorski razvoj Slovenije.....	14
1.5	Prostorska dimenzija razvojnega načrtovanja in upravljanja.....	17
2	Vizija prostorskega razvoja do leta 2050	19
3	Cilji prostorskega razvoja Slovenije.....	21
3.1	C1 Racionalen in učinkovit prostorski razvoj.....	22
3.2	C2 Konkurenčnost slovenskih mest.....	23
3.3	C3 Kakovostno življenje na urbanih območjih in na podeželju	24
3.4	C4 Krepitev prostorske identitete in večfunkcionalnosti prostora	25
3.5	C5 Odpornost prostora in prilagodljivost na spremembe.....	26
4	Koncept prostorskega razvoja Slovenije	29
4.1	Razvojni koridorji in vstopne točke	31
4.2	Policentrični urbani sistem.....	32
4.2.1	Središča v policentričnem urbanem sistemu	33
4.2.2	Širša mestna območja	35
4.2.3	Druga območja funkcionalnega povezovanja	37
4.3	Podeželje	37
4.4	Zelena infrastruktura.....	38
5	Usmeritve za doseganje ciljev in izvajanje koncepta prostorskega razvoja	40
5.1	Splošne usmeritve za prostorski razvoj.....	40
5.1.1	Usmeritve za urejanje in razvoj naselij.....	40
5.1.2	Lokalne gospodarske javne službe s področja varstva okolja	42
5.1.3	Stanovanjska oskrba.....	42
5.1.4	Pomembnejša družbena infrastruktura	43
5.1.5	Prednostna območja za koncentracijo gospodarskih dejavnosti	43

5.1.6	Nakupovalna središča.....	44
5.1.7	Prometne površine in Infrastruktura vozlišča	45
5.1.8	Določitev območij za dolgoročni razvoj	45
5.2	Usmeritve za urbani razvoj.....	46
5.2.1	Središča I. ravni	49
5.2.2	Središča II. ravni	52
5.3	Usmeritve za razvoj podeželja.....	55
5.3.1	Urejanje in razvoj podeželskih naselij, vasi in krajine	56
5.3.2	Usmeritve za trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri in razvoj dejavnosti na podeželju	57
5.3.2.1	Usmeritve za trajnostno rabo in varstvo kmetijskih zemljišč.....	58
5.3.2.2	Usmeritve za trajnostno rabo in varstvo gozdov	58
5.3.2.3	Usmeritve za trajnostno rabo in varstvo voda.....	59
5.3.2.4	Usmeritve za trajnostno rabo mineralnih surovin	60
5.4	Usmeritve za zeleno infrastrukturo na regionalni in lokalni ravni	61
5.5	Usmeritve za posebna območja in področja	61
5.5.1	Usmeritve za razvoj morja in obale.....	61
5.5.2	Usmeritve za turistična območja.....	63
5.5.3	Usmeritve za ohranjanje in izboljšanje prepoznavnosti naselij in krajine.....	64
5.5.4	Usmeritve za zavarovana območja narave in območja kulturne dediščine	66
5.5.5	Usmeritve za zagotavljanje prostorskih možnosti za nizkoogljično družbo	66
6	Usmeritve za razvoj / oblikovanje javnih politik	68
6.1	Usmeritve za razvoj prometne infrastrukture.....	68
6.1.1	Koridorji in vstopne točke	68
6.1.2	Trajnostna mobilnost, javni potniški promet in prometna vozlišča za javni potniški promet.....	68
6.1.3	Kolesarska omrežja.....	69
6.1.4	Omrežje pešpoti	69
6.1.5	Vozlišča, prometni terminali za tovorni promet in transportna logistika	69
6.1.6	Prometna infrastruktura	69
6.2	Usmeritve za razvoj energetske infrastrukture v podporo prehodu v nizkoogljično družbo.....	70
6.2.1	Obnovljivi viri energije - splošno	70
6.2.2	Prostorske možnosti za povečevanje deleža obnovljivih virov energije	70
6.2.3	Vetrna energija.....	71
6.2.4	Geotermalna energija in toplota okolja	72

6.2.5	Biomasa	72
6.2.6	Energija sonca	72
6.3	Energetska omrežja	73
6.3.1	Elektroenergetski Sistem	73
6.3.2	Plinovodno omrežje	73
6.4	Usmeritve za varstvo in oskrbo z mineralnimi surovinami	73
6.5	Usmeritve za razvoj podeželja, kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo	73
6.6	Usmeritve za ohranjanje narave	74
6.7	Usmeritve za razvoj turizma	74
6.8	Usmeritve za obrambne dejavnosti	74
6.9	Usmeritve za preventivno varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami	75
7	Upravljanje in povezovanje za izvajanje strategije	76
7.1	Instrumenti uveljavljanja teritorialne kohezije	76
7.2	Prostorski instrumenti	76
7.2.1	Prostorski akti	76
7.2.2.	Državni prostorski red	76
7.2.3.	Prevlada javne koristi	76
7.2.4	Drugi prostorski instrumenti	77
	Širša mestna območja	77
	Specifični ukrepi za odmaknjena in gorska območja	77
7.3	Povezava med drugimi (sektorskimi) in prostorskimi instrumenti	78
7.4	Upravljaljski ukrepi	78
7.5	Ugotavljanje, da razvojni dokumenti posameznih področij in dejavnosti niso v nasprotju s Strategijo (ZUreP-2, 66. člen)	78
7.6	Ukrepi krepitev strokovne usposobljenosti	79
7.7	Organizacije in delovna telesa v podporo odločanju	79
8	Spremljanje doseganja ciljev prostorskega razvoja	80

1 UVOD

Strategija prostorskega razvoja Slovenije je temeljni prostorski strateški akt Republike Slovenije (v nadaljevanju besedila: Strategija), ki na podlagi Zakona o urejanju prostora (ZUreP-2, Uradni list RS; št 61/2017; v nadaljevanju besedila: ZUreP-2), v povezavi s Strategijo razvoja Slovenije in v povezavi z drugimi državnimi razvojnimi akti in razvojnimi cilji EU, določa dolgoročne strateške cilje države in usmeritve razvoja dejavnosti v prostoru. Strategija vsebuje: vizijo prostorskega razvoja države, dolgoročne cilje in dolgoročen koncept prostorskega razvoja s prednostnimi nalogami in usmeritve za doseganje ciljev. Temeljne usmeritve so pripravljene za dolgoročno perspektivo do leta 2050, za izvajanje ciljev Strategije v srednjeročnem obdobju pa bo pripravljen Akcijski program za obdobje od 2020 do 2030, s podrobneje opredeljenimi aktivnostmi, nosilci, roki in sredstvi.

Strategija podpira paradigmo izboljšanja prostorske kohezije, s katero se zagotavlja uravnotežen in trajosten razvoj vseh območij v državi z upoštevanjem in rabo njihovih endogenih prostorskih potencialov (virov). Paradigma sloni na krepitvi prostorske učinkovitosti kakovosti prostora in prostorski identiteti. Prostorska kohezija povezuje tri razsežnosti prostora: fizično, gospodarsko in socialno-kulturno. Uveljavlja prostorski pristop na vseh ravneh ter poudarja potrebo po sodelovanju deležnikov in državljanov ter njihovo aktivno vključevanje v participativnem procesu urejanja prostora.

Izvajanje je prilagojeno izpopolnjenemu naboru prostorskih inštrumentov, ki ga uvaja novi Zakon o urejanju prostora - ZUreP-2 (akcijski programi, regionalni prostorski plani, širša mestna območja). Uspešnost doseganja ciljev Strategije in izvajanja aktivnosti in ukrepov se bo periodično spremljala preko posebej za to vzpostavljenega sistema ciljnih kazalnikov in kazalnikov stanja, in ki bo podlaga za oblikovanje predlogov spreminjanja in dopolnitve Strategije.

1.1 VSEBINSKI POMEN IN UPORABA POJMOV

V Strategiji so uporabljeni pojmi s področja urejanja prostora kot jih določa Zakon o urejanju prostora - ZUreP-2. Nekateri izmed zakonsko določenih pojmov so v Strategiji podrobneje opisani zaradi jasnejšega razumevanja ter izvajanja. V nadaljevanju so navedeni pojmi, ki jih zakon ni opredelil, a so ključnega pomena za prostorsko politiko in izvajanje Strategije, in se uporabljajo v sledečem pomenu:

- 1 Mešana raba prostora** je urbanistični koncept mešanja različnih, a komplementarnih dejavnosti – stanovanjskih, poslovnih, storitvenih, javnih (izobraževalnih, socialnih, upravnih, zdravstvena oskrba na primarni ravni) in drugih (npr. manjša enota osnovne preskrbe, čistilnica, lekarna, prostori za druženje) - znotraj zaključene prostorske enote z namenom boljše povezanosti med bivanjem, delovnimi mesti in pogostimi vsakodnevnimi storitvami (zaradi zagotavljanja njene vitalnosti in privlačnosti). Zagotavljanje mešane rabe prostora krepi lokalno gospodarstvo, izboljšuje pogoje za trajnostno mobilnost, zmanjšuje potrebe po dnevni delovni migraciji prebivalstva na daljše razdalje ter krepi socialno kohezijo.
- 2 Prostorska (teritorialna) kohezija** je prostorsko razvojna paradigma, s katero se zagotavlja uravnotežen in trajosten razvoj območij z upoštevanjem in rabo tam prisotnih prostorskih potencialov. Paradigma sloni na krepitvi prostorske učinkovitosti, s poudarkom na učinkoviti rabi virov, izboljšanju povezanosti in gospodarske konkurenčnosti območij, na kakovosti prostora s poudarkom na kakovosti bivalnega in naravnega okolja ter dostopnosti do storitev, ter na prostorski identiteti, s poudarkom na krepitvi in uporabi lokalnega znanja, pripadnosti in vizije skupnosti. Poleg ekonomske in socialne (družbene) je prostorska kohezija tretji podporni steber EU in se prepleta z drugimi celostnimi politikami na področju okolja, narave, kulturne dediščine, človekovih in medgeneracijskih pravic.

- 3 Policentrični urbani sistem** je hierarhično členjeno omrežje naselij z njihovimi gravitacijskimi območji. Urbana središča različnih ravni so v sistemu medsebojno funkcionalno in infrastrukturno povezana.
- 4 Prostorski potencial** je konkretnemu območju lastna zmožnost za prostorski razvoj, glede na okoljske, gospodarske, antropogene, družbene, človeške, kulturne in institucionalne vire.
- 5 Prostorska prožnost** (*ang. territorial resilience*, tudi odpornost) je sposobnost mest in drugih naselij oziroma njihovih uprav, da se kar v najkrajšem času in s čim manj negativnimi posledicami odzovejo na pričakovane ali nepričakovane okoljske, družbene, gospodarske in druge spremembe in tako še naprej (učinkovito) zagotavljajo storitve za prebivalce naselja in njegovega gravitacijskega območja.
- 6 Središče** je urbano naselje v katerem so delovna mesta, storitve splošnega javnega pomena, stanovanja ter druge oskrbne storitve (trgovina) in druge dejavnosti (kulturne ustanove), ki oskrbujejo prebivalce v naselju in drugih naseljih v njegovem vplivnem/gravitacijskem območju. Razsežnost/velikost vplivnih/ gravitacijskih območij je odvisna od velikosti in razvitosti/opremljenosti središča ter njegove vloge v policentričnem urbanem sistemu. Središča in njihovo vlogo na podlagi meril (velikost, število funkcij, lega, ipd.) določi Strategija do IV. ravni.
- 7 Širše mestno območje** je funkcionalno povezano gravitacijsko območje enega ali več središč, znotraj katerega potekajo vsakodnevne selitve prebivalstva zaradi dela, upravnih, šolskih, kulturnih, oskrbnih dejavnosti, kar povzroča visoke prometne obremenitve. Širše mestno območje vključuje najmanj središče II. ravni, lahko pa tudi več drugih urbanih naselij, ki so opredeljena kot središča. Širša mestna območja se določijo za območja na katerih prebiva vsaj 50.000 prebivalcev, število delovnih mest v območju pa je večje od 25.000. Obsegajo območja v oddaljenosti od središča do 25 km za središča II. ravni in 35 km za središča I. ravni. Širše mestno območje lahko sega na ozemlje več lokalnih skupnosti, ki obkrožajo mestno občino.
- 8 Drugo območje funkcionalnega povezovanja** je funkcionalno povezano gravitacijsko območje enega ali več medsebojno dopolnjujočih se središč III. ali IV. ravni, ki sega na ozemlje več lokalnih skupnosti. Znotraj območja potekajo vsakodnevne selitve prebivalstva zaradi dela, upravnih, šolskih, kulturnih, oskrbnih dejavnosti. Obsegajo območja v oddaljenosti do 20 km od središča III. oziroma IV. ravni.
- 9 Funkcionalno urbano območje** je funkcionalno povezano območje središča in njegovega gravitacijskega območja, pri čemer središče prebivalcem bližnjega in daljnega zaledja zagotavlja dostop do dobrin in storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena. Funkcionalna urbana območje se medsebojno lahko prekrivajo, ne pokrivajo pa homogeno celotnega območja Slovenija. Funkcionalno urbano območje se določi kot skupek osnovnih prostorskih enot iz katerih se dnevno vozi na delo v središče določen odstotek delovno aktivnega prebivalstva (po metodologiji OECD in EUROSTAT je delež 15%). Funkcionalno urbano območje se uporablja kot instrument spremljanja prostorskih trendov v sistemu spremljanja stanja.
- 10 Podeželje** je območje s podobnimi naravnimi, gospodarskimi in družbenimi značilnostmi ter prepoznavno prostorsko identiteto in viri. Za podeželje so značilna manjša mesta in druga urbana naselja, podeželska naselja in vasi ter manjša gostota poselitve. Prevladujeta kmetijska in gozdarska raba prostora.
- 11 Podeželsko naselje** je naselje, ki ima več kot 500 prebivalcev in manj kot 2000 prebivalcev in kjer je delež kmetijskih gospodarstev večji od 10% gospodinjestev. Za podeželska naselja je značilna manjša gostota prebivalstva in prevladujoč delež kmetijske in gozdarske rabe prostora. Delež prebivalcev, ki se ukvarjajo s kmetijsko in gozdarsko dejavnostjo je večji kot v urbanih naseljih, ni pa nujno prevladujoč.
- 12 Vas** je naselje z manj kot 500 prebivalci in več kot 10 stanovanjskimi stavbami.
- 13 Naselja** so v skladu z ZUreP-2 in Strategijo mesta in druga urbana naselja, podeželska naselja in vasi.
- 14 Zelena infrastruktura** je strateško zasnovano omrežje naravnih in polnaravnih območij ter povezav med njimi, oblikovano in upravljano za zagotavljanje širokega nabora ekosistemskih storitev. Zelena infrastruktura vključuje zelene in vodne površine ter druge krajinske elemente, ki zagotavljajo ohranjanje biotske raznovrstnosti in hkrati povečujejo odpornost prostora na podnebne spremembe, izboljšujejo delovanje

ekosistemov ali zagotavljajo druge koristi za prebivalstvo in gospodarstvo, zlasti za zdravje in kakovost bivanja ter ohranjanje virov in prepoznavnosti prostora. Ključne značilnosti omrežja zelene infrastrukture so raznolikost območij, morfološka ali funkcionalna povezanost ter večfunkcionalnost posameznih območij. Zelena infrastruktura povezuje urbana in podeželska območja. Zeleno infrastrukturo na regionalni ravni tvorijo zeleni sistemi regij, na lokalni pa zeleni sistem naselij. Zeleni sistemi so med seboj so ustrezno funkcionalno povezani.

- 15 Prepoznavnost prostora** je opredeljena vrednost, ki jo oblikujejo strukturne in simbolne oziroma asociativne vrednosti ter izraženost kulturnih in naravnih prvin prostora. Prepoznavnost prostora oblikujejo naselja z grajeno strukturo, prepoznavnimi arhitektonskimi in krajinskimi značilnostmi ter kulturno dediščino, kulturna krajina, in oblikovana narava ter naravni pojavi in oblike, še posebej naravne vrednote in zavarovana območja.
- 16 Storitve splošnega in splošnega gospodarskega pomena** so storitve, ki jih javni organi države opredelijo kot storitve v splošnem interesu in se zanje uporabljajo posebne obveznosti javne službe. Lahko jih zagotovi država ali zasebni sektor. Primeri storitev splošnega pomena vključujejo: javni prevoz, poštna storitve in zdravstveno varstvo.
- 17 Ločitveni zeleni pas** med naselji je pas zemljišč na katerih se ohranja kmetijsko, gozdno ali vodno rabo prostora z namenom preprečevanja zraščanja naselij in fragmentacije prostora, zagotavljanja migratornih poti za prostoživeče živalske vrste in zagotavljanje drugih ekosistemskih storitev. Ločitveni zeleni pasovi se kot del zelenega sistema regij določijo v regionalnem prostorskem planu ter kot zeleni sistemi naselij v občinskih prostorskih aktih.
- 18 Varstveni pas na kmetijskem zemljišču** je del kmetijskega zemljišča med ureditvenim območjem naselja in delom kmetijskega zemljišča, na katerem poteka intenzivna kmetijska proizvodnja (npr. hmeljišče, intenzivni sadovnjaki in vinogradi). Varstveni pas je namenjen preprečevanju morebitnih vplivov kmetijske dejavnosti na zdravje prebivalcev v naselju. Opredeli se v občinskih prostorskih aktih.
- 19 Prekritost tal** (*ang. soil sealing*) pomeni prekritje tal z vodonepropustno plastjo. Tla so v tem primeru omejena na svojo nosilno funkcijo in zaradi prekritosti s strani človeka ustvarjenimi elementi izgubijo svoje naravne funkcije. Za v celoti prekrite veljajo površine, na katerih so zgrajene stavbe oz. so urejene kot utrjene zunanje površine z naravnimi ali gradbenimi materiali (poti, parkirišča, dovozi, proizvodno zemljišče oz. prostor, itd.) in niso ohranjene v naravnem stanju.

1.2 SPLOŠNA IZHODIŠČA STRATEGIJE PROSTORSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE

Nacionalni prostor je osnova za razvoj države. Razvoja ni mogoče načrtovati in izvajati brez premislekov o prostorskih potencialih v dolgoročni perspektivi. Prostorski razvoj je pogojen z družbenim in gospodarskim razvojem, kulturo ter družbenimi vrednotami, ki oblikujejo identiteto in vplivajo na dojetje priložnosti za zagotavljanje blaginje.

Prostor je bil kot ključni dejavnik razvoja družbe in integracije politik s prostorskimi vplivi prepoznan že v 70. letih prejšnjega stoletja v sistemu družbenega planiranja. Celovita obravnava vseh treh komponent razvoja države - družbene, gospodarske in prostorske je bila svojevrstna predhodnica pristopa k načrtovanju trajnostnega razvoja.

Strategija se odziva in hkrati odgovarja na družbene, gospodarske in okoljske dejavnike prostorskega razvoja v državi ter v evropskem in globalnem okvirju. Navezuje se, upošteva in sprejema načela prostorskega razvoja iz dokumentov, smernic in priporočil organov Organizacije združenih narodov, Sveta Evrope in Evropske unije ter gospodarska, družbena in okoljska izhodišča opredeljena v področnih državnih dokumentih in predpisih, ki vplivajo na prostorski razvoj v Sloveniji.

Strategija je v skladu z 66. členom ZUreP-2 temeljni strateški prostorski dokument za dolgoročno usmerjanje prostorskega razvoja države. Je krovni akt, ki določa strateške prostorske usmeritve in izhodišča na regionalni in lokalni ravni, hkrati pa je podlaga za usklajevanje sektorskih politik. Poleg navedenega člen predvideva medresorsko usklajevanje državnih razvojnih dokumentov in upoštevanje razvojnih ciljev EU, pri čemer naj Strategija deluje kot usklajen nabor razvojnih ciljev države, ki bodisi z umestitvijo v Strategijo dobijo svojo ustrezno prostorsko komponento ali pa je ta prostorska komponenta sicer določena v drugih razvojnih dokumentih, vendar ne v nasprotju s Strategijo. Na ta način je zagotovljeno, da ne prihaja do kolizij med strateškimi razvojnimi cilji države in posledično do neizvedljivosti politik na operativni ravni ter da se tudi na ravni državnih razvojnih dokumentov izvaja načelo usklajevanja interesov.

Strategija izhaja iz splošno sprejetih vrednot in norm slovenske družbe, zapisanih v Ustavi Republike Slovenije, iz nje neposredno povzema temeljna vsebinska izhodišča, ki določajo, da država v skladu z ustavnimi določili skrbi za zdravo življenjsko okolje, varuje naravno in kulturno dediščino, ustvarja možnosti, da si državljani lahko pridobijo primerno stanovanje, varuje zemljišča, skrbi za gospodarski, kulturni in socialni napredek prebivalstva na gorskih in hribovitih območjih in lokalno samoupravo.

Dolgoročni cilji in usmeritve Strategije sledijo in uresničujejo temeljne strateške usmeritve in razvojne cilje Strategije razvoja Slovenije 2030 (SRS 2030, Vlada RS, december 2017), ki je v središče razvojnih prizadevanj postavila cilj »Kakovostno življenje za vse«. Razvojni cilji zdravo in aktivno življenje, dostojno življenje za vse, krepitev nacionalne identitete, gospodarska stabilnost, nizkoogljično krožno gospodarstvo, trajnostno upravljanje naravnih virov, varna in globalno odgovorna Slovenija, so integralna izhodišča, ki jih podpirajo tudi cilji prostorskega razvoja, opredeljeni v tej Strategiji.

Strategija upošteva Agendo 2030 za trajnostni razvoj (The 2030 Agenda for Sustainable Development, United Nations, New York, 2015) in sprejema globalno sprejeto razvojno načelo uravnoteženega povezovanja treh dimenzij trajnostnega razvoja – ekonomskega, socialnega in okoljskega pri uresničevanju 17 globalnih ciljev trajnostnega razvoja do leta 2030. Strategija v svojih ciljih in usmeritvah neposredno ali posredno naslavlja več globalnih ciljev trajnostnega razvoja, zlasti na področju razvoja trajnostnih mest in skupnosti (11. cilj). Povezanost globalnih ciljev in prostorskih ciljev Strategije je podrobneje prikazana v poglavju 3. Cilji prostorskega razvoja.

Strategija izhaja iz prepoznane vloge mest v trajnostnem prostorskem razvoju in usmeritvah za urbani razvoj, ki so se na globalni in evropski ravni uveljavile v zadnjem desetletju, zlasti s sprejemom Leipziške listine EU o trajnostnih evropskih mestih ter Dogovorom iz Amsterdama o Urbani Agendi EU. Upošteva Novo urbano agendo (Habitat III, Quito 2017) Strategija sledi globalni viziji urbanega razvoja za 21. stoletje. Potrjuje zavezo k spodbujanju trajnostnega urbanega razvoja ter celostnega in usklajenega razvoja na vseh teritorialnih ravneh.

Slovenija zagotavlja varstvo, upravljanje in načrtovanje krajine na podlagi Evropske konvencije o krajini skozi predpise s področja kulturne dediščine, ohranjanja narave, kmetijskih zemljišč in razvoja podeželja, urejanja prostora ter prostorske usmeritve Strategije. V okviru Strategije je krajina naslovljena na več načinov: kot zelena infrastruktura na državni, regionalni in lokalni ravni, ki omogoča večfunkcionalnost prostora in kvaliteto bivanja, kot element prepoznavnosti in identitete v podeželskih in urbanih območjih, ter kot element načrtovanja (krajinska zasnova).

Strategija posebej prepoznava raznolikost območij, med njimi gorskih in obmejnih/odmaknjenih, ter jih obravnava kot območja s specifičnimi problemi in izzivi ter potenciali pri čemer upošteva določila Konvencije o varstvu Alp.

Na podlagi Protokola o integralnem upravljanju obalnih območij, Konvencije o varstvu sredozemskega morja, Strategija podaja usmeritve za integralno obravnavo obalnega območja in morja ter udejanja določilo o prepovedi gradnje v priobalnem pasu.

Slovenija je kot članica Evropske unije integrirana v širši evropski prostor in je del evropsko-prostorskih razvojnih procesov. Strategija izhaja iz dveh temeljnih evropskih dokumentov: Vodilna načela za trajnostni prostorski razvoj Evropske celine na ravni Sveta Evrope (Guiding Principles for sustainable spatial development of the European continent, Conference Europeenne des Ministres Responsables de l'Amenagement du Territoire – CEMAT, Hannover, 2000) in Evropske prostorsko razvoje perspektive za raven Evropske unije (European Spatial Development Perspectives– ESDP, Potsdam, 1999).

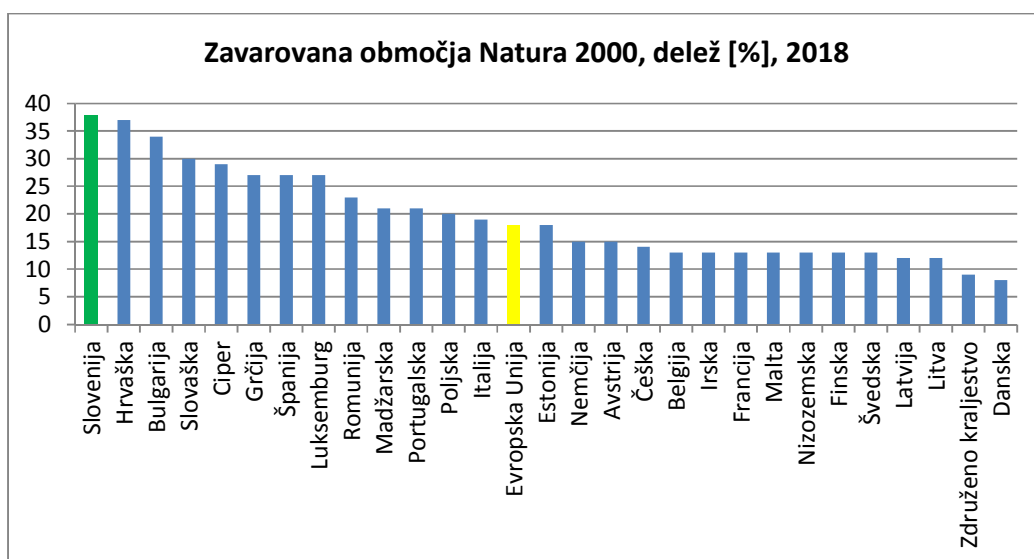
Čeprav prostorsko načrtovanje na ravni Evropske unije ni predmet *acquis*-ja, temveč je v pristojnosti držav članic, je razvojna politika EU v zadnjih petnajstih letih sprejela več razvojnih dokumentov, ki se osredotočajo na oblikovanje in izvajanje modelov načrtovanja za trajnostni razvoj. Ti temeljijo na uravnoteženem socialnem, kulturnem, gospodarskem, okoljskem in prostorskem razvoju in medgeneracijski solidarnosti s strateškim ciljem doseganja socialne, ekonomske in prostorske (teritorialne) kohezije, kot treh osnovnih podpornih stebrov EU.

Zaradi zavedanja pomena prostorske dimenzije razvoja pri uresničevanju razvojnih usmeritev so se ministri držav članic, dogovorili o prioritarnih vsebinah oziroma področjih (EU Teritorialna agenda 2020, Gödöllő, 2011) h katerim naj bi prispevale EU in nacionalne politike na področju prostorskega razvoja. To so spodbujanje policentričnega in uravnoteženega teritorialnega razvoja, spodbujanje celovitega razvoja v regijah, v mestih, na podeželju, prostorsko/teritorialno povezovanje v čezmejnih in nadnacionalnih funkcionalnih območjih, zagotavljanje globalne konkurenčnosti regije, ki temelji na močnem lokalnem gospodarstvu, boljša teritorialna povezljivost za posameznike, skupnosti in podjetja ter upravljanje in povezovanje ekoloških, naravnih in kulturnih vrednot regije.

1.3 ZNAČILNOSTI IN TEŽNJE PROSTORSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE

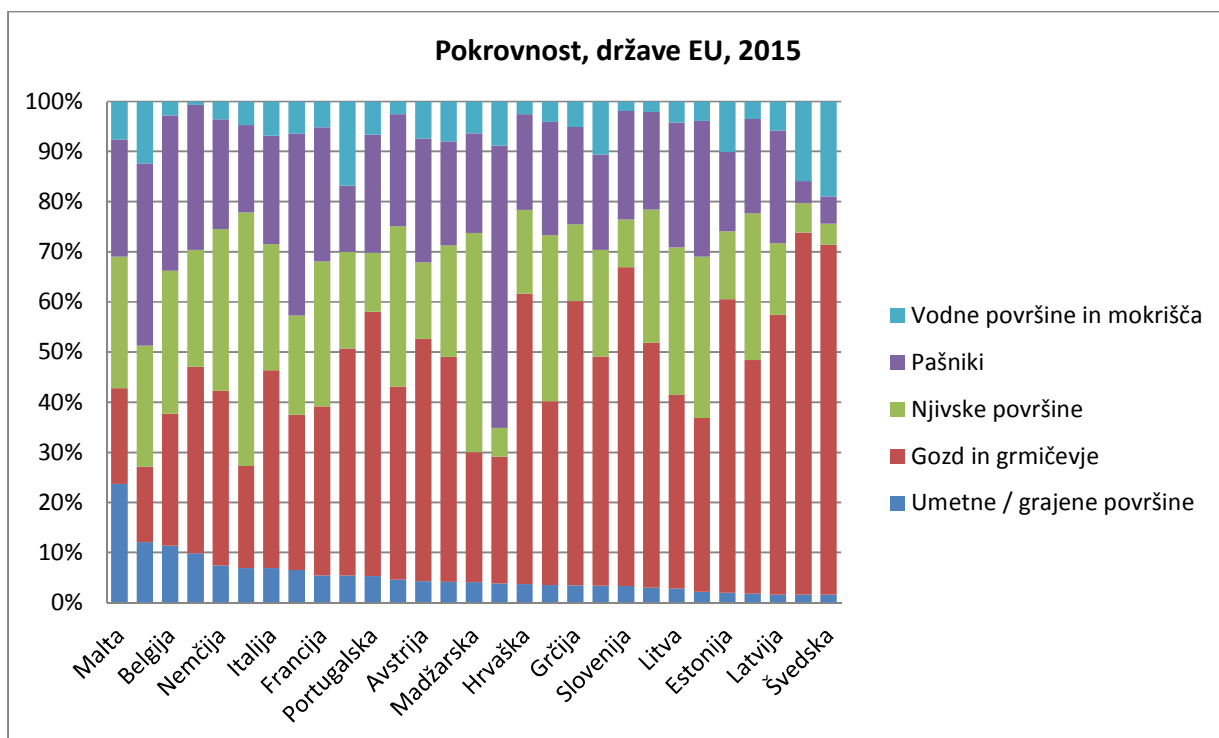
V desetletju po vključitvi Slovenije v EU in sprejemu prve Strategije prostorskega razvoja Slovenije (2004) se je zgodilo veliko sprememb, ki so zaznamovale slovenski prostor. Nanje so vplivale tako prostorske kot tudi druge sektorske politike s prostorskimi učinki in zunanji dejavniki. Dokument Poročilo o prostorskem razvoju Slovenije (MOP, 2016) podaja temeljne ugotovitve o stanju in trendih v prostoru, je strokovna podlaga za oblikovanje drugačnih rešitev in je spremljajoči dokument Strategije.

Slovenski prostor je izjemno raznolik in pester. Oblikuje ga lega na preseku štirih velikih evropskih naravnogeografskih območij, jadranskega, alpskega, dinarsko-kraškega in panonskega ter prepletanje različnih geomorfoloških in klimatskih značilnosti, kulturnih vplivov in zgodovinskega razvoja. Slovenski prostor je prepoznaven po raznovrstni kulturni krajini, stavbni in naselbinski dediščini ter raznolikih, prostorsko obsežnih in dobro ohranjenih naravnih sistemih, kar se izkazuje skozi velik, 41,4 % delež zavarovanih in varovanih območij ozemlja države (MOP, 2019). Zaradi ohranjenosti številnih kakovosti okolja, naravnih in kulturnih vrednot, bližine evropskih gospodarskih in kulturnih središč ter dobre infrastrukturne povezanosti z evropskimi prometnimi omrežji svojim prebivalcem omogoča relativno visoko kakovost bivanja.

Vir podatkov: EUROSTAT

Za Slovenijo je značilna raznovrstnost poselitvenih struktur. Poselitev v Sloveniji je neenakomerna, značilno je veliko število majhnih naselij. Mesta so majhna ali srednje velika, le Ljubljana in Maribor imata več kot 50.000 prebivalcev. Za poselitev najprivlačnejša, gosteje poseljena območja so v ravninskem, kotlinskem in dolinskem svetu, kjer je tudi večina kakovostnih, za moderno kmetijsko obdelavo primernih kmetijskih zemljišč. Po stopnji urbanizacije je Slovenija najmanj urbanizirana država EU. Stopnja urbanizacije v Sloveniji se giblje okoli 50 %, povprečna stopnja urbanizacije v EU je 72,5 %. Med gosteje poseljenimi območji se nahajajo obsežna redkeje poseljena ali sploh neposeljena območja – alpski svet ter območja dinarskih planot na Notranjskem in Kočevskem. Za slovenski prostor je značilno mozaično prepletanje gozdnih in kmetijskih površin, kar povečuje njeno krajinsko pestrost. Največji delež površine države prekriva gozd, njivske površine prekrivajo 3,3 % ozemlja države, umetne in pozidane površine 3,3 % (EUROSTAT - LUCAS, 2015).

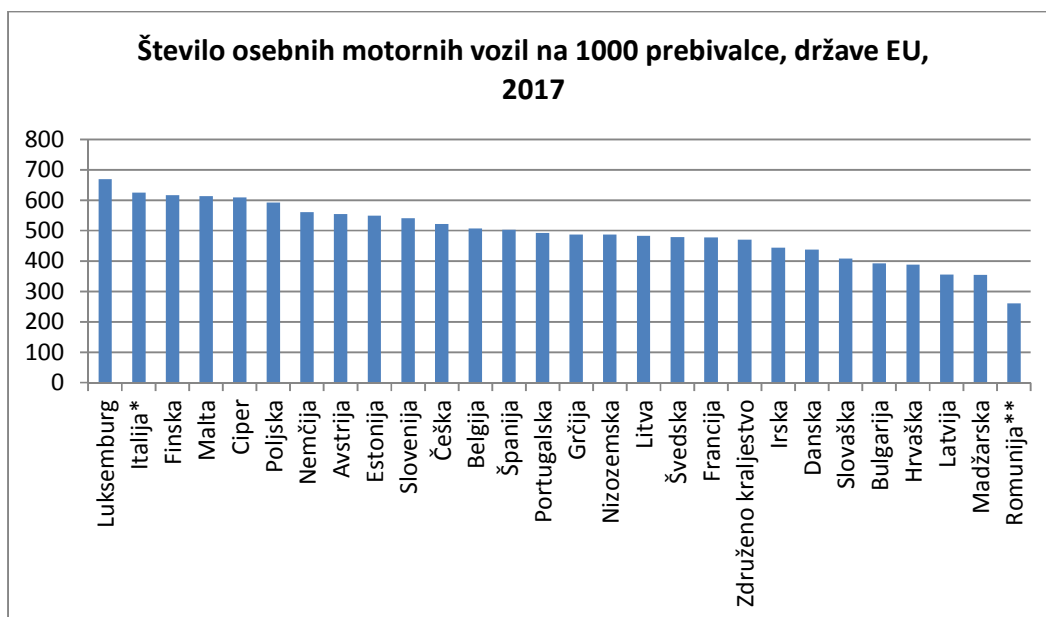

Vir: EUROSTAT, LUCAS

Prostor se zaradi družbenih in gospodarskih razlogov in potreb, ki se odražajo skozi antropogene posege, ter naravnih procesov, neprestano spreminja. Spreminjanje prostora zaradi človekovega delovanja razumemo kot prostorski razvoj in je rezultat izvajanja različnih javnih razvojnih politik. Poleg prostorske politike so to še druge celovite in sektorske politike (prometna, energetska, kmetijska, socialna, okoljska...). Vpliv javnih politik na prostorski razvoj je lahko neposreden (npr. gradnja prometne infrastrukture) ali posreden (npr. ukrepi davčne politike) ter nameren (npr. omejevanje širitve urbanizacije na ogrožena območja) ali nenameren (npr. suburbanizacija v koridorju avtoceste).

Prostorsko razvojni trendi v zadnjih desetletjih imajo značilnosti suburbanizacije, nesmotrne razpršene gradnje zunaj strjenih naselij ter razvrednotenje kulturne krajine in naselbinske dediščine. K vidni preobrazbi slovenskega prostora prispevata še zaraščanje kmetijskih zemljišč, ki prevladuje na odmaknjenih gorskih in obmejnih območjih, ter gradnja prometne in energetske infrastrukture in gospodarskih con.

Trend suburbanizacije je značilen predvsem v funkcionalnih območjih večjih mest. Pritiski suburbanizacije so še posebej močni ob avtocestnem križu in na območjih, ki so s cestno infrastrukturo dobro povezana. Privlačnost suburbanih naselij povečujejo visoke cene stanovanjskih nepremičnin v mestih, saj so cene zemljišč in nepremičnin v teh naseljih ugodnejše kot v mestnih središčih, visoka stopnja mobilnosti prebivalstva (število osebnih vozil na prebivalca) ter dobro razvejana cestna infrastruktura. Pomanjkanje dostopnih najemnih stanovanj vpliva na nizko stopnjo stanovanjske mobilnosti ter na način reševanja stanovanjske stiske prebivalcev z gradnjo stanovanj v lastni režiji. Investitorji v stanovanjske objekte so še posebej po letu 2008 v pretežnem delu fizične osebe, prevladujoč tip novozgrajenih stanovanjskih stavb so enostanovanjske stavbe. Prebivalstvo v suburbanih in periurbanih naseljih je mlajše od nacionalnega povprečja, selitveni saldo je pozitiven, stopnja delovne aktivnosti pa praviloma višja kot v bližnjem urbanem središču.

*podatek za leto 2016, **podatek za leto 2015

Vir podatkov: EUROSTAT

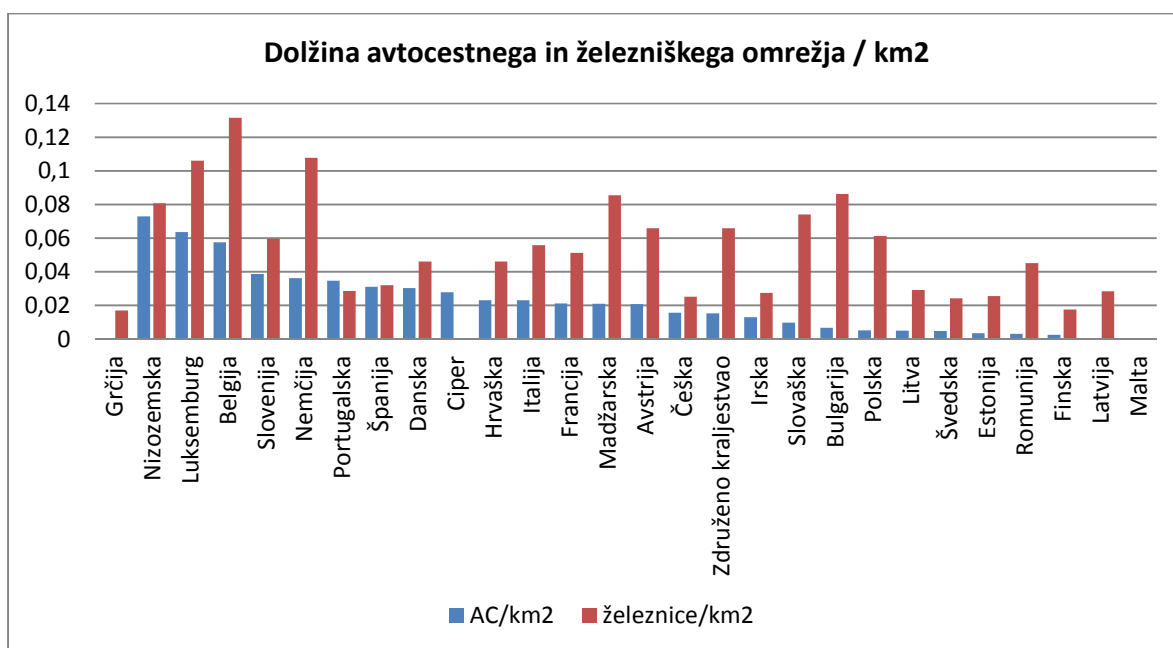
V mestih – urbanih naseljih – so zgoščena delovna mesta ter storitve splošnega družbenega pomena. Večja mesta demografsko stagnirajo – število prebivalcev v mestnih naseljih se povečuje počasneje od državnega povprečja.

Na obrobje mest ter v prometno dobro povezano zaledje se poleg prebivalcev selijo tudi oskrbne (predvsem trgovske) in storitvene dejavnosti. V zadnjem desetletju smo bili priča gradnji številnih nakupovalnih in poslovnih središč na mestnih obrobjih, kar povzroča razvrednotenje mestnih jader, zniževanje ravni oskrbe v mestnih jedrih za prebivalce mest, spodbuja nove prometne tokove zlasti z osebnim motornim prometom, povzroča zgostitve prometa in prometne zastoje ter izgubo predvsem kmetijskih zemljišč na robu naselij.

Odmaknjena, obmejna ali gorska podeželska območja se pospešeno demografsko praznijo, prebivalstvo se stara. Stopnja registrirane brezposelnosti je pogosto višja od nacionalnega povprečja (Pomurje, Koroška, Bela krajina in Pokoplje, Posočje...). Predvsem dobro izobraženi mladi na teh območjih težko najdejo svoji izobrazbi in interesom ustrezno zaposlitev, zato se preseljujejo v urban naselja ali v njihovo bližino.

Preko Slovenije potekajo najkrajše kopenske poti med Jadranskim morjem kot najsevernejšim zalivom Sredozemlja, severno Italijo in sredozemskim delom zahodne Evrope na eni ter Srednjo Evropo in Balkanom na drugi strani. Prehodna in strateško pomembna lega ponuja gospodarske priložnosti v logistiki in prometu, povečevanje tranzitnega prometa pa povzroča okoljske obremenitve ter zasičenost prometne infrastrukture.

Prometni podsistemi se v preteklem obdobju niso razvijali usklajeno. Uspešno je bil dograjen avtocestni križ, modernizirane so bile nekatere regionalne prometnice. Vlagan v železniško infrastrukturo je bilo malo (povezava Murska Sobota - državna meja z Madžarsko, modernizacija proge Maribor – Šentilj). Železniška infrastruktura je zastarela, ne omogoča zadostnih zmogljivosti ne v tovornem, kot tudi ne v potniškem prometu, nerešen ostaja problem Ljubljanskega železniškega vozlišča. Promet v koprskem pristanišču se povečuje, oviro rasti pa predstavlja nezadostna kapaciteta zaledne železniške infrastrukture.

Vir podatkov: EUROSTAT

Razvoj prometne infrastrukture, poselitve in načrtovanja omrežij javnega potniškega prometa niso potekali usklajeno. Urbani razvoj se ni zgoščeval okoli železniških vozlišč pač pa okoli avtocestnih priključkov. Javni potniški promet ne ustreza potrebam potnikov, po deležu potnikov prepeljanih v javnem prometu je Slovenija na repu Evrope. Osebni potniški promet je prevladujoč način mobilnosti, ki povzroča velike prometne obremenitve, potrebe po dodatnih investicijah v cestno infrastrukturo, visoke stroške njenega vzdrževanja, okoljske obremenitve (emisije, in hrup, nočna osvetljenost), zastoje, izgubo kmetijskih zemljišč.

Prostorsko razvojni trendi Slovenije predstavljajo odklik od učinkovitega, racionalnega in kakovostnega prostorskega razvoja ter vplivajo na spreminjanje prostorske identitete zaradi siromašenja njenih ključnih elementov.

1.4 RAZVOJNI IZZIVI IN PROSTORSKI RAZVOJ SLOVENIJE

Na prihodnji prostorski razvoj Slovenije bodo imeli pomemben vpliv prostorsko razvojni trendi in dosedanja razvoj prostora, kakor tudi razvojni izzivi in problemi, za katero utemeljeno pričakujemo, da se bodo v prihodnje intenzivirali. Strategija se odziva na spremenjene mednarodne okoliščine ter socialne in gospodarske trende, ki imajo prostorske in regionalne učinke tako na ravni EU kot v Sloveniji, in sicer:

- demografske spremembe,
- podnebne spremembe z regionalno specifičnimi vplivi,
- zmanjševanje energetske odvisnosti Slovenije od fosilnih goriv in prehod v nizkoogljično družbo,
- globalizacija gospodarstva,
- nova vloga mest,
- zmanjševanje naravne ohranjenosti in krajinske pestrosti,
- povezovanje v čezmejnem in širšem makroregionalnem prostoru.

Demografske spremembe se v prostoru odražajo na različne načine, od spreminjanja poselitvenih vzorcev, praznjenja nekaterih območij (odmaknjenih, obmejnih in gorskih predelov, mestnih središč), neenakosti v prostoru, ki se kažejo v gospodarskem razvoju in kakovosti bivanja na ravni regij, mest in naselij ter znotraj njih. Strategija upošteva demografske spremembe kot izhodišče za prilagoditev prostora in njegovih struktur pričakovanim prihodnjim značilnostim prebivalstvene dinamike (pričakovan trend staranje prebivalstva ter pričakovan upad števila prebivalcev po letu 2030). Dostojno življenje za vse generacije je pogojeno s prostorskimi dejavniki, kot so dostopnost do storitev splošnega pomena, kakovost bivalnega okolja, dostopnost do primernih stanovanj za vse generacije, prometna povezanost ter bližina in razpoložljivost delovnih mest.

Vplivi **podnebnih sprememb** povečujejo ranljivost prostora, ogroženost ljudi, infrastrukture, kulturne dediščine ter dejavnosti v prostoru, katerih posledice vse bolj vplivajo na kakovost življenja, na energetske oskrbe, na gospodarstvo, pridelavo hrane in okolje. Slovenija je prepoznana kot območje, kjer bodo učinki vpliva podnebnih sprememb v prihodnje veliki, kar je posledica njenega geografskega položaja v južnem delu Alp in goratosti. Pričakuje se sprememba padavinskih vzorcev, povečanje pojavnosti suš, zmanjševanje višine in trajanja snežne odeje ter pogostejši in daljši vročinski valovi v mestih. O trajnostnem prostorskem razvoju danes ne moremo govoriti drugače kot v povezavi z blaženjem podnebnih sprememb in prilagajanjem nanje. Zato potrebujemo zanesljive napovedi ogroženosti ter učinkovite ukrepe za zmanjšanje negativnih vplivov podnebnih sprememb, za zmanjševanje ogroženosti na poplavno ogroženih območjih ter umikanje poselitve na območjih poplavne nevarnosti, pa tudi ukrepe za učinkovito zadrževanje vode za različne potrebe, na primer za potrebe kmetijskega namakanja in oskrbe z vodo v sušnih obdobjih.

Oskrba z energijo in prehod v nizkoogljično družbo označuje težnja po zmanjšanju energetske odvisnosti od fosilnih goriv z učinkovitejšo rabo energije, povečanjem deleža proizvodnje energije iz obnovljivih virov in izboljšanjem trajnostne mobilnosti (javni promet, kolesarjenje, peš hoja). Rast cen energije pomeni večjo izpostavljenost energetske revščini, ki je večja tam, kjer je energetska učinkovitost stavbnega fonda nizka. Novi koncepti energetske učinkovitega prostorskega načrtovanja in urbanizma ter celovite funkcionalne prenove stavb in sosesk so priložnost za oblikovanje sinergij s sektorskimi ukrepi za povečanje energetske učinkovitosti.

Globalizacija gospodarstva še povečuje vlogo in pomen globalnih središč, ki so prometna vozlišča, središča globalnih finančnih sistemov in odločanja, gostitelji razvojnih središč in sedeži pomembnih mednarodnih organizacij. To so na primer London, New York ali azijska velemesta, v EU pa Pariz, Berlin, Milano, konurbacija v Porurju ter Carigrad in Moskva. Slovenija je gospodarsko vključena in infrastrukturno povezana v globalne tokove in razvojne pobude, kot je na primer Kitajska nova Svilna pot, ki vključuje tudi slovenski prostor (pristanišče Koper in zaledno infrastrukturo). Pomen prometne in logistične infrastrukture je z globalno vpetostjo gospodarstva in organizacijo oskrbnih verig še poudarjen, kar se kaže s koncentracijo infrastrukture ter novimi potrebami in pobudami za njeno dodatno krepitev. Narašča pomen vstopnih točk, kjer se s povečevanjem in koncentracijo delovnih mest povečujejo tudi potrebe po stanovanjih in spremljajočih objektih družbene infrastrukture.

V prihodnjem razvoju Evrope se krepí **nova vloga mest**. Pričakovati je, da bodo imela mesta veliko večjo vlogo kot do sedaj. So gonilna sila evropskega in nacionalnih gospodarstev. V urbanih območjih se v EU ustvari več kot dve tretjini bruto družbenega proizvoda, v njih so zgoščena delovna mesta, so prostor ustvarjalnosti in inovativnosti. Mesta prihodnosti bodo prostori socialnega napredka, platforme demokracije, kulturnega dialoga, središča zelene ter okoljske prenove in žarišča gospodarskega razvoja. Ob tem naj bi razvoj mest upošteval določena načela, zlasti policentrično prostorsko organizacijo, dobro dostopnost do storitev splošnega pomena, strnjenost urbane strukture ter visoko raven varstva in kakovosti okolja ter kulturne dediščine v mestih in njihovi okolici. Slovenska mesta so v

primerjavi z evropskimi majhna, a zato za uravnotežen prostorski razvoj države zelo pomembna. Med njimi izstopajo Ljubljana, Maribor in obalna mesta s Kopro, ki imajo vlogo tudi v mednarodnem prostoru. Nekatera mesta kot npr. Koper in Nova Gorica, so z mesti v sosednjih državah povezana v čezmejne urbane aglomeracije. Slovenska mesta so zaposlitvena središča za 94 % vseh zaposlenih prebivalcev in življenjski prostor za 70 % prebivalcev Slovenije z višjo ali visoko izobrazbo. Mesta lahko svojo vodilno vlogo okrepijo v medsebojnem povezovanju in usklajevanju urbanega razvoja v okviru širših mestnih območjih, pa tudi v funkcionalnem povezovanju s podeželskim zaledjem.

Slovenija ima velik del pretežno naravno ohranjenih območij, ki ga sestavljajo naravna in kulturna krajina izven urbanih območij, zlasti gozdovi, vodotoki in vodna zemljišča ter kmetijska zemljišča s krajinsko in naravovarstveno vrednostjo. **Naravna ohranjenost** je osnova za raznovrstne ekosistemske storitve, ki jih družba potrebuje za zdravo in kakovostno življenje. Ključni izzivi na tem področju so: povečanje odpornosti naravnih ekosistemov na podnebne spremembe, ohranitev ter izboljšanje stanja naravno ohranjenih območij, ki obsegajo preko 37 % ozemlja države, in so vključena v Evropsko mrežo Natura 2000, ohranitev obsega in proizvodne sposobnosti kmetijskih zemljišč za pridelavo hrane in zagotavljanje ekoloških funkcij, izboljšanje preskrbljenosti s svežim zrakom v urbanih območjih, a tudi skrbi, da se ta ne poslabša na podeželju, zagotavljanje kvalitetne pitne vode in njenega čiščenja ob upoštevanju specifičnosti posameznih območij, npr. kraških predelov, ter uporaba naravnih virov za zagon lokalno vezanih gospodarskih panog, npr. lesnih verig. Poseben izziv predstavljajo zavarovana območja ter usposobljenost prebivalstva na teh območjih, da bi naravne vrednote in biotsko raznovrstnost ter kulturno dediščino odločneje uporabili za trajnostni lokalni razvoj. Izzivi predstavlja tudi preprečitev nadaljnje fragmentacije krajine, zlasti v nižinskih predelih ali na območjih pomembne infrastrukture, ki znižuje možnosti za učinkovito ekološko povezanost ali izvajanje s tem povezanih ekosistemskih storitev.

Slovenija je na stičišču velikih evropskih regij, zato je poseben izziv, kako njeno geografsko lego vpeti v razvojno in prostorsko razvojno politiko države in širšega območja. **V makroregionalnem povezovanju** gre za procese medvladnega sodelovanja, v katerem države uveljavljajo nacionalne interese na področjih, kjer je potrebno usklajeno delovanje. Slovenija je vključena v tri makroregionalne strategije: EU Strategijo za Podonavje, EU Strategijo za Jadransko Jonsko regijo in EU Strategijo za Alpsko regijo. Svoje interese je prepoznala na področjih gospodarskega sodelovanja in inovacij, povezljivosti regij na področju prometa in energije ter njihovi vpetosti v širše, globalne tokove, ekoloških omrežij, varstvu okolja ter obvladovanju tveganj, trajnostnega turizma ter institucionalne krepitve in sodelovanja. Nekateri deli države so bolj odprti v sosednji prostor, zlasti nižinski deli na zahodni in vzhodni strani države vzdolž glavnih prometnih koridorjev, kjer je intenzivnost povezav že danes velika in je treba v prihodnje več pozornosti nameniti na eni strani razbremenjevanju, na drugi pa izboljšanju infrastrukture, še posebej tam, kjer obstoječa z vidika vpetosti Slovenije v globalne tokove, ne ustreza. V prihodnjem povezovanju bi bilo treba podpreti tudi povezovanje na področju zaposlitvenih možnosti, migracij in storitev. Na gorskih in odmaknjenih območjih je pomembno ohraniti njihovo vitalnost, zlasti s podporo čezmejnemu povezovanju na področju gorskih proizvodov ter trajnostnih oblik turizma, izboljšanju storitev, povezanosti in trajnostne mobilnosti.

SLIKA 1: VKLJUČENOST SLOVENIJE V OBMOČJA EVROPSKIH MAKROREGIONALNIH STRATEGIJ

1.5 PROSTORSKA DIMENZIJA RAZVOJNEGA NAČRTOVANJA IN UPRAVLJANJA

S Strategijo se utrjuje izvajanje načela trajnostnega prostorskega razvoja, in sicer tako, da zahtevo po doseganju konkurenčnosti postavlja v odnos do racionalne rabe virov, zlasti naravnih, genetskih, prostora in energije. Učinki razvojnih odločitev se v procesih urejanja prostora in postopkih prostorskega načrtovanja preverjajo z vidika njihovega prispevka k več-funktionalnosti in prostorski optimizaciji ter nadgrajevanju in razvijanju obstoječih danosti, ne da bi kakovostno ali količinsko ogrozili omejene vire na nekem območju.

- **Prostorska kohezija**

Strategija sledi paradigmi prostorske kohezije in kot njene elemente izpostavlja prostorske potenciale države kot celote ter specifične prostorske potenciale njenih raznolikih območij, kot so npr. gorska, morska in obalna, kraška, varovana, prepoznavna ali razvrednotena območja. Ob upoštevanju načel urejanja prostora, zlasti trajnostnega prostorskega razvoja, krepitev identitete prostora in usmerjanja poselitve postavlja okvir za doseganje prostorske učinkovitosti, kakovosti in identitete.

- **Dolgoročna naravnost in ciljno doseganje usmeritev v srednjeročnih obdobjih**

Upoštevač skupni razvojni okvir države, podan v Strategiji razvoja Slovenije (2017), podaja Strategija dolgoročen in strateški okvir prostorskega razvoja države do leta 2050 (vizijo prostorskega razvoja) za vse razvojne in sektorske politike na državni, regionalni in lokalni ravni ter izhodišča za vključevanje prostorskih vidikov za doseganje načel trajnostnega prostorskega razvoja na različnih območjih. Za srednjeročno obdobje do 2030 vključuje Akcijski program v skladu s Strategijo srednjeročne merljive cilje prostorskega razvoja kot korak na poti k doseganju dolgoročnih ciljev in jih povezuje z izvajanjem sektorskih politik. Za spremljanje izvajanja v srednjeročnem in dolgoročnem okviru je vzpostavljen sistem spremljanja prostorskega razvoja.

- **Usklajenost javnih politik**

V procesu priprave Strategije je bilo vzpostavljeno sodelovanje med različnimi akterji za oblikovanje skupne vizije in razvojnih ciljev kot okvir za ustvarjanje sinergij med politikami in prostorsko usklajen pristop. Usklajene in s prostorskimi vidiki podprte odločitve o razvoju bodo prispevale k boljšemu poslovnemu okolju in k odpravi tistih administrativnih ovir, ki izhajajo iz neusklajenosti politik.

- **Celovit pristop na območje**

Celovita obravnava prostorskih potencialov območij prinaša večje možnosti za ustvarjanje sinergij med njimi. Strategija vzpostavlja temelje za celovito obravnavo izzivov prostorskega razvoja na funkcionalnih območjih ter participativni pristop (npr. teritorialni dialog) kot podlago za usklajeno izvajanje vizije prostorskega razvoja na vseh teritorialnih ravneh v okviru razvojnih regij. Pri tem izhaja iz dosedanjih dobrih izkušenj pri povezovanju prostorskega načrtovanja in regionalnega razvoja, izvajanja instrumenta urbani razvoj v mestnih občinah v programskem obdobju 2014-2020 ter usklajevanja v okviru neformalne koordinacijske skupine za pomorsko prostorsko načrtovanje.

- Varčna, vzdržna, učinkovita, trajnostna in inovativna raba virov in prostora
Nenehna rast rabe okoljskih virov in širitev urbanizacije nista ključni za gospodarski razvoj in doseganje blaginje prebivalstva. Vključevanje eksternih stroškov v posamezne politike lahko prispeva k preobrnitvi netrajnostnih prostorskih vzorcev, kot je neracionalna organizacija dejavnosti v prostoru, ki povečuje družbene stroške na področju mobilnosti in energije. Zakon je uvedel instrumente, ki jim sledi Strategija, zlasti na področju izvajanja notranjega razvoja naselij, dodatno pa krepi koncept učinkovite prostorske organizacije, podprte s trajnostno mobilnostjo.

- Postopen prehod iz normativnega na nov participativno komunikacijski model upravljanja prostora
V okviru priprave Strategije je bilo ugotovljeno, da nadaljevanje normativnega modela z zgolj formalnimi oblikami usklajenosti sektorskih razvojnih dokumentov s cilji prostorskega razvoja ne bo v zadovoljivi meri prinesel preloma z neželenimi trendi v prostoru, kar je namen Strategije. Predlagana je bila uporaba participativnih in komunikacijskih mehanizmov povezovanja nasprotujočih si interesov v prostoru in oblikovanje sinergij med sektorskimi politikami. Ta model je bil uporabljen pri strateškem vrednotenju Strategije in bo nadalje razvit v sklopu izvajanja strategije, zlasti pri usklajevanju sektorskih politik za doseganje prostorske kohezije.

2 VIZIJA PROSTORSKEGA RAZVOJA DO LETA 2050

Vizija Strategije je doseganje prostorske kohezije, ki omogoča kakovost bivanja za katere se dogovorijo deležniki v vseh fazah prostorske politike na podlagi večfunkcionalne uporabe identificiranih notranjih (endogenih) potencialov prostora.

**Prizadevamo si za raznolik, večfunkcionalen, učinkovito povezan in mednarodno vpet prostor,
v katerem Slovenija svoje razvojne prednosti gradi na prepoznavnosti in identiteti,
kot podlagi za kakovostno življenje za vse.**

Prostor živimo kakovostno!

Slovenija je varna država, ki zagotavlja blaginjo in zadovoljstvo prebivalcev v zdravem okolju. Ljudje živijo v tesnem stiku z naravo, tudi mesta so prepletena z naravnimi elementi, uporabljene so mnoge na naravnih procesih temelječe tehnološke in upravljaljske rešitve. Prebivalci so ponosni na prostor Slovenije in sodelujejo z vsemi ostalimi deležniki in stroko pri oblikovanju javne politike urejanja prostora in njenem izvajanju. V upravljanju s prostorom so uveljavljene participativne oblike načrtovanja.

V poselitveni strukturi prevladujejo manjša naselja in nekaj večjih mest, ki med seboj dobro sodelujejo in se povezujejo pri reševanju skupnih izzivov. Proces suburbanizacije se je zaustavil. Dnevne migracije so se zaradi bližine zaposlitvenih centrov ter novih oblik dela občutno zmanjšale. Urbanistične, krajinsko arhitekturne in arhitekturne rešitve ustvarjajo prepoznaven red v prostoru in upoštevajo kakovostne tradicionalne poselitvene vzorce.

Slovenska mesta in druga naselja so urejena, prenovljena, živahna, varna in prijetna za bivanje in delo. Njihovo upravljanje je participativno in trajnostno naravnano. Stanovanjska raba in območja storitvenih dejavnosti se prepletajo z združljivimi dejavnostmi. Visok delež zelenih površin v mestih prispeva h kakovosti okolja (kakovost zraka in voda ter prispeva k zmanjševanju ravni hrupa), prebivalcem in obiskovalcem omogoča druženje in rekreacijo na prostem ter prispeva k lažšanju posledic pričakovanih podnebnih sprememb (zmanjševanje vplivov toplotnih otokov, boljša prevetrenost, zmanjševanje poplavne ogroženosti in posledic suš - zadrževanje voda). Odlikuje jih moderna in prepoznavna arhitektura ter visoka kakovost bivanja v novo zgrajenih in prenovljenih zgradbah. Javni prostori so urejeni in živahni. Ozelenjene strehe zmanjšujejo rabo energije v stavbah, uporabljajo se tudi za pridobivanje energije. Urbano kmetijstvo izboljšuje oskrbo mest s hrano.

Mesta se fizično širijo do leta 2030, po tem letu se zaradi predvidenega zmanjševanja števila prebivalcev fizična rast ustavi. Razvrednotena območja mest se redno prenavljajo in vanje umeščajo nove dejavnosti, ki ustvarjajo delovna mesta, in stanovanjska območja. Velika pozornost se v mestih posveča stanovanjski dostopnosti. Stanovanja se zagotavljajo tako z novogradnjo, nadomestno gradnjo kakor tudi prenovo in modernizacijo obstoječega stavbnega fonda. Stanovanja se funkcionalno prilagaja potrebam prebivalcev ter uvaja nove tehnične rešitve in materiale.

Podeželje je ob modernizaciji obdržalo tradicionalno in prepoznavno podobo. Med gospodarskimi dejavnostmi prevladujejo kmetijstvo in gozdarstvo, v skladu s prostorskimi potenciali se razvija storitveno gospodarstvo (predvsem turizem in rekreacija), prisotna so manjša podjetja, ki dopolnjujejo zaposlenost v primarnih dejavnostih. Proizvodnja je v veliki meri vezana na lokalne vire (lesna in prehrabna dejavnost, gradbeništvo...). Na podeželju so kmetijska zemljišča obdelana in omogočajo boljše prehransko samooskrbo države, ob tem pa ohranja tudi značilno podobo krajine. Mesta in naselja se dnevno oskrbujejo z lokalno pridelano hrano na podeželju in v okolici mest.

Objekte potrebne za intenzivno kmetijsko pridelavo so v prostor umeščeni na način, da ne rušijo skladnosti in identitete prostora.

V podeželskih naseljih poteka gradnja znotraj območja obstoječega naselja, stavbni in dediščinski fond je prenovljen in dobro vzdrževan ter funkcionalno prilagojen potrebam prebivalcev in tehnološkim izboljšavam . Posamična poselitve je oblikovno in komunalno sanirana tako, da je ohranjen tradicionalni vzorec poselitve. Poselitve na najbolj ogroženih območjih (poplave, plazovi) se opušta, opravlja se preselitev na varna območja.

Ohranjena naravna in druga neposeljena območja ter zeleni sistemi naselij so medsebojno povezani v sistem zelene infrastrukture. Ohranjeni naravna in kulturna krajina ter naselbinska dediščina so temelj za turizem, ki s tem krepi prepoznavnost Slovenije v širšem prostoru kot zelene, zdrave in aktivne države.

Slovenija je pomorsko usmerjena država, ki morje in obalo obravnava kot prostorsko in razvojno prednost Slovenije. Poleg inovativnih, na principih trajnostnega razvoja temelječih in z morjem povezanih dejavnosti, med tradicionalnimi pomorskimi dejavnostmi ohranja in razvija ribištvo, kot del nacionalne in prostorske identitete.

Policentričen in prostorsko uravnotežen sistem središč različnih ravni omogoča vsem prebivalcem ustrezno in enakopravno dostopnost do kakovostnih storitev splošnega pomena - izobraževanja, zdravstva, kulturnih, upravnih in oskrbnih storitev. Na oddaljenih in redko poseljenih območjih, kjer storitve splošnega pomena niso v neposredni bližini prebivalcev, so organizirane lokalnim potrebam in okoliščinam prilagojene oblike oskrbe. Storitve, za katere ni nujno fizična prisotnost, se v večini opravljajo preko elektronski sistemov. Na vseh poseljenih območjih je zagotovljena dostopnost do modernih informacijskih omrežij in tehnologij.

Središča poselitvenega sistema so medsebojno dobro povezana (prometna in komunikacijska infrastruktura). To omogoča hitro in udobno gibanje prebivalcev, obiskovalcev ter tudi blaga. Učinki transporta na okolje in prostor (v smislu izgube prostora) so minimalni. Med središči je organiziran hiter in učinkovit javni potniški promet, prevozna sredstva so sodobna, varna in udobna, emisije snovi in hrupa v okolje so minimalne. Železniško omrežje je razvejano, tehnološko moderno in omogoča urejen, pogost in hiter železniški promet. Tranzitni tovorni promet poteka po železnici.

Slovenski prometni in energetski sistem sta dobro povezana s sistemi sosednjih in drugih evropskih držav. Preko kopskega pristanišča je Slovenija povezana v mednarodne pomorske prometne tokove kot pomembna vez med Sredozemljem in Baltikom.

Slovenija povečuje delež lastne zelene energetske oskrbe. V gospodarstvu prednjačijo visoka tehnologija, v trajnostni razvoj usmerjene dejavnosti in načelom krožnega gospodarstva ter zelenih tehnologij prilagojena industrija.

Naravni viri so ustrezno varovani, njihova raba za gospodarski razvoj je racionalna in trajnostna. Ohranjena naravna in kulturna dediščina je dobro upravljana in je uporabljena za razvoj različnih gospodarskih dejavnosti – prednostno trajnostnega turizma.

3 CILJI PROSTORSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE

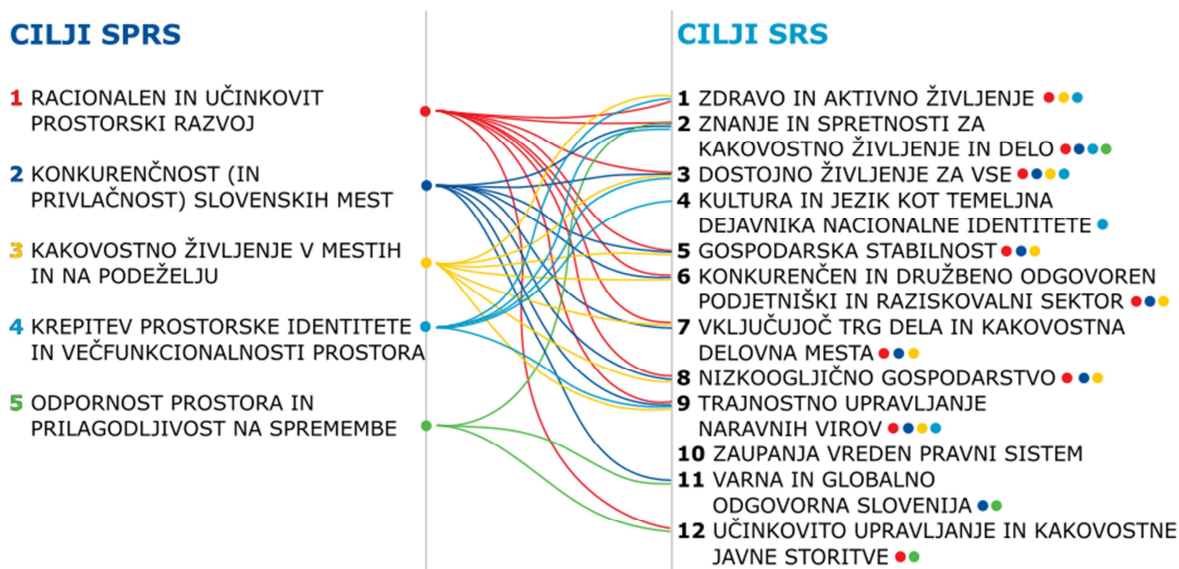
Strateški cilji prostorskega razvoja Slovenije 2050 Postavljajo okvirne pogoje za doseganje prostorske kohezije, krepitev vloge Slovenije v procesih čezmejnega in mednarodnega povezovanja ter spodbujanje pozitivnih sprememb pri oblikovanju novih, več-funkcionalnih rešitev za razvojne probleme sodobne družbe. Opredeljeni so ob upoštevanju izhodišč prostorskega razvoja, ključnih prihodnjih izzivov, usmeritev dokumentov na globalni in evropski ravni ter izhodišč nacionalnih javnih politik z identificiranimi vplivi na prostorski razvoj.

Z upoštevanjem družbenih potreb, okoljskih dejavnikov in potreb gospodarstva strateški cilji prostorskega razvoja:

- krepijo prostorsko učinkovitost na področjih spodbujanja učinkovite rabe virov, izboljšanja povezanosti prostora (znotraj države in v mednarodnem prostoru) in gospodarske konkurenčnosti območij;
- izboljšujejo prostorsko kakovost, ki vključuje kakovost bivalnega in naravnega okolja, dostopnost do stanovanj, dostopnost do storitev ter spodbujajo socialno vključenost;
- krepijo prostorsko identiteto s krepitvijo lokalnega znanja, pripadnosti in vizije skupnosti ter s krepitvijo prepoznavnosti Slovenije kot države z visoko kakovostjo ohranjenih naravnih in kulturnih prvin krajine.

Razvojne in sektorske politike morajo pri oblikovanju svojih instrumentov in ukrepov upoštevati cilje prostorskega razvoja in učinkovito prispevati k njihovemu doseganju na različnih območjih, usklajevati interese ter iskati sinergije, ki jih pri tem lahko ustvarijo z drugimi javnimi politikami. Usklajenost razvojnih dokumentov posameznih področij in dejavnosti se ugotavlja v postopkih njihove priprave in sprejemanja na podlagi ugotavljanja prostorskih učinkov predvidenih usmeritev in ukrepov oziroma doseganja t.i. presečne logike.

Uresničevanje strateških ciljev prostorskega razvoja prispeva k udejanjanju ciljev Strategije razvoja Slovenije.

SLIKA 2: PRISPEVEK CILJEV STRATEGIJE PROSTORSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE K UDEJANJANJU CILJEV STRATEGIJE RAZVOJA SLOVENIJE

3.1 C1 RACIONALEN IN UČINKOVIT PROSTORSKI RAZVOJ

S prostorskim razvojem ustvarjamo pogoje za doseganje prostorske pravičnosti in prostorske kohezije na območju Slovenije, ki temelji na racionalni organizaciji dejavnosti v prostoru in opremljenosti središč ter dostopnosti, učinkoviti rabi prostorskih potencialov ob upoštevanju omejitev v prostoru ter povezanosti med vsemi deli Slovenije.

Na celotnem območju Slovenije se z enakomerno in premišljeno razporeditvijo središč policentričnega urbanega sistema dosega učinkovito in primerno dostopnost prebivalcev in gospodarstva do storitev in oskrbe. V širših mestnih območjih in drugih območjih funkcionalnega povezovanja ter na območjih razvojnih regij se s sodelovanjem med državo, regionalnimi deležniki, lokalnimi skupnostmi, predstavniki gospodarstva, nevladnih organizacij in prebivalcev vzpostavi procese koordiniranega razreševanja ključnih prostorskih, okoljskih, gospodarskih in družbenih problemov. Regionalni razvoj se navezuje na tiste prostorske potenciale in vire, ki ob njihovi vzdržni in trajnostni rabi nudijo podporo gospodarstvu in socialnemu razvoju, povečujejo odpornost na podnebne spremembe, zmanjšujejo ranljivost prostora, krepijo nacionalno in regionalno identiteto. Na regionalnih prostorskih potencialih in virih temelječ razvoj ustvarja pogoje za večjo zaposljivost v lokalnem okolju, ne povečuje dnevnih migracij med občinami ali izseljevanja prebivalcev.

Prioritete za doseganje cilja:

P1: Izboljšanje učinkovite rabe prostorskih potencialov ob upoštevanju omejitev v prostoru

- spodbujanje priprave in izvajanja integralnih razvojnih vizij, temelječih na prostorskih potencialih in z upoštevanjem prostorskih omejitev. Z izvajanjem razvojnih vizij se dosegajo sinergije med sektorskimi politikami in njihovimi ukrepi na konkretnih območjih (v okviru regionalnih prostorskih planov);
- integralno načrtovanje naselij, prometnega sistema, gospodarske javne infrastrukture in zelene infrastrukture;
- spodbujanje prehoda na snovno, energetske in prostorske učinkovitost z: okrepitevijo rabe sekundarnih virov v gospodarstvu za zmanjševanje pritiskov na odpiranje novih območij za rabo naravnih virov; doseganjem energetske učinkovitosti na ravni stavb, sosek in naselij v okviru celovitih (funkcionalnih) prenov, ob hkratnem upoštevanju ranljivosti stavbne dediščine; spodbujanjem kaskadne rabe energije (raba viškov energije, ki nastaja pri segrevanju ali hlajenju, s strani drugega uporabnika) ter industrijske simbioze oziroma principov krožnega gospodarstva ter drugih inovativnih in okoljsko sprejemljivih pristopov v okviru razvoja pametnih mest in skupnosti;
- doseganje takih oblik zgoščanja naselij, ki omogočajo ravnotežje med pozidanimi, javnih odprtimi in zelenimi površinami za kvaliteto življenja ter prilagajanje na podnebne spremembe;
- spodbujanje ponovne rabe razvrednotenih zemljišč na urbanih območjih;
- spodbujanje vzpostavljanja skupnostnega pristopa pri preskrbi z energijo, zlasti na podeželju.

P2: Zagotavljanje primerne dostopnosti do storitev splošnega pomena v podporo razvoju različnih vrst območij

- medsektorsko in več-nivojsko koordinirano izvajanje ukrepov za zagotavljanje ustrezne ravni opremljenosti središč v policentričnem urbanem sistemu;
- medsektorsko in več-nivojsko povezovanje za razvoj inovativnih modelov storitev za odmaknjena gorska in obmejna območja, ki podpirajo ohranitev poseljenosti in vitalnosti podeželja.

3.2 C2 KONKURENČNOST SLOVENSkih MEST

Krepi se razvojna vloga mest, središč v policentričnem urbanem sistemu, tako v nacionalnem okviru kot tudi v čezmejnih in mednarodnih procesih povezovanja. Na tak način mesta prispevajo k gospodarskemu, socialnemu in družbenemu razvoju države.

Slovenska mesta na stičišču treh evropskih makroregij - Alpske, Donavske in Jadransko-jonske so dobro povezana na evropske prometne koridorje. Mesta, ki ležijo na presečišču prometnih koridorjev, imajo vlogo prometnih vozlišč. Okrepiti je treba ključne vstopne točke (*gateways*) in povezave med njimi ter tako izkoristiti lokacijske prednosti za razvoj države. Pri tem se ohranja visoko kakovost okolja in krajine. Vstopne točke je treba povezati z najpomembnejšimi urbanih vozlišči, velikimi evropskimi mesti in metropolitanskimi območji. Krepi je treba vlogo urbanih območij v obmejnem prostoru, zlasti s kakovostnimi in raznolikimi funkcijami ter infrastrukturo, ki jim bodo omogočila enakovredno vlogo pa tudi prevzemanje vodilne vloge v prostorskem razvoju na čezmejni ravni.

Urbana naselja se bodo osredotočila (prestrukturirala) za razvoj specifičnih področij, ki izhajajo iz njihovih primerjalnih prednosti kot so zlasti lega in infrastruktura, opremljenost s storitvami, dostop do upravljaljskih funkcij najvišje ravni, razpoložljivosti delovne sile in veščin, kakovost bivalnega okolja in kulturne dediščine, bližina podeželskega zaledja. Svojo vlogo v razvoju države bodo nadgradila z načrtovanim in usklajenim razvojem v širših mestnih območjih in drugih območjih funkcionalnega povezovanja, v okviru katerih bodo s povezovanjem in podporo manjših urbanih naselij imela primerljivo kritično maso pri infrastrukturni opremljenosti in ponudbi storitev, obsegu trga dela ter na drugih ključnih področjih. V okviru širših mestnih območij in drugih območjih funkcionalnega povezovanja se bodo resorji države, razvojne regije, mestne občine in druge lokalne skupnosti dogovorili o usmerjanju urbanega razvoja, zlasti o razporeditvi lokacij za gospodarske dejavnosti (delovna mesta), zagotavljanju stanovanj, integraciji sistemov trajnostne mobilnosti, kakovostni in zanesljivi oskrbi z zeleno energijo in drugimi viri, opremljenosti in dostopnosti do storitev, standardih bivalne kakovosti, ki izhajajo iz kakovosti okolja in krajine, načinih in instrumentih izvajanja ter zagotavljanja virov financiranja projektov, pomembnih za razvoj širših mestnih območij in drugih območjih funkcionalnega povezovanja.

Prioritete za doseganje cilja:

P3: Funkcionalno povezovanje in celovito upravljanje mest

- spodbujanje funkcionalnega povezovanja in strateškega načrtovanja v okviru širših mestnih območij in drugih območjih funkcionalnega povezovanja ter s podeželjem;
- spodbujanje celovitega upravljanja mest s povezovanjem gospodarskih, okoljskih, oblikovalskih, funkcionalnih, tehničnih in tehnoloških vidikov.

P4: Krepitev slovenskih mest v mednarodnem prostoru

- vzpostavitev intermodalnih prometnih vozlišč za potniški in tovorni promet v središčih policentričnega urbanega sistema v navezavi na infrastrukturo, ki omogoča vpetost mest v mednarodne tokove;
- krepitev mest - vstopnih točk in obmejnih urbanih območij v razvojnih strategijah države, zlasti v prometni, izobraževalni, zdravstveni, gospodarski, stanovanjski in okoljski.

P5: Izboljšanje lokacijske privlačnosti mest

- oblikovanje mest v prostore interakcij, inovacij, kulture in skupnostne povezanosti ter socialne kohezije;

- razvoj delovnih okolij in podpornih storitev za pritegnitev delovne sile in njihovih družinskih članov iz tujine, kot so npr. ponudba izobraževanj, mreženje (*networking*), mednarodne šole, kulturne storitve;
- priprava ukrepov (fiskalnih idr.) ter prenova in reaktivacija slabše izkoriščenih oziroma razvrednotenih območij;
- zagotavljanje varnega in zdravega življenjskega okolja s prilagajanjem mest na podnebne spremembe;
- zagotavljanje možnosti za zdrav življenjski slog v mestih z vzpostavitvijo kvalitetnega javnega prostora ter zelenih sistemov mest ter sistemov trajnostne mobilnosti.

3.3 C3 KAKOVOSTNO ŽIVLJENJE NA URBANIH OBMOČJIH IN NA PODEŽELJU

Ustvariti želimo kompaktna, privlačna, zdrava in varna mesta in druga naselja za bivanje, delo, ustvarjanje in prosti čas ter izboljšati trajnostni pristop pri ravnanju z energijo, vodo, zrakom in tlemi v okviru celovitega upravljanja mest in drugih naselij.

Za Slovenijo so značilna mala in srednje velika mesta. S ciljem zmanjšati trend suburbanizacije in izboljšati upravljanje dnevnih migracij v širših mestnih območjih in drugih funkcionalno povezanih območjih se okrepi privlačnost mest za kakovostno življenje, delo in prosti čas za različne starostne skupine. Mesta se bodo preoblikovala v prostore interakcij, inovacij, kulture in skupnostne povezanosti, kjer se funkcionalno prepletajo prostori bivanja, dela in prostega časa ter se povezujejo z okolico in krajino. Povečali bomo kompaktnost mest, pri čemer pa bo pozornost usmerjena k primernim oblikam zgoščanja ter ohranjanju javnih in zelenih površin kot blažilcev vplivov podnebnih sprememb in večje kakovosti bivanja v mestih. Trajnostna mobilnost je osnovni koncept udobne, učinkovite, zdrave in okolju prijazne dostopnosti v mestih, ki ga je treba okrepiti. Mesta so veliki porabniki energije in naravnih virov, zato je treba potrebe uravnotežiti z uvajanjem rešitev krožnega gospodarjenja ter jih vpeti v celovito prenavo in gradnjo na ravni stavb, mestnih predelov in sosesk. K večji privlačnosti mest bodo prispevali dobra arhitektura ter dobro oblikovani in vzdrževani javni prostori in zeleni sistemi mest ter v življenje skupnosti dobro vključena kulturna dediščina. Okrepili bomo strokovno podprto interdisciplinarno načrtovanje mestnega prostora in spodbujali odličnost upravljanja mest skladno z njihovo vlogo v razvoju Slovenije. Podeželska naselja bodo v procesu prestrukturiranja uskladila potrebe po bivanju, delu in razvoju primarnih dejavnosti ter z njimi povezanih dopolnilnih dejavnosti. Večja funkcionalnost podeželskih naselij, ki ohranja tradicijo in kulturno dediščino ter vpetost v mozaik kulturne in naravne krajine, bo okrepila privlačnost podeželja kot destinacije, zanimive za razvoj turističnih programov. V podeželskih naseljih se ne bo krepilo stanovanjske funkcije, ki bi ta naselja spreminjala v spalna naselja.

Prioritete za doseganje cilja:

P6: Povečanje privlačnost mest za bivanje

- razvoj mest v prostore interakcij, inovacij, kulture, skupnostne povezanosti in trajnostnega razvoja;
- zagotavljanje kakovostnih in dostopnih stanovanj za različne skupine prebivalstva;
- povečana skrb za opremljenost in prepletanje komplementarnih rab v urbanih območjih v radijih dostopnosti s trajnostno mobilnostjo;
- izboljšanje kvalitete in raznolikosti javnih odprtih in zelenih površin mest ter dostopnosti do zelenih sistemov mest in preko njih do zelenih sistemov regij.

P7: Izvajanje celovite funkcionalne prenavo naselij

- okrepitev integralnega pristopa pri načrtovanju, urejanju in upravljanju naselij s povezovanjem gospodarskih, socialnih, kulturnih, oblikovalskih, tehničnih, tehnoloških in okoljskih vidikov;

- spodbujanje zgoščanja naselij v uravnoteženem razmerju z odprtimi in zelenimi površinami naselja v sklopu prilagajanja na podnebne spremembe.
- revitalizacija in reurbanizacija slabše izkoriščenih oziroma razvrednotenih območij z integracijo trajnostne mobilnosti, krožnega gospodarstva ter energetske učinkovitosti in samooskrbe.

P8: Izboljšanje vitalnosti in privlačnosti podeželja

- okrepitev prenove in reaktivacije slabše izkoriščenih oziroma razvrednotenih območij v podeželskih naseljih prednostno za kmetijske in druge (dopolnilne) dejavnosti, ki omogočajo povečanje lokalne zaposlenosti in zmanjševanje dnevnih migracij v mesta;
- zmanjšanje negativnih vplivov kmetijske dejavnosti na bivalne kvalitete v naseljih;
- izboljšanje prostorske možnosti za razvoj kmetijskih gospodarstev v podeželskih naseljih in vaseh;
- zagotavljanje okoljsko primernih in cenovno dostopnih oblik komunalne opremljenosti podeželskih naselij;
- zagotavljanje razvoja trajnostnih oblik mobilnosti na podeželju v navezavi na regionalne mobilnostne sisteme za izboljšanje dostopnosti do storitev;
- okrepitev povezovanja med mesti in podeželjem za oskrbo z lokalno pridelano hrano kot elementom sodobnega upravljanja mest in njihove zasnove.

3.4 C4 KREPITEV PROSTORSKE IDENTITETE IN VEČFUNKCIONALNOSTI PROSTORA

Ohranja in razvija se ključne elemente prostorske identitete, ki jo sestavljajo naravne vrednote in biotska raznovrstnost, kulturna dediščina ter krajina. Njihovo preudarno vključevanje v gospodarski in družbeni razvoj prispeva k večjemu ugledu Slovenije kot urejene, privlačne, kreativne, zdrave in zelene države.

Prostorsko identiteto ustvarjajo naravne, krajinske in grajene strukture, ki izstopajo zaradi svojih lastnosti, strukture, položaja, kulturnega ali simbolnega pomena. Slovenija je prepoznavna po velikem deležu naravno ohranjenih območij, izjemnih naravnih vrednotah in kulturni dediščini ter bogatem in raznolikem mozaiku kulturne krajine. Najvrednejši deli se varujejo po predpisih ohranjanja narave in kulturne dediščine, za prostorsko identiteto pa je pomembno tudi upravljanje s prostorom in njegovimi elementi izven varovanih območij. Zato želimo na eni strani okrepiti ohranjanje prostorske identitete v varovanih območjih, na drugi strani pa zagotoviti, da bodo ohranjeni tudi identitetno pomembni deli prostora izven teh območij. Prostorsko identiteto bomo prepoznali in ji dali mesto v vseh javnih politikah in dokumentih ter izobraževalnih programih z namenom krepitev vrednot, odnosa do prostora, zgodovinskega razvoja in domovine ter jo vključevali kot potencial za ustvarjalnost, razvoj in kakovost življenjskega prostora.

Prizadevali si bomo za doseganje večfunkcionalnosti v prostoru, zlasti na tistih področjih, kjer to lahko prispeva k večji odpornosti prostora in omili škodljive vplive naravnih nesreč. Pri projektih, ki spreminjajo prostorska razmerja in s tem vplivajo na prostorsko identiteto ali večfunkcionalnost prostora, bomo okrepili skrb za njihovo umestitev, ohranjanje ekološke povezljivosti ter kakovostno arhitekturo. Na vseh ravneh načrtovanja bomo okrepili prizadevanja, da bo sodoben razvoj družbe prispeval k ustvarjanju prostorskega reda, ohranjanju prepoznavnosti narave in kulturne dediščine ter harmonični podobi krajine.

Prioritete za doseganje cilja:

P9: Prepoznavanje in vključevanje prostorske identitete v razvojne politike ter prostorske dokumente na vseh ravneh

- okrepiti prenovo kulturne dediščine v urbanih območjih in na podeželju ter njeno vpetost v razvoj teh območij;

- ohranitev in vzpostavitev prepoznavnosti podeželske kulturne krajine, zlasti mozaičen preplet podeželskih naselij in vasi ter kmetijske in gozdne krajine;
- povečana skrb za prilagoditev infrastrukturnih in drugih večjih sistemov ohranitvi naselbinske in krajinske prepoznavnosti ter ekološke povezljivosti;
- spodbujanje sektorjev, da v svoje razvojne dokumente vključujejo prostorsko identiteto, zlasti kulturno raznolikost (dediščino), biotsko raznovrstnost in krajinsko pestrost;
- spodbujanje vključevanja prostorske identitete ter naselbinske in krajinske prepoznavnosti v načrtovanja prostorskega razvoja na regionalni in lokalni ravni.

P10: Vzpostavitev in izvajanje integralnih instrumentov v podporo dolgoročni krepitvi prostorske identitete

- izvajanje arhitekturne politike, zlasti javnih urbanističnih, arhitekturnih in krajinsko arhitekturnih natečajev za objekte, ki se investirajo iz javnih sredstev;
- sprejem in izvajanje krajinske politike, zlasti območij krajinske prepoznavnosti in ukrepov za njihovo ohranjanje;
- spodbujanje trajnostne gradnje in prenove;
- oblikovanje instrumentov in pristopov za celostno ohranjanje prostorske identitete ter naselbinske in krajinske prepoznavnosti na območjih naravnih parkov, zavarovanih območjih kulturne dediščine in v mestih.

P11: Izboljšanje zavedanja o pomenu prostorske identitete in načinih vključevanja v razvoj

- povečanje občutljivosti javnega medijskega prostora za vprašanja prostorske identitete;
- vzpostavitev izobraževanja o prostorski identiteti in o načinih vključevanja v razvoj;
- spodbujanje dobrih praks.

3.5 C5 ODPORNOST PROSTORA IN PRILAGODLJIVOST NA SPREMEMBE

Krepi se usposobljenost uprav in odločevalcev za pravočasno prepoznavanje sprememb, ki vplivajo na priložnosti za prostorski razvoj ter za mobilizacijo potrebnih virov in participatornih procesov za strokovno podprte in družbeno sprejemljive odločitve in ukrepe.

Na prostor vplivajo številne zunanje in notranje okoliščine, tako družbene kot naravne. Prostorska politika mora vzpostaviti upravljavsko strukturo, ki ne bo le vodila priprave prostorskih aktov, temveč bo okrepila informirano, s prostorskimi dejstvi podprto odločanje o prostorskem razvoju in povezovalno vlogo, ki jo prostor ima na vseh ravneh. Okrepiti je treba zmožnost zaznavanja problemov in izzivov, ki imajo prostorske učinke, analitično vrednotenje ter zagotavljanje pravočasnega ukrepanja. Podpreti je treba tudi ustrezne temeljne in aplikativne raziskave. Okrepili je treba strateško prostorsko planiranje na vseh ravneh, ki se vpenja v evropske in globalne tokove, se povezuje s sektorskimi politikami in spodbuja krepitev sinergij v prostoru ter gradi na prostorskih potencialih in doseganju več-funkcionalnih rešitev. Pozornost se nameni prenosu izkušenj in znanja med ravnmi ter resorji, stroko ter politiko. Spodbujali bomo razvoj aktivnega državljanstva, ki bo odpiralo možnosti za spremembo navad v podporo izvajanju prostorske politike in trajnostnega razvoja.

Prioritete za doseganje cilja:

P12: Izboljšanje odpornosti prostora

- okrepitev večfunkcionalnega pristopa, še posebno na območjih in področjih, kjer je možno s povezovanjem med sektorskimi politikami doseči sinergije v prostoru;

- okrepljena skrb za zmanjševanje ranljivosti prostora ter izpostavljenosti prebivalstva in infrastrukture tveganjem za nevarnosti;
- vzpostavitev in upravljanje sistema zelene infrastrukture na različnih ravneh v povezavi z zelenimi sistemi regij in naselij ter območji v širšem prostoru;

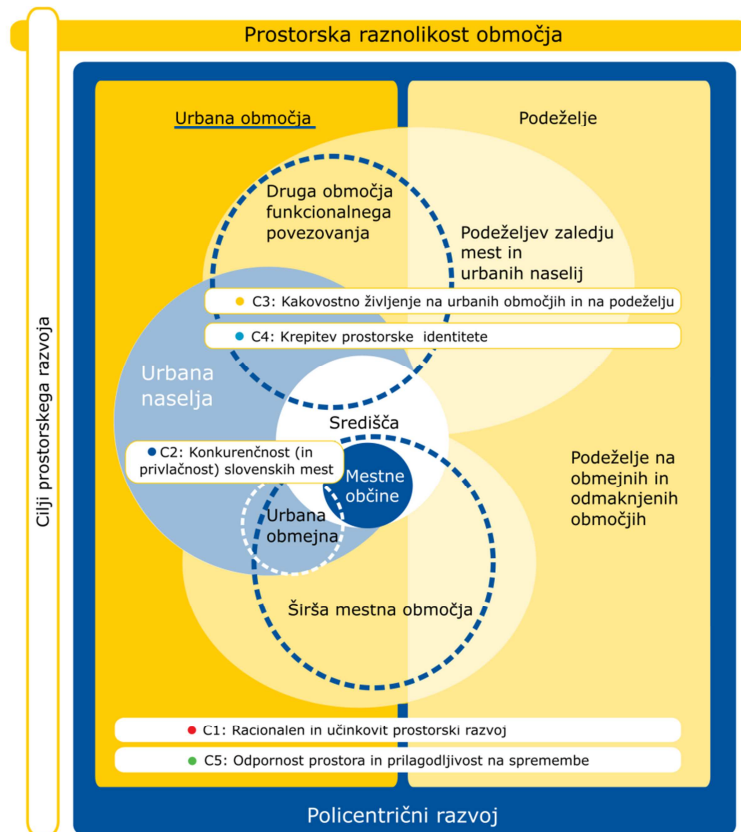
P13: Krepitev zmožnosti zaznavanja problemov in izzivov ter prepoznavanjem njihovih učinkov na prostor

- okrepitev analitične podpore odločanju o prostorskem razvoju, to je temeljnih, aplikativnih, ciljnih ter interdisciplinarnih raziskav in strokovnih podlag ter kazalnikov za spremljanje stanja prostorskega razvoja;
- povečanje občutljivosti javne uprave za izzive raznolikih območjih in sposobnosti za inovativno povezovanje strateškega planiranja z oblikovanjem primernih ukrepov ter spremljanje učinkov;
- vzpostavitev in izvajanje integriranega presojanja učinkov na prostor;

P14: Krepitev strokovne usposobljenosti in ozaveščanje o prostoru ter vlogi urejanja prostora

- razvojem instrumentov za doseganje ciljev prostorske kohezije;
- ozaveščanje o prostoru, zlasti prepoznavanju vloge prostora in sistema urejanja prostora na različnih ravneh za ohranjanje identitete in razvoj države;
- krepitev usposobljenosti prostorskih načrtovalcev;
- okrepljena izmenjava znanj in izkušenj med deležniki na vseh ravneh;
- kontinuirano usposabljanje za aktivno državljanstvo na področju prostorskega razvoja in načrtovanja.

Opredeljeni cilji se nanašajo na celotno ozemlje Slovenije, njihovo izvajanje pa se navezuje na specifična območja, ki so sestavni del koncepta prostorskega razvoja Slovenije ter so predmet podrobnejših usmeritev.

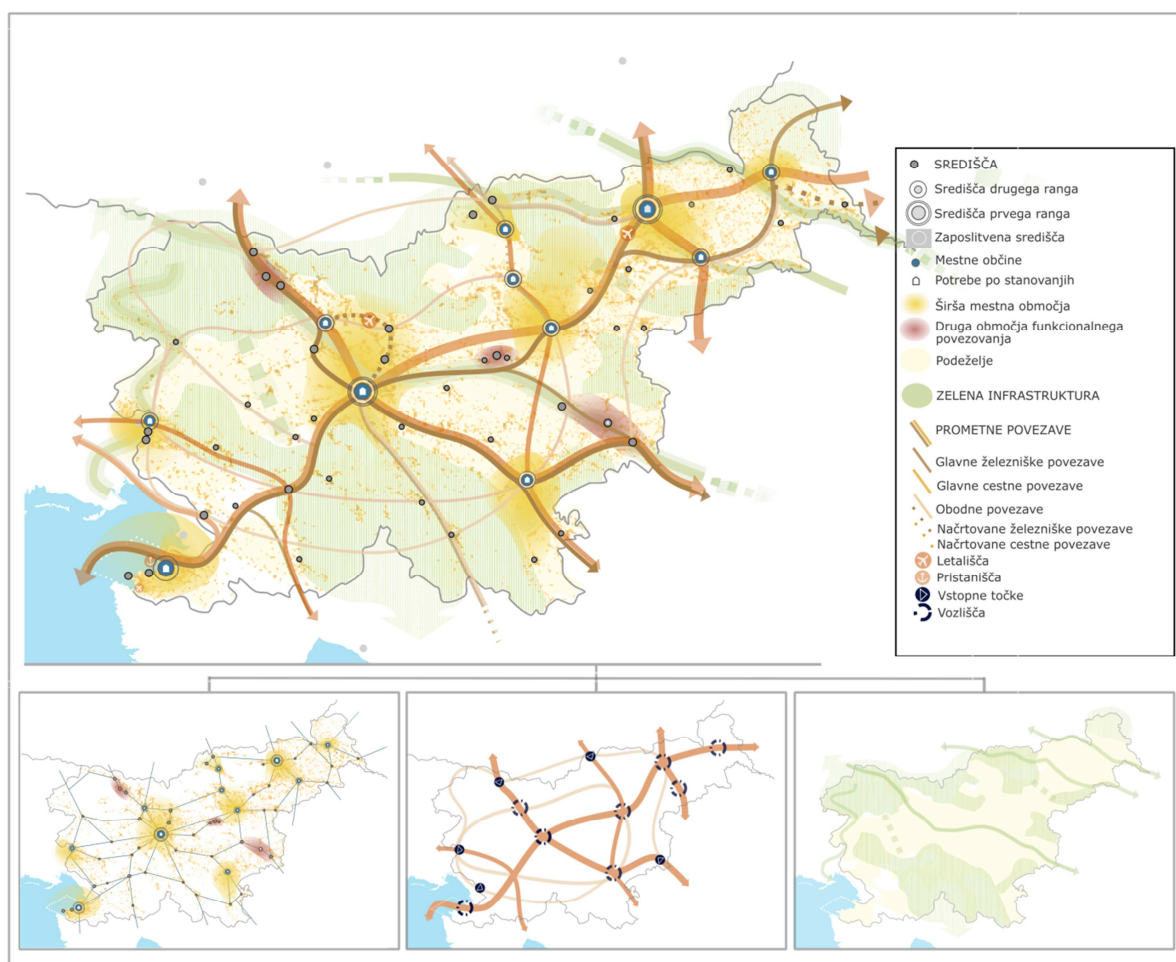
SLIKA 3: POVEZAVA MED OPREDELJENIMI CILJI STRATEGIJE IN OBMOČJI OBRAVNAVE

4 KONCEPT PROSTORSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE

Koncept prostorskega razvoja podpira krepitev notranje prostorske kohezije države ter razvojno vključevanje Slovenije v evropski prostor in makroregionalne povezave. Predstavlja strateški okvir za povezovanje prostorskih sistemov in struktur, s katerim uresničujemo vizijo in cilje prostorskega razvoja. Zasnovan je na sočasnem, sinergijskem, integralnem in medsebojno soodvisnem razvoju treh prostorskih sistemov: (1) poselitve, (2) gospodarske javne infrastrukture in (3) zelene infrastrukture. Pri njihovem načrtovanju in razvoju se hkrati upoštevajo družbeni, gospodarski in okoljski vidiki razvoja ter upošteva utemeljene potrebe posameznih, konkretnih območij.

Koncept prostorskega razvoja vsebuje naslednje elemente:

- razvojne koridorje in vstopne točke,
- policentrični urbani sistem s središči in širšimi mestnimi območji,
- podeželje,
- zeleno infrastrukturo.

SLIKA 4: INTEGRACIJA POLICENTRIČNEGA URBANEGA SISTEMA, PROMETNE INFRASTRUKTURE IN ZELENE INFRASTRUKTURE V KONCEPT PROSTORSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE

Koncept prostorskega razvoja:

- sledi načelom policentričnega razvoja in racionalne organizacije dejavnosti v prostoru; s podporo razvoju več središč v policentričnem urbanem sistemu se zagotavlja racionalno organizacijo dejavnosti v prostoru, enakopraven dostop do storitev splošnega pomena in gospodarske javne infrastrukture na celotnem območju države in izboljševanje kakovosti bivanja;
- podpira krepitev konkurenčne moči središč, hkrati pa s sodelovanjem in zagotavljanjem funkcionalnih povezav in interakcij med središči, naselji znotraj širših mestnih območij in drugih območij funkcionalnega povezovanja ter naselji na podeželju, zagotavlja uravnoteženost pogojev za razvoj med različnimi območji in premagovanje negativnih učinkov odmaknjenosti;
- posveča posebno pozornost odmaknjenim območjem, oddaljenim od središč I., II. ali III. ravni in prometnih tokov ter gorskim območjem, kjer so zaradi nadmorskih višin in reliefa omejene razvojne možnosti;
- spodbuja lokalne skupnosti k medsebojnemu sodelovanju in dopolnjevanju preko administrativnih meja ter večjo navezavo razvoja območij na prostorske potencialne (prostorska specializacija).

Ključna podporna elementa koncepta sta prometna infrastruktura s sistemi trajnostne mobilnosti ter zelena infrastruktura, na katero se navezujejo zeleni sistemi regij in naselij, ki povezuje urbana in podeželska območja (SLIKA 4).

Ključne storitve in funkcije se ohranja in zgošča v urbanih naseljih, ki opravljajo vlogo središč in prometnih vozlišč v policentričnem urbanem sistemu. Delitev in dopolnjevanje funkcij med središči, naselji v širših mestnih območjih, drugih območjih funkcionalnega povezovanja in naselji na podeželju prispeva k povečanju učinkovitosti rabe omejenih naravnih in finančnih virov, potrebnih za zagotavljanje primerne ravni oskrbe prebivalcev s storitvami splošnega pomena, ob hkratnem izogibanju podvajanja vlog in funkcij.

Za izboljšanje prostorske kohezije države je ključno zagotavljanje kakovostne in varne notranje prometne povezanosti med središči na enaki hierarhični ravni, povezanosti nižjih središč s središči višje ravni, povezanosti znotraj širših mestnih območij in znotraj drugih območij funkcionalnega povezovanja, med urbani in podeželskimi območji ter povezanost središč najvišje ravni s središči izven države.

Z načrtno podporo razvoju središčem na urbanih obmejnih območjih se uravnoteži vpliv večjih sosednjih mestnih aglomeracij ter zagotavlja enakovrednost slovenskih območij v primerjavi z območji sosednjih držav.

Za povečanje kritične mase v urbanih obmejnih območjih in za zmanjšanje asimetričnega vpliva meje se spodbuja mesta in druga urbana naselja za mrežno povezovanje v širših čezmejnih mestnih območjih in drugih funkcionalno povezanih območjih. Znotraj njih se povezuje gospodarske in proizvodnje cone ter krepi gospodarske dejavnosti. Prisotnost infrastrukture ter storitev na eni strani meje prispeva k boljši dostopnosti in konkurenčnosti območij na obeh straneh meje. Storitve v obmejnih območjih se razvijajo tudi v sodelovanju z obmejnimi območji sosednjih držav.

Velik del Slovenije obsegajo odmaknjena in gorska območja, na katerih želimo obdržati prebivalstvo in upočasniti njegovo upadanje ter ohraniti krajinsko in naselbinsko prepoznavnost. Zato se krepi notranje regionalne povezave in povezanost z osrednjeslovenskim prostorom ter središča IV. ravni, predvsem z namenom izboljšanja dostopnosti prebivalcev do storitev splošnega pomena, zagotavljanja kakovosti bivanja, socialne varnosti in vključenosti prebivalstva ter omogočanja lokalne zaposlenosti.

Vpetost Slovenije v naravne sisteme širšega območja, zlasti Alp, Dinaridov in porečja Donave ter Jadranskega morja, se zagotavlja s povezovanjem zelene infrastrukture države z zeleno infrastrukturo v teh območjih.

4.1 RAZVOJNI KORIDORJI IN VSTOPNE TOČKE

Razvojni koridorji in vstopne točke omogočajo vpetost in povezanost Slovenije z ozemlji v soseščini, v Evropi in svetu. Slovenija s svojo gospodarsko javno infrastrukturo, povezovanjem najvrednejših delov narave v omrežje zelene infrastrukture in vključevanjem v makroregionalne ter čezmejne povezave krepi konkurenčnost slovenskih mest in prostora v evropskem urbanem omrežju.

Slovenija kot del velikih evropskih geografskih regij – alpske, jadranske, podonavske in srednjeevropske - prevzema aktivno vlogo v makroregionalnem in čezmejnem povezovanju. S tem krepi svojo vlogo in skrbi za reševanju skupnih vprašanj, še zlasti tistih, povezanih z reševanjem razvojnih izzivov na čezmejnih, hribovitih in gorskih območjih, ki demografsko in gospodarsko stagnirajo ali nazadujejo. V čezmejnem povezovanju je Slovenija enakovreden partner, zato se krepi obmejna mesta in druga urbana naselja, oblikuje čezmejna širša mestna območja in tako povečuje čezmejni vpliv slovenskih obmejnih območij. Oblikovanje in krepitev obmejnih širših mestnih območij in drugih območij funkcionalnega povezovanja (Maribor – Gradec (A), Nova Gorica – Gorica (I), Koper – Trst (I), Krško – Brežice – Samobor – Zagreb (Hr), Ilirska Bistrica – Reka (Hr), Gornja Radgona – Radgona (A)) prispeva tudi k uravnoteženju vpliva sosednjih mest na čezmejni ravni. Za reševanje skupnih čezmejnih problemov in razvojnih izzivov se podpira oblikovanje skupnih razvojnih programov in projektov. Slovenija bo prednostno podpirala ustanovitev tistih čezmejnih združenj, ki udeležujejo prostorske cilje in prednostne vsebine Strategije in imajo sedež v Sloveniji.

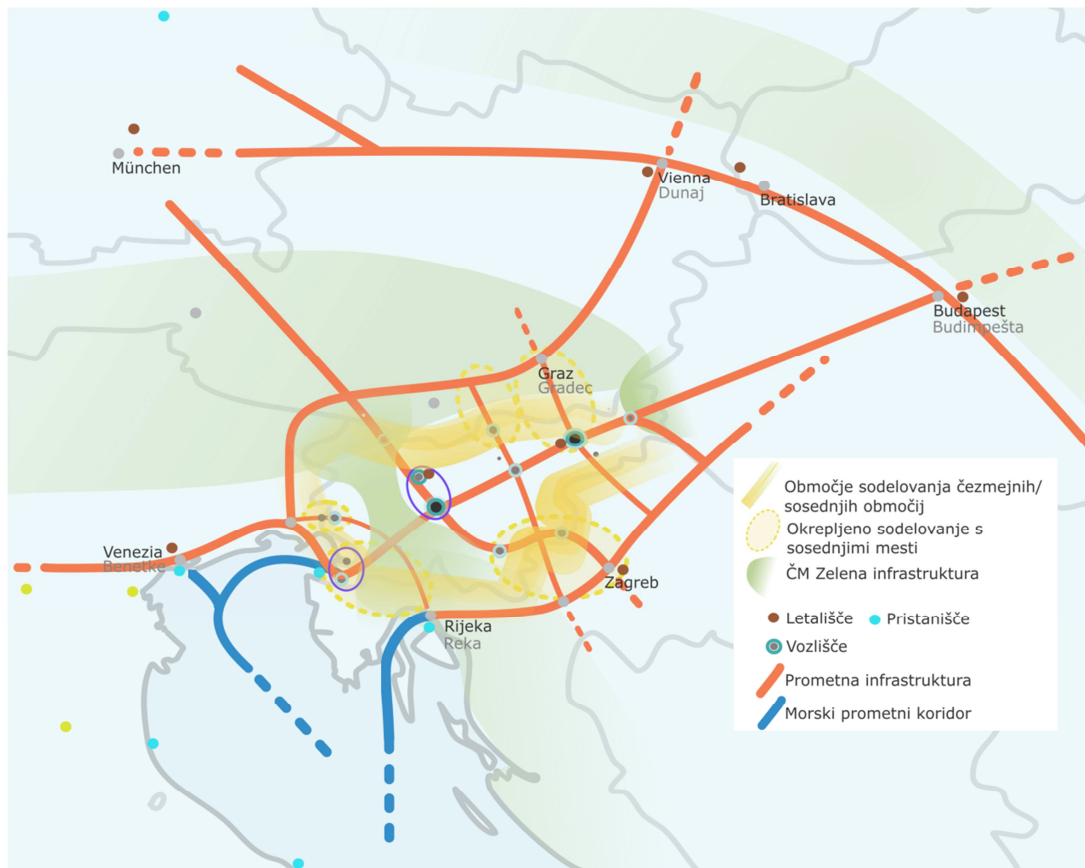
Slovenija skrbi za učinkovito povezanost svoje gospodarske javne infrastrukture v evropska infrastrukturna omrežja. Z razvojem prometne in druge gospodarske javne infrastrukture se ustvarjajo možnosti za izkoriščanje primerjalnih prednosti slovenskega prostora.

Gospodarska javna infrastruktura je del evropskih infrastrukturnih omrežij, del jedrnega in celovitega TEN-T omrežja. Leži na križišču dveh pomembnih evropskih transportnih osi, in sicer V. in X. koridorja. Poleg multimodalnih prometnih osi so del jedrnega TEN-T omrežja še multimodalna logistična platforma Ljubljana, Maribor in Koper, jedrno pristanišče Koper s povezavo na pomorske prometne povezave, jedrno letališča Jožeta Pučnika Ljubljana; del celovitega TEN-T omrežja pa še letališče Edvarda Rusjana Maribor in letališče Portorož, avtocestna povezava Ptuj – Gruškovje ter avtocestni oziroma železniški odsek od Postojne do Jelšan oziroma meje s Hrvaško. Za zagotavljanje vpetosti v mednarodne prometne povezave se v jedrno omrežje vključi tudi del V. koridorja od Kranja proti Avstriji.

Slovenija razvija energetska infrastrukturo tako, da je mogoča celovita integracija z energetskimi sistemi sosednjih držav. S tem se zagotavlja zanesljivost oskrbe, enoten EU energetski trg in prilagodljivost oskrbe glede na tržne razmere. Omogoča se cenovno konkurenčna oskrba z energijo za uporabnike v Sloveniji, hkrati pa tudi izkoriščanje ugodne geopolitične lege za integracijo v mednarodne tokove energije.

Zelena infrastruktura na nacionalni ravni se povezuje z zeleno infrastrukturo v širšem prostoru preko naravno ohranjenih območij Alp in Dinaridov ter večjih rek Soče, Save, Drave in Mure. Na nacionalni ravni se zagotavlja

povezanost med Alpami in Dinaridi, ki bo omogočala izvajanje ekoloških funkcij na nacionalni in mednarodni ravni in krepila odpornost prostora na posledice pričakovanih podnebnih sprememb.

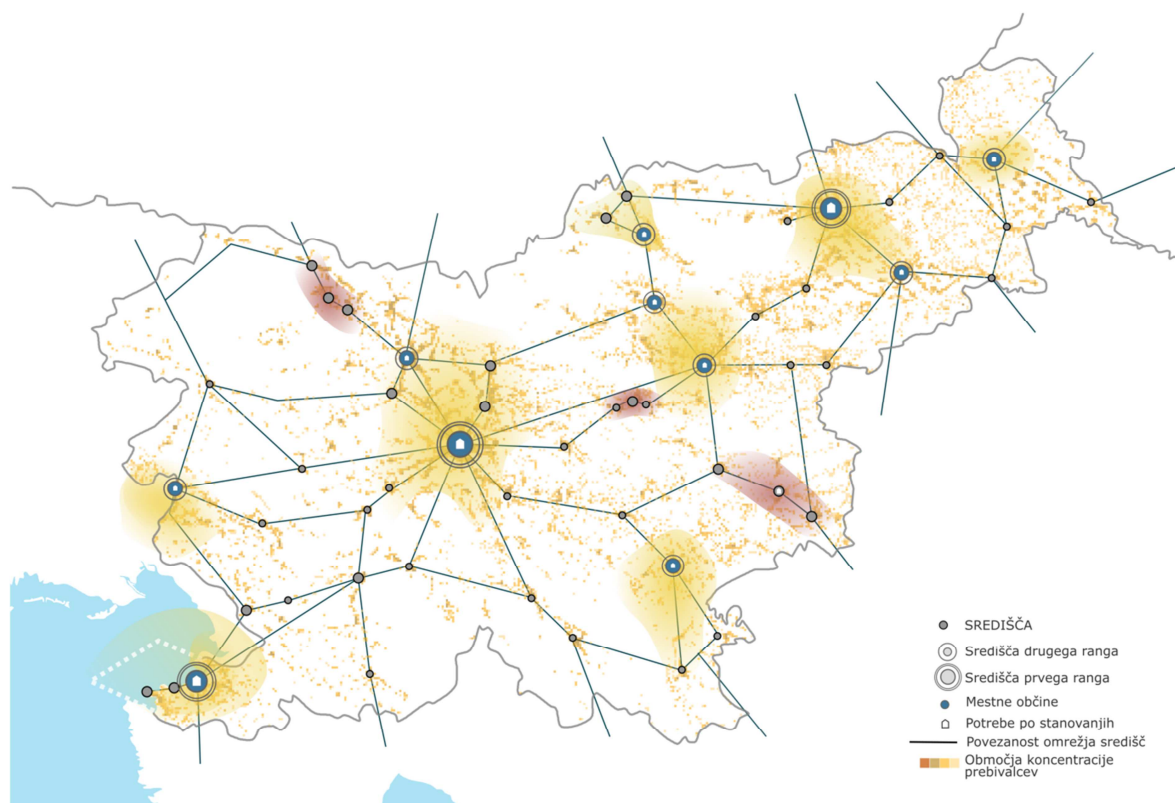
SLIKA 5: POVEZOVANJE V MEDNARODNEM PROSTORU

4.2 POLICENTRIČNI URBANI SISTEM

Policentrični urbani sistem, ki temelji na premišljeni organizaciji dejavnosti splošnega javnega in gospodarskega pomena, prispeva k racionalnemu in učinkovitemu prostorskemu razvoju; prispeva k izboljševanju kakovosti bivanja v urbanih naseljih; ustvarja privlačna, vitalna in konkurenčnejša urbana naselja ter zmanjšuje trend odseljavanja na obrobje in suburbanizacijo. Posledično se s tem zmanjšujejo pritiski pozidave in (avto)mobilnosti na obseg in kakovost virov ter omogoča večjo urejenost prostorske strukture. Z zelenimi sistemi mest in regij se zagotavlja kakovost bivanja v urbanem prostoru in prostorsko zaokroženost naselij z ločitvenimi zelenimi pasovi. Pri zasnovah razvoja poselitve, infrastrukture in krajine mora biti eno od ključnih vodil skrb za prostorsko identiteto, ki spoštuje naravne in kulturno pogojene sestavine prostora ter prispeva k likovno usklajeni zunanji in notranji podobi urbanih in podeželskih naselij ter krajine. Kakovost življenja na podeželju se izboljšuje z ustrežno prostorsko razporeditvijo središč za enakovredno dostopnost do storitev splošnega pomena v oddaljenih območjih in uvedbo minimalnega standarda dostopnosti preko ustreznih infrastrukturnih povezav na osrednji slovenski ali čezmejni prostor. Omrežje prometnih – železniških, cestnih in kolesarskih povezav se navzven funkcionalno povezuje z evropskim prometnim

omrežjem; v državi pa povezuje urbana središča v enotno policentrično omrežje in se razvija usklajeno z njim. Glede na utemeljene potrebe na regionalni ravni se razvija obodni sistem prometnic.

Razporeditev središč v sistemu poselitve zagotavlja enakomerno pokritost celotnega ozemlja države, 80 % prebivalcev prebiva znotraj radija oddaljenosti 25 km do središča najmanj druge ravni, 90 % do središča najmanj III. ravni. Zagotavlja se ohranjanje vsaj takšne dostopnosti in standarda opremljenosti teh središč. Med seboj so povezana s kakovostno in varno prometno infrastrukturo višjega ranga in nudijo oskrbo gravitacijskim območjem v radiju racionalne dostopnosti.

SLIKA 6: PRIKAZ SREDIŠČ POLICENTRIČNEGA URBANEGA SISTEMA SLOVENIJE Z OBMOČJI KONCENTRACIJE PREBIVALCEV

4.2.1 SREDIŠČA V POLICENTRIČNEM URBANEM SISTEMU

Ogrodje policentričnega urbanega sistema so središča različnih ravni. Razvrstitev središč po hierarhično urejenih ravneh središč v konceptu prostorskega razvoja Slovenije je ključna za uresničevanje policentričnega prostorskega razvoja po načelu subsidiarnosti in omogoča racionalno organizacijo razmestitve storitev splošnega pomena, ki jih zagotavljajo različni resorji (šolstvo, zdravstvo, javna uprava, kultura, itd) in dostopnost do storitev.

Raven v hierarhiji središč mesta dosegajo sama z izpolnjevanjem kriterijev (Preglednica 1) ali s funkcijskim povezovanjem in dopolnjevanjem središč v okviru širših mestnih območij in drugih območij funkcionalnega povezovanja. Krepitev obstoječih funkcij in dejavnosti ali prestrukturiranje mest za nove dejavnosti v skladu z njihovimi specifičnimi prednostmi (lega, znanje, infrastruktura, delovna sila, prepoznavnost, kulturna dediščina) krepi konkurenčnost slovenskih mest, ohranja njihovo privlačnost za obstoječe prebivalstvo in zmanjšuje poselitveni pritisk v suburbaniziranih območjih na obrobju središč najvišje ravni. V središča policentričnega

urbanega sistema se v skladu s prepoznanimi razvojnimi potrebami usmerja razvoj poselitve in skrbi za zadostno ponudbo stanovanj. Izven središč in širših mestnih območij ter drugih območij funkcionalnega povezovanja se izvaja ukrepe za ohranjanje obstoječe poselitve in ohranjanje aktivnega stavbnega fonda s prenovo in funkcionalno modernizacijo, ne spodbuja pa se širitve naselij.

raven središča	število prebivalcev naselju	število prebivalcev v občini	št. preb. ŠMO	število delovnih mest (občina)	Prometno vozlišče	lega cestna inf.	lega žel. inf. - mednarodna	dodatni kriteriji
I	90.000	100.000	200.000	50.000	mednarodno	AC	DA	obsežna konurbacija
II	15.000	20.000	50.000	10.000	nacionalno	AC/HC	DA	obmejnost, obsežno podeželsko zaledje, oddaljenost od drugih središč enake ali višje ravni, sedež MO, oblikovano ŠMO z vsaj 50.000 prebivalci
III	5.000	10.000	50.000	3.000	regionalno	-	-	obmejnost, obsežno podeželsko zaledje, oddaljenost od drugih središč enake ali višje ravni, pomembno prometno vozlišče
IV	3.000	5.000	-	2.000	-	-	-	obmejnost, oddaljenost od središč enake ali višje ravni, nizka gostota poselitve v zaledju

PREGLEDNICA 1: DOLOČITEV RAVNI SREDIŠČ GLEDE NA POSELITVENI, GOSPODARSKI IN PROMETNI POTENCIAL

raven središča	zdravstvo	šolstvo	javna uprava	sodstvo	kultura
I	univerzitetni klinični center večja regionalna bolnišnica	sedež javne univerze raziiskovalne institucije	vladne službe diplomatska predstavništva	vrhovno višje	univerzitetna knjižnica, narodno gledališče, muzeji in galerije
II	večja splošna bolnišnica	sedež visoke šole fakultete	izpostava ministrstva ali zavodov	višje	ljudsko gledališče, pokrajinski muzej, splošna knjižnica
III	specializirana bolnišnica zdravstveni dom	sedež višje šole sedež srednje šole	izpostava ministrstva ali zavodov	okrožno okrajno	muzej, galerija, splošna knjižnica
IV	zdravstveni dom	sedež srednje šole	teritorialna organizacija (dekoncentracija) državne uprave	okrajno	muzej, galerija, splošna knjižnica

PREGLEDNICA 2: KRITERIJI ZA DOLOČITEV RAVNI SREDIŠČ GLEDE NA OPREMLJENOST S STORITVAMI SPLOŠNEGA POMENA

Središča I. ravni

Kot središča prve ravni pomena se razvija urbana naselja, ki imajo najmanj 90.000 prebivalcev in katerih širše mestno območje vključuje vsaj 200.000 prebivalcev, ležijo ob evropskih prometnih koridorjih ter so prometna vozlišča mednarodnega pomena. Ta naselja imajo potencial za nadaljnji razvoj javnih storitev najvišjega ranga s področij znanosti in izobraževanja (kot so sedež univerze, univerzitetne knjižnice, nacionalni raziskovalni inštituti), zdravstva (univerzitetni klinični center), kulture (nacionalna gledališča, muzeji), sodstva (ustavno sodišče, višje sodišče), uprave (ministrstva, diplomatska predstavništva) ter pridobitev predstavništev ali sedež vidnejših mednarodnih organizacij in podjetij. Kriterije za središča I. ravni izpolnjujeta Ljubljana in Maribor. Zaradi vloge mednarodnega prometnega vozlišča, vključenosti v obalno in čezmejno širše mestno območje se kot središče I. ravni razvija Koper.

Središča II. ravni

Kot središča druge ravni se razvija tista urbana naselja, ki imajo vsaj 15.000 prebivalcev, potenciale za razvoj storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena, imajo razviti potencial za razvoj intermodalnih prometnih vozlišč, mestnega in primestnega javnega potniškega prometa ter pomembno prispevajo pri oskrbi prebivalcev v podeželskih gravitacijskih zaledjih. Središča druge ravni so Celje, Kranj, Novo mesto, Ptuj, Nova Gorica, Murska Sobota, Slovenj Gradec in Velenje. Središča II. ravni v širših mestnih območjih se glede na razporejenost

prebivalstva in dejavnosti ter naravne značilnosti prostora se povezujejo s središči nižje ravni in se razvijajo kot medsebojno funkcijsko povezana urbana naselja na osnovi povezovanja in dopolnjevanja storitev splošnega pomena.

Središča III. ravni

Kot središča tretje ravni se razvijajo središča: Krško, Trbovlje, Kamnik, Jesenice, Domžale, Škofja Loka, Izola, Postojna, Kočevje, Ravne na Koroškem, Brežice, Idrija, Črnomelj, Tolmin in Dravograd. V središčih III. ravni se razvija storitve, oskrbne in druge dejavnosti (storitve splošnega in splošnega gospodarskega pomena) za oskrbo prebivalcev teh središč ter oskrbo prebivalcev v gravitacijskih zaledjih središč, ki so pogosto podeželska, obmejna, oddaljena, gorska in oddaljena od glavnih prometnih koridorjev. Središča III. ravni so primerna lokacija za terciarno in sekundarno raven zdravstvene oskrbe, visokošolsko izobraževanje, sodne in upravne institucije, specializirano socialno varstvo ter javne raziskovalne institucije. Nabor storitev, prilagojenim regionalnim razmeram in potrebam prebivalcev in gospodarstva se podrobneje opredeli v regionalnem prostorskem planu.

Središča IV. ravni

Kot središča četrte ravni se razvijajo: Gornja Radgona, Zagorje ob Savi, Hrastnik, Ajdovščina, Logatec, Vrhnika, Grosuplje, Litija, Ilirska Bistrica, Žalec, Laško, Šentjur, Rogaška Slatina, Sevnica, Metlika, Trebnje, Ribnica, Slovenske Konjice, Slovenska Bistrica, Ljutomer, Ormož, Lendava, Radovljica, Bled, Tržič, Cerknica, Radlje ob Dravi, Ruše, Lenart v Slovenskih Goricah, Piran, Sežana. Središča IV. ravni zagotavljajo najmanj zdravstveni dom oziroma zdravniško oskrbo na primarni ravni in teritorialno organizacijo državne uprave; središča tretje ravni, ki so oddaljenejša od središč višjih ravni, pa tudi srednjo šolo in okrajno sodišče.

Druga naselja, pomembna za razvoj regije

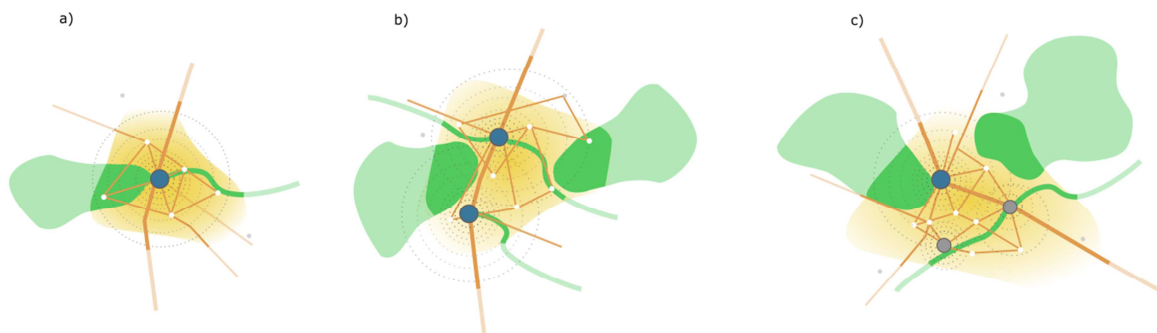
Država in občine se v regionalnem prostorskem planu glede na razvojne cilje regije, opredeljena prednostna območja za razvoj posameznih dejavnosti ter predlog zasnove omrežij družbene in gospodarske infrastrukture dogovorijo za opredelitev morebitnih drugih naselij, pomembnih za razvoj regije. Taka naselja se lahko opredelijo na tistih prednostnih območjih za razvoj posameznih dejavnosti, ki so od središč višjih ravni (I. – IV. ravni) oddaljena več kot 20 km po cestnem omrežju, imajo podeželsko zaledje in so pomembna z vidika oskrbe prebivalcev teh območij s storitvami splošnega pomena. Naselja, pomembna za razvoj regije imajo vsaj 1.500 prebivalcev, so sedež občine z vsaj 2.000 prebivalci, imajo popolno osnovno šolo, primarno zdravstveno oskrbo (zdravstvena postaja) ter so gospodarsko pomembna (indeks delovne migracije > 96 - zmerno delovna občina).

4.2.2 ŠIRŠA MESTNA OBMOČJA

Jedrna območja poselitve, ki so tudi najbolj urbanizirana območja v Sloveniji, so povezana v širša mestna območja. Širša mestna območja obsegajo ožja gravitacijska zaledja mestnih občin, središč I. in II. ravni, znotraj katerega so stanovanjska območja povezana z učinkovitim javnim prometom, z delovnimi mesti, storitvami in javnimi servisi, grajene strukture pa integrirane z zeleno infrastrukturo preko zelenih sistemov regij in mest.

Širša mestna območja so nadgradnja policentričnega urbanega sistema z jedri urbanega razvoja, ki podpirajo konkurenčnost Slovenije. Razvoj širšega mestnega območja se usmerja z usklajenim in skupnim regionalnim in prostorskim planiranjem. V širših mestnih območjih se usklajeno načrtuje razvoj stanovanj, javnega potniškega prometa, delovnih mest, javnih storitev in servisov ter zelenih sistemov. Izhajajoč iz obstoječih značilnosti imajo

lahko širša mestna območja eno večje središče ali pa so strnjena območja okrog več središč (Slika 7). V vseh primerih so povezave med središči ter središči in njihovim zaledjem posebej intenzivne in raznotere ter zahtevajo sodelovanje in dogovarjanje o načinu doseganja ciljev prostorskega razvoja.

SLIKA 7: RAZLIČNI TIPI ŠIRŠIH MESTNIH OBMOČIJ: (A) ENOJEDRNO ŠIRŠE MESTNO OBMOČJE, (B) VEČJEDRNO ŠIRŠE MESTNO OBMOČJE PRIMERLJIVIH SREDIŠČ, (C) VEČJEDRNO ŠIRŠE MESTNO OBMOČJE Z ENIM SREDIŠČEM VIŠJEGA RANGA

Širša mestna območja so območja intenzivnega funkcionalnega povezovanja. Funkcionalna povezanost zahteva reševanje skupnih razvojnih problemov in izzivov z okrepljenim sodelovanjem občin znotraj širšega mestnega območja, regionalnih akterjev in države z usklajenim načrtovanjem in izvajanjem infrastrukturnih in drugih razvojnih projektov. Zaradi tesne funkcionalne povezanosti širšega mestnega območja z osrednjim mestom, ki je običajno središče I. ali II. ravni, so nosilke urbanega razvoja na širših mestnih območjih mestne občine. Zelena infrastruktura je ključen element za ohranjanje krajinskih elementov v širših mestnih območjih, ki so pomembni z vidika zagotavljanja kakovosti bivanja, identitete prostora, možnosti za rekreacijo v naravnem okolju, varstva okolja, narave, voda in tal; nanjo se navezujejo zeleni sistemi mest in drugih urbanih naselij. Širša mestna območja so območja integriranega javnega potniškega prometa z vozlišči javnega potniškega prometa, lociranimi v središčih. Središča so prometno povezana s svojim funkcionalnim zaledjem. Razvija se oblike trajnostne mobilnosti, ki slonijo na intermodalnosti, povezovanju tirnega in cestnega javnega potniškega prometa, kolesarjenja in osebnega motornega prometa. Prednostno se razvija železniško infrastrukturo. Na širšem mestnem območju se zagotavlja usklajenost prometnega in prostorskega načrtovanja, še zlasti v primeru širitev in prenove naselij ali umeščanja večjih generatorjev prometa (npr. poslovne cone ali nakupovalna središča).

Glede na svojo lego in navezave na mednarodne koridorje imajo širša mestna območja globalno/nadnacionalno, nacionalno ali čezmejno vlogo.

Širša mestna območja so:

1. Ljubljana v sodelovanju s Kranjem (središče II. ravni) in Domžalami, Kamnikom ter Škofjo Loko kot središči III. ravni oblikuje **Osrednjeslovensko širše mestno območje**, ki deluje kot osrednja vstopna točka na presečišču EU transportnih koridorjev.
2. Maribor v sodelovanju s Ptujem oblikuje poselitveno in gospodarsko močno **Podravsko širše mestno območje**, ki uspešno uravnoteži vpliv ter izkorišča gospodarske sinergije s čezmejnima urbanima območjema Gradca in zagrebške aglomeracije.

3. **Obalno širše mestno območje** tvorijo Koper, Izola in Piran skupaj s Kraškim zaledjem, ki se na čezmejni ravni povezuje s sosednjimi regijami Italije in Hrvaške ter svojo konkurenčnost razvija na področju logistike in turizma ter razvoju izvozno usmerjenih dejavnosti v povezavi s pristaniško dejavnostjo.
4. Novo mesto v sodelovanju z belokranjskimi središči tretje in četrte ravni oblikuje **Dolenjsko – Belokranjsko širše mestno območje**, znotraj katerega se vzpostavlja regionalni trg delovne sile, ki krepi konkurenčnost središča tudi v čezmejnem prostoru. Za krepitev notranje povezanosti širšega mestnega območja se izboljša prometno povezanost Bele krajine z dograditvijo cestne in modernizacijo železniške infrastrukture.
5. Murska Sobota s svojim gravitacijskim zaledjem, ki sega do Gornje Radgone, Lendave in Ljutomera, oblikuje **Pomursko širše mestno območje**.
6. **Savinjsko širše mestno območje** tvorijo Celje z Velenjem in Žalcem ter Laškim s povezovanjem in dopolnjevanjem funkcij Celja v Savinjskem širšem mestnem območju ob tretji razvojni osi.
7. **Goriško širše mestno območje**, katerega središče je Nova Gorica s stičnima naseljema Šempetrom pri Novi Gorici in Vrtojbo, kot gosto poseljeno urbanizirano območje ter sorodno več funkcijsko gospodarsko usmerjenostjo na obeh straneh meje predstavlja simetrično in učinkovito čezmejno območje.
8. **Koroško širše mestno območje**: Oblikujejo ga območje Slovenj Gradca z Dravogradom in Ravnami na Koroškem. V širšem obmejnem prostoru je slovenski del gosteje naseljen in bolj industrializiran kot čezmejni avstrijski koroški prostor. Vzpostavljena je precejšnja mera čezmejnega sodelovanja in sodelovanje s predstavniki slovenske manjšine v Podjuni.

4.2.3 DRUGA OBMOČJA FUNKCIONALNEGA POVEZOVANJA

Koncept prostorskega razvoja opredeljuje na nekaterih gosteje urbaniziranih območjih, kjer ležijo manjša, vendar medsebojno funkcionalno povezana in dopolnjujoča se središča policentričnega urbanega sistema, druga območja funkcionalnega povezovanja. Ta vključujejo območja medsebojno funkcijsko povezanih občin z vsaj 30.000 prebivalci. Znotraj teh območij se v regionalnem prostorskem planu načrtuje usklajen razvoj stanovanj, javnega potniškega prometa, delovnih mest, družbene infrastrukture, zagotavljanje storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena ter zelenih sistemov.

Ta območja so: Jesenice – Radovljica; Trbovlje – Zagorje – Hrastnik in Sevnica–Krško–Brežice.

4.3 PODEŽELJE

Podeželje opredeljujemo kot prostor izven območij večjih koncentracij prebivalstva, ki pa ni enovito. Razlikuje se glede na raznolike prostorske izzive in potencialne, zlasti lego, naravne, demografske in družbene značilnosti ter povezanost in dostopnost do središč policentričnega urbanega sistema. Za podeželje je značilna prevladujoča kmetijska in gozdarska raba prostora, ohranjenost naravnih procesov in naravnih prvin ter velik delež podeželskih naselij in vasi, zavarovanih območij narave ter kulturne dediščine. Preplet teh elementov ustvarja značilne krajine in naselbinsko ter krajinsko prepoznavnost, ki povečuje bivalne kakovosti in privlačnost za turizem. Podeželje označuje tudi velik delež zelene infrastrukture in nanjo vezane ekosistemske storitve. Na podeželju so strateška območja za kmetijstvo, ki so pomembna za prehransko varnost in lokalno oskrbo s kakovostno hrano ter naravni viri, ki jih je na trajnostni način mogoče izkoristiti za povečanje blaginje družbe.

Za usmerjanje prostorskega razvoja razlikujemo podeželje v zaledju mest in urbanih naselij ter podeželje na gorskih, odmaknjenih in obmejnih območjih, pri čemer so gorska podeželska območja lahko obmejna ali v notranjosti,

obmejna podeželska območja pa so lahko tudi nižinska. Urbana obmejna območja so obravnavana v okviru širših mestnih območij.

Za ohranjanje poseljenosti in vitalnosti podeželja, še posebej na gorskih ter odmaknjenih in obmejnih gorskih območjih, se prebivalcem zagotavlja primerljive življenjske pogoje in skrbi za ustrezno in enakopravno dostopnost do storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena, zlasti do izobraževanja, zdravstva, upravnih in oskrbnih storitev. Na podeželju v zaledju mest in urbanih naselij se dostopnost do storitev dosega s krepitvijo središč III. ravni, na podeželju v gorskih in odmaknjenih območjih pa središč IV. ravni ali drugih naselij, pomembnih za regijo v skladu z regionalnim prostorskim planom.

Zagotavlja se ustrezno raven prometne povezanost podeželskih naselij s središči znotraj regije in krepí dostopnost z javnim prometom in drugimi oblikami trajnostne mobilnosti. Na podeželju se zagotavlja 100 % pokritost z visoko zmogljivim internetom, s čemer se omogoči delo od doma, razvoj storitev za oskrbo podeželja in podporo gospodarskim dejavnostim na podeželju.

Karta

Podrobnejše usmeritve so podane v poglavju 5.3.

4.4 ZELENA INFRASTRUKTURA

Zelena infrastruktura je sistem funkcionalno povezanih naravnih in pol-naravnih območij, ki omogočajo naravne procese za zdrav, reproduktiven, varen, privlačen in večfunkcionalen prostor. Ogrodje zelene infrastrukture tvorijo poleg omrežja Natura 2000 tudi zavarovana območja, naravne vrednote, zelene površine v urbanih območjih in druga zemljišča, pomembna za ekološko povezanost teh območij. Nanjo se navezujejo zeleni sistemi regij in zeleni sistemi naselij, ki so del zelene infrastrukture na regionalni in lokalni ravni. Zelena infrastruktura ni nov varstveni režim, temveč se o izvajanju funkcij zelene infrastrukture ali njenem izboljšanju usklajujejo deležniki v okviru procesov prostorskega planiranja in načrtovanja ter prostorskega ali sektorskega upravljanja na državni, regionalni in lokalni ravni s ciljem dosegati večfunkcionalnost zelene infrastrukture.

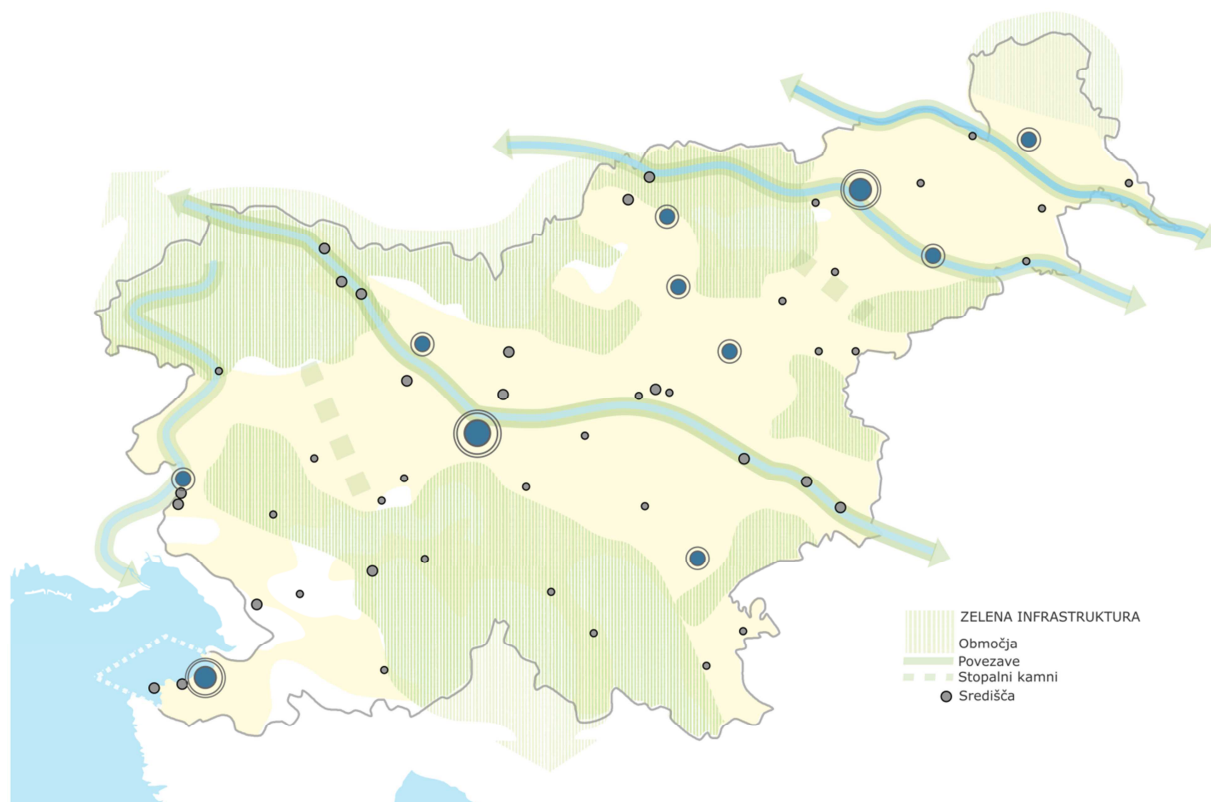
Zelena infrastruktura na državni ravni vključuje obsežnejše gozdne komplekse, ki so večinoma območja Nature 2000, gorske masive Alp in Dinaridov, zavarovana območja naravnih parkov, večje rečne sisteme Sočo, Savo, Dravo in Muro ter z njimi povezane trajne ali občasne ojezeritve. V sistem zelene infrastrukture na nacionalni ravni se vključujejo tudi območja krajinske prepoznavnosti in razlivna območja vodotokov. Povezljivost med navedenimi jedrnimi območji zelene infrastrukture se zagotavlja preko naravnih linijskih (npr. rečnih) in točkovnih (stopalnih) krajinskih elementov ali z vzpostavljanjem ali obnovo takih povezav, kjer so te potrebne.

Z zeleno infrastrukturo na državni ravni zagotavljamo tudi vpetost v mednarodni okvir in sicer preko povezav med slovenskimi in drugimi večjimi naravno ohranjenimi območji, ki so življenjski prostor evropsko pomembnih prostoživečih živali, zlasti na območju Dinarskega krása, Julijskih in Kamniško Savinjskih Alp ter Karavank.

Na mednarodni ravni stremimo k ohranjanju ekološke funkcije zelene infrastrukture, zlasti s povezovanjem ekološko pomembnih krajinskih elementov preko državnih meja in izboljšanje stanja naravnih ekosistemov.

Z zeleno infrastrukturo na državni, regionalni in lokalni ravni zagotavljamo predvsem: ekološko funkcijo, zlasti ekološko povezljivost in zmanjševanje fragmentacije krajine zaradi posegov v prostor; okoljsko funkcijo, zlasti ohranjanje in izboljšanje kakovosti voda, varstvo razpoložljivih vodnih virov za naravne procese in oskrbo

prebivalstva ter regulacijo padavinske vode v mestih; klimatsko funkcijo, zlasti pri uravnavanju toplotnih valov v urbanih območjih in zmanjševanje ranljivosti prostora zaradi naravnih nesreč, še posebej poplav in plazov; gospodarsko funkcijo, zlasti za trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri in biotsko raznovrstnostjo in s tem povezanimi možnostmi za diverzifikacijo gospodarstva na regionalni in lokalni ravni; družbeno in kulturno funkcijo, zlasti pri zagotavljanju kakovosti življenja, zdravja prebivalstva, privlačnega, prepoznavnega varnega in odpornega prostora, razumevanju soodvisnosti med razvojem družbe in prostora, ohranjanju identitete ter pri spodbujanju raziskav in izobraževanja.

SLIKA 8: ZASNOVA ZELENE INFRASTRUKTURE NA NACIONALNI RAVNI

5 USMERITVE ZA DOSEGANJE CILJEV IN IZVAJANJE KONCEPTA PROSTORSKEGA RAZVOJA

5.1 SPLOŠNE USMERITVE ZA PROSTORSKI RAZVOJ

5.1.1 USMERITVE ZA UREJANJE IN RAZVOJ NASELIJ

(1) Urejanje in razvoj naselij se načrtuje tako, da se naselja razvijajo v skladu s funkcijo in vlogo v policentričnem urbanem sistemu. Mesta in druga urbana naselja, ki svojo vlogo in funkcijo izvajajo za širše (gravitacijsko) območje, so na podlagi kriterijev te Strategije (poglavje 4.2) opredeljena kot središča.

(2) Druga naselja, pomembna za razvoj regije, se ob upoštevanju kriterijev iz Strategije določijo v regionalnem prostorskem planu.

(3) Mestom in drugim urbanim naseljem, ki so opredeljena kot središča policentričnega urbanega sistema, se za izvajanje njihove razvojne vloge v regionalnem prostorskem planu lahko določi območje za dolgoročni razvoj. Območje za dolgoročni razvoj se lahko določi tudi naseljem, ki so v skladu z prepoznanimi razvojnimi potenciali teh območij opredeljena v regionalnem prostorskem planu kot druga naselja, pomembna za razvoj regije.

(4) Nova poselitve se usmerja v skladu s policentričnim urbanim sistemom v urbana naselja do IV. ravni. Vsem naseljem se določi ureditveno območje naselja. Območje za dolgoročni razvoj se določi v regionalnem prostorskem planu naseljem do IV. ravni in drugim naseljem, pomembnim za razvoj regije. Preostala poselitve, ki obsega manj kot 10 stanovanjskih stavb, se opredeli kot posamična poselitve in se lahko ohranja. Ureja in v poselitveni sistem se vključi naselja, kjer večinsko živi romsko prebivalstvo.

(5) V skladu s temeljnimi pravili urejanja prostora, zlasti prednostnim notranjim razvojem naselij in ciljema Strategije - racionalno in učinkovito rabo prostora ter kakovost življenja v urbanih območjih in na podeželju - se izvaja celovita prenova naselij in s tem zmanjšuje delež ter površino razvrednotenih območij, krepi prostorsko identiteto in povečuje gostoto prebivalcev (povezano poglavje 5.2). Posebno pozornost se nameni funkcionalnim vidikom prenove, protipotresni prenovi objektov, izboljšanju snovne učinkovitosti, kvalitete odprtega prostora in zelenih površin ter vključitvi kulturne dediščine v prenavo. S tem se prispeva k izboljšanju kvalitete življenja, k zmanjšanju ogljičnega odtisa na ravni stavb, sosesk in naselij, k povečanju odpornosti na podnebne spremembe in k zmanjšanju potreb po širitvi naselij.

(6) Načrtno se zmanjšuje ranljivost naselij in infrastrukture zaradi podnebnih sprememb ali naravnih nesreč, zlasti z umikanjem poselitve in infrastrukture iz ogroženih območij ter vzpostavljanjem naravnih blažilcev ekstremnih dogodkov in toplotnih otokov (npr. z ohranitvijo in vzpostavitvijo razlivnih območij ter večjim deležem dobro upravljanih oziroma vzdrževanih zelenih površin kot elementov zelene infrastrukture, zelenega sistema regij in zelenega sistema mest).

(7) Dviguje se kakovost življenja v naseljih, in sicer: z izboljšanjem dostopnosti do storitev splošnega pomena in splošnega gospodarskega pomena, dostopnosti do stanovanj in delovnih mest z načini trajnostne mobilnosti ter z zmanjševanjem potreb po mobilnosti (z izboljševanjem možnosti dela od doma); z zniževanjem stroškov življenja v mestih, zlasti z energetsko učinkovito prenavo in v primeru novogradenj, energetsko varčnimi objekti (skoraj nič energijske hiše), kaskadno rabo energije na ravni stavb ali naselij, uporabo sistemov za ponovno rabo virov - npr. vode; z izboljševanjem možnosti za 5' časovno peš dostopnost do zelenih površin in rekreacije na prostem; z zmanjševanjem ravni hrupa v naseljih - npr. s spodbujanjem uporabe manj hrupnih prevoznih sredstev in ukrepi za

zmanjševanje emisij hrupa iz industrijskih virov; z zmanjševanjem oziroma prilagajanjem nočne osvetljenosti, zlasti ob cestah in v neposredni bližini stanovanjskih objektov, bolnišnic, socialnih zavodov, še posebej na območjih krajinske prepoznavnosti, v širših zavarovanih območjih in območjih kulturne dediščine; z izboljšanjem kakovosti zraka v naseljih z zmanjšanjem emisij iz kurilnih naprav in transportnih sredstev ter z izboljšanjem strukture, vrste in obsega zelenih površin kot blažilcev emisij oziroma izboljševalcev kakovosti zraka ter izboljšanjem njegovega vzdrževanja.

(8) Nove urbanistične, arhitekturne in krajinske ureditve naselij morajo prispevati k ohranjanju regionalne in lokalne identitete prostora, prepoznavnosti naselij in krajine. Lokalne skupnosti opredelijo prepoznavne značilnosti naselij in krajine in jih upoštevajo pri pripravi prostorskih aktov in odlokov o izgledu naselij in krajine ter pri usmeritvah za nove prostorske ureditve.

(9) Za izboljšanje prepoznavnosti naselij in krajine ter omogočanje ekološke povezljivosti se vzpostavi ločitvene zelene pasove med naselji kot del zelenega sistema naselja v navezavi na zeleni sistem regije. Zeleni pasovi lahko vključujejo gozdove, vodni in obvodni prostor ter kmetijske površine v ekstenzivni rabi in varovana območja narave. Širino ločitvenih zelenih pasov se določi glede na vlogo zelenega pasu za ekološko povezljivost (migracijske poti divjih živali), rekreacijsko vlogo, klimatsko vlogo (prevetrenost), oblikovno podobo krajine, vendar naj ne bodo ožji od 200 metrov (1000¹ metrov za migracijske poti divjih živali).

(10) Za blaženje potencialnih negativnih vplivov intenzivne kmetijske dejavnosti (npr. trajni nasadi) na zdravje ljudi v stanovanjskih delih naselij, ki ležijo v neposredni bližini kmetijskih zemljišč, se med obema rabama uskladi način vzpostavitve ločitvenega pasu in določijo ustrezni ukrepi.

(11) Urejanje podeželskih naselij se prednostno izvaja s prenovo in notranjim razvojem naselja, skupaj s prenovo mobilnosti, oskrbe z energijo ter drugimi viri. Poudarek je na vzdrževanju obstoječega kakovostnega stavbnega fonda, zgoščevanju naselbinske strukture, ki se funkcionalno in tehnološko prilagodi potrebam prebivalcev, ob upoštevanju pričakovanih demografskih sprememb. Pri tem se upošteva ohranjenost kakovostnih naselbinskih jeder in prepoznavnih silhuet ter usmeritev glede varstva kulturne dediščine in okolja ter prepoznavnosti naselij in krajine.

(12) S prostorskimi instrumenti se preprečuje nadaljnje širjenje posamične poselitve. Posamično poselitev se, razen v območjih, ogroženih zaradi naravnih nesreč, lahko ohranja. V okviru enot posamične poselitve na podeželju se lahko obnavlja obstoječi stavbni fond, ki se ga izjemoma lahko dopolni s posamično novogradnjo ob upoštevanju usmeritev za prepoznavnost naselij in krajine ter varstvo narave in virov, v kolikor gre za modernizacijo obstoječe dejavnosti, zlasti primarne (kmetijstvo, gozdarstvo) ali s tem povezano dopolnilno dejavnostjo na perspektivnem kmetijskem gospodarstvu.

(13) V podeželskih naseljih, v katerih se razvija turizem, se vzdržuje in ustvarja oblikovno prepoznavnost, ki ohranja tradicionalno strukturo, skrbi se za izboljšanje infrastrukture in trajnostne mobilnosti. Pri modernizaciji kmetijske dejavnosti v teh naseljih se posebno pozornost namenja dopolnjevanju med kmetijsko in turistično dejavnostjo oziroma se vnaprej prepreči morebitne konflikte. Lokalna skupnost v skladu z usmeritvami te Strategije in regionalni prostorskih planov opredeli podeželska naselja s potencialom za razvoj turizma v povezavi s primarnimi dejavnostmi ali biotsko raznovrstnostjo in krajino.

¹ Vir – guidelines for ... (NATREG)

(14) V urbanih in podeželskih naseljih se zagotavlja dostopnost do modernih informacijskih omrežij in tehnologij ter se zagotavlja kakovostna dostopnost do osnovnih storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena, za fizično dostopnost do storitev se prednostno zagotavlja dostop s trajnostno mobilnostjo.

(15) V širših mestnih območjih, drugih območjih funkcionalnega povezovanja in naseljih z večjo gostoto poselitve se prednostno načrtujejo sistemi za daljinsko ogrevanje in hlajenje stavb z obnovljivimi oziroma CO₂ nevtralnimi plini s ciljem racionalizacije stroškov ter izboljšanjem kakovosti zraka v naseljih. Spodbuja se gradnja sistemov daljinskega ogrevanja, ki uporabljajo toploto iz sproizvodnje toplote in električne energije. Prednostno se načrtujejo na območjih strnjene poselitve (več kot 20 preb./ha), na območjih z večjo gostoto porabnikov (šole, večstanovanjske stavbe, dijaški domovi, domovi za ostarele, nakupovalna središča ipd.) ali na območjih gospodarskih con z zagotovljenim odjemom toplotne energije. *Na območjih, ki so povezana s plinovodnim omrežjem ali ki jih je ob razumnih vlaganjih še možno povezati z obstoječim plinovodnim omrežjem, se energetska oskrba nasloni na ta omrežja.*

5.1.2 LOKALNE GOSPODARSKE JAVNE SLUŽBE S PODROČJA VARSTVA OKOLJA

(16) V regionalnem prostorskem planu se obvezno uskladijo in določijo prostorske ureditve lokalnega pomena, ki segajo na območje več občin ali vplivajo na območje več občin (prostorske ureditve, ki so neposredno namenjene opravljanju lokalnih javnih služb s področja varstva okolja), zlasti s področij oskrbe s pitno vodo, odvajanja in čiščenja komunalne in padavinske odpadne vode, zbiranja in obdelava določenih vrst komunalnih odpadkov ter odlaganje ostankov predelave ali odstranjevanja komunalnih odpadkov.

5.1.3 STANOVANJSKA OSKRBA

(17) V središčih policentričnega urbanega sistema se zagotavlja zadostno število stanovanj in zagotavlja površine za stanovanjsko gradnjo. Prednostno se jih zagotavlja s prenovo razvrednotenih območij ali s prenovo obstoječih stanovanjskih območij nizke gostote. Večja območja namenjena za stanovanjsko oskrbo z javnimi najemnimi stanovanji se umešča v središča do IV. ravni. Prednostna območja za stanovanjsko oskrbo (v nadaljnjem besedilu PROSO) se načrtuje v regionalnem prostorskem planu usklajeno z načrtovanjem potrebnih sprememb in prilagoditev javnega potniškega prometa, v bližini prometnih vozlišč in prestopnih točk javnega potniškega prometa, in celostno prometno strategijo ob upoštevanju regionalnih demografskih projekcij. Stanovanjska območja se načrtuje z upoštevanjem bližine raznolikih delovnih mest, opremljenostjo s storitvami splošnega in splošnega gospodarskega pomena.

(18) V stanovanjskih območjih se zagotavlja različne tipe stanovanj, ki omogočajo mešano socialno in starostno strukturo stanovalcev in preprečuje socialno segregacijo ter getoizacijo. Pri načrtovanju, prenovi in gradnji stanovanjskih območij se sledi načelom kakovostnega in varnega bivalnega okolja, ki se zagotavlja s primerno gostoto zazidave, arhitekturnim oblikovanjem celotnega stanovanjskega območja in posameznih stavb ter z zasnovano javnih odprtih in zelenih površin.

(19) Načrtuje in razvija se takšne oblike stanovanjske zazidave, ureditve in medsebojne razmestitve objektov, ki spodbujajo socialne stike med prebivalci in zagotavljajo primerno večje gostote zazidave, istočasno pa zagotavljajo tudi zadostne odprte javne grajene in zelene površine. V stanovanjskem območju se omogoča peš dostopnost do vseh potrebnih vsakodnevnih storitev. V obstoječe urbano tkivo se posega na podlagi celovite strokovne presoje.

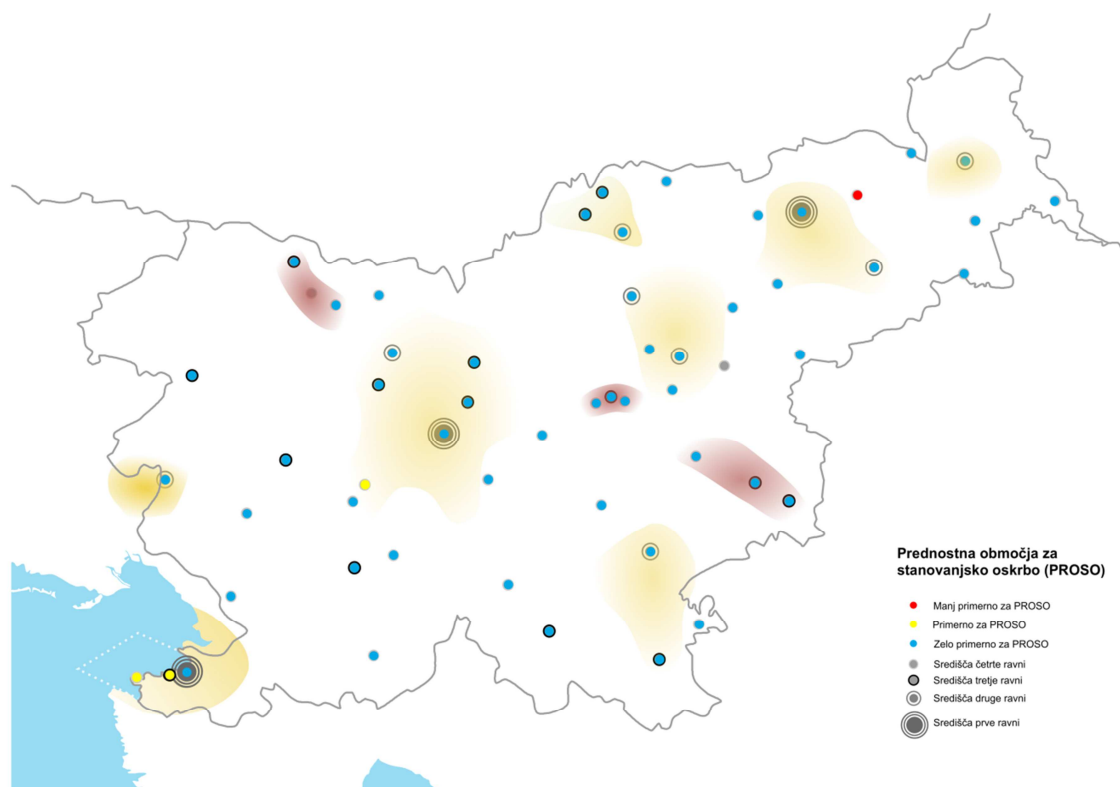
(20) V stanovanjskih območjih se zagotavlja primerno opremljenost z oskrbnimi in storitvenimi dejavnostmi in družbeno infrastrukturo. V stanovanjskih območjih so lahko dejavnosti osnovnega šolstva in zdravstva, socialno varstvene dejavnosti, dejavnosti za starejše, varstvo otrok, trgovske, poslovne, uslužno-obrtne, turistične, upravne

dejavnosti, dejavnosti intelektualnih in umetniških storitev ter druge dejavnosti, ki ne poslabšujejo kakovosti bivalnega okolja in prispevajo k bolj racionalni izrabi površin, komunalnih in prometnih omrežij ter celovitemu delovanju naselja.

(21) V stanovanjskih območjih se zagotavlja dobro dostopnost do območij z družbeno infrastrukturo in zaposlitvenih območij s trajnostno mobilnostjo.

5.1.4 POMEMBNEJŠA DRUŽBENA INFRASTRUKTURA

(22) Družbena infrastruktura so prostorske ureditve za izvajanje storitev splošnega pomena in splošnega gospodarskega pomena zlasti na področju zdravstva, socialnega varstva, izobraževanja, javne uprave, sodstva, kulture, raziskav, pošte, s katerimi se zagotavlja pravično dostopnost do teh storitev za prebivalstvo in gospodarstvo v skladu s konceptom prostorskega razvoja. Pomembnejšo družbeno infrastrukturo se glede na zahtevano raven opremljenosti središč policentričnega urbanega sistema določi v regionalnih prostorskih planih.

SLIKA 9: SREDIŠČA S PREDNOSTNIMI OBMOČJI ZA STANOVANJSKO OSKRBO (PROSO)

5.1.5 PREDNOSTNA OBMOČJA ZA KONCENTRACIJO GOSPODARSKIH DEJAVNOSTI

(23) Pri razvoju gospodarskih con se poleg družbeno ekonomskih pogojev, zagotovljenega zaledja kapitala in znanja na področju visoke tehnologije ter usposobljenosti delovne sile v gravitacijskem območju, upošteva tudi prostorske kriterije, in sicer: vloga središč v urbanem sistemu, razpoložljivost stanovanj in dostopnost s trajnostno mobilnostjo do predvidenih lokacij gospodarskih con; optimalna povezava s prometnim in energetskega omrežjem, prednostno železnico, ter z drugo gospodarsko javno infrastrukturo opremljenostjo; oddaljenost in velikost že

obstojećih gospodarskih con ter prometnih terminalov; prostorske možnosti in omejitve, ki izhajajo iz stanja ali značilnosti okolja, podnebnih sprememb ter naravne in kulturne krajine ter možnosti prenove obstoječih razvrednotenih zemljišč.

(24) Gospodarske oziroma poslovne cone se v naselju umeščajo ob prometno vozliščnih lokacijah tako, da so dobro povezane zlasti z javnim prometom z vseh območij regije in sosednjih regij. Pri izbiri lokacije se preveri možnosti prenove in sanacije opuščenih in razvrednotenih območij. Območja za gospodarski razvoj morajo kot celota in posamezni deli izkazovati okoljsko trajnost, to je snovno, energetska in prostorska učinkovitost in morajo delovati po principu industrijskih simbioz ter imeti velik delež zelenih površin kot element dobrih delovnih pogojev, prilagajanja na podnebne spremembe in blaženja vidnih ali okoljskih vplivov (npr. hrupa). Območja nekdanje industrije, ki izpolnjujejo prostorske, okoljske, infrastrukturne in druge pogoje sodobnih proizvodnih parkov se dolgoročno ohranja in posodablja za gospodarski namen. Za območja gospodarskih dejavnosti ali cone v katere se vlaga javna sredstva, se razvije enoten model načrtovanja in upravljanja, po katerem zemljišča ostanejo v javni lasti (podjetje pa npr. pridobi stavbno pravico). tudi po zaprtju ali prodaji podjetja. S tem se uravnoteži povpraševanje po novih stavbnih zemljiščih.

(25) Prednostna območja za koncentracijo gospodarskih, proizvodnih ali drugih poslovnih dejavnosti se v skladu s kriteriji, navedenimi v prejšnjem odstavku določijo v okviru širših mestnih območij v središčih I. ali II. ravni, izjemoma pa v središčih III. in IV. ravni, ki že imajo večja sklenjena industrijska ali proizvodna območja (20 ha). Prednostna območja za gospodarski razvoj se prioritarno poiščejo v okviru notranjega razvoja urbanih naselij zlasti v okviru prestrukturiranja razvrednotenih območij ali površin obstoječih gospodarskih in poslovnih con. Območja za gospodarske dejavnosti, pri katerih je pomembna racionalna transportna oddaljenost med surovinsko bazo in uporabniki, kot je npr. pri predelavi lesa, se lahko poiščejo tudi v središčih IV. ravni ali v drugih naseljih, pomembnih za regijo, v kolikor je možno zagotoviti prevoz po železnici.

(26) Prednostna območja za gospodarski razvoj se določijo v okviru regionalnih prostorskih planov v skladu z usmeritvami Strategije.

5.1.6 NAKUPOVALNA SREDIŠČA

(27) Pri zagotavljanju vsakodnevne preskrbe prebivalcev v urbanih in podeželskih naseljih se tovrstno oskrbo praviloma zagotavlja v stanovanjskih območjih tako da je mogoč peš dostop in se jih dimenzionira glede na območje neposrednih dnevni uporabnikov.

(28) Nakupovalna središča (centre) večja kot 5000 m² se lahko uredi v središčih policentričnega urbanega sistema I. in II. ravni, v sklopu intermodalnih vozlišč za potniški promet, s povezavo najmanj javnega železniškega in avtobusnega prevoza. Spodbuja se dostop z javnimi prevoznimi sredstvi, parkiranje pa se zagotavlja v okviru javnih parkirišč mesta. Nova nakupovalna središča se lahko razvija samo na razvrednotenih območjih v urbanem naselju oziroma zemljiščih, ki jih je mogoče izkoristiti za ta namen v sklopu notranjega razvoja naselij kot del funkcionalne reorganizacije oziroma urbane prenove naselja ali njegovega dela. Nakupovalna središča s površino večjo od 5000 m² se ne umeščajo v pretežno stanovanjska območja, temveč v območja z mešano rabo z možnostjo kaskadne rabe energije. Zgornja meja skupnih neto trgovskih površin na prebivalca je do največ 1,6 m² bruto/na prebivalca/naselje. Središča, kjer se predvidijo nakupovalna središča s površino več kot 5000 m², se določijo v okviru regionalnih prostorskih planov. Upošteva se tudi usmeritve iz poglavja 5.1.7, točka (31).

(29) Prestrukturiranje obstoječih nakupovalnih območij se opredeli v skladu z razvojno vizijo v regionalnem prostorskem planu in vizijo razvoja širšega mestnega območja, pri čemer so med ključne elemente prestrukturiranja vključeni dostopnost s trajnostno mobilnostjo, trajnostno gradnjo in zeleno infrastrukturo.

5.1.7 PROMETNE POVRŠINE IN INFRASTRUKTURNA VOZLIŠČA

(30) Za razvoj urbanih naselij in reševanje prometne problematike je nujna večja usklajenost in sočasnost prometnega in urbanističnega ter prostorskega načrtovanja. Zagotavljanje mobilnosti prebivalstva zahteva dobro prometno povezanost in organizacijo prometa tako na ravni naselij kot na regionalni ravni in znotraj širših mestnih območij in drugih območij funkcionalnega povezovanj.

(31) Urbane strukture v bližini prometnih vozlišč, terminalov za javno potniški promet in postajališč javnega potniškega prometa se zgošča, pri čemer pa se 20 do 30 odstotkov površine območja namenja odprtim javnim grajenim površinam, od tega vsaj 15 odstotkov površine območja javnim zelenim površinam. V vozlišča javnega potniškega prometa in v njihovo neposredno bližino se umešča tudi oskrbne in druge poslovne dejavnosti.

(32) Pri načrtovanju prometnih površin v mestih se podpira širjenje centralnih peš površin, območij mešanega prometa, razvoj kolesarskega omrežja in javnega potniškega prometa. Površine za pešce in kolesarje se povezuje z zelenim sistemom mest. Na ravni urbanih naselij se celovito načrtuje in razrešuje problematiko mirujočega prometa, preprečuje se spreminjanje odprtih javnih grajenih in zelenih površin v površine za parkiranje vozil.

5.1.8 DOLOČITEV OBMOČIJ ZA DOLGOROČNI RAZVOJ

(33) Za izvajanje razvojne vloge in funkcije se mestom in drugim urbanim naseljem, ki so po tej Strategiji opredeljena kot središča do vključno IV. ravni in drugim naseljem, pomembnim za razvoj regije, lahko določi območja za dolgoročni razvoj v skladu z ZUerP-2. Območje za dolgoročni razvoj se središču določi, kadar s prenovo razvrednotenih zemljišč ali zgoščanjem naselja ni mogoče zagotoviti naraščajočih potreb po stanovanjih in spremljajočih storitvenih dejavnostih, kot so vrtci, šole ipd., glede na rast prebivalstva v zadnjih 10 letih, 15-letno projekcijo rasti in povečanje delovnih mest. Območja za dolgoročni razvoj ne smejo povečevati ranljivosti prostora na širšem območju naselja, to je, ne smejo poslabševati poplavne varnosti, ali posegati v naravna razliva območja ali v druga območja potencialnih naravnih nesreč, ki izhajajo iz sedanje ali potencialne ogroženosti, upoštevaje pričakovane posledice podnebnih sprememb. Upošteva se usmeritve iz poglavja 5.5.3 za ohranjanje in izboljšanje prepoznavnosti naselij in krajine.

5.2 USMERITVE ZA URBANI RAZVOJ

(34) Za izboljšanje gospodarske, družbenega in okoljske učinkovitosti države je ključen razvoj mest in drugih urbanih naselij kot zaposlitvenih središč, središč rasti in inovacij ter kvalitetnega bivalnega prostora. Poleg priložnosti se v urbanih naseljih zgoščajo tudi problemi in izzivi kot so revščina in socialna izključenost, brezposelnost, visoke cene nepremičnin in slabša stanovanjska dostopnost, razvrednotenje prostora in okoljska degradacija.

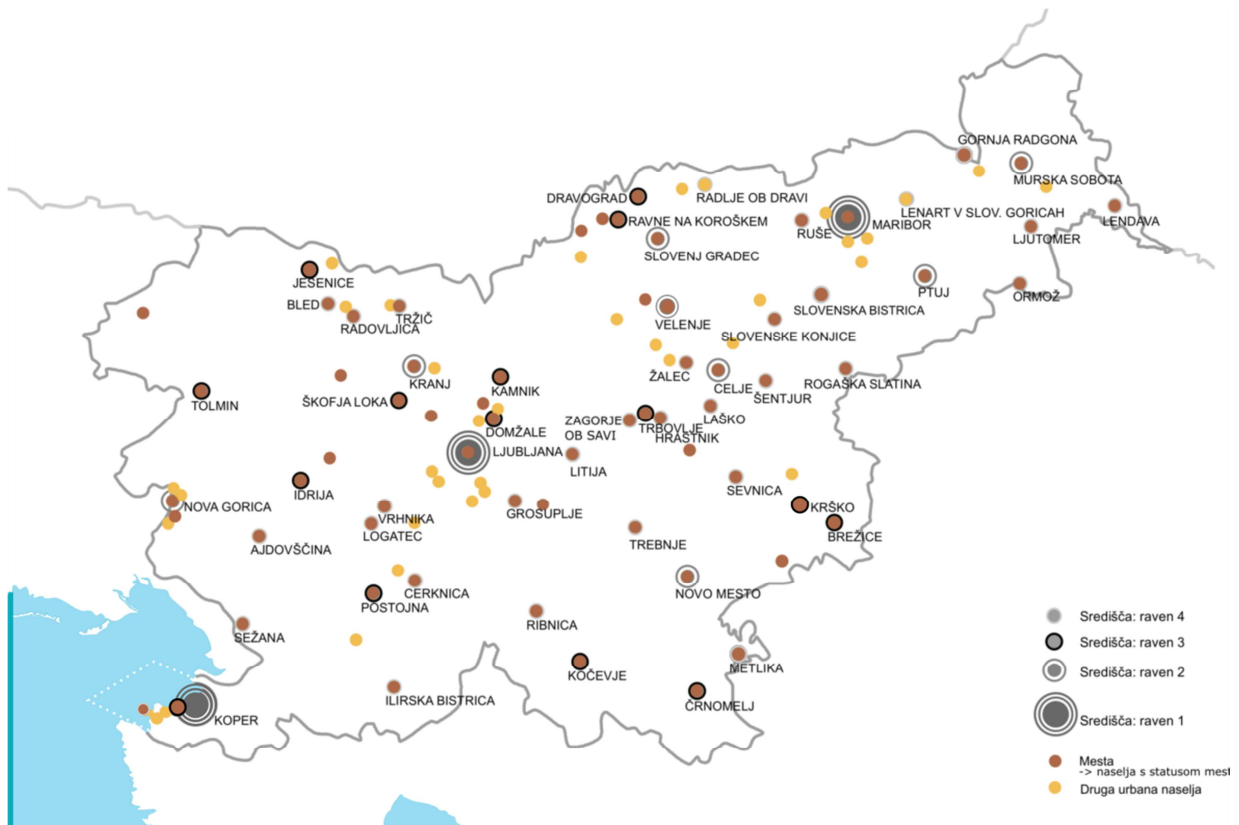
(35) Z urbanim razvojem se zagotavlja razmeščanje dejavnosti, družbene infrastrukture, stanovanj in gospodarske infrastrukture v urbana naselja, komunalno opremljanje zemljišč za bivanje in proizvodnjo, oskrbo in storitve na primernih lokacijah ter površin za rekreacijo in preživljanje prostega časa na prostem.

(36) Razvojne priložnosti in izzivi, s katerimi se mesta soočajo, segajo preko njihovih fizičnih meja, zato urbani razvoj podpira usklajen in medsebojno povezan razvoj mest, drugih urbanih naselij in širših mestnih območij.

(37) Urbana naselja so najpomembnejši gradnik urbanega razvoja. Razvija se jih v vitalno, skladno in urejeno okolje, ki nudi pogoje za gospodarski in družbeni razvoj ter prispeva h kakovosti življenja vseh prebivalcev. Razvija se jih po načelu večfunkcionalnosti in po načelu komplementarnosti spodbuja mešano rabo prostora. Za razvoj učinkovitega mesta se zagotavlja ustrezno razmerje v rabi zemljišč in objektov, stremi se k prepletu raznovrstnih funkcij in dejavnosti.

(38) Razvoj urbanih naselij se načrtuje celovito na podlagi dolgoročne razvojne vizije, katere cilj je dosegati sinergije po načelu presečne logike med prostorsko konkurenčnostjo, identiteto in kakovostjo ter s tem prispevati k uresničevanju Strategije razvoja Slovenije. Razvojna vizija temelji na potencialih za gospodarski razvoj in vlogi ter funkciji posameznega mesta ali drugega urbanega naselja kot središča v policentričnem urbanem sistemu I. do IV ravni. Posebno skrb se posveča ustvarjanju pogojev za urbane inovacije na vseh področjih, zlasti za izboljšanje privlačnosti mest kot vozlišč idej in znanja, krožnega gospodarstva, trajnostne preнове in rabe kulturne dediščine, lokalne in globalne povezanosti ter kvalitetnega bivalnega prostora za različne skupine prebivalstva in krepitev socialne kohezivnosti.

(39) V urbanih naseljih se ob prenovah ali širitvah zagotavlja zadosten obseg odprtih javnih grajenih in zelenih površin, s spremembo tipologijo zazidave povečuje gostota prebivalcev, spodbuja preplet stanovanj in drugih komplementarnih gospodarskih dejavnosti – funkcije bivanja in dela znotraj sosek. Z zagotavljanjem ustreznega deleža oskrbe z javnimi najemnimi stanovanji se skrbi za raznoliko prebivalstveno strukturo, preprečuje socialno izključenost in omejuje se ekskluzivno rabo prostora .

SLIKA 10: SREDIŠČA V POLICENTRIČNEM URBANEM SISTEMU GLEDE NA FORMALNI STATUS OZIROMA TIPOLOGIJO (MESTA IN DRUGA URBANA NASELJA)

(40) V urbanih naseljih, ki so središča v policentričnem urbanem sistemu se zagotavlja zadostno in raznovrstno stanovanjsko oskrbo - predvsem javna najemna stanovanja za različne skupine prebivalstva, ohranja in krepi raznovrstnost storitev, ponudbo delovnih mest in izboljšuje trajnostno mobilnost za dostop do teh funkcij. Krepitev središč ne pomeni izključno njihove fizične širitve, temveč zlasti izboljšanje kakovosti in delovanja obstoječih struktur in dejavnosti. Stanovanjske površine, površine za družbeno infrastrukturo in površine za potrebe gospodarstva se prednostno zagotavlja s prenovo obstoječih, že urbaniziranih in razvrednotenih območij tako, da to ne ogroža kakovosti bivalnega okolja:

- s primernim zgoščevanjem urbane strukture;
- s spodbujanjem mešane rabe prostora;
- zagotavljanjem primerno velikih, raznolikih odprtih javnih in zelenih površin, povezanih v zeleni sistem naselja in
- z zaokroževanjem in smiselnim dopolnjevanjem obstoječih urbaniziranih območij, prednostno na območjih z dobro prometno dostopnostjo z javnim, prednostno tirnim, potniškim prometom.

(41) Z razvojem širših mestnih območij se krepi vloga središč in njihovih funkcionalnih območij v širšem evropskem in čezmejnem prostoru (upravljanje funkcionalno povezanih območij, ki segajo preko meja posameznih občin), krepi konkurenčnosti slovenskega prostora, ohranja policentrični koncept omrežja središč, razporeja storitve splošnega pomena v prostoru (opremljenost urbanih središč) in zagotavlja dostop do storitev splošnega pomena vsem prebivalcem države v razumnih časovnih okvirih (časovna dostopnost pod 45 min); podpira izboljšanje

javnega potniškega prometa s krepitvijo linijskih povezav znotraj širših mestnih območij in navezavo sosednjih redkeje poseljenih območij z alternativnimi načini javnega potniškega prometa (npr. prevozi na klic) na prestopne točke oziroma vozlišča na robu funkcionalnih urbanih območij.

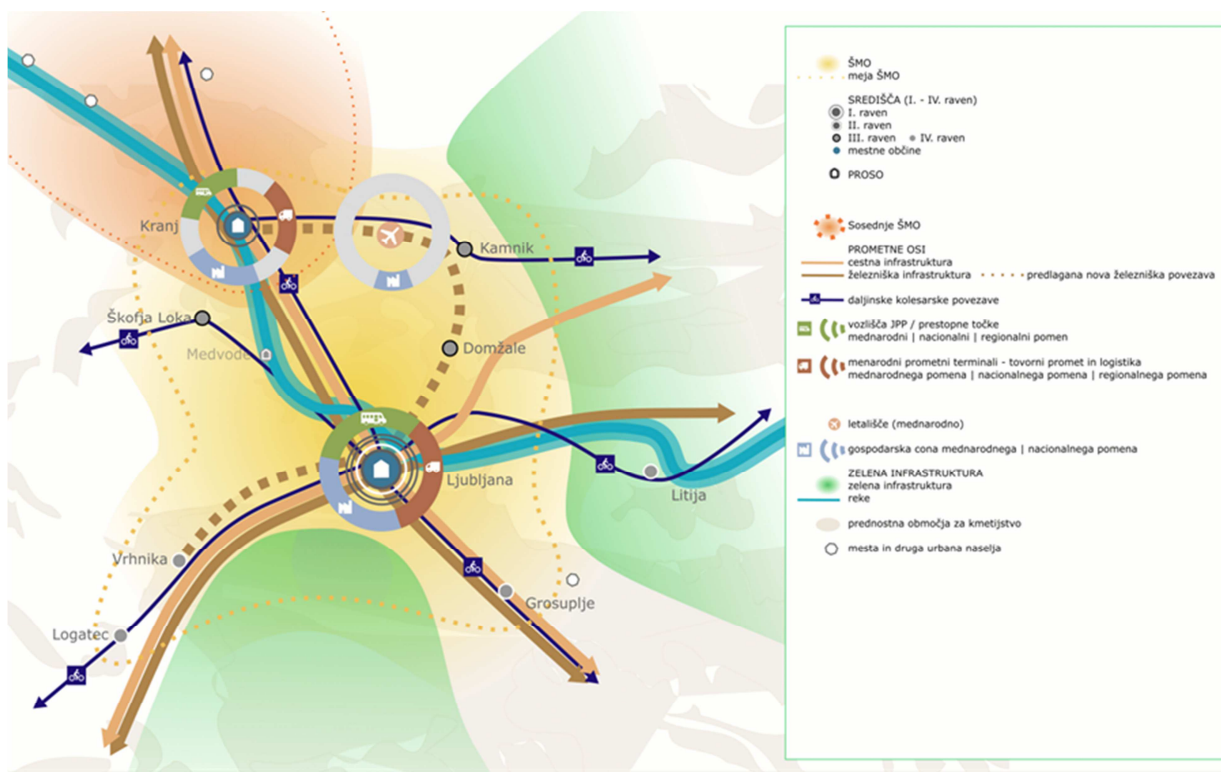
(42) Središča v obmejnem prostoru so vpeta v mednarodne prometne koridorje in imajo tradicijo čezmejnega sodelovanja, kar nakazuje na potencial oblikovanja čezmejno povezanih poselitvenih in gospodarskih sistemov. V širših mestnih območjih v obmejnem prostoru se zato povečuje gospodarsko, raziskovalno-izobraževalno in kulturno vlogo posameznih središč z namenom krepitve njihove vloge v čezmejnem funkcionalnem urbanem območju, v povezavi s sosednjimi središči. Tako se v širšem čezmejnem funkcionalnem območju krepí skupne konkurenčne prednosti, zlasti doseganje kritične mase za izboljšanje inovacijskega potenciala, in racionalnejšo rabo infrastrukturnih zmogljivosti.

5.2.1 SREDIŠČA I. RAVNI

(43) **Ljubljana** ima kot prestolnica Slovenije v konceptu prostorskega razvoja posebno vlogo. Ljubljana se razvija kot pomembno univerzitetno, raziskovalno in zaposlitveno središče. V njej se ohranjajo in razvijajo upravne funkcije najvišje ravni. Razvija se kot pomembno mednarodno prometno vozlišče, ki vključuje letališče za mednarodni letalski promet. V Ljubljani se krepi osrednji potniški intermodalni terminal s povezovanjem železniškega, letalskega potniškega prometa ter cestnega javnega potniškega prometa. Prav tako se razvija tovorni intermodalni terminal za tovorni promet na križišču mediteranskega in baltsko jadranskega koridorja z navezavo železniškega prometa in pomorskega prometa v koprskem pristanišču. Prednostno se ureja problematika Ljubljanskega železniškega vozlišča za zagotovitev ustrezne kapacitete tirov za povečanje pretočnosti tako potniškega kot tovornega prometa in dvig kakovost bivanja prebivalcev z zmanjševanjem ravni hrupa ter drugih okoljskih emisij.

(44) Ljubljana je zaposlitveno središče širšega mestnega območja, krepi se potencial za pritegnitev institucij EU in sedežev mednarodnih podjetij in njihovih izpostav v srednji in jugovzhodni Evropi. Privlačnost središča in širšega mestnega območja se izboljšuje s krepitvijo raznovrstnih prometnih zlasti letalskih in železniških povezav, kakovostjo zdravstvenih storitev, kulturnih programov, prenavo objektov in območij kulturne dediščine ter mednarodnih izobraževalnih programov. Izboljšuje se kakovost bivanja in izboljša dostopnost do stanovanj. Prostorsko privlačnost krepi prepoznana identiteta in bogate možnosti za rekreacijo in kakovostno preživljanje prostega časa.

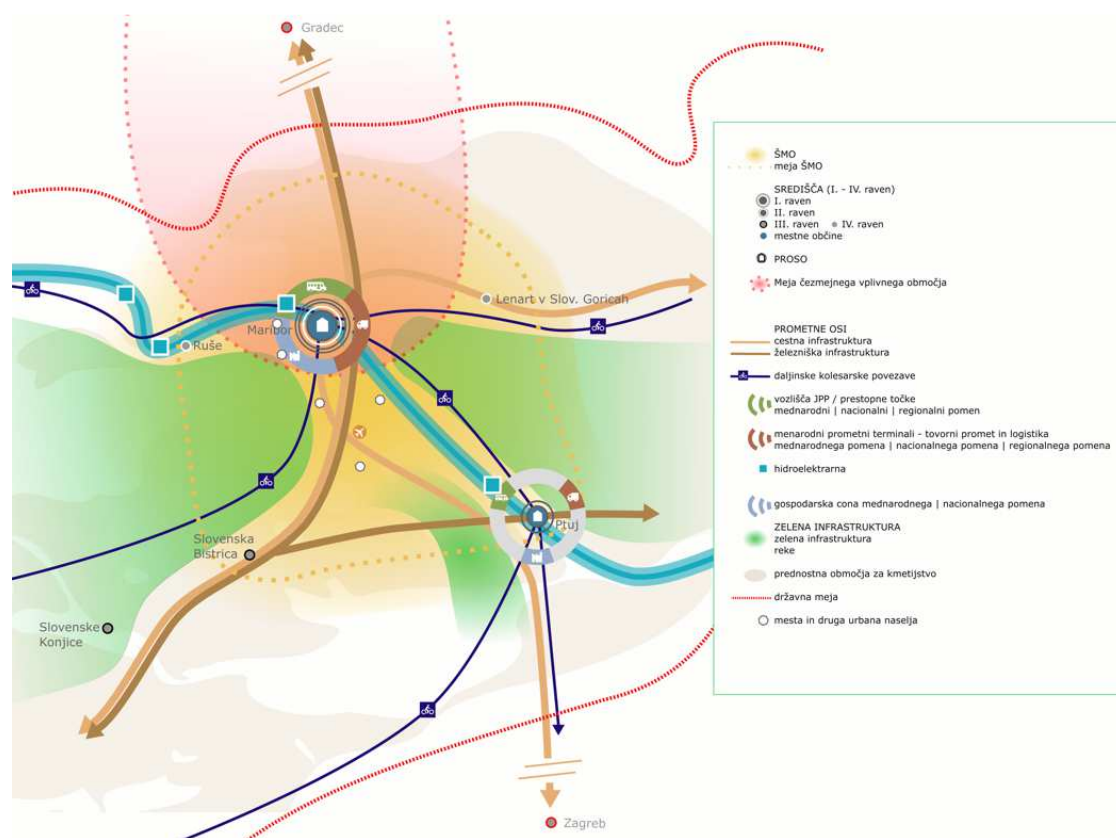
(45) Ljubljana v sodelovanju s Kranjem (središče II. ravni), Domžalami, Kamnikom in Škofjo Loko kot središči III. ravni oblikuje **Osrednjeslovensko širše mestno območje**.

SLIKA 11: OSREDNJSLOVENSKO ŠIRŠE MESTNO OBMOČJE

(46) **Maribor** se razvija kot središče vzhodnega dela države s poudarjenim čezmejnim pomenom, kot pomembno univerzitetno in zaposlitveno središče ter jedro prometno vozlišče TEN-T omrežja s potencialom za razvoj intermodalnih terminalov za potniški in tovorni promet. Na mednarodni ravni se vzpostavi in krepi povezava mednarodnega železniškega in letalskega prometa s cestnim javnim potniškim prometom v širšem mestnem območju ter v gravitacijskem območju Maribora v prostoru med dvema pomembnima mednarodnima središčema sosednjih držav Zagrebom (Hrvaška) in Gradcem (Avstrija) ter v prometnem koridorju z navezavo na Madžarsko. Krepi se gospodarsko, raziskovalno, kulturno in izobraževalno vlogo Maribora tako znotraj nacionalnega prostora, zlasti v povezavi s Ptujem, kot v čezmejnem funkcionalnem območju z Gradcem (Avstrija) kot večjim industrijskim središčem v Srednji Evropi ter univerzitetnim središčem. Razvija zdravstvene storitve najvišje ravni (univerzitetni klinični center) in spodbuja povezovanje znanosti in raziskovanja z razvojem gospodarskih dejavnosti.

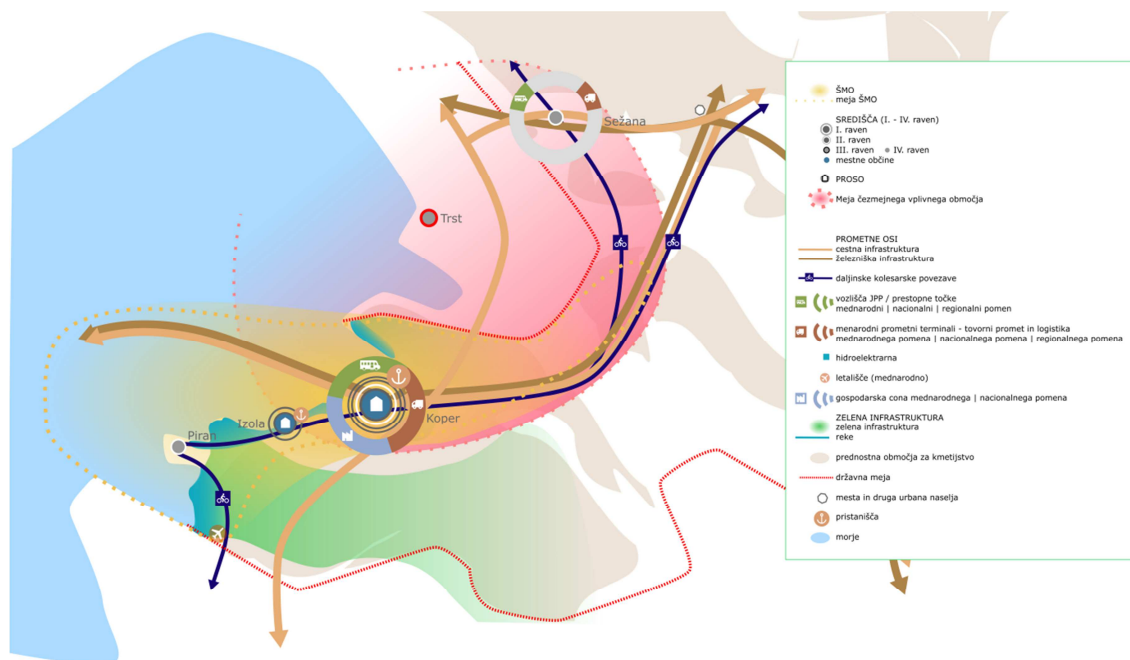
(47) Maribor v sodelovanju s Ptujem oblikuje poselitveno in gospodarsko močno **Podravsko širše mestno območje**, ki uspešno uravnateži vpliv ter izkorišča gospodarske sinergije s čezmejnima urbanima območjema Gradca in zagrebške aglomeracije.

SLIKA 12: PODRAVSKO ŠIRŠE MESTNO OBMOČJE

(48) **Koper** se razvija kot zaposlitveno, logistično in turistično središče, prometno vozlišče mednarodnega pomena, vhodno izhodno tovorno pristanišče na vseevropskem omrežju in pristanišče za mednarodni potniški promet. Koper se z ustrezno zmogljivo železniško povezavo prometno navezuje na mednarodne prometne koridorje in druga mednarodna ter nacionalna prometna vozlišča v Sloveniji in Evropi.

(49) Koper skupaj s mestoma Izola, Piran in Kraškimi zaledjem tvori **Obalno širše mestno območje**, ki se na čezmejni ravni povezuje s sosednjimi regijami Italije in Hrvaške. Svojo konkurenčnost razvija na področju logistike in turizma ter daje večji poudarek razvoju izvozno usmerjenih dejavnosti, ki se intenzivneje razvijajo ob boku pristaniške dejavnosti in bogati kulturni dediščini, biotski in krajinski pestrosti.

SLIKA 13: OBALNO ŠIRŠE MESTNO OBMOČJE

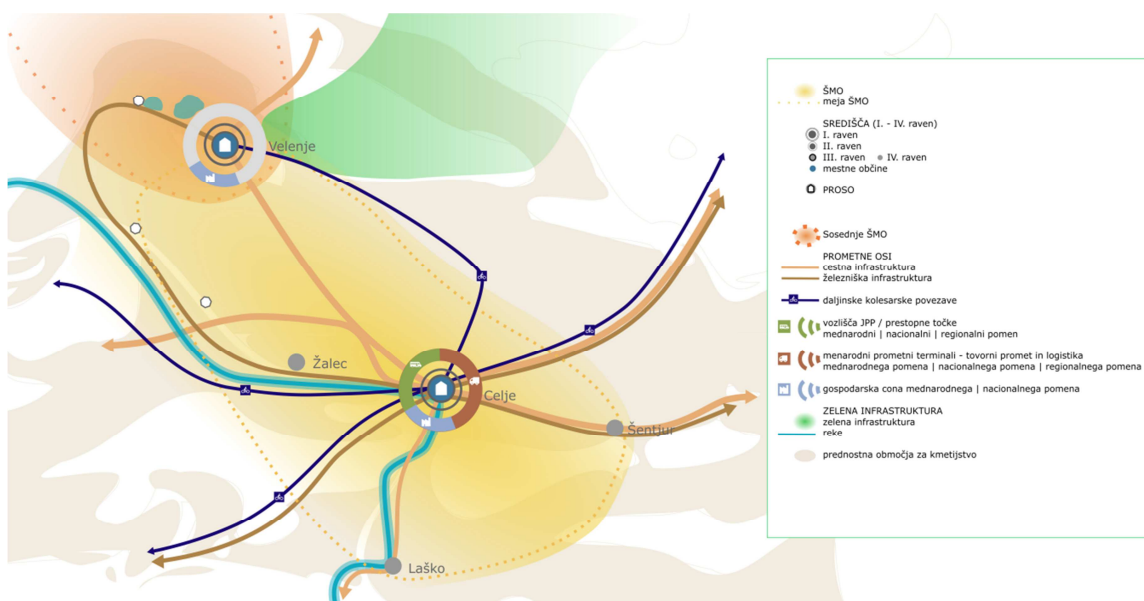
5.2.2 SREDIŠČA II. RAVNI

(50) Središča II. ravni v širših mestnih območjih se glede na razporejenost prebivalstva in dejavnosti ter naravne značilnosti prostora povezujejo s središči nižje ravni in se razvijajo kot medsebojno funkcijsko povezana urbana naselja na osnovi povezovanja in dopolnjevanja storitev splošnega pomena.

(51) **Kranj** se razvija kot izobraževalno, športno in kulturno središče v Gorenjski razvojni regiji ter kot zaposlitveno in gospodarsko izvozno usmerjeno središče v širšem mestnem območju. Kranj kot pomembno regionalno prometno vozlišče izkorišča razvojni potencial, ki ga omogočajo mednarodno letališče ter navezava mednarodnega železniškega potniškega in tovornega prometa ter razvoj regionalnega (potniškega) železniškega prometa v Osrednjeslovenskem širšem mestnem območju in na območju Gorenjske razvojne regije.

(52) **Celje** se razvija kot pomembno zaposlitveno, storitveno, oskrbno in kulturno središče v Savinjski regiji. Celje je pomembno regionalno prometno vozlišče na stiku železniške povezave in avtocestnega križa v evropskem prometnem koridorju ter tretje razvojne osi, z izgradnjo katere se njegova prometna vloga povečuje.

(53) **Velenje** se razvija kot pomembno zaposlitveno in storitveno središče v severnem delu Savinjskega širšega mestnega območja. V prihodnje je smiselno povezovanje in dopolnjevanje funkcij središč v **Savinjskem širšem mestnem območju** ob tretji razvojni osi, in sicer Celja z bližnjim Velenjem ter Žalcem in Laškim (središči IV. ravni).

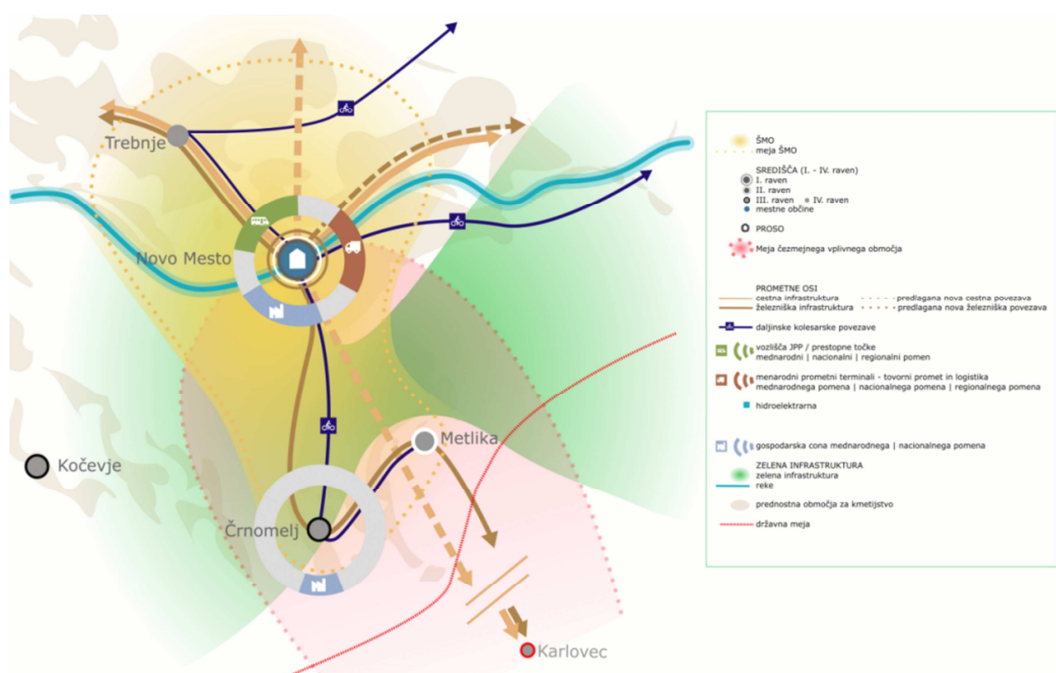
SLIKA 14: SAVINJSKO ŠIRŠE MESTNO OBMOČJE

(54) **Novo mesto** se razvija kot pomembno storitveno, gospodarsko in inovacijsko središče z izrazito izvozno usmerjenostjo. Njegov položaj regionalnega prometnega vozlišča ob evropskem (mednarodnem) prometnem koridorju dodatno krepi lega na tretji razvojni osi, ki po njeni izgradnji krepi povezavo v smeri Karlovca (Hrvaška) in Bihača (BiH). Novo mesto zagotavlja zdravstvene, izobraževalne, upravne in druge storitve splošnega pomena na območju jugovzhodne Slovenije.

(55) Novo mesto v sodelovanju z belokranjskimi središči III. in IV. ravni oblikuje **Dolenjsko – Belokranjsko širše mestno območje**. Znotraj širšega mestnega območja se vzpostavlja regionalni trg delovne sile, ki krepi

konkurenčnost središča tudi v čezmejnem prostoru. Za krepitev notranje povezanosti širšega mestnega območja se izboljša prometno povezanost Bele krajine z dograditvijo cestne in modernizacijo železniške infrastrukture.

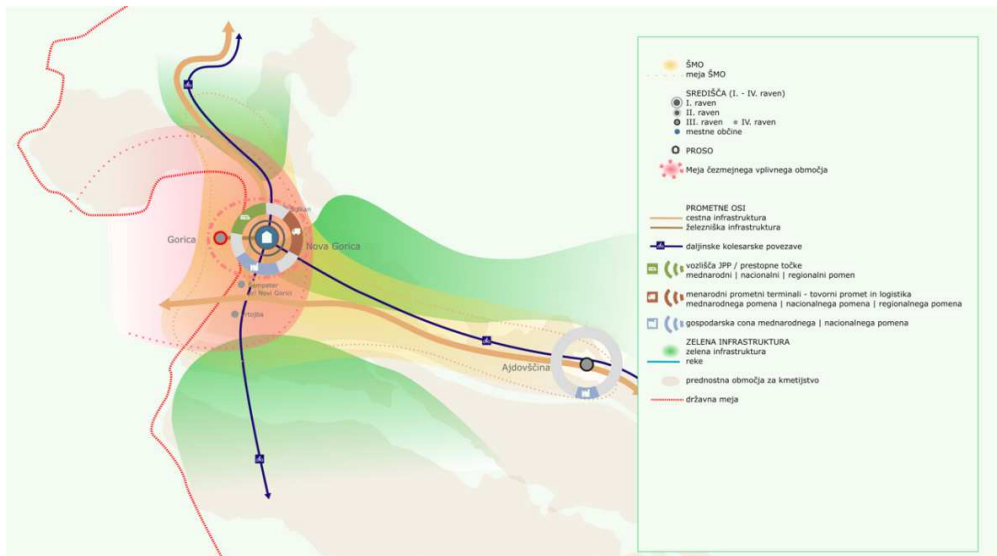
(56) Zaradi lege v obmejnem prostoru ima območje pomembno povezovalno vlogo med osrednjim slovenskim prostorom in sosednjo Hrvaško, preko Bele krajine z območjem Karlovca, preko Posavskega območja funkcionalnega povezovanja, ki se krepi kot regionalno pomembno prometno vozlišče in gospodarsko območje, z bližnjim Zagrebom. Bližina milijunske zagrebške aglomeracije predstavlja potencial za širše čezmejno sodelovanje in povezovanje.

SLIKA 15: DOLENJSKO BELOKRANJSKO ŠIRŠE MESTNO OBMOČJE

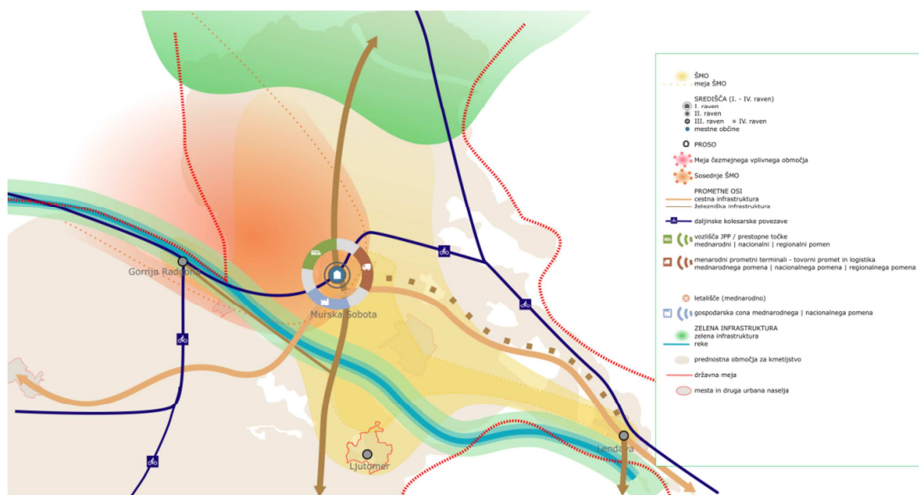
(57) **Nova Gorica** se razvija kot središče s pomembno vlogo v čezmejnem prostoru, kjer skupaj z Gorico tvori čezmejno somestje z več kot 70.000 prebivalci. Nova Gorica se razvija kot upravno, storitveno in izobraževalno središče, ki zagotavlja dostopnost do storitev v velikem funkcijskem zaledju severne Primorske. Pri postopnem naravnem zlivanju mest Nove Gorice in Gorice se zagotavlja enakovredno in konkurenčno vlogo Nove Gorice in njenih funkcij v čezmejnem prostoru.

(58) **Goriško širše mestno območje**, katerega središče je Nova Gorica s stičnima naseljema Šempetrom pri Novo Gorici in Vrtojbo, kot gosto poseljeno urbanizirano območje in sorodno več funkcijsko gospodarsko usmerjenostjo na obeh straneh meje predstavlja simetrično in učinkovito čezmejno območje. Podpira se razvoj in povezovanje funkcij javnega pomena, krepitev infrastrukturnih povezav (tovornega in potniškega prometa) in storitev javnega potniškega prometa v čezmejnem sodelovanju z Gorico ter na območju spodnje Vipavske doline in Ajdovščino kot središčem IV. ravni za dopolnjevanje in krepitev funkcij celotnega širšega čezmejnega urbanega območja.

SLIKA 16: GORIŠKO ŠIRŠE MESTNO OBMOČJE

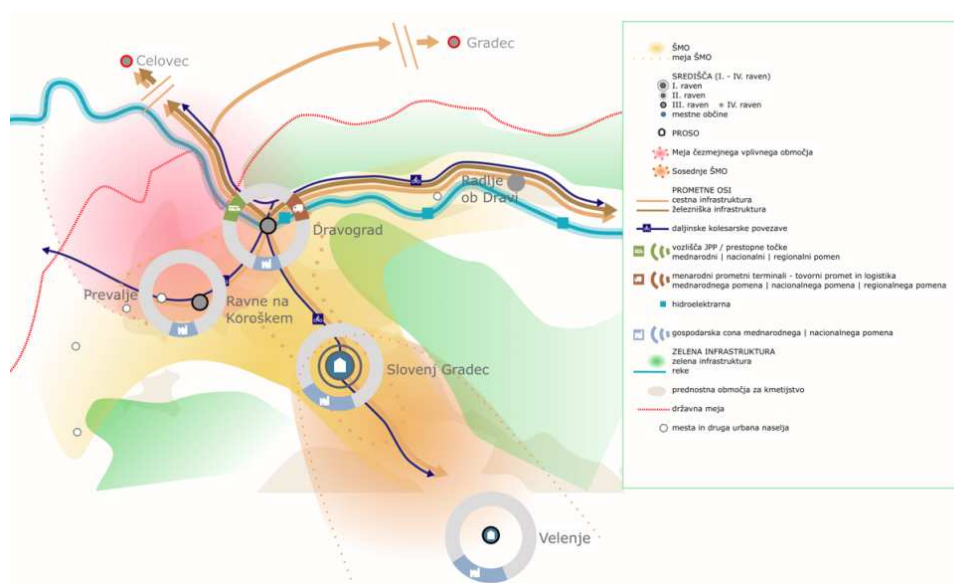
(59) **Murska Sobota** se pospešeno razvija kot oskrbno in storitveno središče vzhodne Slovenije ter kot pomembno regionalno prometno vozlišče, ki bo sposobno enakovredno sodelovati s čezmejnimi območji v sosednjih državah. Krepi se vloga Murske Sobote kot zaposlitvenega središča in spodbuja razvoj dejavnosti povezanih s potencialom širšega agrarnega zaledja. Murska Sobota skupaj z urbaniimi središči Lendavo, Gornjo Radgono in Ljutomerom tvori funkcionalno povezano **širše mestno območje Pomurje**. Območje ima velik potencial za rabo geotermalne energije in drugih obnovljivih virov energije, tako v kmetijstvu, kot pri razvoju turizma in drugih dejavnosti. Glede na siceršnje ugodne naravne danosti tega območja ima velike zmožljivosti za razvoj konkurenčnega kmetijstva, pri katerem se upošteva načela trajnostnega razvoja. Spodbuja naj se razvoj turističnih dejavnosti v povezavi s termalnimi vodami, naravno ohranjenimi območji ob reki Muri in na Goričkem ter turizem povezan s kmetijsko in vinogradniško tradicijo območja. Krepijo se funkcionalne povezave med obmejnimi urbaniimi središči, spodbuja se sodelovanje organizacij in manjšin v čezmejnem prostoru.

SLIKA 17: ŠIRŠE MESTNO OBMOČJE POMURJE

(60) **Ptuj** se razvija kot središče II. ravni znotraj **Podravskega širšega mestnega območja** s pomembno vlogo kulturnega središča v prostoru izjemne kulturne dediščine (arheološka, naselbinska, nesnovna) ter s poudarjeno vlogo v oskrbi podeželskega gravitacijskega območja Haloz in južnega dela Slovenskih goric.

(61) **Slovenj Gradec**, Dravograd in Ravne na Koroškem s Prevaljami tvorijo **Koroško širše mestno območje** s poudarjeno vlogo industrije kot glavno dosedanjo paradigmo razvoja. Središča koroškega širšega mestnega območja se razvijajo na podlagi delitve funkcij javnega pomena. Zagotovi se primerna infrastrukturna povezava z osrednjeslovenskim prostorom z izgradnjo prometnih infrastrukturnih povezav s središči II. in III. ravni (Celje in Velenje kot središči v Savinjski razvojni regiji) ravni in okrepitevijo elektroenergetskih povezav. Krepi se upravno, zdravstveno, kulturno in izobraževalno vlogo Slovenj Gradca ter gospodarsko vlogo središč širšega mestnega območja in spodbuja njihovo konkurenčnost v čezmejnem prostoru. Dravograd se zaradi ugodne prometne in središčne lege znotraj razvojne regije lege razvija še kot multimodalno potniško in tovorno vozlišče.

SLIKA 18: KOROŠKO ŠIRŠE MESTNO OBMOČJE

5.3 USMERITVE ZA RAZVOJ PODEŽELJA

(62) Za ohranitev vitalnosti podeželja in zmanjševanje potreb po vsakodnevnih delovnih migracijah na večje razdalje v središča najvišje ravni (več kot uro z javnim potniškim prometom v eno smer) se spodbuja razvoj delovnih mest in dejavnosti v središčih III. in IV. ravni in izboljšanje zaposlitvenih možnosti prebivalcev njihovih gravitacijskih območij istočasno z izboljšanjem dostopnosti do teh delovnih mest z ukrepi trajnostne mobilnosti. Med delovna mesta, ki lahko prispevajo k ohranitvi poseljenosti na obmejnih in odmaknjenih območjih, zlasti višje kvalificirane delovne sile, se štejejo tudi delovna mesta s področja javnih in upravnih storitev.

(63) Dostopnost prebivalcev do osnovnih storitev javnega pomena se zagotavlja s primerno in zadostno ravnijo oskrbe v središčih in v drugih naseljih, pomembnih za razvoj regije, ki jih določi regionalni prostorski plan; oskrbne in druge storitve morajo biti prebivalcem dostopne v radiju 30 km oziroma radiju polurne dostopnosti z javnim potniškim prometom.

(64) Na gorskih ter odmaknjenih in obmejnih območjih se zagotavlja dostop prebivalcev do storitev javnega pomena s krepitvijo središč IV. ravni ali v drugih naseljih, pomembnih za razvoj regije v skladu z opredelitvijo v regionalnem prostorskem planu na podlagi te Strategije.

(65) Prednostno se razvijajo: kmetijstvo, gozdarstvo in s tem povezane dejavnosti; prilagojene oblike turizma, ki temeljijo na trajnostni rabi naravnih virov in raznolike kulturne dediščine ter ne zahtevajo velike infrastrukture (npr. decentralizirane nastanitvene kapacitete z uporabo obstoječega stavbnega fonda, kot npr. prenova vasi ali podeželskega naselja v razpršeni hotel, gorniške vasi) in so lahko energetske in snovno samozadostne. Krepi se raba obnovljivih virov energije za potrebe lokalnega razvoja in zagotavlja ustrezna spremljajoča infrastruktura ob upoštevanju omejitev zaradi ohranjanja prostorske identitete, prepoznavnosti naselij in krajine ali biotske raznovrstnosti.

(66) Za podporo ohranitvi poseljenosti gorskih območij v notranjosti in obmejnih gorskih območjih se oblikujejo medsektorski ukrepi in podpore za alternativno oskrbo s storitvami za premagovanje slabše ekonomike poslovanja, zlasti pa: prilagojeni sektorski normativi za posamezne dejavnosti (npr. za osnovne in podružnične šole, vrtnice in zdravstvene domove) ter povezovanja ali združevanje storitev (npr. poštnih in oskrbnih storitev); podpora razvoju mobilnih in e-storitev (trgovina, knjižnica, pošta, banka, zdravnik, upravne storitve); spodbujanje različnih oblik gospodarstva, zlasti socialnega in malega podjetništva, kreativnih industrij ter povezovanja v zadruge; oblikovanje alternativnih oblik javnega prevoza (npr. javni prevoz na poziv) in izboljšanje trajnostnih oblik mobilnosti; izdelava usklajenih prostorsko razvojnih vizij, strategij, programov in skupnih projektov funkcionalno povezanih obmejnih občin, ki temeljijo na primerjalnih prednostih obmejnih območij in omogočajo boljšo funkcionalno in fizično povezanost v čezmejnem prostoru ter usposobitev lokalnih deležnikov za izvajanje strategij; zagotavljanje učinkovitih navezav na prometne koridorje oziroma do gospodarskih središč višje ravni. Na obmejnih gorskih območjih se oskrbo s storitvami javnega pomena zagotavlja v okviru funkcionalnih čezmejnih povezav, zlasti tam, kjer za to obstajajo potrebe in ustrezni pogoji.

(67) V sklopu priprave regionalnih prostorskih planov se na širših mestnih območjih in na drugih območjih funkcionalnega povezovanja kmetijstvo usmerja v podporo oskrbi prebivalstva s kvalitetno in lokalno pridelano hrano. Podeželska območja z večjim deležem produktivnega gozda se usmerjajo v razvoj gozdno-lesnih verig kot podporo trajnostni gradnji in razvoju celovitih in visokokakovostnih lesnih proizvodov ob podpori zelenega javnega naročanja.

(68) Na podeželju, zlasti na gorskih, odmaknjenih in obmejnih območjih, se razvoj kmetijske in gozdarske dejavnosti usmerja in prednostno povezuje z razvojnimi možnostmi zavarovanih območij narave ter kulturne dediščine.

(69) Na gorskih, odmaknjenih in obmejnih podeželskih območjih se skrbi za družbeno sprejemljivo uravnoteženost med ohranjanjem prostoživečih vrst živali ter poseljenostjo, zlasti kar zadeva kakovost bivanja in izvajanja primarnih dejavnosti, kmetijstva in gozdarstva.

5.3.1 UREJANJE IN RAZVOJ PODEŽELSKIH NASELIJ, VASI IN KRAJINE

(70) Pri urejanju in razvoju podeželskih naselij, vasi in krajine se upošteva usmeritve iz poglavja 5.1. Drugi posegi v prostor, dejavnosti na podeželju in gradbeni posegi za izboljšanje kakovosti bivalnega okolja se prilagajajo regionalni in lokalni identiteti, prepoznavnosti naselij in krajine in ohranjanju ekološke povezljivosti. Urejanje naselij in cestne infrastrukture se prilagodi značilnostim naselij in vasi tako, da se ohrani naselbinska in krajinska

prepoznavnost. Nočna osvetljenost infrastrukture v in izven podeželskih naselij se zmanjša oziroma tehnološko in tehnično prilagodi na raven minimalne potrebne osvetlitve. Zaradi zmanjševanja družbenih stroškov in potencialnih človeških žrtev se poselitev dolgoročno umika iz ogroženih območij (območij razreda velike in srednje poplavne ogroženosti, plazljivih in plazovitih območij).

(71) Za ohranjene poseljenosti in vitalnosti podeželja se spodbuja diverzifikacijo gospodarskih dejavnosti v povezavi s kmetijstvom in gozdarstvom ter ustrezno raven prometne povezanosti in dostopnosti. Pri urejanju podeželskih naselij in vasi se upošteva razvojne trende usmerjene v modernizacijo kmetijstva, gozdarstva, rabo naravnih virov in novih dejavnosti, ki gradijo na primerjalnih prednosti območij in so povezane s primarno rabo prostora. Poleg kmetijstva in gozdarstva so na podeželju, zlasti v bližini središč, prisotne tudi sekundarne in terciarne dejavnosti kot so turizem, tehnološko napredna industrija, storitve, logistični centri. Nove dejavnosti na podeželju morajo prispevati k večfunkcionalnosti prostora, zmanjševanju ranljivosti in ogroženosti prostorskih struktur in prebivalstva, izboljševanju stanja okolja in kakovosti življenja prebivalcev, večjemu vključevanju kulturne dediščine v življenje podeželskih skupnosti ter ohranjanju prepoznavnosti naselij in krajine.

(72) Za podeželska naselja in vasi na območju širših mestnih območij, drugih območjih funkcionalnega povezovanja in v neposredni okolici drugih središč veljajo splošne usmeritve od (11) do (14) točke 5. 1. Podeželska naselja s kmetijsko razvojno usmeritvijo oziroma potencialom za pridelavo hrane se prenavlja v smeri zagotavljanja pogojev za kmetovanje in dopolnilne dejavnosti, povezane za oskrbo lokalnih trgov in turističnih ponudnikov s hrano in lokalnimi produkti. Zaokrožitve stavbnih zemljišč so dopustne za kmetijske objekte. Podeželska naselja na območju širših mestnih območij in na drugih območjih funkcionalnega povezovanja se poveže v sistem javnega potniškega prometa in trajnostne mobilnosti. Podeželska naselja in vasi, ki nimajo kmetijske razvojne usmeritve, se z notranjim razvojem postopoma spremenijo v poselitvena/bivalna območja, v kolikor je možno organizirati časovno in stroškovno racionalno dostopnost do storitev javnega pomena v bližnjih središčih. Posebno pozornost se namenja prenovi starih nasebinskih jeter (nasebinske dediščine) in urejanju odprtega prostora v podeželskih naseljih ter skrbi za prepoznavnost naselij in krajine.

(73) Prostorske možnosti za razvoj kmetijskih gospodarstev se prednostno poišče v okviru obstoječih podeželskih naselij in vasi (npr. razširitev na površine opuščene kmetije oziroma druga stavbna zemljišča), izjemoma pa kot prestavitve kmetijskega gospodarstva na novo lokacijo. Najprimernejša raven za celovito preveritev potrebosti, dolgoročne perspektivnosti in prostorskih možnosti za prestavitve kmetijskih gospodarstev je regionalni prostorski plan.

(74) Večje kmetijske proizvodne obrate, ki zaradi hrupa ali smradu povzročajo večje vplive na bivalno okolje, se umešča ali premesti v območja proizvodnih dejavnosti ali izven strnjjenih naselij na podlagi celovite prostorsko-okoljske preveritve z uporabo mehanizmov strateškega in podrobnega prostorskega načrtovanja, presoje vplivov na okolje, zemljiške politike in programa razvoja podeželja. Za kmetijsko proizvodnjo, pri kateri način pridelave ni neposredno vezan na kmetijsko zemljišče (npr. rastlinjaki), se prednostno uporabijo razvrednotena zemljišča v naseljih, zlasti v bližini cest, ki zaradi hrupa niso primerna za gradnjo stanovanj ali poslovnih prostorov, ali okoljsko degradirana območja, v kolikor to ne predstavlja zdravstvenega tveganja za izvajanje tovrstne dejavnosti.

5.3.2 USMERITVE ZA TRAJNOSTNO GOSPODARJENJE Z NARAVNIMI VIRI IN RAZVOJ DEJAVNOSTI NA PODEŽELJU

(75) Gospodarjenje z naravnimi viri se prilagodi možnostim za naravno obnavljanje, ki je različna glede na posamezen vir (zrak, tla, gozdovi, voda) oziroma vrsto znotraj posameznega vira ali njegovo lego. Pri rabi virov se stremi za njihovo sinergetsko in večfunkcionalno rabo v prostoru. Za izboljšanje kakovosti zraka v naseljih se povečuje delež zelenih površin, krepi se vloga zelenih sistemov naselij in ustrezno navezanost na zelene sisteme

regij; zmanjšuje se delež prometnih sredstev na fosilna goriva ob hkratnem povečevanju učinkovitosti trajnostnih oblik mobilnosti; v odprti krajini se skrbi za ohranitev krajinskih elementov, ki prispevajo k zaščiti tal in zemljišč pred erozijo.

5.3.2.1 USMERITVE ZA TRAJNOSTNO RABO IN VARSTVO KMETIJSKIH ZEMLJIŠČ

(76) Kmetijska zemljišča so ključni naravni vir za kmetijstvo in pridelavo hrane. Kmetijska zemljišča, ki so zaradi svojega pridelovalnega potenciala, obsega in zaokroženosti strateškega pomena za državo se prednostno ohranjajo in uporabljajo na način, da se dolgoročno ohranja njihova trajna rodovitnost za pridelavo hrane. Spodbuja se gospodarsko in socialno vlogo kmetijstva pri zagotavljanju vitalnosti podeželja in ohranjanje krajine.

(77) Kmetijstvo pomembno vpliva na podobo kulturne krajine, njeno biotsko raznovrstnost in likovno vrednost in ima v tem pogledu večfunkcionalno vlogo. Je vzdrževalec krajine, pa tudi nosilec novih krajinskih vzorcev in nove identitete prostora, ki so posledica novih tehnologij pridelave hrane in novih kmetijskih kultur, ureditev zaradi prilagajanja na podnebne spremembe in rabe obnovljivih virov energije. Urejanje kmetijskega prostora se izvaja celovito ob upoštevanju potencialov za različne vrste kmetijske pridelave ter usmeritev za ohranjanje ekološke povezljivosti, varstvo habitatov in voda ter krajinske prepoznavnosti.

(78) Na območjih z največjim potencialom za tržno usmerjeno kmetijstvo se omogoča prilagajanje kmetijske proizvodnje sodobnim načinom oziroma tehnološkim zahtevam kmetijske proizvodnje ob hkratnem upoštevanju značilnosti kulturne krajine in ohranjanju najpomembnejših elementov prepoznavnosti. Prednostno se rešujejo problemi razdrobljenosti zemljišč in problemi dostopnosti do kmetijskih zemljišč z ustreznimi mehanizmi prostorskega načrtovanja in kmetijske zemljiške politike. V primeru intenzivnih kmetijskih kultur se upošteva usmeritve iz poglavja 5.5.3 (122).

(79) Na okoljsko občutljivih območjih in varovanih območjih naravne in kulturne dediščine ter v neposredni bližini naselij se kmetijstvo usmerja v ekološko kmetijstvo.

(80) Za omejevanje zmanjševanja obsega kmetijskih zemljišč se preprečuje njihovo zaraščanje in ohranjanja produktivnost. Na ravninskih območjih se ohranja zaplate gozdnih zemljišč in druge krajinske elemente, ki so pomembni za blaženje podnebnih sprememb, za ekološko povezanost in prehode prostoživečih živalskih vrst, za biotsko raznovrstnost ali kot elementi s krajinsko strukturno vrednostjo. Kmetijsko dejavnost se uskladi z morebitno večfunkcionalno vlogo kmetijskega prostora v zelenemu sistemu regije in naselja.

(81) Za prilagajanje na podnebne spremembe v kmetijstvu se išče možnosti skupne rabe vodnih virov z energetske izrabo ob upoštevanju omejitev zaradi različnih drugih varstvenih vidikov.

(82) Kmetijska zemljišča znotraj širših mestnih območij in drugih območij funkcionalnega povezovanja z visokim pridelovalnim potencialom in v bližini središč (mest in drugih urbanih naselij) se prednostno nameni pridelavi hrane za oskrbo mest in za ustvarjanje kratkih lokalnih dobavnih verig, manjšanja transportnih stroškov in obremenjevanja okolja ob podpori sistema zelenega javnega naročanja.

5.3.2.2 USMERITVE ZA TRAJNOSTNO RABO IN VARSTVO GOZDOV

(83) Gozdovi so najboljše naravni sistem, ki nudijo življenjski prostor prostoživečim živalim in rastlinam, so gospodarsko izkoristljiv, obnovljiv naravni vir, pozitivno vplivajo na kvaliteto okolja in bivalne kakovosti, blažijo učinke podnebnih sprememb, hkrati pa so sami podvrženi vplivom podnebnih sprememb.

(84) Funkcije gozda se razlikujejo glede na območja, kjer se nahaja. Gospodarjenje z gozdovi se prilagaja naravni obnovi gozdnih sestojev in njihovim funkcijam v različnih območjih. V zvezi s tem razlikujemo gozdove na ravninskih območjih, v ali izven širših mestnih območij in drugih območij funkcionalnega povezovanja, gozdove na odmaknjenem in gorskem podeželju ter gozdove na ogroženih območjih.

(85) Gozd se vključuje v zelene sisteme regij in mest, in sicer za zagotavljanje ekoloških koridorjev, za rekreacijsko rabo in kot blažilec temperaturnih ekstremov ter ponor ogljikovega dioksida. Znotraj širših mestnih območij in drugih območij funkcionalnega povezovanja se krepijo ekološke in socialne funkcije gozdov in njihovo vzdrževanje, pri čemer se omejuje oblike rekreacije, ki so med seboj konfliktne (npr. uporaba motornih rekreativnih sredstev) oziroma se jih ustrezno usmerja.

(86) Na kmetijskih ravninskih območjih je gozd pomemben krajinski element, ki bistveno prispeva tudi k kvaliteti površinske oziroma padavinske vode oziroma k čiščenju voda s kmetijskih zemljišč ali k blaženju učinkov uporabe zaščitnih sredstev na kmetijskih zemljiščih. Zaradi tega se gozdne površine na ravninskih območjih prednostno ohranja, vključuje se jih v zelene sisteme regij. Navedenim funkcijam se prilagaja tudi gospodarjenje z gozdom v teh območjih.

(87) Na celotnem območju države se ohranjajo ekološke in varovalne funkcije gozda na način, da se ohranjajo sklenjeni gozdni kompleksi za varovanje izpostavljenih pobočij oziroma na ogroženih območjih.

(88) Na odmaknjenih, gorskih in drugih podeželskih območjih se krepijo gospodarske funkcije gozda ob sočasnem zagotavljanju vseh ostalih funkcij gozda. Gozdarstvo je pomembna gospodarska dejavnost predvsem za samotne kmetije.

(89) Za izvajanje gospodarske vloge gozdarstva se opredelijo prostorski pogoji za umestitev lesno – predelovalnih obratov ob upoštevanju: prostorske racionalnosti oziroma bližine lesnega vira in ureditev dostopnosti do obratov in večjih logističnih centrov.

(90) V gozdovih se lahko omogoči dejavnosti, ki ne vplivajo na spremembo stanja gozda in kakovosti naravnega vira ter ne ovirajo gospodarjenja z gozdom ob predhodnih preveritvah drugih omejitev in usmeritev.

5.3.2.3 USMERITVE ZA TRAJNOSTNO RABO IN VARSTVO VODA

(91) Voda je ključnega pomena za delovanje naravnih ekosistemov in biotsko raznovrstnost, za kmetijstvo, za oskrbo prebivalstva s pitno vodo, za proizvodnjo električne energije, za gospodarstvo, rekreacijo in turizem ter za kvaliteto bivalnega okolja v mestih in identiteto prostora. Vodotoki, vodne površine in mokrišča so pomembne del zelene infrastrukturi na državni, regionalni in lokalni ravni. Vodna območja na katerih se zagotavljajo navedene funkcije in oskrba so Donavsko vodno območje, s povodji Drave, Mure in Save in vodno območje Jadranskega morja s povodji Soče, Dragonje, Reke in Rižane s pripadajočimi podzemnimi vodami ter morje.

(92) Zagotavljanje kvalitetne pitne vode za prebivalstvo ima prednost pred drugimi gospodarskimi rabami voda. Raba voda se mora izvajati ob poudarjeni skrbi za obnavljanje podzemnih vodonosnikov in njihovem dolgoročnem varstvu za kar skrbi država.

(93) Na kraških območjih z majhno samočistilno sposobnostjo tal, s poplavami kraškega tipa in občasno ali pogosto vododeficitarnostjo se lokalnim skupnostim pomaga pri oblikovanju inovativnih rešitev za vodooskrbo in odvajanje odpadnih voda, še zlasti kot podpora razvoju na podeželju. Za razreševanje nasprotij med rabami na

vodovarstvenih območij se prednostno poišče možnosti za komplementarne rabe oziroma izvajanje rab na način, da se ohranja kvaliteta varovanega vodnega vira.

(94) Nov razvoj dejavnosti se načeloma načrtuje samo tam, kjer je brez večjih prostorskih posegov možno zagotoviti ustrezno oskrbo uporabnikov s pitno vodo. Pri načrtovanju prostorskega razvoja se predhodno preveri vplive predvidene nove ureditve (npr. turizma, predelovalne industrije) na ceno izvajanja storitev splošnega gospodarskega pomena ali na družbene stroške (zagotavljanje pitne vode za oskrbo prebivalstva oziroma zagotavljanje dodatnih kapacitet v lokalni skupnosti). Okrepi se večnamensko rabo vode ter oblikovanje medsektorskih projektov, s katerimi se na finančno in prostorsko racionalen ter učinkovit način išče sinergije med različnimi rabami, zlasti med kmetijstvom, energetiko ter varstvom pred poplavami (kot je npr. zagotavljanje prostora za razlivanje visokih voda).

(95) Za premoščanje vodnih teles se zagotavlja takšne ureditve in rešitve, ki ne povečujejo poplavne ogroženosti. Ureditve za upravljanje voda praviloma sledijo sonaravnim ureditvam z naravnimi in razpoložljivimi materiali v bližini. Vodno infrastrukturo se umešča v skladu z naravno morfologijo, pri čemer se praviloma uporablja take materiale, da je negativni vizualni vpliv čim manjši. Vodna infrastruktura se postavlja tako, da območje vpliva ob potencialni porušitvi ne pomeni večjega ogrožanja človeka ali njegovih materialnih dobrin.

(96) Na reguliranih površinskih vodah se z ustreznimi ukrepi omogoči izboljšanje njihovega hidromorfološkega stanja oziroma vzpostavljanje krajinsko ekološke in strukturne vloge voda v krajini, kadar to ni v nasprotju z zagotavljanjem poplavne varnosti.

5.3.2.4 USMERITVE ZA TRAJNOSTNO RABO MINERALNIH SUROVIN

(97) Mineralne surovine so neobnovljivi naravni vir, s katerimi se gospodari tako, da je zagotovljena uravnotežena oskrba in ohranjena dostopnost do mineralnih surovin za prihodnje generacije. Uravnotežena oskrba temelji na usklajenosti okoljskih, gospodarskih in družbenih vidikov in vključuje: prostorsko racionalno organizacijo dejavnosti glede na tržne in prostorske potrebe; zmanjšanje števila površinskih kopov mineralnih surovin; povečanje rabe recikliranih virov oziroma sekundarnih surovin, s katerimi se lahko nadomesti mineralne surovine. Rabo gradbenih mineralnih virov, ki niso obnovljivi, se zmanjša in razporedi glede na dolgoročne predvidene potrebe na ravni države. Prednostno se krepi rabo sekundarnih virov, reciklažo in predelavo gradbenih odpadkov. Energetske mineralne vire se dolgoročno varuje, kljub temu, da niso v rabi oziroma, da se njihova raba zmanjšuje v korist obnovljivih virov energije. Odvzemi rečnih naplavin se izvajajo v skladu z omejitvami s področja ohranjanja narave in vodotokov.

(98) Pri rabi mineralnih surovin se stremi k optimizaciji pridobivanja in postopnemu zapiranju manjših objektov ter sanaciji nelegalnih kopov. Prednostno se sanira kope, ki negativno vplivajo na okolje ali bivalno kakovost in kope, ki so v območjih krajinske prepoznavnosti, varovanja narave ali kulturne dediščine. Lego oziroma značilnosti območja se upošteva tudi pri sanaciji: v območjih varovanja narave se kope praviloma sanira s povrnitvijo v naravno stanje ali v sekundarni biotop; v območjih prednostne rabe naravnih virov v zemljišča, namenjena primarnim dejavnostim; na urbanih območjih v urbane rabe; na območjih, kjer je pomembna prostorska identiteta pa v tako obliko, ki je najbolj optimalna z vidika zagotavljanja prepoznavnosti naselij in krajine.

(99) V okviru prostorskega načrtovanja na regionalni ravni se zagotavlja varovanje virov mineralnih surovin za prihodnje generacije in omejevanje drugih dejavnosti na teh območjih. Oblikuje se lokalitete strateških,

gospodarsko pomembnih in avtohtonih, pogostih oziroma ostalih mineralnih surovin. Nove objekte se odpira le v primerih, če gre za večje povečanje potreb v državi, ki jih ni mogoče zadostiti z že odprtimi objekti na območju gospodarne transportne oddaljenosti ali rabo recikliranih sekundarnih virov. V varovanih območjih so dopustne lokacije izkoriščanja redkih in edinstvenih mineralnih surovin, npr. granitov, tonalitov in marmorjev, če gre za občasne odvzeme, namenjene prenovi kulturne dediščine.

5.4 USMERITVE ZA ZELENO INFRASTRUKTURO NA REGIONALNI IN LOKALNI RAVNI

(100) Zeleni sistem regije predstavlja zeleno infrastrukturo na regionalni ravni. Načrtuje se v okviru regionalnega prostorskega plana, upošteva usmeritve za zeleno infrastrukturo na državni ravni iz poglavja 4.4. Z zelenim sistemom regije se zagotavlja večfunkcionalnost prostora na regionalni ravni, zlasti ekološke in okoljske funkcije ter s tem združljive rabe prostora, ohranjanje oziroma izboljšanje ugodnega stanja habitatov na območjih Natura 2000, prilagajanje na podnebne spremembe, zlasti z ohranjanjem površin za razlivna/poplavna območja voda, naravno obnavljanje naravnih ekosistemov, zlasti tal in gozda, prepoznavnost krajine ter rekreacijo v odprtem prostoru.

(101) V okviru načrtovanja zelenega sistema regije se zagotovi njegovo povezanost z drugimi regionalnimi zelenimi sistemi in z zelenimi sistemi naselij. Opredeli se obstoječe krajinske elemente, s katerimi se zagotavlja ekološka povezanost ekosistemov, pogoje za njihovo ohranjanje in usmeritve za vzpostavljanje manjkajoče povezljivosti. V zeleni sistem regije se lahko vključi gozdna, kmetijska ali vodna zemljišča in drug odprti prostor (npr. ogrožena ali varovana območja kot so poplavna/razlivna, vodovarstvena območja, zavarovana območja), ki lahko prispevajo k izvajanju večfunkcionalne vloge zelenega sistema. Pri načrtovanju namenske rabe prostora imajo prednost tiste dejavnosti, ki lahko zagotavljajo sinergije z drugimi oziroma so med seboj združljive in se podpirajo v smislu zagotavljanja večfunkcionalnosti prostora.

(102) Načrtovanje infrastrukture ali prostorskih ureditev se mora prilagajati zahtevam za ohranjanje ekološke povezljivosti, če ni mogoče drugače tudi s tehničnimi ukrepi. Za izboljšanje ekološke povezljivosti se vzpostavi koridorje za prečkanje infrastrukture.

(103) Na zeleni sistem regije se navezujejo zeleni sistemi naselij, ki predstavljajo zeleno infrastrukturo na lokalni ravni. Zeleni sistemi naselij vključujejo krajinske sestavine in posamezne dele odprtega prostora na območju posameznega naselja, ki so neločljivo povezane z njegovo zgradbo in funkcioniranjem, podobo in identiteto, kakovostjo bivalnega okolja in prilagajanjem na podnebne spremembe (npr. park, otroška igrišča, zelenje v soseskah, urbani gozdovi, drevoredi, vodne in obvodne površine, ter vegetacija, zelenice, posamezna drevesa) ter kot celota odgovarjajo na različne potrebe prebivalcev glede uporabe in doživljanja zelenih in drugih odprtih površin mest in naselij. Vanj so lahko vključeni tudi ločevalni zeleni pasovi med naselji in zelene strehe.

5.5 USMERITVE ZA POSEBNA OBMOČJA IN PODROČJA

5.5.1 USMERITVE ZA RAZVOJ MORJA IN OBALE

(104) Slovenija je pomorska država, ki vodi pomorsko usmerjeno gospodarsko in razvojno politiko. Koper in obalno širše mestno območje predstavljata vstopno točko, preko katere se na EU baltsko-jadranski koridor povezuje kopenski in pomorski potniški ter tovorni promet, in je pomemben za mednarodno vpetost Slovenije ter gospodarski razvoj širšega zaledja. Vstopna točka temelji na razvoju koprskega pristanišča in zaledne infrastrukture, pomorskemu potniškemu prometu v povezavi z razvojem mesta Koper, ohranitvi odprtega nepozidanega prostora

za zeleno infrastrukturo, funkcionalno povezano z morskim in širšim kopenskim zaledjem ter zelenimi sistemi obalnih mest in regije. Obalna mesta še naprej krepijo medsebojne funkcionalne povezave v okviru širšega mestnega območja, zlasti na področju javnega prometa in storitev, ob tem pa razvijajo lastno prepoznavno, privlačno ter sodobno identiteto ob spoštovanju narave, tradicije in dediščine. Usklajena razvojna vizija naj omogoča strateško povezovanje z mestom Trst, zlasti na področju javnega potniškega prometa ter pristanišč. Okrepiti je treba sodelovanje med tržaškim in koprskim pristaniščem v luči povezovanja in komplementarnosti. Mesti Koper in Trst je smiselno obravnavati in povezati kot čezmejno širše mestno območje in za izboljšanje funkcionalnih povezav okrepiti čezmejne javne potniške povezave.

(105) Obalno območje je močno urbanizirano in gosto naseljeno, več-funkcijsko s poudarjenim prometno-transportnim pomenom, a tudi pomembnimi zavarovanimi območjih narave in kulturne dediščine, zaledje pa je izrazito podeželsko, a izpostavljeno periurbanizaciji. Del obalnega območja Koprskega zaliva ima vodilno in tudi za državo pomembno prometno-transportno funkcijo, v južnem delu so obsežna območja Natura 2000, zavarovana območja narave, soline in letališče. Primerjalna prednost obalnega območja je izjemna kulturna krajina s posebnimi arhitekturnimi značilnostmi.

Za celovit razvoj koprskega pristanišča kot vstopne točke je treba povezati prometno, gospodarsko, regionalno in prostorsko politiko (npr. za vzpostavitev povezav koprskega pristanišča z Ljubljano oziroma Osrednjeslovenskim širšim mestnim območjem).

(106) Zaradi zagotavljanja nadaljnjega razvoja regije in kakovostne oskrbe z energijo je potrebno nadgraditi in vzpostaviti potrebno energetska infrastrukturo, vključno s prenosnim plinovodnim omrežjem za zemeljski plin in obnovljive pline ter CO₂ nevtralne pline. S tem bo zagotovljeno izboljšanje kakovosti zraka in zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, hkrati pa tudi oskrba Pristanišča Koper s čistejšimi in nizkoogljičnimi viri energije.

(107) Omejenost obale in morja narekuje pospešeno iskanje sinergij in več-funkcionalnih povezav med funkcijami in dejavnostmi. Izhajajoč iz specifičnih prostorskih potencialov se na morju in v obalnem območju daje prednost tistim dejavnostim, ki so izključno vezane na morje oziroma na stik morja z obalo ter se zaradi tega ne morejo odvijati drugje. To so zlasti ribištvo, marikultura, pomorski promet, pridelava soli, raziskovanje in ohranjanje podvodne kulturne dediščine, kopanje in rekreativne vodne aktivnosti, ki jih je treba med seboj prostorsko in po obsegu uravnotežiti na način, da se dolgoročno ohrani produktivno morje in zdrava obala. Omejevati je treba površine za dejavnosti, ki so sicer vezane na morje in obalo, a so obremenjujoče z okoljskih (izpusti odpadnih voda, olja, maziva), prostorskih vidikov (spreminjanje naravne obale ali obalne črte, onemogočajo neposreden dostop do morja) ali likovnih (zakrivanje pogleda na morje neposredno z obale). Za dejavnosti, ki jih je mogoče izvajati drugje kot na morju in obali, je treba iskati alternativne rešitve na kopnem oziroma v zaledju obale. Stik med morjem, obalo in zaledjem se prednostno zagotavlja preko naravnih povezav in so-naravnih ureditev. Na obali in v njenem zaledju se skladno s prostorskimi potenciali krepijo dejavnosti, ki pozitivno vplivajo na ohranjanje vitalne stanovanjske funkcij v obalnih mestih, kmetijstvo in ribištvo se razvija v navezavi na turizem in lokalno oskrbo, turizem pa se osredotoča na kvaliteto in okoljsko vzdržnost. Turistična funkcija obale in morja ne sme prevladati nad vitalnimi funkcijami obalnih mest kot so stanovanjska funkcija, oskrba zaledja s storitvami, izobraževanje, kmetijstvo. Turizem se osredotoča na kakovost in okoljsko trajnost, s posebnim poudarkom na dostopu do destinacije.

(108) Razvojne strategije obale ali turizma na obalnem območju, ki so del regionalnih ali lokalnih razvojnih in prostorskih dokumentov morajo poudarjeno vključevati aktivnosti prilagajanja na podnebne spremembe, zlasti pri razvoju in urejanju naselij in zelene infrastrukture, pristaniških dejavnosti ter dejavnosti, ki gospodarijo z naravnimi

virih. Z rešitvami morajo na integralen način nasloviti prilagajanje poselitvenih območij na dvig morske gladine, porast suš, pomanjkanja pitne in gospodarske vode, toplotnih otokov in sezonskih pritiskov zaradi turizma, vključno z razreševanjem pritiskov na komunalne storitve.

(109) V skladu s Protokolom o celovitem upravljanju obalnih območij v Sredozemlju (Protokol ICZM) se vzdolž celotne dolžine slovenske morske obale vzpostavi priobalni pas, v katerem, upošteva izjeme po ICZM Protokolu, gradnja ni dovoljena. Priobalni pas po ICZM Protokolu, je namenjen varstvu narave/ohranjanju naravnih habitatov, kulturne dediščine in krajine, naravnih virov in ekosistemov, ekološkim povezavam med zaledjem in morjem, prilagajanju na podnebne spremembe ter izboljšanju kvalitete življenja v obalnem območju. Območje priobalnega pasu po ICZM Protokolu in vsebine pravnih režimov v njem se podrobneje določijo v Pomorskem prostorskem načrtu, uveljavijo pa se preko občinskih prostorskih načrtov. Priobalni pas po ICZM Protokolu se vključi v zeleni sistem obalnih mest in drugih naselij ter v zeleni sistem regije in je del sistema zelene infrastrukture države.

5.5.2 USMERITVE ZA TURISTIČNA OBMOČJA

(110) Slovenija je usmerjena v zeleni, aktivni in zdravi turizem. Njegovi viri so ohranjena narava, kulturna dediščina, privlačna kulturna krajina, gorska, obalna in termalna območja ter mesta. Turistični razvoj krepi prepoznavnost države, povezuje različne dejavnosti in raznolike vire območij ter je lahko dobra dopolnitev značilnim dejavnostim posameznih območij in podpora lokalnemu razvoju. Razvoj turističnih dejavnosti ima za prebivalce turističnih območij lahko tudi negativen vpliv. Zato se razvoj turizma načrtuje na strateški ravni in se ga prilagaja zmogljivostim in naravni obnovljivosti prostora ter družbeni sprejemljivosti v posameznih območjih. Razvoj turizma, bodisi z infrastrukturo ali obiskom, ne sme ogroziti ali nepovratno spremeniti virov in njihove kakovosti, na katerih temeljijo turistični produkti, zlasti je treba skrbeti, da je zagotovljena naravna obnova ekosistemov, ohranjena pričevalnost kulturne dediščine ter prepoznavnost naselij in krajine. Preko turizma se lahko odlično predstavljajo komplementarne dejavnosti in promocija slovenskih trajnostnih praks na področju upravljanja s prostorom, ki povezujejo npr. kmetijstvo, pridelavo hrane in kulturno krajino, gozdarstvo, lesne produkte in kulturo bivanja ali kakovost vodnih virov, pitno vodo in naravne vrednote.

(111) Podpira se trajnostni razvoj turizma, utemeljen na povezovanju ohranjanja narave, prepoznavnosti naselij in krajine, kulturne dediščine, kulture, kreativnih industrij, preudarne rabe okoljskih virov in njihovega dolgoročnega ohranjanja ter spodbujanju in uveljavljanju trajnostne mobilnosti. Temeljna prostorska usmeritev za razvoj turizma je, da ne odpira novih območij za turizem, še posebej ne v naravno ohranjenih območjih in mirnih conah narave ter na ogroženih, na občutljivih ali vododeficitarnih območjih, kot so kraška območja južne in jugovzhodne Slovenije ter na severovzhodu. Razvoj turistične infrastrukture naj se prostorsko osredotoči na območja, kjer je že zagotovljena ključna turistična infrastruktura (27 turističnih destinacij), pri čemer se njen nadaljnji razvoj osredotoči na razbremenjevanje, prenavo in modernizacijo obstoječih turističnih kapacitet v smislu večanja kakovosti nastanitvev, storitev in programov, zmanjševanje rabe vode in odpadkov ter izboljšanje infrastrukture in storitev za trajnostno mobilnost tudi za zadnji kilometer.

(112) Na območjih za turizem v odprtem prostoru (outdoor turizem), ki so privlačna za različne ponudnike oziroma uporabnike (npr. reke, pobočja za letenje, gorsko kolesarjenje), je treba zagotoviti skupno javno infrastrukturo, ki bo omogočala urejeno uporabo ob pogojih ohranjanja narave, kulturne dediščine in voda ter varstva tal.

(113) V varovanih območjih, to je naravnih parkih in drugih zavarovanih območjih ter območjih kulturne dediščine, se turistični programi in razvoj turizma uskladijo z varstvenimi cilji posameznega območja. Gozdovi so obsežen naravni sistem, ki postaja vse bolj zanimiv za turizem. Načeloma se gozdove namenja samo za omejene turistične

dejavnosti kot so pohodništvo, obiski gozdnih rezervatov, fotolov, po urejenih gozdnih cestah pa tudi kolesarjenje, v kolikor to ni v nasprotju z zagotavljanjem mirnih con.

(114) Na odmaknjenih (gorskih) in obmejnih območjih lahko turizem prispeva k ohranjanju poseljenosti in kulturne dediščine, s tem pa posredno k ohranjanju narave in kulturne krajine ter gospodarjenja z gozdovi, zato je dobrodošel za lokalno ekonomijo, zlasti kot dopolnilna dejavnost. V takih območjih je primeren turizem, usmerjen v pohodništvo in opazovanje narave ter lokalne dediščine, npr. model goriških vasi. Nastanitvene možnosti se izboljšuje s prenovo objektov (npr. decentralizirane nastanitvene kapacitete z uporabo obstoječega stavbnega fonda – t.i. razpršeni hotel) ali z inovativnimi rešitvami v smeri samozadostnosti objektov, ob upoštevanju pogojev varstva kulturne dediščine, pri čemer se stremi k zagotavljanju dostopnosti s trajnostno mobilnostjo.

(115) Planinske kočice, ki so povezane s planinskimi poti, so pomemben del nastanitvenih kapacitet v podporo pohodništvu in opazovanju gorske narave ter doživljanju snovne in nesnovne kulturne dediščine. Njihovo oskrbovanje in standard je treba prilagoditi občutljivosti območja, v katerem ležijo in stremeti za trajnostne in samozadostne rešitve brez dodatne infrastrukture.

(116) Za različne turistične namene so zanimive Soča, zgornji deli Save, Krka, Kolpa, Ljubljana, Savinja, druge manjše reke ter Bohinjsko, Blejsko, Cerknjsko jezero in jezera antropogenega nastanka, nastala na primer z zajezitvami ali zaradi rudarjenja. Njihovi potenciali za različne namene in omejitve se opredelijo in uskladijo v okviru regionalnega prostorskega plana. Pri načrtovanju umetnih ojezeritev ali zajezitev se preverijo možnosti za večnamensko rabo, npr. za turizem in rekreacijo ob upoštevanju omejitev, ki jih take zajezitve imajo zaradi izvornega namena (energetska raba, zadrževalnik) ali sekundarnega namena (npr. ohranjanje narave).

(117) Turizem v mestih se povezuje s privlačnostjo mesta, urejenostjo javnih prostorov in zelenih površin, ohranjenostjo kulturne dediščine, zgodovino, dogodki ali prireditvami. Za okrepitev turizma v mestih so načeloma primerna vsa slovenska mesta, ker so glede na značilnosti geografskih območij v katerih so raznolika in zanimiva ter imajo stavbni fond, ki ga je mogoče prenoviti za turistične dejavnosti. Turizem v mestih vpliva na kvaliteto življenja lokalnega prebivalstva, cene stanovanj in drugih nepremičnin ter storitev, zato je treba njegov razvoj uskladiti s potrebami lokalnega prebivalstva in ohranjanjem kakovosti vsakodnevnega življenja. Povečana raba naravnih virov ali storitev v mestih (vodooskrba, odvajanje vode, odpadki, hrana, potniški promet) ne sme vplivati na ceno teh storitev za prebivalstvo. Obseg turizma v mestih je treba omejiti na raven, ki še omogoča cenovno dostopnost do stanovanj za lokalno prebivalstvo oziroma ohranjanje stanovanjske funkcije mestnih središč. V skladu s temi usmeritvami se v Akcijskem programu za izvajanje Strategije opredeli posebna območja za turizem, ki so podlaga za strateške opredelitve v prostorskih planih na regionalni in lokalni ravni.

5.5.3 USMERITVE ZA OHRANJANJE IN IZBOLJŠANJE PREPOZNAVNOSTI NASELIJ IN KRAJINE

(118) Prepoznavnost prostora je značilnost prostora, ki izhaja iz fizičnih, kulturnih in naravnih prvin in je rezultat spoštljivega in preudarnega urejanja naselij in krajine ter podedovanih vrednot družbe. Prepoznavnost prostora prispeva k njegovi privlačnosti, kakovosti življenja ter predstavlja elemente identifikacije prebivalstva z nacionalnim ozemljem oziroma njegovimi deli in pomeni. Ohranjanje in skrb za izboljšanje prepoznavnosti naselij in krajine je zato ena od pomembnih nalog prostorskega načrtovanja, a tudi drugih področij, ki s svojimi dejavnostmi ali objekti vplivajo na fizični in simbolni prostor, njegovo strukturo in oblikovanost ter prihodnji razvoj. V strokovnih podlagah se za potrebe prostorskega načrtovanja na regionalni in lokalni ravni posebej opredeli elemente prepoznavnosti, ki se jih ohranja in tiste, ki so potrebni izboljšanja. Posebej se lahko opredeli prepoznavna krajinska in naselbinska območja z usmeritvami.

(119) Prepoznavnost krajine oblikujejo: vidna in doživljajska kakovost krajinskega območja, reliefne oblike in smeri prostora, način ujemanja med morfološki in tipološki značilnostmi krajine in raba prostora, sestavljenost, kompleksnost in pričevalnost krajinske zgradbe, kakovost umeščenosti grajenih oziroma ustvarjenih struktur ter zgodovinski ali simbolni pomen posameznih delov ali celote, tako naravnih kot kulturnih. Na krajinsko prepoznavnost negativno vplivajo zlasti nesanirani antropogeni posegi, kot so npr. površinski kopi mineralnih surovin na ravnini ali pobočju, razgaljene površine in spremenjeni vodotoki, vidno izpostavljene stavbe ali grajeni objekti neustreznih oblik, stanja ali umeščenosti ter neustrezna raba na robovih naselij ali zanemarjene površine, npr. zaradi odlaganja različnih zemljin.

(120) Prepoznavnost naselij se zagotavlja na ravni celotnega naselja, na ravni posameznih funkcionalnih enot oziroma dela naselja. Z oblikovanjem naselij se varuje podoba, merilo in krajinski okvir, sanira vidno razvrednotena območja in ustvarja novo arhitekturno prepoznavnost v sozvočju z obstoječimi kvalitetami prostora. Pri tem se spoštuje značilnosti prostora in podedovane kulturne ter naravne vrednote, poudarja oblikovne vrednote naselja, prilagaja višinske gabarite obstoječi strukturi, varuje dominantne poglede in vedute, pazljivo obravnava stike naselij in odprte krajine ter ohranja nepozidan, odprti prostor med naselji; z načrtno prenovno se ohranja zgodovinska naselja oziroma njihove dele, zlasti tiste, ki so naselbinska dediščina. Razvoj naselij se prilagaja geometriji reliefnih oblik, omrežju vodotokov, smerem komunikacij in regulacij ter smerem in konfiguraciji zidave.

(121) Prepoznavnost naselij se dosega z načrtnim urejanjem in prenovno, pri tem pa se upošteva regionalne urbanistične in arhitektonske značilnosti posameznih območij, ohranjeno in prepoznavno kulturo stavbarstva preteklih obdobij ter značilne arhitekturne stvaritve z veliko pričevalno vrednostjo, pri čemer se sodobna tehnološka in oblikovna izhodišča uravnovesi z obstoječimi vrednotami.

(122) Pri umeščanju prostorskih ureditev, razmestitvi posameznih dejavnosti, zemljiških operacijah ali urejanju kmetijskega, gozdnega ali vodnega prostora se ohranja ali na novo vzpostavlja elemente prepoznavnosti krajine. Na urbanih območjih se skrbi zlasti za morfološke elemente prepoznavnosti in strukturnega reda, na odmaknjenih in gorskih območjih pa se ohranja kmetijske površine kot pomemben element prepoznavnosti odprtega, svetlega prostora v krajini.

(123) Na prepoznavne značilnosti krajine pomembno vpliva lega na območju alpske, predalpske, subpanonske, kraške ali primorske krajinske regije, na prepoznavne značilnosti naselij pa skupne arhitekturne in urbanistične značilnosti v okviru posameznih arhitekturnih regij: Soško – Vipavske, Kraško – Primorske, Idrijsko – Trnovske, Notranjsko – Brkinske, Gorenjske, Ljubljanske, Ribniško – Kočevske, Belokranjske, Dolenjske, Zasavske, Savinjsko – Kozjanske, Koroške, Dravske in Pomurske.

(124) Prepoznavne značilnosti so tudi na širših zavarovanih območjih narave in območjih dediščinskih kulturnih krajin. Oblikujejo jih izjemne krajine oziroma prizorišča, naravne vrednote in kulturna dediščina, zlasti naselbinska, stavbna in krajinska, v odvisnosti od širših krajinskih in arhitekturnih regij.

(125) Regionalno specifične prepoznavne značilnosti se prepozna in ohranja tako v okviru prostorskega načrtovanja kot tudi sektorskih politikah. Podrobnejše usmeritve za ohranjanje prepoznavnosti naselij in krajine se določijo v okviru načrtovanja na regionalni in lokalni ravni, na regionalni ravni se določijo tudi območja prepoznavnosti, vključno v širših zavarovanih območjih, za katera se zagotavlja integralno obravnavo ter ohranjanje in razvoj v sklopu prostorskih aktov in razvojnih programov resorjev.

5.5.4 USMERITVE ZA ZAVAROVANA OBMOČJA NARAVE IN OBMOČJA KULTURNE DEDIŠČINE

(126) Zavarovana območja so območja narave, kjer so velika biotska raznovrstnost, abiotska in krajinska pestrost ter velika gostota in raznolikost naravnih vrednot. Zavarovana območja so eden ključnih instrumentov za ohranjanje narave in so hkrati vzor trajnostnih ravnanj družbe v odnosu do narave, tako z vidika trajnostnega socio-ekonomskega kot tudi prostorskega razvoja, prilagojenega varstvenim ciljem teh območij.

(127) Kulturna dediščina so dobrine, podedovane iz preteklosti, ki jih varujemo zaradi njihove pričevalnosti in vloge za razvoj skupnosti v urbanih območjih in na podeželju. Območja kulturne dediščine so pomemben in nedeljiv del prostora in dediščine Republike Slovenije in njenih regij, dopolnjujejo kakovost življenjskega okolja ter so neprecenljiva za prepoznavnost krajine in naselij. V okviru prostorskega razvoja se spodbuja aktivnejšo rabo dediščine kot razvojnega vira in krepitev razvojnih potencialov dediščine ob spoštovanju njenih vrednot in upoštevanju potreb lokalnega prebivalstva, okolja in narave.

(128) Zavarovana območja narave so območja kulturne dediščine predstavljajo dodano vrednost za regionalni in lokalni razvoj, saj ohranjena narava in kulturna dediščina nudita pomembne ekosistemske storitve in koristi, npr. ohranjenost življenjskih prostorov rastlinskih in živalskih vrst, obnavljanje vodnih virov, zagotavljanje čistega zraka, omogočanje telesne in duhovne sprostitev ljudi v naravnem okolju, prispevata k krepitvi prepoznavnosti krajine, izboljšanju kakovosti življenjskega okolja, vključno z izboljšanjem dostopnosti do kulturnih dobrin, ter ponujata potenciala za dodatne razvojne priložnosti, kot so razvoj blagovnih znamk, krepitev večšin in usposobljenosti za celostno ohranjanje ter nova delovna mesta, zagotavljanje novih turističnih produktov, uveljavljanje usklajenih mehanizmov za podporo prebivalcem in lokalnemu razvoju.

(129) Na zavarovanih območjih narave, zlasti regijskih in krajinskih parkih ter na območjih nepremične kulturne dediščine, zlasti arheološke, naselbinske in stavbne ter krajinske, ki pomembno vplivajo na vrednote območja in koristi, ki jih taka zavarovana območja imajo za državo, lokalne skupnosti, posameznike in gospodarstvo, mora izvajanje dejavnosti v zavarovanih območjih ter na območjih kulturne dediščine, zlasti pa razvojni načrti vseh ključnih sektorjev, podpirati doseganje varstvenih ciljev ohranjanja narave ter varstva kulturne dediščine.

(130) Širša zavarovana območja narave in območja kulturne dediščine se razvija kot integralne prostorske kategorije; zanje se pripravi zasnove, v katerih se prostorsko uskladi izvajanje varstvenih ciljev narave in varstvenih ciljev kulturne dediščine, potrebe lokalnega razvoja in drugih dejavnosti.

5.5.5 USMERITVE ZA ZAGOTAVLJANJE PROSTORSKIH MOŽNOSTI ZA NIZKOOGLJIČNO DRUŽBO

(131) Za prehod na nizkoogljično družbo se prvenstveno spodbuja večjo energetske učinkovitost pri razvoju in prenovi urbanih in podeželskih naselij ter vasi, prometa, industrije in gospodarstva, turizma, kmetijstva, javne uprave in gospodinjstev. Z energetske učinkovitim urbanističnim načrtovanjem, podprtim s trajnostno mobilnostjo, arhitekturnim oblikovanjem in pametnimi energetske sistemi, se stremi k zmanjšanju porabe, učinkoviti in varčni rabi energije ter njenemu shranjevanju. Upošteva se tudi usmeritve za naselja v poglavju 5.1.1.

(132) Sočasno s povečevanjem energetske učinkovitosti se spodbuja rabo obnovljivih virov energije z namenom povečanja njihovega deleža v primarni energetske bilanci države. Fosilna goriva se nadomešča z rabo tehnološko in gospodarsko izkoristljivih potencialov obnovljivih virov. Spodbuja se uporabo obnovljivih plinov v plinovodnem omrežju.

(133) Energetsko oskrbo se vključi v energetske zasnove regij, mest in lokalnih skupnosti kot strokovne podlage za regionalne prostorske plane in občinske prostorske plane. V energetskih zasnovah regij, mest in lokalnih skupnosti se, poleg možnosti lokalne samooskrbe z energijo iz obnovljivih virov, vključno s potrebnimi zmogljivostmi distribucijskih in pametnih omrežij, poda tudi možne prihranke energije in možnosti za izboljšanje učinkovite rabe energije. Podpira se lokalne poslovne modele proizvodnje energije iz obnovljivih virov (npr. energetske skupnosti), ki prispevajo k lokalni oskrbi, zlasti na gorskih in odmaknjenih območjih. Na območjih z dovolj velikim odjemom se spodbuja gradnja novih proizvodnih enot za sočasno proizvodnjo toplote in električne energije in sistemov daljinskega ogrevanja, ki uporabljajo toploto iz soproizvodnje.

(134) Območja za proizvodnjo obnovljivih virov energije se določijo tam, kjer je izkoristljive potenciale, ob uporabi najboljše dostopne tehnologije (BAT), možno izkoristiti na najbolj optimalen način, to je z upoštevanjem omejitev zaradi varstva habitatov, naravnih vrednot, kulturne dediščine in ekološke povezljivosti, prepoznavnih značilnosti naselij in krajine ter z upoštevanjem sprejemljivost v lokalnem okolju, zlasti zaradi vplivov na zdravje in bivalne kakovosti.

6 USMERITVE ZA RAZVOJ / OBLIKOVANJE JAVNIH POLITIK

6.1 USMERITVE ZA RAZVOJ PROMETNE INFRASTRUKTURE

(135) Prometni sistem je sklop usklajenih prometnih dejavnosti na funkcionalno povezanem infrastrukturnem omrežju vseh vrst in oblik prometa. Prometno infrastrukturo in storitve na njej se razvija v podporo razvoju policentričnega urbanega sistema in vpetosti države v mednarodne prometne tokove.

(136) Prometni sistem se načrtuje celovito in v povezavi z načrtovanim prostorskim razvojem po območjih – širših mestnih območjih, drugih območij funkcionalnega povezovanja, odmaknjenih in gorskih ter drugih podeželskih območjih, s poudarkom na trajnostni mobilnosti ter skladno z razvojem drugih infrastrukturnih sistemov.

(137) Krepi se povezavo in navezavo večjih središč na mednarodne prometne sisteme ter notranje povezave med središči za doseganje dostopnosti in povezanosti med regijami in omrežjem središč.

(138) Dolgoročno hrbtenica nacionalnega prometnega sistema postaja železnica. Železniško infrastrukturo se prednostno modernizira, prenavlja in dograjuje tako, da prevzame večino tranzitnega prometa ter v kombinaciji s cestnim sistemom, preko sistemov vozlišč, da omogoča povezanost posameznih regij in območij z javnim potniškim prometom in trajnostno mobilnostjo. Za zmanjšanje eksternih stroškov prometa (kakovost zraka, hrup, nesreče, zastoji ipd.) se krepi trajnostne mobilnostne načine in mobilnostne storitve, skrbi za uvajanje modernih tehničnih in informacijskih rešitev. Na gorskih in odmaknjenih podeželskih območjih se zagotavlja prilagojene mobilnostne storitve, ki omogočajo učinkovito povezanost in trajnostno mobilnost. Na turističnih območjih se rešitve trajnostne mobilnosti vključijo kot del turističnih storitev.

(139) Javna prometna infrastruktura se prilagaja tipologiji in značilnostim prostora z namenom, da se ohrani prepoznavne značilnosti naselij in krajine, preprečuje fragmentacijo prostora, zmanjšuje negativne vplive prometa na zdravje prebivalstva, okolje in naravne vire. Zmanjševanje eksternih stroškov prometa, vključno s hrupom se prednostno dosega s tehnološkimi ukrepi (npr. uvajanjem bolj čistih in manj hrupnih prevoznih sredstev) ter s prostorskimi in načrtovalskimi pristopi (npr. ločitev tovornega železniškega prometa od potniškega v urbanih naseljih oziroma središčih najvišje ravni).

6.1.1 KORIDORJI IN VSTOPNE TOČKE

(140) Omrežje železniških in cestnih povezav, ki se funkcionalno povezuje z evropskim prometnim omrežjem se razvija usklajeno z policentričnim urbanim sistemom v Sloveniji. Za povečanje učinkovitosti prometnega pretoka in dostopnosti se spodbuja intermodalne prometne povezave in razvoj železniškega omrežja, ki naj prevzame večino daljinskega tovornega prometa. Posebno pozornost se namenja razvoju jedrnih vozlišč (ang. *urban nodes*), ki ležijo na presečiščih prometnih koridorjev – Ljubljana, Koper, Maribor ter vstopnih točk, kjer v Slovenijo vstopajo pomembnejši prometni – potniški in tovorni tokovi in so središča v policentričnem urbanem sistemu (Nova Gorica, Sežana, Jesenice, Dravograd, Brežice). Na območju vozlišč in vstopnih točk se posodablja in dograjuje intermodalno infrastrukturo ter ustvarja pogoje za razvoj logistične dejavnosti.

6.1.2 TRAJNOSTNA MOBILNOST, JAVNI POTNIŠKI PROMET IN PROMETNA VOZLIŠČA ZA JAVNI POTNIŠKI PROMET

(141) Potrebe prebivalcev in obiskovalcev po mobilnosti se zagotavlja z ukrepi trajnostne mobilnosti ob hkratnem zmanjševanju prometa ter zmanjševanju škodljivih posledic prometa na okolje. Trajnostna mobilnost vključuje hojo, kolesarjenje, uporabo javnega potniškega prometa. V okviru načrtovanja se trajnostno mobilnost zagotavlja z integracijo prostorskega (urbanističnega) in prometnega načrtovanja na vseh ravneh načrtovanja.

(142) Javni potniški promet se razvija v logistično povezan integriran sistem in učinkovit prometni sistem, s kombinacijo med tirnim, cestnim, letalskim in pomorskim prevozom s poudarkom na železniškem javnem potniškem prometu. V središčih se razvija sistem potniških terminalov s povezovanjem postajališč različnih sistemov javnega potniškega prometa. Zaradi izboljšanja dostopnosti do delovnih mest in omogočanja peš in kolesarske mobilnosti, se v bližini terminalov javnega potniškega prometa načrtuje območja mešanih rab prostora. Železniški javni potniški promet se prednostno razvija med središči v policentričnem urbanem sistemu, kjer so že možnosti in z dopolnjevanjem železniške infrastrukture. Potovalni časi po železnici morajo biti konkurenčni potovalnim časom po cestnem omrežju daljinskih cest.

6.1.3 KOLESARSKA OMREŽJA

(143) Zasnovano kolesarskega omrežja tvori omrežje državnih daljinskih kolesarskih poti, ki povezujejo urbana središča in turistična naselja, ki se navezuje na daljinski evropski kolesarski povezavi, ki potekata skozi Slovenijo.

(144) Na območju mest in drugih urbanih naselij ter na območju širših mestnih območij in drugih območjih funkcionalnega povezovanja se izgrajuje kolesarsko omrežje za dnevno migracijo, ki se ga navezuje na stanovanjska območja, območja generatorjev dnevne mobilnosti (npr. vrtci, šole, večji zaposlitvena območja, trgovska središča) ter postajališča javnega potniškega prometa in parkirne površine za motorna vozila.

6.1.4 OMREŽJE PEŠPOTI

(145) Zasnova pešpoti obsega planinske in tematske pešpoti v urbanih in podeželskih območjih, ki se povezujejo v omrežje pešpoti in na evropske pešpoti E6 in E7 ter kulturne poti, ki potekajo skozi Slovenijo. Omrežje pešpoti se razvija v turističnih območjih in se povezuje s kolesarskim omrežjem. Z njimi se zagotavlja povezovanje privlačnih krajinskih območij med seboj, pri njihovem umeščanju pa skrbi za varnost pešcev oziroma pohodnikov.

6.1.5 VOZLIŠČA, PROMETNI TERMINALI ZA TOVORNI PROMET IN TRANSPORTNA LOGISTIKA

(146) Regijski intermodalni centri (razvoj transportne logistike) se navezujejo na središča I. in II. ravni oziroma v širših mestnih območjih in drugih območij funkcionalnega povezovanja. Železniške postaje in postajališča se na prestopnih točkah v središčih, kjer so prometni tokovi največji, preoblikujejo v sodobna vozlišča (intermodalna stičišča). Intermodalne prometne terminale v okviru pristanišč in letališč se usklajeno povezuje z železniškim sistemom in cestami najvišje ravni.

6.1.6 PROMETNA INFRASTRUKTURA

(147) Prometna infrastruktura se načrtuje integralno, tako da se na celovit način razrešuje vprašanja dostopnosti in povezanosti ter se izbere take kombinacije prometnih podsistemov, ki omogočajo varno, cenovno dostopno, okoljsko nevtralno obliko mobilnosti in povezanost/dostopnost med stanovanji, delovnimi mesti ter storitvami. Pri tem se rešitve prilagajajo problematiki dostopnosti in povezanosti glede na značilnosti in potrebe raznovrstnih območij – na širših mestnih in podeželskih območjih, vključno z odmaknjenimi in gorskimi območji.

(148) Ključno cestno infrastrukturo predstavlja avtocestni križ in nanj navezujoče se regionalne povezave s središči v policentričnem urbanem sistemu.

(149) Mednarodna letališča v Sloveniji in neposredni bližini se prednostno navezuje na železniško omrežje. Potrebna je dograditev regionalnih železniških povezav znotraj širših mestnih območij. Zagotavlja se stalen razvoj letališke infrastrukture in infrastrukture navigacijskih služb zračnega prometa. Razvijajo se naslednja pristanišča:

- Pristanišče Koper kot vhodno-izhodno pristanišče celovitega evropskega omrežja;
- Pristanišča Koper, Izola in Piran za mednarodni javni potniški promet;
- Rečno pristanišče Brežice za mednarodni javni potniški promet.

(150) Žičniški promet se razvija v okviru enovitega prometnega sistema povsod tam, kjer drugi prometni podsistemi zaradi reliefa tehnološko ne morejo opravljati prometne naloge oziroma tam, kjer je uporaba drugih prometnih podsistemov zaradi vremenskih in drugih razmer lahko začasno onemogočena ali motena. Omogoča se mobilnost potnikov in tovora do gorsko turističnih centrov državnega pomena, upošteva pa se tudi potrebe industrije, rudarstva, gozdarstva in drugih dejavnosti.

6.2 USMERITVE ZA RAZVOJ ENERGETSKE INFRASTRUKTURE V PODPORO PREHODU V NIZKOOGLJIČNO DRUŽBO

(151) Oskrba z energijo je ena od ključnih potreb gospodarstva in skupnosti v urbanih in podeželskih območjih. Država skrbi za zanesljivo in cenovno pravično oskrbo.

6.2.1 OBNOVLJIVI VIRI ENERGIJE - SPLOŠNO

(152) Med obnovljive vire energije uvrščamo vodni potencial, biomaso, energijo vetra, geotermalno energijo, sončno energijo, toploto okolja, bioplin, biometan, sintetični metan in odpadno toploto ter energijo, ki se sprošča pri sežiganju odpadkov, ki jih ni mogoče reciklirati. Pri načrtovanju prostorskega razvoja se zagotavlja prednostno rabo teh virov energije pred fosilnimi viri energije.

(153) V luči povečevanja deleža obnovljivih virov energije v skupni energetske bilanci se prednostno izkoristi možnosti, ki jih omogoča posodobitev obstoječih energetske objekto na obnovljive vire s sodobnejšo tehnologijo za pridobitev oziroma koriščenje dodatnega potenciala obnovljivih virov energije in izboljšanje energetske učinkovitosti ter zmanjšanje vplivov tovrstnih objekto na okolje. Pri tem se v največji možni meri zagotovi poplavno varnost, ohranjanje in izboljšanje ekološke povezljivosti, napajanje podzemnih vodonosnikov, zdrave prebivalstva in ohranjanje narave ter kulturne dediščine.

6.2.2 PROSTORSKE MOŽNOSTI ZA POVEČEVANJE DELEŽA OBNOVLJIVIH VIROV ENERGIJE

(154) Prednostna območja za rabo hidroenergetskega potenciala so na večjih rekah (Drava, del srednje in spodnja Sava) in na manjših rekah (Kamniška Bistrica, Savinja), kjer se omogoča prenova in tehnološka nadgradnja obstoječih hidroelektrarn na Dravi in Savi.

(155) Dodatne hidroelektrarne na zgornji Savi niso predvidene, na spodnji Savi pa hidroenergetski potencial predstavlja odsek med Brežicami in Mokricami. Na srednji Savi se načrtovana veriga hidroelektrarn od Jevnice do Suhadol preveri in uskladi z zahtevami za varstvo vodnih in obvodnih habitatov, voda in ekološke povezljivosti. Na

odseku od Medvod do sotočja Save z Ljubljanico ima Sava poleg hidroenergetskega potenciala tudi specifično naravovarstveno vrednost (Natura 2000).

(156) V skladu z Zakonom o določitvi zavarovanega območja je na reki Soči in njenih pritokih, to je od izvira Soče in njenih pritokov do vtoka reke Idrijce pri Mostu na Soči, gradnja in rekonstrukcija objektov in naprav, ki lahko vplivajo na spremembo vodnega režima in kakovost vode prepovedana, omogoča pa se prenova, tehnološka nadgradnja ter okoljska prilagoditev obstoječih hidroelektrarn od Mosta na Soči naprej.

(157) Na reki Muri se morebitna izraba hidroenergetskega potenciala uskladi z razvojem biosfernega območja.

(157) Male hidroelektrane predstavljajo potencial za trajnostno rabo obnovljivega vira energije v sklopu regionalne energetske oskrbe. Zato se možnosti za hidroenergetsko rabo posameznih vodotokov ali njihovih delov z malimi hidroelektrarnami za lokalne/regionalne potrebe preveri ob preveritvi izkoristljivega hidroenergetskega potenciala, prostorskih možnosti za rabo obstoječih pregrad, zahtev za varstvo vodnih in obvodnih habitatov, varstvo voda, ekološko povezljivost in ohranjanje prepoznavnosti krajine.

(158) Pri hidroenergetski rabi voda se načeloma stremi k doseganju večfunkcionalnosti. V sklopu preveritve hidroenergetske rabe se optimizira hidroenergetsko rabo, da ta omogoča tudi druge funkcije oziroma rabe, poleg energetske še turistično, kmetijsko, prometno, pridobivanje energetskih surovin, varstvo pred naravnimi nesrečami, prilagajanje na podnebne spremembe, ohranjanje biotske raznovrstnosti in kulturne dediščine.

6.2.3 VETRNA ENERGIJA

(159) Postavitev mikro vetrnih elektrarn omogoča so-rabo z območji namenske rabe za energetiko, kmetijstvo, industrijo, infrastrukturo, centralnih dejavnosti in stanovanj. Postavitev srednje velikih in malih vetrnih elektrarn omogoča so-rabo na območjih namenske rabe za energetiko, kmetijstvo, industrijo in infrastrukturo. Območja velikih vetrnih elektrarn omogočajo so-rabo le energetske in kmetijske namenske rabe.

(160) Za izkoriščanje vetrne energije se uporablja najboljše in najbolj učinkovito tehnologijo (BAT). Pri načrtovanju postavitve vetrnih elektrarn se prvenstveno upošteva vetrni potencial, ranljivost narave in prepoznavnih značilnosti krajine v različnih fazah postavitve naprav ter, zlasti za velike vetrne elektrarne in vetrna polja nad 10 MW, oddaljenost od naselij. Za potencialna območja velikih vetrnih elektrarn nad 10 MW oziroma vetrnih polj se na podlagi podrobnejših preveritev v okviru regionalnega prostorskega plana opredeli prioritetni vrstni red izdelave državnih prostorskih načrtov.

(161) Potencialna območja za postavitev srednjih, malih in mikro vetrnih elektrarn do skupne moči 10 MW so:

- znotraj naselij na območjih nestanovanjske namenske rabe s povprečno hitrostjo vetra nad 2 m/s na višini 10 m, vendar na območjih stanovanjske rabe le mikro vetrne elektrarne;
- območja infrastrukturnih objektov (na objektih javne razsvetljave, znotraj infrastrukturnih koridorjev) s povprečno hitrostjo vetra nad 3 m/s na višini 10 m;
- območja kmetijskih zemljišč s slabšim pridelovalnim potencialom oziroma boniteto manj kot 35 in s povprečno hitrostjo vetra nad 3 m/s na višini 10 m, izven močno občutljivih območij za ptice ter območij, kjer se ohranja prepoznavnost naselij in krajine.

(162) Prostorske možnosti in omejitve (zlasti vetrni potencial, navezava in zmogljivosti prenosnega omrežja, potrebe uporabnikov) za postavitev srednjih, malih in mikro vetrnih elektrarn se preverijo v regionalnih in lokalnih

energetskih konceptih ter se ob upoštevanju drugih pogojev in omejitev s področja varstva narave, kulturne dediščine, voda, zdravja, bivalnega okolja in sprejemljivosti v lokalnem okolju določijo v prostorskih aktih na regionalni in lokalni ravni.

6.2.4 GEOTERMALNA ENERGIJA IN TOPLOTA OKOLJA

(163) Primerni / prednostni območji za proizvodnjo električne energije in toplotne energije za sproizvodnja toplote in energije (SPTe) v bližini večjih naselij in gospodarskih con sta območje geotermalnega sistema Termal II - severni del med Šentiljem in Šalovci ter južni del med Ptujem in Lendavo - in območje paleozojskega geotermalnega sistema pri Benediktu v Slovenskih goricah. Območja ob sistemih rabe geotermalne energije so tudi območja za opredelitev prednostnih območij kaskadne rabe energije ob upoštevanju drugih prostorskih omejitev.

(164) Pri uporabi geotermalne energije je treba zagotoviti reinjeciranje vode v skladu z usmeritvami varstva in upravljanja voda.

(165) Celotno območje Slovenije je primerno za koriščenje toplote okolice s toplotnimi črpalkami, predvsem območja, kjer prevladujejo vlažna tla z velikim deležem mineralnih snovi in malo porami, kjer je akumulacija toplote v tleh največja (glinena, ilovnata tla). Prednostna območja za rabo toplotnih črpalk so vsa stavbna zemljišča ob predhodni preveritvi zadostnosti preskrbe z električno energijo. Raba vodnih površin za ta namen je možna le, v kolikor je okoljsko sprejemljiva. Podrobnejše preveritve se zagotovi v regionalnih in lokalnih energetskih konceptih kot strokovna podlaga za prostorske akte na regionalni in lokalni ravni.

6.2.5 BIOMASA

(166) Rabo biomase se prednostno spodbuja v daljinskih energetskih sistemih, in sicer na širših mestnih območjih, drugih območjih funkcionalnega povezovanja in v večjih naseljih z razmeroma visoko gostoto poselitve (več kot 20 preb. / ha) za daljinsko ogrevanje in območja gospodarskih con z zagotovljenim odjemom toplotne energije ob zagotavljanju ustreznih filtrov za varstvo zraka. Decentralizirani individualni sistemi na lesno biomaso se lahko načrtujejo na območjih manjših naselij z nizko gostoto poselitve in izven območij ogroženih zaradi onesnaženosti s PM10 delci ali s slabšo prevetrenostjo ter na območjih gospodarskih con in proizvodnih območjih za lastno oskrbo s toploto energijo.

(167) Sistemi SPTe na bioplin se prednostno načrtujejo na območjih, ki so namenjena kmetijski in živilski proizvodnji in območjih komunalne infrastrukture in jih je mogoče povezati neposredno z uporabniki. Pri izbiri lokacij se upošteva tudi potencialne vplive delovanja takih naprav na kakovosti bivanja. Predvidi se tudi možnost priključevanja pridobivalne infrastrukture za bioplin in biometan na bližnja plinovodna omrežja.

6.2.6 ENERGIJA SONCA

(168) Prednostna območja za rabo sončne energije so območja stavbnih zemljišč, zlasti strehe in fasade objektov, infrastrukturnih objektov, zlasti parkirišča, cestni in železniški koridorji ter javna razsvetljava in razvrednotena območja v okviru njihove sanacije, zlasti opuščena območja pridobivanja mineralnih surovin, odlagališča odpadkov, v kolikor je taka oblika sanacije sprejemljiva z varstva okolja in narave ter ohranjanjem prepoznavnosti krajine. Pri določitvi prednostnih območij za rabo sončne energije na stavbnih zemljiščih se upošteva usmeritve varstva kulturne dediščine, upošteva pa se tudi varstvo naselbinske in arhitekturne prepoznavnosti.

(169) Prostorske možnosti in omejitve za rabo sončne energije na stavbnih zemljiščih, infrastrukturnih objektih in razvrednotenih območjih se podrobneje preverijo v regionalnih in lokalnih energetske konceptih ter ob upoštevanju drugih pogojev in omejitev s področja kulturne dediščine, varstva narave, bivalnega okolja, prepoznavnosti krajine ter sprejemljivosti v lokalnem okolju določijo v prostorskih aktih na regionalni in lokalni ravni.

6.3 ENERGETSKA OMREŽJA

6.3.1 ELEKTROENERGETSKI SISTEM

(170) Za prehod v nizkoogljično družbo je potrebno prenoviti in dograditi prenosna in distribucijska električna omrežja, tudi na podeželju, kjer so ta premalo zmogljiva. Zagotovijo se prostorski pogoji za posodobitev in nadgradnjo prenosnega omrežja (400, 200, 110 kV povezave in RTP in TR), ojačitev in nadgradnje distribucijskega omrežja s priključevanjem obnovljivih virov energije ter določitev območji za hranilnike električne energije v skladu s potrebami na regionalni in lokalni ravni in usmeritvami v strateških razvojnih dokumentih energetskega sektorja.

6.3.2 PLINOVODNO OMREŽJE

(171) Zagotovijo se prostorski pogoji za posodobitev in nadgradnjo prenosnega plinovodnega omrežja in širitev distribucijskega plinovodnega omrežja v skladu s potrebami na regionalni in lokalni ravni in usmeritvami v strateških razvojnih dokumentih energetskega sektorja. Predvidi se širitev plinovodnega omrežja v regije, ki do sedaj še niso pokrite (Obala, Postojna - Jelšane, Bela Krajina) in mednarodno prenosno plinsko povezavo z Madžarsko. Spodbuja se vključevanje obnovljivih plinov v plinovodna omrežja.

6.4 USMERITVE ZA VARSTVO IN OSKRBO Z MINERALNIMI SUROVINAMI

(172) Za dolgoročno oskrbo države z mineralnimi surovinami se ob upoštevanju kriterijev iz poglavja 5.3.2.4 oblikuje lokalitete strateških, gospodarsko pomembnih in avtohtonih mineralnih surovin ter lokalitete pridobivanja pogostih mineralnih surovin kot podlaga za vključevanje v procesih načrtovanja na regionalni in lokalni ravni.

(173) Izkoriščanje avtohtonih mineralnih surovin je namenjeno za zagotavljanje tradicionalnih gradbenih materialov, ki so pomembni za prenovo kulturne dediščine in ohranjanje prepoznavnosti naselij in krajine, zato se potencialne lokacije za tovrstno izkoriščanje opredeli v sodelovanju med zainteresiranimi sektorji.

(174) Mesta pridobivanja ostalih (pogostih) mineralnih surovin so mesta izkoriščanja mineralnih surovin za gradbeništvo. Izhajajoč iz usmeritve, da se za potrebe gradbeništva prednostno uporablja reciklirane gradbene odpadke, se pričakuje zmanjšan pritisk na odpiranje novih mest za izkoriščanje mineralnih surovin za gradbene potrebe. V kolikor pa je vendarle to potrebno, se uporabi merilo enakomerne dostopnosti do mineralnih surovin na ravni regij, možnosti obnove naravnih značilnosti prostora ter družbene sprejemljivosti. Za mivko, gramoz in pesek se lahko izkorišča sprotne naplavine v rekah, vendar le, kadar se ugotovi majhna ranljivost vodnega ekosistema, kvalitete vode, geohidroloških lastnosti reke gor in dol vodno ter doživljajskih kvalitet vodne in obvodne krajine.

6.5 USMERITVE ZA RAZVOJ PODEŽELJA, KMETIJSTVO, GOZDARSTVO IN RIBIŠTVO

(175) Pri oblikovanju ukrepov za razvoj podeželja se upošteva usmeritve iz poglavij 4.3 in 5.3.

(176) Pri oblikovanju kmetijskih, gozdarskih in ribiških ukrepov se upošteva poglavja 5.3.2, 5.4, 6.1, 6.3 in 6.4.

(177) Za varstvo in trajnostno rabo proizvodnega potenciala kmetijskih zemljišč se v sklopu načrtovanja na regionalni in lokalni ravni opredelijo območja trajno varovanih kmetijskih zemljišč in, kjer je to potrebno, predstavitev kmetijskih gospodarstev.

(178) Ukrepi za izboljšanje pogojev kmetovanja in prilagajanje na podnebne spremembe, zlasti kmetijsko zemljiške operacije in namakalni sistemi, se načrtujejo integralno kot prostorske ureditve, pri načrtovanju katerih se upošteva naravne pogoje in danosti, zagotavljanje ekološke povezljivosti, ohranjanje biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot, kulturne dediščine in prepoznavnosti krajine.

6.6 USMERITVE ZA OHRANJANJE NARAVE

(179) Ohranjena narava in zdravo bivalno okolje v Sloveniji omogočata kakovostno življenje sedanjim in prihodnjim generacijam, zato sektor skrbi za vključevanje ciljev ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot v politike ključnih sektorjev, ter spodbuja k varovanju narave kot vrednote same po sebi v okviru načrtovanja prostorskih sistemov in pri razvoju posameznih dejavnosti v prostoru. V okviru prostorskega razvoja se zagotavlja ohranjanje življenjskih prostorov vrst, zlasti z varstvom ekosistemov in naravnih habitatov, ohranjanjem krajinskih značilnosti ter varstvom naravnih vrednot.

(180) Zavarovana območja so eden ključnih instrumentov za ohranjanje narave. Poleg skrbi za obstoječa zavarovana območja in usklajeno izvajanje varstvenih ciljev, bodo ustanovljena nova zavarovana območja, prednostno na naravovarstveno najbolj občutljivih območjih, ki potrebujejo režime in usklajeno upravljanje. Širša zavarovana območja bodo prednostno ustanovljena na naravovarstveno pomembnih območjih: Kočevsko, Planinsko polje, Pohorje, Dragonja in Mura.

(181) Pri izvajanju varstvenih ciljev narave se varstvo narave povezuje, usklajuje in oblikuje skupne sinergije z drugimi področji, zlasti kmetijstvom in gozdarstvom, varstvom in upravljanjem voda ter varstvom kulturne dediščine, turizmom in razvojem podeželja, zlasti v okviru zavarovanih območij.

6.7 USMERITVE ZA RAZVOJ TURIZMA

(182) Pri oblikovanju masterplanov za turistične makroregije se upošteva usmeritve iz poglavja 6.2.

6.8 USMERITVE ZA OBRAMBNE DEJAVNOSTI

(183) Razvoj obrambnih dejavnosti se usmerja prednostno v območja, ki že služijo obrambnemu namenu. Postopno se zmanjšuje območja za obrambne dejavnosti v urbanih območjih. Razvoj obrambnih dejavnosti vključuje prilagajanje obstoječe vojaške infrastrukture novim potrebam, predvsem reorganizaciji obrambnega sistema povezanega z vključitvijo Republike Slovenije v evroatlantske integracije.

(184) Za razvoj obrambnega sistema se zagotavlja ustrezno vojaško infrastrukturo in njeno razporeditev v prostoru, s katero se omogoča uspešno izvajanje obrambe v primeru agresije oziroma napada na Republiko Slovenijo. Obrambne dejavnosti se izvaja v obrambnih območjih.

(185) Pri načrtovanju nadomestne in nove infrastrukture za potrebe obrambnih dejavnosti se posebno pozornost nameni ustrezni prostorski umestitvi, zmanjševanju vplivov na okolje ter zagotavljanju potrebnih varnostnih odmikov od stanovanjskih območij, gospodarskih in storitvenih dejavnosti, kulturne dediščine in naravovarstveno pomembnih območij.

(186) Prostor je eden najpomembnejših dejavnikov pri zagotavljanju obrambe države, zato se območja, ki imajo zaradi svojih posebnih naravnih lastnosti strateški pomen za obrambo države, praviloma ohranja v primarni, to je gozdni ali kmetijski rabi.

6.9 USMERITVE ZA VARSTVO PRED NARAVNIMI IN DRUGIMI NESREČAMI

(187) Za zagotavljanje varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami se prednostno spodbuja k izvajanju preventivnega ravnanja in ukrepov, zlasti na področju prostorskega načrtovanja, upravljanja z vodami, prevozu nevarnih snovi, gradnji stavb. Na področju načrtovanja prostorskega razvoja se dejavnosti, posege in rabe načrtuje izven območij z omejitvami s ciljem preprečitve nastanka naravnih in drugih nesreč oziroma materialne škode ali človeških žrtev.

(188) Potresno ogroženost objektov se zmanjša s potresno odporno gradnjo in protipotresno sanacijo že obstoječih objektov. Protipotresne ukrepe se vključuje v prenovu naselij in urbano prenovu.

(189) V območjih, ki so že bila prizadeta zaradi naravnih nesreč, se umika dejavnosti in rabe, ki bi lahko ponovno utrpele večjo škodo, dopušča se dejavnosti, za katere ponovitev naravnih nesreč ni problematična oziroma se taka območja prepušča naravni dinamiki, če zaradi tega niso ogrožena sosednja območja. V območjih tveganj zaradi možnosti porušitve visokih pregrad se načrtuje dejavnosti tako, da morebitna porušitev ne bi imela hujših prostorskih in materialnih posledic. Poselitev se načrtuje izven dosega poplavnega vala, obstoječo pa se pred njihovim delovanjem zaščiti z ustreznimi ukrepi.

(190) Za uspešno izvajanje nalog zaščite, reševanja in pomoči se načrtuje in uporablja območja, namenjena delovanju sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami in zagotavlja možnosti za razvoj teh območij.

7 UPRAVLJANJE IN POVEZOVANJE ZA IZVAJANJE STRATEGIJE

(191) Uspešno izvajanje Strategije zahteva medsebojno tesno povezano delovanje vseh sistemov: ekonomskega, prostorskega, socialnega (družbenega) in okoljskega. Za doseganje prostorske kohezije se ob upoštevanju specifičnih značilnosti in potreb območij ter povečevanje učinkovitosti delovanja posameznega področja krepi in spodbuja povezovanje med sektorji in ukrepi za doseganje sinergijskih in presečnih rezultatov v prostoru.

7.1 INSTRUMENTI UVELJAVLJANJA TERITORIALNE KOHEZIJE

(192) Za uveljavljanje in doseganje teritorialne kohezije se:

- nadgrajuje obstoječe prostorske instrumente in razvija nabor ukrepov, ki dodatno krepijo uveljavljanje teritorialnega razvoja;
- razširi nabor instrumentov z ekonomskimi, razvojnimi, participativnimi in komunikacijskimi instrumenti (npr. izobraževanje, usposabljanje, osveščanje, informiranje, promocija) in upravljavskimi instrumenti za usklajevanje navzkrižnih interesov v prostoru;
- preverijo in uveljavijo vse možnosti doseganja prostorskih ciljev in prioritet s pomočjo ukrepov drugih resorjev;
- poveže izvajanje Strategije z evropskimi programi, ki so pomembni za prostorski/teritorialni razvoj.

7.2 PROSTORSKI INSTRUMENTI

7.2.1 PROSTORSKI AKTI

(193) Za izvajanje Strategije prostorskega razvoja se uporabijo:

- Akcijski program za izvajanje Strategije prostorskega razvoja Slovenije 2030;
- Regionalni prostorski plan s krajinskimi in urbanističnimi zasnovami v povezavi z regionalnim razvojnim programom;
- Pomorski prostorski načrt v povezavi s Protokolom o celovitem upravljanju obalnih območij v Sredozemlju (Protokol ICZM) in Načrtom za upravljanje morja (NUMO);
- Državni prostorski načrt;
- Občinski prostorski plan;
- Občinski prostorski načrt;
- Občinski podrobnejši prostorski načrt;
- Odlok o prepoznavnosti naselij in krajine.

7.2.2. DRŽAVNI PROSTORSKI RED

(194) Za izvajanje Strategije se v okviru Državnega prostorskega reda pripravijo podrobnejša pravila urejanja prostora, splošne smernice in priporočila za prostorsko načrtovanje, pripravo in izvajanje ukrepov zemljišče politike in izvajanje drugih nalog urejanja prostora, vključno s primeri dobre prakse. Z državnim prostorskim redom se določijo podrobnejša pravila za načrtovanje ločitvenega zelenega pasu in varstvenega pasu na kmetijskem zemljišču v prostorskih aktih.

7.2.3. PREVLADA JAVNE KORISTI

(195) Za izvajanje Strategije prostorskega razvoja se uporabi institut prevlade ene javne koristi nad drugo javno koristjo kot skrajno sredstvo vlade za primere, ko v postopku priprave prostorskih aktov kljub usklajevanju med državnimi nosilci urejanja prostora ni mogoče oblikovati vsestransko strokovno sprejemljive in ustrezne rešitve.

7.2.4 DRUGI PROSTORSKI INSTRUMENTI

(196) Drugi prostorski instrumenti, ki se uporabijo za izvajanje Strategije, so:

- Podrobnejši prostorski instrumenti, kot so namenska raba prostora, trajnostna gradnja in prenova stavb ter izvajanje arhitekturne politike z natečaji.
- Instrumenti spodbujanja urbanega razvoja, kot so:
 - o funkcionalno povezovanje širših mestnih območij na področjih mobilnosti, stanovanj, delovnih mest, podnebnih sprememb in zelenega sistema regij (priprava skupnih razvojnih strategij);
 - o intermodalna prometna vozlišča in infrastrukturna vpetost mest v mednarodne tokove preko jedrnega in celovitega omrežja TEN-T,
 - o urbanistične zasnove (v okviru priprave regionalnih prostorskih planov);
 - o celostne funkcionalne prenove naselij, revitalizacije in reurbanizacije,
 - o natečaji (urbanistični, arhitekturni, krajinsko arhitekturni) za izboljšanje ureditvenih predlogov,
- odlok o komunalnem opremljanju stavbnih zemljišč. Specifični ukrepi za odmaknjena in gorska območja (npr. modeli upravljanja in zagotavljanja storitev splošnega pomena).
- Specifični ukrepi za zmanjševanje ranljivosti prostora, ki vključujejo ukrepe za zmanjševanje posledic naravnih in drugih nesreč (npr. na poplavnih in plazovitih ter plazljivih območjih).
- Instrumenti vzpostavitve sistema zelene infrastrukture in zagotavljanja ekološke povezljivosti:
 - o zeleni sistem regij,
 - o zeleni sistem naselij,
 - o zeleni ločitveni pasovi za ohranjanje prepoznavnosti naselij in krajine,
 - o zeleni varovalni pasovi med naselji in intenzivnimi kmetijskimi območji.
- Izvajanje krajinske politike (npr. izdelava Atlasa izjemnih krajin in območij s prepoznavnimi krajinskimi značilnostmi);
- Krajinske zasnove (v okviru priprave regionalnih prostorskih planov in za zavarovana območja).
- Razvoj dodatnih instrumentov.

ŠIRŠA MESTNA OBMOČJA

(197) V okviru širših mestnih območij se mestna(e) občina(e) in druge lokalne skupnosti dogovorijo o usklajenem izvajanju urbanega razvoja, in sicer na področju oskrbe s stanovanji v skladu s PROSO, gospodarskih dejavnosti, organizacije in dostopnosti z javnim prometom ter o nosilnih elementih zelene infrastrukture, na katero se navezujejo zeleni sistemi mest in regij. Mestne občine in lokalne skupnosti se lahko dogovorijo tudi glede drugih elementov, v kolikor za to obstajajo utemeljeni razlogi, kot so npr. skupna energetska oskrba in razporeditve storitev splošnega pomena. Usklajene vsebine se upošteva pri pripravi regionalni prostorskih planov.

SPECIFIČNI UKREPI ZA ODMAKNJENA IN GORSKA OBMOČJA

(198) Odmaknjena in gorska območja se zaradi svojih naravno geografskih in družbeno gospodarskih značilnosti izkazujejo kot specifična problemska območja, ki zahtevajo prednostno obravnavo in iskanje sinergij z usklajenim naborom razvojnih ukrepov in instrumentov različnih sektorjev, predvsem s prostorskega, kmetijskega, regionalno razvojnega, izobraževalnega, zdravstvenega, socialnega in zaposlovalnega področja. Specifike prostorskega razvoja odmaknjenih in gorskih območij se upoštevajo pri pripravi regionalnih prostorskih planov. Za odmaknjena in gorska območja se razvijajo novi modeli upravljanja, ki temeljijo na teritorialnem dialogu med lokalnimi, regionalnimi in lokalnimi deležniki upravljanja prostora. Uvajajo se upravljavski in prostorski ukrepi.

7.3 POVEZAVA MED DRUGIMI (SEKTORSKIMI) IN PROSTORSKIMI INSTRUMENTI

(199) Cilje, prioritete, koncept prostorskega razvoja in usmeritve za izvajanje Strategije se upošteva pri vključevanju prostorskih vidikov pri:

- pripravi sektorskih politik, strategij in programov;
- pripravi programskih dokumentov v okviru kohezijske politike EU;
- oblikovanju projektov in iniciativ v okviru makroregionalnega povezovanja;
- oblikovanju programskih dokumentov v okviru transnacionalnih, medregionalnih in čezmejnih programov;
- oblikovanju regionalnih in lokalnih energetskega konceptov;
- pripravi celostnih prometnih strategij;
- izvajanju Resolucije o nacionalnem Stanovanjskem programu RS (ReNSP) za zagotavljanje prednostnih območij za stanovanjsko oskrbo (PROSO);
- oblikovanju in izvajanju ukrepov skladnega regionalnega razvoja, zlasti v povezavi z gorskimi in odmaknjenimi območji;
- oblikovanju prilagojenih sektorskih normativov za posamezne dejavnosti (npr. za osnovne šole, vrtce, zdravstvene domove) glede na identificirane regionalne / lokalne specifične prostora;
- oblikovanju skupnih instrumentov in pristopov (npr. pri parkih, zavarovanih območjih kulturne dediščine, v mestih);
- oblikovanju alternativnih oblik javnega prevoza in izboljšanja trajnostnih oblik mobilnosti.

7.4 UPRAVLJAVSKI UKREPI

(200) V podporo izvajanju Strategije se razvijajo upravljalni ukrepi, kot so:

- vzpostavitev delovne skupine za vodenje in izvajanje teritorialnega dialoga med deležniki;
- spodbujanje interdisciplinarnega pristopa pri načrtovanju in urejanju mest;
- vzpostavitev koordiniranega reševanja strateških izzivov urbanega razvoja v okviru širših mestnih območij;
- integralno upravljanje mest (povezati gospodarske, socialne, kulturne, oblikovalske, tehnične, tehnološke in okoljske vidike);
- razvoj inovativnih modelov razvoja za odmaknjena in gorska območja, ki ohranjajo poseljenost in vitalnost naselij;
- lokalna partnerstva za oskrbo s hrano.

7.5 UGOTAVLJANJE, DA RAZVOJNI DOKUMENTI POSAMEZNIH PODROČIJ IN DEJAVNOSTI NISO V NASPROTJU S STRATEGIJO (ZUREP-2, 66. ČLEN)

(201) Zakonsko določilo, da razvojni dokumenti posameznih področij in dejavnosti niso v nasprotju s Strategijo, se izvaja:

- za vse razvojne dokumente posameznih področij in dejavnosti na podlagi presoje javnih politik na prostor;
- za vse regionalne prostorske plane in programske dokumente posameznih področij na regionalni ravni;
- za vse lokalne prostorske dokumente.

(202) Določilo se preverja v okviru Komisije za prostorski razvoj Vlade RS in kadar je to potrebno, na podlagi predhodnega mnenja Prostorskega sveta.

7.6 UKREPI KREPITVE STROKOVNE USPOSOBLJENOSTI

(203) Ukrepi za krepitev strokovne usposobljenosti deležnikov za izvajanje Strategije obsegajo:

- usposabljanje lokalnih deležnikov za izvajanje politik;
- usposabljanje za spodbujanje različnih oblik (poslovnih modelov) v podporo razvoju lokalnega gospodarstva in povezovanje z gospodarstvom izven teh območij (npr. zadruga, socialna podjetja, mala podjetja);
- izobraževanje o prostorski identiteti;
- ozaveščanje o prostoru in urejanju prostora;
- strokovna izpopolnjevanja in izobraževanja za strateško planiranje;
- usposabljanje za aktivno državljanstvo na področju prostora / urejanja prostora;
- podporo izvajanju raziskav / študij kot so raziskave medsebojnih učinkovanja ključnih vidikov mest, analitična podpora odločanju o prostorskem razvoju, vzpostavitev podlag za vzpostavitev zelene infrastrukture in krepitev večfunkcionalnosti zelene infrastrukture, razvoj metodologije za določitev zelenega sistema regije z zagotavljanjem ekološke povezljivosti, prenova strokovnih podlag s področja naselbinske in krajinske prepoznavnosti;
- spremljanje učinkov prostorskega razvoja.

7.7 ORGANIZACIJE IN DELOVNA TELES A V PODPORO ODLOČANJU

(204) V izvajanje Strategije prostorskega razvoja se v skladu z zakonom aktivno vključujejo Prostorski svet, Komisija vlade za prostorski razvoj, Razvojni svet regije, medresorske delovne skupine (npr. za trajnostno mobilnost, za prilagajanje podnebnim spremembam, za pripravo nacionalno-energetsko-podnebnega načrta), Svet Ministrstva za okolje in prostor za sodelovanje z nevladnimi organizacijami, Svet za trajnostni razvoj in varstvo okolje).

8 SPREMLJANJE DOSEGANJA CILJEV PROSTORSKEGA RAZVOJA

(205) Za ugotavljanje uspešnosti doseganja ciljev Strategije ter za ugotavljanje uspešnosti izvajanja aktivnosti in ukrepov se vzpostavi sistem spremljanja uspešnosti izvajanja Strategije kot del sistema spremljanja stanja prostorskega razvoja. Spremljanje uspešnosti izvajanja Strategije izvaja ministrstvo, pristojno za prostor. Analizo izvajanja Strategije je vključeno v Poročila o prostorskem razvoju. Poročilo o prostorskem razvoju lahko vsebuje predloge za spremembe in dopolnitve Strategije ter drugih državnih predpisov v zvezi z urejanjem prostora.

(206) Spremljanje uspešnosti pri izvajanju Strategije obsega dva sklopa, in sicer:

- Spremljanje doseganja ciljev prostorskega razvoja in
- Spremljanje izvajanja aktivnosti opredeljenih v Akcijskem programu k Strategiji.

(207) Spremljanje ciljev prostorskega razvoja se izvaja s pomočjo omejenega nabora v Strategiji (Preglednica 3) določenih kvantitativnih kazalnikov. Vodilo pri izboru kvantitativnih kazalnikov so značilnosti kazalnikov: merljivost, dosegljivost, realnost, jasnost in zanesljivost. Kazalniki tako v največji možni meri temeljijo na podatkih, ki jih zbira, obdeluje in objavlja Statistični urad Republike Slovenije. V nabor so vključeni še kazalniki s področja rabe tal, za katere se pričakuje dosegljivost podatkov po letu 2020.

(208) Za oceno trendov prostorskega razvoja se poleg opredeljenih kazalnikov uporabi tudi druge kazalnike, vključene v prostorski informacijski sistem ministrstva, pristojnega za prostor, kazalnike s prostorskimi podatki, vključene v informacijske sisteme drugih državnih organov, ter drugo strokovno gradivo in študije z znanstvenih področij povezanih s prostorskim razvojem. Za oceno razvoja na stanovanjskem področju se uporablja nabor kazalnikov opredeljenih v Resoluciji o nacionalnem stanovanjskem programu.

(209) Namen spremljana izvedbe aktivnosti je sprotno ugotavljanje uspešnosti izvajanja projektov. Projekti so skupaj z navedbo aktivnosti, nosilcem (organizacija zadolžena za izvedbo aktivnosti) in rokom za izvedbo določeni v Akcijskem programu. Za spremljanje uspešnosti izvajanja teh projektov in aktivnosti opredeljenih se Akcijskem programu določijo dodatni kazalniki ter merila uspešnosti.

(210) Spremljanje izvajanja Strategije in v njej opredeljenih ciljev in ukrepov se izvaja s pomočjo kazalnikov, in sicer kazalnikov ciljev (opredeljene ciljne vrednosti – target indicators) in kazalnikov stanja.

TEMA	CILJ PROSTORSKEGA RAZVOJA	KAZALNIKI
Gibanje št. prebivalstva (urbano – podeželsko), gostota poselitve	C1 Racionalen in učinkovit prostorski razvoj	Gostota poselitve v urbanih naseljih Trend: naraščanje
	C1 Racionalen in učinkovit prostorski razvoj	Število prebivalcev znotraj funkcionalnega urbanega območja (FUO) središč (do vključno III. ravni) – obseg FUO posameznega središča Trend: zmanjšanje
Opremljenost središč s storitvami splošnega pomena	C2 Konkurenčnost slovenskih mest	Št središč z ustrežno opremljenostjo (storitve splošnega gospodarskega pomena) – do IV. ravni
	C1 Racionalen in učinkovit prostorski razvoj	Delež prebivalcev znotraj radija dostopnosti po cestnem omrežju do središča izbrane ravni Trend: ohranjanje doseženega deleža
Stanovanja	C2 Konkurenčnost slovenskih mest	Dostopnost do stanovanj (št. / delež javnih najemnih stanovanj)
Raba zemljišč	C1 Racionalen in učinkovit prostorski razvoj	Površina stavbnih zemljišč na prebivalca v občini Trend: zmanjševanje
	C4 Krepitev prostorske identitete in večfunkcionalnosti prostora	Sprememba osnovnih kategorij dejanske rabe prostora, letni neto prirast pozidanih zemljišč Trend: zmanjševanje letnega neto prirasta do 0% v letu 2050
Zelene površine	C3 Kakovostno življenje na urbanih območjih in na podeželju	Dostopnost do javnih (javno dostopnih) zelenih površin v površini najmanj 2 ha v razdalji do 300 m
	C3 Kakovostno življenje na urbanih območjih in na podeželju	Delež javnih odprtih in zelenih površin v naselju (za urbana naselja) Cilj: vsaj 40 % ureditvenega območja naselja
Ekološka povezljivost	C4 Krepitev prostorske identitete in večfunkcionalnosti prostora	Opredeljeni koridorji zelenega sistema regij v RPP
Razvrednotena območja	C4 Krepitev prostorske identitete in večfunkcionalnosti prostora	Delež razvrednotenih območij po naseljih Trend: zmanjševanje
Trajnostna mobilnost	C3 Kakovostno življenje na urbanih območjih in na podeželju	Delež prebivalcev v radiju 1 km od postajališča JPP z zadovoljivo in primerno frekvenco Trend: rast
	C3 Kakovostno življenje na urbanih območjih in na podeželju	Gibanje št. osebnih vozil na 100 prebivalcev v občini Trend: zmanjševanje
Študije, dobre prakse	C5 Odpornost prostora in prilagodljivost na spremembe	Število študij in njihovih aplikacij, število razvitih modelov (upravljanja); število dobrih praks (aplikacij)
	C5 Odpornost prostora in prilagodljivost na spremembe	Delež (št.) izdelanih krajinskih zasnov za krajinsko prepoznavna območja in izjemne krajine
Mednarodna vpetost Slovenije	C2 Konkurenčnost slovenskih mest	Rast št. mednarodnih ustanov, mednarodnih šol, sedežev mednarodnih podjetij v središčih (do I. ravni) Trend: rast
Poplavna in plazovita območja	C5 Odpornost prostora in prilagodljivost na spremembe	Število in delež preb. na poplavno ogroženih območjih Trend: upadanje
	C5 Odpornost prostora in prilagodljivost na spremembe	Število in delež ogroženih preb. na plazovitih območjih Trend: upadanje

PREGLEDNICA 3: KAZALNIKI ZA SPREMLJANJE CILJEV PROSTORSKEGA RAZVOJA:

Seznam strokovnih podlag (kronološko):

- Pogačnik, A. in sod., Analiza stanja, razvojnih teženj ter usmeritev za strateški prostorski razvoj Slovenije, CRP "Konkurenčnost Slovenije 2006-2013" v letu 2010 (Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Inštitut za prostorski razvoj, Univerza v Mariboru, Fakulteta za gradbeništvo, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, oktober 2011)
- Golobič M. in sod., Analiza izvajanja v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije predvidenih programov in ukrepov (Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta in Acer d.o.o, marec 2014)
- Miklavčič, T. in sod., Občinski prostorski akti in namenska raba prostora v Sloveniji (Ministrstvo za okolje in prostor, april 2014)
- Zavodnik Lamovšek A. in sod., Priprava predloga sistema spremljanja prostorskega razvoja, zaključno poročilo, Aktivnosti v projektu Attract-SEE (Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, avgust 2014)
- Izhodišča za prenovo Strategije prostorskega razvoja Slovenije (Ministrstvo za okolje in prostor, maj 2015)
- Bartol, B. in sod., Slovenski prostor 2050: vizije prostorskega razvoja Slovenije (Ministrstvo za okolje in prostor, marec 2016)
- Nared J. in sod.: Policentrično omrežje središč in dostopnosti prebivalstva do storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena (Znanstvenoraziskovalni center Slovenske Akademije znanosti in umetnosti, junij 2016)
- Miklavčič, T. in sod., Poročilo o prostorskem razvoju (Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana, september 2016)
- Pogačar, P. in sod., Opredelitev in določitev prednostnih območij za stanovanjsko oskrbo PROSO, sklepno poročilo (Prostorsko, urbanistično in arhitekturno projektiranje, Petra Pogačar s.p. in Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, november 2016)
- Usmeritve fokusnih tematskih skupin za prenovo strategije prostorskega razvoja Slovenije:
 - Zavodnik Lamovšek A., Drobne S., Strokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave Strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050, sklop 1: Funkcionalna urbana območja, končno poročilo (Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, januar 2017)
 - Tahir A. J. in sod. 2017 Strokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050, sklop 2: Prostorske možnosti za nizkoogljično družbo, končno poročilo (Boson d.o.o, januar 2017)
 - Penko Seidl N. in sod. 2017 Strokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050, sklop 3: Podeželje in zelena infrastruktura, končno poročilo (Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, januar 2017)
 - Lampič B. in sod. 2017 Strokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050, sklop 4: Gorska in obmejna območja, končno poročilo (Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, januar 2017)
 - Poročilo s prve delavnice tematske (fokusne) skupine morje in obala v okviru prenove Strategije prostorskega razvoja Slovenije – SPRS (Ministrstvo za okolje in prostor, maj 2017)
 - Poročilo z druge delavnice tematske (fokusne) skupine morje in obala v okviru prenove Strategije prostorskega razvoja Slovenije – SPRS (Ministrstvo za okolje in prostor, avgust 2017)
- Golobič M. in sod., Model prostorskega razvoja Slovenije 2050 (Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, februar 2018)
- Golobič M. in sod., Strateško vrednotenje Strategije prostorskega razvoja Slovenije 2030/2050, vmesno poročilo (Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, junij 2017)

- Žerdin M. in sod., Okoljsko poročilo za Strategijo prostorskega razvoja Slovenije 2030/2050, Izhodišča za izdelavo okoljskega poročila (Elaborat o opredelitvi obsega in vsebine strateške (celovite) presoje vplivov na okolje) (Aquarius d.o.o., Ljubljana, november 2017)
- Golobič M. in sod., Strateško vrednotenje Strategije prostorskega razvoja Slovenije 2030/2050, končno poročilo (Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oktober 2019)
- Žerdin M. in sod., Okoljsko poročilo za Strategijo prostorskega razvoja Slovenije 2050, št. naloge 1371-16 OP (Aquarius d.o.o., Ljubljana, decembra 2019),
- Žerdin M. in sod., Okoljsko poročilo za Strategijo prostorskega razvoja Slovenije 2050 – Dodatek za presojo sprejemljivosti na varovana območja, št. naloge 1371-16 VO (Aquarius d.o.o., Ljubljana, december 2019),
- Poročila z javnih posvetov o prenovi Strategije prostorskega razvoja Slovenije:
 - Poročilo o prvem javnem posvetovanju o izhodiščih za prenovu Strategije prostorskega razvoja Slovenije (MOP, 22. maj 2015)
 - Poročilo o drugem javnem posvetovanju o prenovi SPRS (MOP, 13. oktober 2015)
 - Poročilo o tretjem javnem posvetovanju o prenovi SPRS (MOP, 17. marec 2016)
 - Poročilo o posvetu o možnostih za izvajanja ciljev prostorskega razvoj Slovenije (MOP, 13. december 2016)
 - Poročilo z prvega posveta "Prostorski model Slovenije 2050« (MOP, 15. september 2017)
 - Poročilo z drugega posveta "Prostorski model Slovenije (MOP, 14. november 2017)

Pregled javnih dogodkov in posvetov o prenovi Strategije prostorskega razvoja Slovenije:

- Predhodni posvetovalni dogodek o prenovi strateških prostorskih usmeritvah države: Deset let strategije prostorskega razvoja Slovenije – Posvet o izvajanju in pogled naprej (11. marec 2014)
- Posvet »Slovenski prostor v prihodnje – možnosti in priložnosti« (21. oktober 2014)
- Prvo javno posvetovanje o izhodiščih za prenovu Strategije prostorskega razvoja Slovenije (22. maj 2015)
- Drugo javno posvetovanje o prenovi SPRS (13. oktober 2015)
- Tretje javno posvetovanje o prenovi SPRS (17. marec 2016)
- Posvet o možnostih izvajanja ciljev prostorskega razvoj Slovenije (Kongresni center Brdo, 13. december 2016)
- Prvi posvet "Prostorski model Slovenije 2050" (Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, 15. september 2017)
- Drugi posvet "Prostorski model Slovenije 2050"(Hotel Slon 14. november 2017)

Seznam strokovnih podlag (po abecedi + letih izida):

- Bartol, B. in sod., Slovenski prostor 2050: vizije prostorskega razvoja Slovenije (Ministrstvo za okolje in prostor, marec 2016)
- Golobič M. in sod., Analiza izvajanja v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije predvidenih programov in ukrepov (Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta in Acer d.o.o, marec 2014)
- Golobič M. in sod., Model prostorskega razvoja Slovenije 2050 (Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, februar 2018)
- Golobič M. in sod., Strateško vrednotenje Strategije prostorskega razvoja Slovenije 2030/2050, vmesno poročilo (Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, junij 2017)
- Golobič M. in sod., Strateško vrednotenje Strategije prostorskega razvoja Slovenije 2030/2050, končno poročilo (Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oktober 2019)
- Izhodišča za prenovu Strategije prostorskega razvoja Slovenije (Ministrstvo za okolje in prostor, maj 2015)
- Lampič B. in sod. 2017 Strokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050, sklop 4: Gorska in obmejna območja, končno poročilo (Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, januar 2017)
- Miklavčič, T. in sod., Občinski prostorski akti in namenska raba prostora v Sloveniji (Ministrstvo za okolje in prostor, april 2014)
- Miklavčič, T. in sod., Poročilo o prostorskem razvoju (Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana, september 2016)
- Nared J. in sod.: Policentrično omrežje središč in dostopnosti prebivalstva do storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena (Znanstvenoraziskovalni center Slovenske Akademije znanosti in umetnosti, junij 2016)
- Penko Seidl N. in sod. 2017 Strokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050, sklop 3: Podeželje in zelena infrastruktura, končno poročilo (Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, januar 2017)
- Pogačar, P. in sod., Opredelitev in določitev prednostnih območij za stanovanjsko oskrbo PROSO, sklepno poročilo (Prostorsko, urbanistično in arhitekturno projektiranje, Petra Pogačar s.p. in Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, november 2016)
- Pogačnik, A. in sod., Analiza stanja, razvojnih težej ter usmeritev za strateški prostorski razvoj Slovenije, CRP "Konkurenčnost Slovenije 2006-2013" v letu 2010 (Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Inštitut za prostorski razvoj, Univerza v Mariboru, Fakulteta za gradbeništvo, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, oktober 2011)
- Poročilo o prvem javnem posvetovanju o izhodiščih za prenovu Strategije prostorskega razvoja Slovenije (Ministrstvo za okolje in prostor, 22. maj 2015)
- Poročilo o drugem javnem posvetovanju o prenovi SPRS (Ministrstvo za okolje in prostor, 13. oktober 2015)
- Poročilo o tretjem javnem posvetovanju o prenovi SPRS (Ministrstvo za okolje in prostor, 17. marec 2016)
- Poročilo o posvetu o možnostih za izvajanja ciljev prostorskega razvoj Slovenije (Ministrstvo za okolje in prostor, 13. december 2016)
- Poročilo s prve delavnice tematske (fokusne) skupine morje in obala v okviru prenove Strategije prostorskega razvoja Slovenije – SPRS (Ministrstvo za okolje in prostor, maj 2017)
- Poročilo z druge delavnice tematske (fokusne) skupine morje in obala v okviru prenove Strategije prostorskega razvoja Slovenije – SPRS (Ministrstvo za okolje in prostor, avgust 2017)
- Poročilo z prvega posveta "Prostorski model Slovenije 2050« (MOP, 15. september 2017)
- Poročilo z drugega posveta "Prostorski model Slovenije (MOP, 14. november 2017)

- Tahir A. J. in sod. 2017 Strokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050, sklop 2: Prostorske možnosti za nizkoogljično družbo, končno poročilo (Boson d.o.o, januar 2017)
- Zavodnik Lamovšek A. in sod., Priprava predloga sistema spremljanja prostorskega razvoja, zaključno poročilo, Aktivnosti v projektu Attract-SEE (Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, avgust 2014)
- Zavodnik Lamovšek A., Drobne S., Strokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave Strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050, sklop 1: Funkcionalna urbana območja, končno poročilo (Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, januar 2017)
- Žerdin M. in sod., Okoljsko poročilo za Strategijo prostorskega razvoja Slovenije 2030/2050, Izhodišča za izdelavo okoljskega poročila (Elaborat o opredelitvi obsega in vsebine strateške (celovite) presoje vplivov na okolje) (Aquarius d.o.o., november 2017)
- Žerdin M. in sod., Okoljsko poročilo za Strategijo prostorskega razvoja Slovenije 2050, št. naloge 1371-16 OP (Aquarius d.o.o., Ljubljana, decembra 2019),
- Žerdin M. in sod., Okoljsko poročilo za Strategijo prostorskega razvoja Slovenije 2050 – Dodatek za presojo sprejemljivosti na varovana območja, št. naloge 1371-16 VO (Aquarius d.o.o., Ljubljana, december 2019).

Pregled javnih dogodkov in posvetov o prenovi Strategije prostorskega razvoja Slovenije:

- Predhodni posvetovalni dogodek o prenovi strateških prostorskih usmeritvah države: Deset let strategije prostorskega razvoja Slovenije – Posvet o izvajanju in pogled naprej (11. marec 2014)
- Posvet »Slovenski prostor v prihodnje – možnosti in priložnosti« (21. oktober 2014)
- Prvo javno posvetovanje o izhodiščih za prenovu Strategije prostorskega razvoja Slovenije (22. maj 2015)
- Drugo javno posvetovanje o prenovi SPRS (13. oktober 2015)
- Tretje javno posvetovanje o prenovi SPRS (17. marec 2016)
- Posvet o možnostih izvajanja ciljev prostorskega razvoj Slovenije (Kongresni center Brdo, 13. december 2016)
- Prvi posvet "Prostorski model Slovenije 2050" (Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, 15. september 2017)
- Drugi posvet "Prostorski model Slovenije 2050"(Hotel Slon 14. november 2017)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

SPRS

Univerza
v Ljubljani

Biotehniška fakulteta
Oddelek za krajinsko arhitekturo

MODEL PROSTORSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE 2050

Končno poročilo

Naročnik: **Ministrstvo za okolje in prostor**
Direktorat za prostor, graditev in stanovanja

Izvajalec: **Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo**

Podizvajalci: **PNZ svetovanje projektiranje d.o.o.**
Krajinska arhitektura Alenka Cof s.p.

Ljubljana, marec 2018

Naročnik: Republika Slovenija, Ministrstvo za okolje in prostor
Direktorat za prostor, graditev in stanovanja

Predstavnik naročnika: mag. Tomaž Miklavčič

Javno naročilo: 430-87/2017

Številka pogodbe: 2550-17-510007

Projekt: **Model prostorskega razvoja Slovenije
2050**

Faza: Končno poročilo – po recenziji

Izvajalec: Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta
Oddelek za krajinsko arhitekturo
Jamnikarjeva 101, 1000 Ljubljana

Nosilka naloge: dr. Mojca Golobič, mojca.golobic@bf.uni-lj.si

Avtorji poročila: dr. Mojca Golobič, univ.dipl.inž.kraj.arh.
dr. Nadja Penko Seidl, univ.dipl.inž.kraj.arh.
mag. Alenka Cof, univ.dipl.inž.kraj.arh.
mag. Gregor Pretnar, univ.dipl.inž.grad.
Lea Rikato Ružič, M. Sc.

Ljubljana, marec 2018

Kazalo

Povzetek	4
Razlaga pojmov in okrajšav	7
Seznam okrajšav	7
Razlaga pojmov	7
1 Uvod	9
2 Postopek in metode	11
3 Izhodišča za pripravo MPRS 2050	18
4 Zasnova in vrednotenje različic modelov prostorskega razvoja	27
4.1 Koncept	27
4.2 Sestavine modelov	30
4.5 Vrednotenje modelov	35
4.5.1 Simulacija prometnih tokov	35
4.5.2 Prednosti in slabosti modelov z vidika ciljev in izzivov prostorskega razvoja	39
5 Predlog modela prostorskega razvoja Slovenije	45
5.1 Zasnova modela prostorskega razvoja Slovenije	45
5.2 Določitev ranga središč	54
5.2.1 Število prebivalcev	54
5.2.2 Opremljenost s funkcijami	64
5.2.3 Gospodarski potencial	70
5.2.4 Stopnja centralnosti središč glede na povprečje vseh izbranih kriterijev	74
5.2.5 Predlog razvrstitve središč v modelu C	77
5.3 Kartografski prikazi modela C	78
5.4 Usmeritve za akcijski program	86
5.5 Predlog kazalnikov za spremljanje prostorskega razvoja	88
6 Viri in literatura	93
Viri statističnih podatkov, uporabljenih v analizah	96

Seznam prilog

- Priloga 1: Primerjava modela SPRS 2004 in modela stanja
- Priloga 2: Zapisnik 1. delavnice: Vrednotenje modela SPRS 2004 in modela stanja
- Priloga 3: Model A in model B: zasnova poselitve, gospodarske javne infrastrukture in krajine ter prikaz območij s posebnimi potenciali
- Priloga 4: Zapisnik 2. delavnice: Vrednotenje modela A in B z vidika uresničevanja ciljev in izzivov SPRS 2050 ter ukrepi za doseg ciljev

Povzetek

Model prostorskega razvoja Slovenije 2050 (MPRS 2050) se pripravlja v okviru prenove Strategije prostorskega razvoja Slovenije iz leta 2004 (SPRS 2004). Prenovljena SPRS se osredotoča na ključne cilje, ki naj bi jih dosegli s prostorskim razvojem države in obenem poudarja potrebo po različnih ukrepih, s katerimi bomo na posameznih območjih dosegali zastavljene cilje. SPRS 2050 bo poleg modela prostorskega razvoja države vključevala vizijo in cilje prostorskega razvoja ter ukrepe za doseganje zastavljenih ciljev in prostorske kohezije, vključno z okvirom za usklajevanje prostorsko relevantnih sektorskih politik in drugih javnih interesov. Uresničevanje želenega modela prostorskega razvoja je kritično odvisno instrumentov in ukrepov, ki ga podpirajo. Pri tem je le del instrumentarija v pristojnosti resorja za prostor, drugi pa so v pristojnosti ostalih resorjev in lokalnih skupnosti. Zato je pomembno povezovalno delovanje in najširša podpora deležnikov ter temu primerna intervencijska logika prostorske politike. Pri zasnovi modela smo upoštevali omejitve in možnosti nabora ukrepov na osnovi dosedanjih izkušenj, delavnic z resorji in javnih predstavitev. Podrobnejša zasnova ukrepov presega okvir te naloge, vseeno pa opozarjamo na ključne ukrepe, ki bi jih bilo treba uveljaviti za uresničitev predlaganega modela, kot so boljša medsektorsko delovanje na državni ravni, uveljavitev regionalne ravni načrtovanja, boljše sodelovanje z občinami, instrumente sodelovanja med središči (mesti) in zaledjem, finančni in organizacijski instrumenti za podporo prenovi itd.

Naloga je potekala v več korakih, vmesni rezultati pa so bili predstavljeni in dopolnjeni na dveh javnih posvetih in sestankih s predstavniki državnih resorjev. V tem poročilu so povzete vse faze priprave modela prostorskega razvoja Slovenije, kot sklepni rezultat pa je predstavljen končni predlog modela. Izhodišča za njegovo zasnovo so bila:

- Rezultati dosedanjega procesa prenove: povzetek opravljenih študij in analiz, vizija in cilji SPRS2050, izzivi, ki jih za razvoj Slovenije prinašajo globalni in makroregionalni trendi, ter rezultati fokusnih skupin. Te vsebine so bile podrobneje obravnavane v Izhodiščnem poročilu te naloge (Golobič in sod., 2017a).
- Analiza in vrednotenje zasnove prostorskega razvoja iz SPRS 2004 (»normativni model«) ter stanja in trendov v prostoru (»deskriptivni model«), ter komentarji s prve predstavitve 17.9.2017, podrobneje predstavljeni v Vmesnem poročilu (Golobič in sod. 2017b).
- Kriteriji za določitev ranga središč (dostopnost, opremljenost s funkcijami, število prebivalcev, stanovanja, delovna mesta ter gospodarski in turistični pomen) ter analiza doseganja stopenj centralnosti s posebnim poudarkom na vlogi mestnih občin.
- Zasnova dveh različic (A in B) modela prostorskega razvoja Slovenije 2050 (MPRS2050) ter ugotovljene prednosti in slabosti različic, ki sta bili obravnavani na sestankih s predstavniki resorjev (oktobra 2017) in na 2. delavnici 14.11.2017 (Poglavje 4 in Priloga 4).

Gradiva in študije, ki analizirajo stanje in trende na področju prostora, večinoma ugotavljajo neskladje z usmeritvami veljavne SPRS2004. Ocena izhodišč iz SPRS2004 glede na cilje, kot si jih zastavlja SPRS2050 je pokazala, da so ta izhodišča v veliki meri še vedno veljavna, vendar potrebna prenove in dopolnitve glede na stanje in procese v prostoru ter pričakovane globalne in regionalne spremembe. Neizvajanje SPRS2004 je treba pripisati predvsem pomanjkanju instrumentov, zato mora SPRS2050 ta vidik upoštevati, bodisi s prilagajanjem ciljev stanju in procesom bodisi z uveljavitvijo ustreznih instrumentov. Tega dejstva smo se pri oblikovanju predloga modela

prostorskega razvoja zavedali, ker pa ukrepi za izvajanje Strategije niso osrednja tema te naloge, jih izrecno omenjamo le tam, kjer je to ključno za razumevanje nekaterih odločitev in predlogov.

Na podlagi vizije in ciljev prostorskega razvoja 2050, projekcij razvoja ter izhodišč v ključnih strateških dokumentih sta bili pripravljene dve različici modela prostorskega razvoja, A in B. Model A je model koncentriranega policentričnega prostorskega razvoja, osnovan na treh središčih mednarodnega pomena, štirih središčih nacionalnega pomena ter petih središčih regionalnega pomena. Manjše število središč pomeni večjo koncentracijo prebivalstva in storitev v središčih višjega ranga, kar omogoča racionalnejšo organizacijo javnega prometa (trajnostne mobilnosti) in drugih storitev, predvsem znotraj širših mestnih območij. Model B je model dekoncentriranega policentričnega prostorskega razvoja z večjim številom središč: poleg treh središč mednarodnega pomena ima devet središč nacionalnega pomena ter deset središč regionalnega pomena. Ta model dosledneje sledi konceptu policentrizma, kot je bil zastavljen s SPRS2004. Večje število središč zahteva dobro prometno povezanost med posameznimi središči in dobre medregionalne povezave v javnem prometu. Zaradi manjšega števila uporabnikov pomeni več težav pri učinkovitem zagotavljanju storitev, zlasti javnega potniškega prometa. Različici modela torej cilje SPRS2050 izpolnjujeta na drugačen način. Razlika v rangi in številu središč pomeni razlike v razporeditvi, kakovosti, dostopnosti storitev, načinu njihovega zagotavljanja, za to potrebnih sredstvih, prostoru, naravnih virih, vplivih na prometne tokove in s tem povezane posledice ter vplivi na naravno okolje. Za oceno prometnih tokov smo uporabili simulacijske modele (poglavje 4.5.1). Ti kažejo, da je model A boljši kot model stanja in kot Model B tako z vidika prometnih obremenitev, kakor zaradi boljšega potenciala za nadgradnjo javnega potniškega prometa. Čeprav razlike niso videti velike, so v absolutnem smislu in v lokalnem kontekstu lahko zelo pomembne. Predlagana modela sta bila obravnavana na 2. delavnici, 14.11.2017. V razpravi so udeleženci ocenjevali, s katerim modelom (in kako) bi se najbolj optimalno približali uresničevanju vizije in ciljev prostorskega razvoja ter kateri učinkoviteje odgovarja na pričakovane izzive (poglavje 4.5.2). Za oba modela so bile ugotovljene tako prednosti kot slabosti z vidika ciljev in izzivov prostorskega razvoja, in sicer dokaj enakomerno. Model A ima več prednosti, ki izhajajo iz koncentracije (stroškovna učinkovitost, večja učinkovitost in kakovost storitev, ki zahtevajo kritično maso) in je zato nekoliko boljši z vidika racionalnega prostorskega razvoja in konkurenčnosti mest, omogoča boljši odziv na izzive globalizacije in krepi vlogo mest v mednarodnem povezovanju. Po drugi strani pomeni odmik od enakomernega razvoja podeželja, ki je zagotovilo prostorske identitete in kakovosti življenja v teh območjih in ponuja manj rešitev za manjša središča in odmaknjena območja, prav tako ima več slabosti z vidika podnebnih sprememb: urbane aglomeracije so ocenjene kot ranljivejše za njihove posledice. Prednosti modela B izhajajo zlasti z vidika racionalnosti in kakovosti posameznikovega vsakdanjega življenja in ohranjanja obstoječega omrežja, krepitve delovanja od spodaj navzgor ter ohranjanja identitete malih središč. Poleg težav z vidika zagotavljanja kritične mase za racionalno in kakovostno zagotavljanje storitev je negativna posledica razpršenosti tudi fragmentacija krajine zaradi večjega števila (manjših) ureditev in negativni vpliv na identiteto.

V zadnjem koraku smo predhodne ugotovitve povzeli v predlog modela C. Temeljni okvir prostorskega modela je prostorska kohezija, gradi pa na že sprejetih izhodiščih, kot so policentrični razvoj, celovite strategije zagotavljanja dostopnosti do središč/servisov/delovnih mest, razvoj v skladu s prostorskimi potenciali in omejitvami ter multifunkcionalnost in povezanost zelene infrastrukture. Poleg tega upošteva pričakovane spremembe, kot so krožno gospodarstvo, prehod na

OVE, globalizacija, demografske in podnebne spremembe. V modelu je upoštevana prostorska raznolikost, ki je posledica različnih naravnih in socio-ekonomskih dejavnikov. Glede na to so opredeljeni različni tipi širših mestnih ter krajinskih območij. Prostorske sisteme obravnava bolj integrirano, v medsebojni odvisnosti, kar se odraža tudi v predlaganih sestavinah modela. Sestavine so bile zasnovane v okviru treh osnovnih sistemov – poselitve, infrastrukture in krajine, poseben poudarek pa je bil dan tudi sestavinam, ki se uvrščajo na presečna področja med dvema ali celo vsemi tremi sistemi. Glavne sestavine, prikazane v modelu so: središča in somestja mednarodnega, nacionalnega in regionalnega pomena, pri čemer ima Ljubljana kot prestolnica Slovenije v sistemu posebno vlogo, mednarodni pomen pa imata še Maribor in somestje Koper - Izola - Piran. Med sedem središč nacionalnega pomena so uvrščena središča mestnih občin: Kranj, Novo mesto, Celje, Murska Sobota ter somestja: Nova Gorica - Šempeter - Vrtojba, Dravograd - Ravne na Koroškem - Slovenj Gradec; Sevnica - Krško - Brežice. Središč regionalnega pomena je 14. Središčem in somestjem nadsionalnega in nacionalnega pomena so določena širša mestna območja (ŠMO), ki se razlikujejo glede na število in odnos med središči znotraj ŠMO, v primeru Gorice pa gre za čezmejno ŠMO. Znotraj ŠMO so povezave med središči in središči ter njihovim zaledjem posebej intenzivne in raznotere in omogočajo ter zahtevajo več sodelovanja. Znotraj vseh ŠMO je predvideno integrirano načrtovanje poselitve in javnega prometa, posebej pa so identificirana tista, kjer pričakujemo večjo potrebo po zagotavljanju novih stanovanj. Središča povezujejo cestne in železniške prometnice s terminali za tovorni promet. Razen že sprejetih načrtov se novih cestnih povezav ne predvideva, večji poudarek je na (dograditvi in prenovi) železniškega omrežja. Na omrežje gospodarske javne infrastrukture se navezujejo gospodarske cone mednarodnega, nacionalnega in regionalnega pomena. Prikazani so pomembnejši potenciali za rabo virov: OVE (VE in HE) ter nacionalno pomembna kmetijska območja. Zelena infrastruktura vključuje sklenjena območja pretežno naravne krajine (Alpe, Dinarska Slovenija), koridorje pomembnih rek in območja prepleta naravne in kulturne krajine, prikazane so tudi kolesarske povezave ter območja za razvoj turizma. Med območji, ki zahtevajo posebno pozornost za izboljšanje prilagodljivosti sodijo tista za ohranjanje poseljenosti v hribovitih in obmejnih predelih, vododeficitarna in naravna razlivna območja, območja prestrukturiranja turizma ter obala z morjem. V sklepnem poglavju so predlagani kazalniki za spremljanje prostorskega razvoja z vidika modela.

Razlaga pojmov in okrajšav

Seznam okrajšav

SPRS	strategija prostorskega razvoja Slovenije
PRS	prostorski red Slovenije
OVE	obnovljivi viri energije
TVKZ	trajno varovana kmetijska zemljišča
JPP	javni potniški promet

Razlaga pojmov

MPRS *model prostorskega razvoja Slovenije je v tej nalogi predstava o možni materializaciji vizije in ciljev prostorskega razvoja in okvir za določanje prostorske razporeditve posameznih sistemov, rabe prostora in prostorskih struktur na strateški ravni. Poleg tega je model prostorskega razvoja na državni ravni tudi izhodišče in okvir za strategije (vizije, cilje, ukrepe) na področjih, povezanih s prostorom in na nižjih ravneh prostorskega načrtovanja (regije in občine). V ZUreP-2 (66. člen) je model prostorskega razvoja poimenovan »dolgoročni koncept prostorskega razvoja«, vendar v tej nalogi uporabljamo izraz model prostorskega razvoja, saj je bil ta izraz dogovorjen ob začetku izdelave naloge, ko ZureP-2 še ni bil sprejet.*

Sestavine modela so osnovni elementi, na kateri je osnovan model prostorskega razvoja Slovenije. Sestavine modela so določene znotraj treh osnovnih sistemov (poselitve, infrastrukture ter krajine in ZI), pri čemer se nekatere sestavine uvrščajo tudi na presečna območja med dvema oz. vsemi tremi sistemi. Prikazane so na kartah, nanje se navezujejo usmeritve za načrtovanje in ukrepi.

Policentrični razvoj je prostorski razvoj na državni ali regionalni ravni, ki temelji na hierarhično zasnovanem omrežju središč, razporejenih glede na njihovo upravno, družbeno in gospodarsko funkcijo (Urb. termin. slovar).

Policentrični urbani sistem je (1) omrežje naselij z gravitacijskimi zaledji, ki imajo podoben funkcionalni pomen in velikost, med katerimi obstaja delitev političnih, družbenih, gospodarskih, kulturnih in finančnih dejavnosti in so povezana v funkcionalno celoto, v kateri poteka intenzivna dnevna selitev prebivalcev; (2) po SPRS2004 je dvostopenjsko strukturirano omrežje mest državnega in regionalnega pomena, na katero se z medsebojnimi prometnimi povezavami navezuje omrežje drugih središč z različnimi funkcijami (Urb. termin. slovar).

ŠMO širša mestna območja so območja okoli mesta, ki je z njim tesno povezano zaradi vsakodnevnih selitev, oskrbe in drugih dejavnosti (Urb. term. slovar); SPRS2004 ŠMO definira kot območje več lokalnih skupnosti, ki obkrožajo mestno občino.

Somestja so skupina mest in/ali naselij, ki se med seboj funkcijsko dopolnjujejo in/ali povezujejo na področjih centralnih funkcij, mobilnosti trga delovne sile in razvojnih teženj ter s tem omogočajo optimizacijo organizacije infrastrukture in javnih storitev.

Podeželsko območje je območje izven mest, v katerem prevladujeta kmetijstvo in gozdarstvo kot rabi, ki zasedata pretežen del prostora, čeprav so tam prisotne tudi številne druge dejavnosti. Za podeželska območja je značilna manjša gostota prebivalstva v primerjavi z mesti. Podeželska območja se med seboj razlikujejo glede na naravne razmere (npr. goratost – nižinskost), ki pogojujejo tudi ostale razlike: dostopnost in infrastrukturna povezanost, opremljenost s funkcijami, demografske razmere.

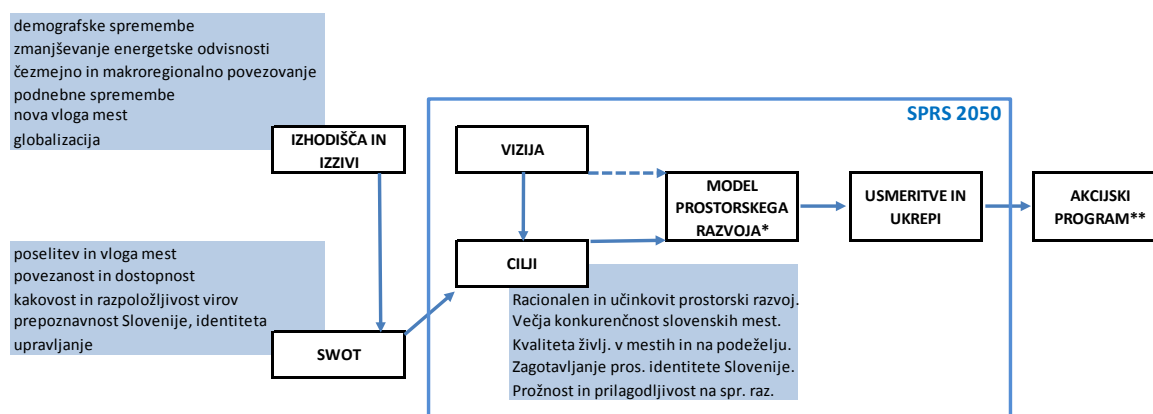
ZI zelena infrastruktura je strateško načrtovano in medsebojno povezano omrežje zelenih prostorov, ki ohranja vrednosti in funkcije naravnih ekosistemov ter obenem zagotavlja dobrobit človeški populaciji. Temeljna načela zelene infrastrukture so heterogenost, povezljivost in multifunkcionalnost. Sistem zelene infrastrukture je zasnovan hierarhično, nanj se navezujejo tudi zeleni sistemi regij in mest. V omrežje zelene infrastrukture so vključeni vodotoki, mokrišča, gozdovi, naravni habitati in ostala naravno ohranjena območja; zelene poti/omrežja, parki in ostala varovana območja, kmetijska krajina ter ostali naravni prostori, ki so habitat avtohtonih vrst, vzdržujejo naravne ekološke procese, ohranjajo kakovost zraka in vodnih virov ter prispevajo k zdravju in kakovosti življenja.

Integriran javni promet - glede na Strategijo razvoja prometa v Sloveniji do leta 2030 ta pojem vsebuje dva, med seboj povezana elementa: organizacijskega (npr. enotni tarifni sistem, vozovnice, enotni upravljavalec) ter prostorsko-infrastrukturnega (npr. intermodalne prestopne točke). V Modelu prostorskega razvoja se pod tem pojmom razume predvsem slednji element - običajno v kontekstu ŠMO. V prostorsko-infrastrukturnem smislu gre torej za sistem, pri katerem je železnica hrbtenica, avtobusi in druga prometna sredstva (sistem P + R, kolo...) pa so napajalne proge. Sestavni del so intermodalne prestopne točke za učinkovito prestopanje med različnimi prevoznimi načini. S tem je neločljivo povezano tudi skupno načrtovanje poselitve in JPP.

Prometni terminal za tovorni promet - stična točka cestnih, železniških, zračnih in vodnih poti oziroma mesto, kjer se opravljajo različne naloge pretovarjanja blaga na različna prometna sredstva.

1 Uvod

Model prostorskega razvoja Slovenije 2050 (MPRS2050) se pripravlja v okviru prenove Strategije prostorskega razvoja Slovenije iz leta 2004 (SPRS2004). SPRS2050 bo celovit dokument, ki bo vključeval vizijo in cilje prostorskega razvoja, model prostorskega razvoja države ter ukrepe za doseganje zastavljenih ciljev in prostorske kohezije, vključno z okvirom za usklajevanje prostorsko relevantnih sektorskih politik in drugih javnih interesov. Vloga prostorskega modela znotraj prenove SPRS je prikazana na Sliki 1.

* V ZUreP-2 je za model prostorskega razvoja uporabljen termin "dolgoročni koncept prostorskega razvoja".

** Predpisan v ZUreP-2 za izvajanje strategije.

Slika 1: Model prostorskega razvoja Slovenije znotraj prenove SPRS

Model prostorskega razvoja je predstava o možni materializaciji vizije in ciljev prostorskega razvoja; okvir za določanje prostorske razporeditve posameznih sistemov, rabe prostora in prostorskih struktur, na ustrezno posplošeni - strateški ravni. Model prostorskega razvoja in njegovo uresničevanje je na eni strani odvisno, na drugi strani pa tudi vpliva na politike, kot so promet, stanovanja, šolstvo, zdravstvo, javna uprava, pa tudi na kmetijsko in okoljsko politiko. Poleg tega je model prostorskega razvoja na državni ravni tudi izhodišče in okvir za strategije (vizije, cilje, prostorske načrte) na nižjih ravneh (regije in občine). Namen modela je preveriti in prikazati možnosti uresničitve vizije in ciljev v prostoru, olajšati prepoznavanje sinergij in konfliktov med usmeritvami znotraj prostorske politike ter v soočenju z drugimi (resornimi) politikami.

Model prostorskega razvoja Slovenije 2050 (MPRS2050) je bil pripravljen na osnovi strokovnih podlag (študij) ter dokumentov, ki so nastali v predhodnih korakih priprave SPRS2050: Izhodišča prostorskega razvoja, Vizija prostorskega razvoja 2050, cilji ter gradiva za strokovno podporo in rezultati fokusnih skupin. Upoštevali smo tudi ključne razvojne dokumente države in strategije resorjev, ki so povezani s prostorom. Med izdelavo naloge so bili sprejeti še nekateri ključni dokumenti, kot so Strategija razvoja Slovenije in Strategija trajnostne rasti turizma, katerih izhodišča smo upoštevali v končni verziji poročila. Krovni razvojni dokument države, Strategija razvoja Slovenije do 2030, kot osrednji cilj postavlja kakovostno življenje za vse, ki ga je mogoče zagotoviti tudi skozi prostorski razvoj; z izboljšanjem kakovosti bivalnega okolja, zagotavljanjem dostopnosti do primernih stanovanj, s krepitvijo funkcionalnih regij kot razvojnih in gospodarskih celot ter s spodbujanjem razvoja, ki bo temeljil na izkoriščanju razvojnih zmožnosti, prometni povezanosti ter izboljšanju funkcionalnih povezav med mesti kot razvojnimi poli; z uvajanjem ekosistemskega načina upravljanja

naravnih virov in s preseganjem sektorskega načina razmišljanja itd. Med cilji je tudi razvijanje visoke kulture sodelovanja in zaupanja ter novih oblik povezovanja vsebin, kar bo prispevalo k usklajenemu razvojnemu in prostorskemu načrtovanju na regionalni ravni. Ocenjujemo, da je SRS2030 ustrezen okvir in daje podporo SPRS2050, nima pa konkretnjših vsebin, ki bi jih lahko povzeli v modelu prostorskega razvoja Slovenije.

Sprejet je bil tudi novi ZUreP-2 (Ur. l. RS 61/2017), po katerem je Strategija prostorskega razvoja Slovenije temeljni akt o usmerjanju prostorskega razvoja države, ki določa dolgoročne strateške cilje države in usmeritve razvoja dejavnosti v prostoru. Poleg vizije z dolgoročnimi cilji Strategija vsebuje tudi dolgoročen koncept prostorskega razvoja s prioriteta in usmeritvami za doseg ciljev prostorskega razvoja ter določa strateške usmeritve in izhodišča za urejanje prostora na državni, regionalni in občinski ravni. Strategija ima (lahko) tudi akcijski program za izvajanje, v katerem se določijo prioritete in ukrepi za izvajanje Strategije v srednjeročnem obdobju za posamezna območja ali dejavnosti ter usmeritve za pripravo regionalnih prostorskih planov. Model prostorskega razvoja Slovenije, kot je obravnavan v tej nalogi, je osnova za predlog dolgoročnega **koncepta** prostorskega razvoja.

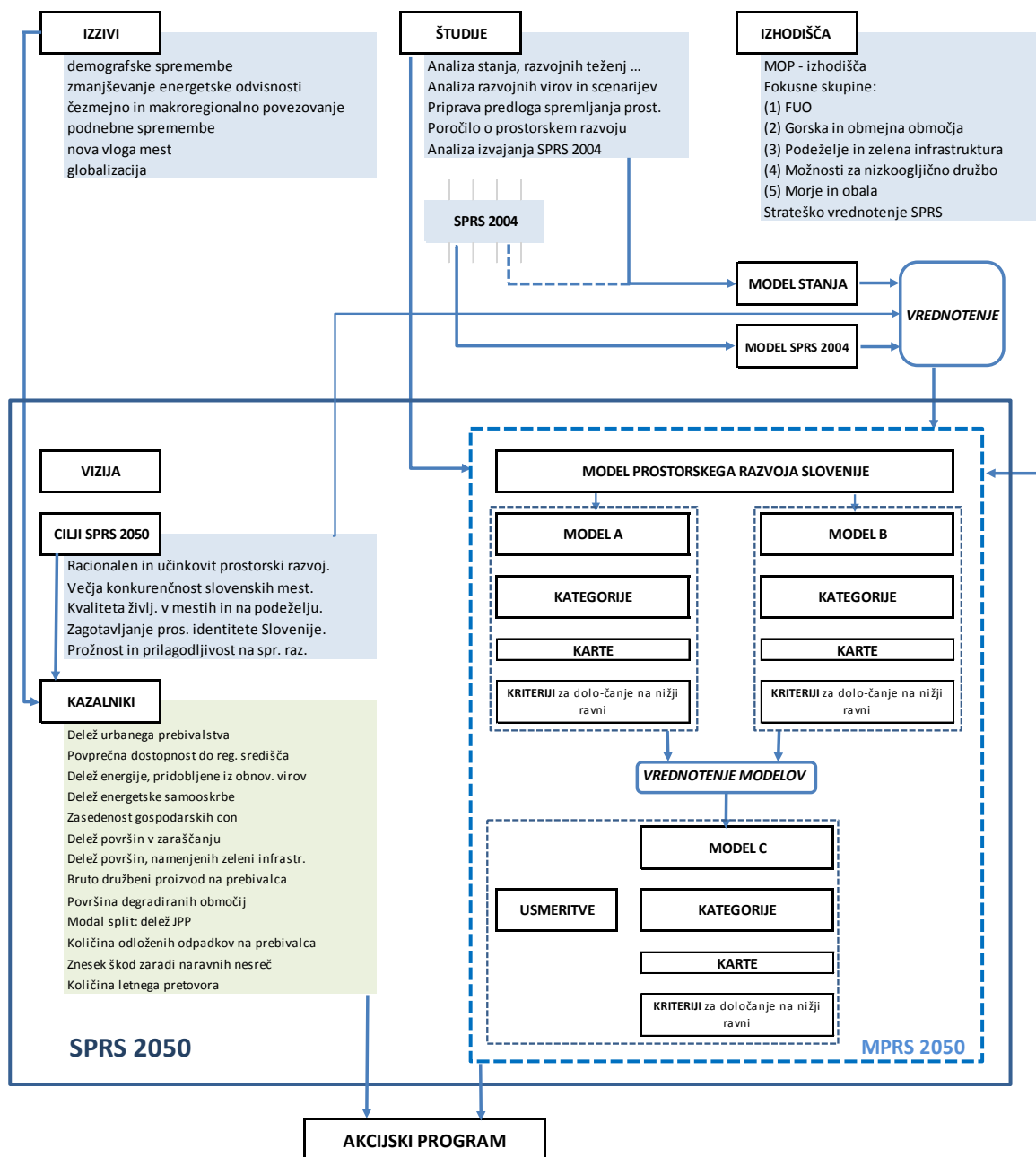
Časovne omejitve in umeščenost v postopek priprave SPRS2050 sta delo v tej nalogi omejila na uporabo izhodišč v sprejetih dokumentih ter ugotovitev v že izdelanih študijah oz. strokovnih podlagah. Kljub temu, da so bila v okviru prenove SPRS2004 pripravljena nekatera dobra strokovna izhodišča in utemeljitve, pa smo pogrešali zlasti podrobnejše demografske projekcije, podatke o čezmejnih interakcijah, usmeritev glede gospodarskih con, ocene nosilne sposobnosti za turizem, (posodobljena) območja prepoznavnosti, projekcije poplavne varnosti, ocene ekonomskih učinkov (npr. stroški nfrastrukturne opremljenosti, vzdrževanja omrežij storitev) itd.). Priporočamo, da se v teku priprave in sprejemanja SPRS2050 te strokovne podlage pridobijo oz. dopolnijo, tudi za namen priprave akcijskega programa in spremljanja prostorskega razvoja. Široka razprava in veliko število (tudi strokovno) relevantnih udeležencev je do neke mere omogočilo preveritev teh izhodišč. Zavedamo se, da participacija ni nadomestilo (kvečjemu nadgradnja) za strokovno delo, vendarle pa omogoča pa konsenz najširše javnosti.

2 Postopek in metode

Naloga je izdelana s pomočjo povzemanja, interpretacije in vrednotenja ter kartiranja ugotovitev iz obstoječih študij in dokumentov. Poleg strokovnih ocen delovne skupine smo pri tem upoštevali mnenja in pripombe z dveh javnih posvetov, sestankov s predstavniki resorjev in napotke naročnika. Shema postopka priprave naloge je na sliki 2.

- 1 V prvem koraku so bila pregledana vsa relevantna gradiva (navedena v poglavju Izhodišča) ter pripravljene povzetki (glej Golobič in sod., 2017a).
- 2 V nadaljevanju naloge sta bila na osnovi dokumenta SPRS2004 in kasnejših študij opredeljena modela prostorskega razvoja iz SPRS 2004 (»normativni model«) in stanja/trenda (»deskriptivni model«). Oba sta bila ovrednotena z vidika ciljev SPRS2050. Uporabili smo kvalitativno metodo z uporabo ekspertne presoje, saj niti cilji, niti sestavine obeh modelov niso kvantificirani. Pri tem smo se opirali na ugotovitve iz študij in dokumentov (Miklavčič (ur.), 2016, Nared in sod., 2016, Pogačnik in sod., 2010, Zavodnik Lamovšek in sod., 2014)
- 3 Posvet v septembru 2017 je bil namenjen predstavitvi in dopolnitvi izhodišč (poglavje 3 in priloga 2),
- 4 Na osnovi izhodišč, pripomb s posveta ter pripomb naročnika na izhodiščno poročilo sta bili pripravljene dve različici modela PRS2050. Določene so bile sestavine modela ter merila za njihovo prostorsko opredelitev (preglednica 1). Za vsak model so bile posamezne sestavine identificirane in opisane v preglednici ter kartirane.
- 5 Različici modela sta bili ovrednoteni glede na njune prednosti in slabosti z vidika doseganja ciljev prostorskega razvoja. Pri tem so bili uporabljeni rezultati kvantitativnega modeliranja prometnih tokov s slovenskim nacionalnim prometnim modelom v orodju VISUM. Za potrebe vrednotenja smo za oba modela naredili nekaj predpostavk o številu prebivalcev in delovnih mest po funkcionalnih urbanih območjih (FUO). To sta spremenljivki, ki najbolj vplivata na dnevne prometne vzorce. Druge kriterije smo ocenili kvalitativno, na osnovi ugotovitev z drugega javnega posvetovanja ter odzivov predstavnikov resorjev na sestankih (poglavje 4 in Priloga 4)
- 6 Na osnovi vseh rezultatov vrednotenja in drugih pripomb s predstavitev je bil pripravljen predlog modela C ter predlog kazalnikov (poglavje 5.5).

Proces priprave MPRS2050 je prikazan na Sliki 2.

Slika 2: Proces izdelave modela prostorskega razvoja Slovenije

V spodnjih preglednicah (1 in 2) so prikazane glavne sestavine modelov in kriteriji za njihovo določanje.

Preglednica 1: Sestavine in kriteriji za določitev posameznih sestavin modela

Sestavine	Mednarodni pomen	Nacionalni pomen	Regionalni pomen	Vir za opredelitev kriterijev
Središča	Podrobnejši kriteriji v preglednici 2			
Širša mestna območja	močnejše urbanizirano območje z gravitacijskim zaledjem (večja gostota poseljenosti), funkcijske in gospodarske povezave (delovna mesta, dostopnost z JPP), prisotnost zelenega zaledja, ki ima za prebivalce središča rekreacijsko, izobraževalno, klimatsko, vodnoregulacijsko in oskrbno funkcijo, sodobne in učinkovite prometne povezave			SPRS2004, Strokovna podpora fokusnim skupinam v okviru priprave SPRS: Funkcionalna urbana območja, Policentrično omrežje središč in dostopnost prebivalstva do storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena, Strokovna podpora fokusnim skupinam v okviru priprave SPRS: Podeželje in zelena infrastruktura, Analiza stanja, razvojnih teženj ter usmeritev za prostorski razvoj Slovenije. MOP, Zabeležka sestankov z resorji (MGRT), Strategija razvoja prometa v Republiki Sloveniji.
Območja poselitvenega razvoja	Območja s potrebami po stanovanjih znotraj ŠMO			PROSO – prednostna območja za stanovanjsko oskrbo.
Cestne povezave	So namenjene odvijanju daljinskega cestnega prometa ter povezujejo središča mednarodnega in večino središč nacionalnega pomena s podobnimi središči v evropskem prostoru (kategorije avtoceste in hitre ceste).	Medsebojno povezujejo središča nacionalnega in regionalnega pomena, z navezovanjem na cestne povezave višjega pomena pa zagotavljajo povezovanje teh središč s podobnimi središči sosednjih držav (večinoma kategorije glavne ceste).	Povezujejo središča nacionalnega in/ali regionalnega pomena ter se navezujejo na omrežje cestnih povezav mednarodnega/nacionalnega pomena ali povezujejo povezave mednarodnega pomena s cestnim omrežjem sosednjih držav (večinoma kategorije regionalne ceste).	Strategija razvoja prometa v Republiki Sloveniji do leta 2030. SPRS2004.
Železniške povezave	Lega v mednarodnem železniškem koridorju	Povezujejo središča nacionalnega pomena in so izven mednarodnega železniškega koridorja		Strategija razvoja prometa v Republiki Sloveniji do leta 2030. SPRS2004.
Prometni terminali	Se navezujejo na	Se navezujejo na	Se navezujejo na	Strategija razvoja

Sestavine	Mednarodni pomen	Nacionalni pomen	Regionalni pomen	Vir za opredelitev kriterijev
za tovorni promet	cestno in železniško omrežje mednarodnega pomena in na središče mednarodnega pomena	cestno ali železniško omrežje nacionalnega pomena in središče nacionalnega pomena	središče regionalnega pomena	prometa v Republiki Sloveniji do leta 2030. SPRS2004.
Območja integriranega javnega prometa s prometnimi terminali za potniški promet	Umeščenost v območje ŠMO			Strategija razvoja prometa v Republiki Sloveniji do leta 2030. SPRS2004.
Daljinske in glavne kolesarske povezave	Daljinske kolesarske povezave: Kategorija Eurovelo povezava in kategorija daljinska kolesarska povezava		Kategorija glavna kolesarska povezava	Pravilnik o kolesarskih povezavah v Republiki Sloveniji (osnutek).
Prednostna območja za pridobivanje OVE	Potencialna območja za energetske rabe: Načrtovane HE na srednji Savi, Gornji tok Mure do Veržeja Potencialna območja za vetrno energijo nad 5 MW (AN OVE)			ANOVE MOP, Zabeležka sestankov z resorji (MKGP, kmetijstvo)
Prenos in distribucija električne energije	mednarodne daljnovodne povezave	prenosno in distribucijsko omrežje električne energije	prenosno in distribucijsko omrežje električne energije	Strategija razvoja elektroenergetskega sistema Republike Slovenije Načrt razvoja prenosnega omrežja Republike Slovenije od leta 2015 do leta 2024
Plinovodni sistem	mednarodne plinovodne povezave	prenosno in distribucijsko plinovodno omrežje	prenosno in distribucijsko plinovodno omrežje	Desetletni razvojni načrt prenosnega plinovodnega omrežja za obdobje 2018 – 2027
Območja za gospodarske cone	zelo velik gospodarski potencial (>100 ha razpoložljivih zemljišč z namensko rabo primerno za gospodarske dejavnosti, sedež vsaj 10 večjih izvoznih podjetij, >200.000 delovnih mest)	velik gospodarski potencial (>40 ha razpoložljivih zemljišč z namensko rabo primerno za gospodarske dejavnosti, sedež vsaj 5 večjih izvoznih podjetij, >50.000 delovnih mest)	velik gospodarski potencial (>10 ha razpoložljivih zemljišč z namensko rabo primerno za gospodarske dejavnosti, sedež vsaj 3 večjih izvoznih podjetij, >20.000 delovnih mest)	Analiza stanja, razvojnih težej ter usmeritev za prostorski razvoj Slovenije, Celovita metodologija za popis in analizo degradiranih območij, izvedba pilotnega popisa in vzpostavitev ažurnega stanja, MOP, Zabeležka sestankov z resorji (MGRT)
Letališča	Za mednarodni zračni promet Za mednarodni zračni promet nižje kategorije			

Sestavine	Mednarodni pomen	Nacionalni pomen	Regionalni pomen	Vir za opredelitev kriterijev
Pristanišče	Za mednarodni tovorni in javni potniki promet Za javni potniški in pomorski promet			
Območja, namenjena kmetijstvu Nacionalno pomembna območja za kmetijstvo	prednostna območja za kmetijstvo pomembna območja za kmetijstvo			Strokovna podlaga za pripravo uredbe, ki bo določala območja za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Republiko Slovenijo.
ohranjanja kulturne krajine	območja ohranjanja kulturne krajine: širša zavarovana območja + območja prepoznavnosti krajine) x (tvz ostala območja + OMD)			SPRS2004, Strokovna podlaga za pripravo uredbe, ki bo določala območja za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Republiko Slovenijo, Program razvoja podeželja.
Zelena infrastruktura	območja zelene infrastrukture: Alpe, Dinarska Slovenija (Kočevska + visoke notranjske planote), z navezavo na čezmejni prostor mednarodno pomembni koridorji ZI: koridorji mednarodno pomembnih rek (Drava, Sava, Mura, Soča), koridorji nacionalno pomembnih rek (Savinja, Kolpa, Krka), naravno ohranjena območja			Strokovna podpora fokusnim skupinam v okviru priprave SPRS: Podeželje in zelena infrastruktura. MOP, Zabeležka sestankov z resorji (Narava, okolje, gozdarstvo)
Zelena infrastruktura-mesta (ŠMO) s poudarjeno potrebo po navezavi na zelenih sistem mest)	Mednarodna + nacionalna Območja ZI + omejitev znotraj ŠMO			MOP, Zabeležka sestankov z resorji (<i>okolje</i>),
Območja prepoznavnosti krajine Krajinsko prepoznavna območja	Izjemne krajine Območja prepoznavnih značilnosti po SPRS2004			SPRS2004, študija Izjemne krajine.
Območja pretežno naravne krajine	Se skoraj pokrivajo z območji ZI!			
Območja ukrepov za ohranjanje poseljenosti	gorska in/ali obmejna območja			Strokovna podpora fokusnim skupinam v okviru priprave SPRS: Gorska in obmejna območja, ZSRR-2
Območja prilagajanja poselitve naravnim omejitvam	Potencialna razlivna območja			

Sestavine	Mednarodni pomen	Nacionalni pomen	Regionalni pomen	Vir za opredelitev kriterijev
Območja za razvoj turizma	Alpska: Bled, KR. Gora, dolina Soče, Bohinj, MB-Pohorje, Rogla-Pohorje Mediteranska: Portorož/Piran, Izola, Koper, Ankaran (+ celotna Istra), Postojnska jama, Škocjanske jame in Lipica, Nova Gorica (+Brda, Vipavska dolina) Termalna Panonska: Moravske Toplice, Radenci, Lendava, Čatež/Brežice, Podčetrtek, Ptuj, Rogaška Slatina, Laško, Dobrna, Ljubljana & osrednja Slovenija: Ljubljana, Kamnik			Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma 2017-2021.
Območja prestrukturiranja zaradi turizma	Obremenjena jedrna območja (prostočasnih dejavnosti), potrebna kvalitetnega prestrukturiranja			SPRS 2004
Obala z morjem	Obalno območje in morje			

V Preglednici 2 so prikazani kriteriji in podkriteriji, ki so bili uporabljeni za določitev stopnje središč v modelih in določeni pragovi za uvrstitev v posamezen rang središč.

Preglednica 2: Kriteriji za določitev stopnje središč

Kriterij	Podkriteriji	Središče mednarodnega pomena	Središče nacionalnega pomena	Središče regionalnega pomena
Dostopnost	Povezanost v železniškem prometu	sodobna železniška povezava mednarodnega pomena	sodobna železniška povezava nacionalnega pomena	sodobna železniška povezava regionalnega pomena
	Povezanost v cestnem prometu	lega ob AC	lega ob AC	lega ob HC ali RC
	Dostopnost do središča ŠMO	boljša dostopnost z JPP do središča za večino prebivalcev ŠMO kot z avtomobilom	boljša ali enaka dostopnost z JPP do središča za večino prebivalcev ŠMO kot z avtomobilom	do 45-min dostopnost vsaj z avtomobilom do središča za prebivalce ŠMO
	Zračni in vodni promet	mednarodno letališče ali mednarodno pristanišče	športno-notranje letališče	-
	Prometni terminali za tovorni promet	prometni terminal mednarodnega pomena (v središču ali somestju)	prometni terminal nacionalnega pomena (v središču ali somestju)	prometni terminal regionalnega pomena (v središču ali somestju)
	Prometni terminali za potniški promet	prometni terminal za potniški promet	prometni terminal za potniški promet	-
Opremljenost s funkcijami	Zdravstvo	univerzitetni klinični center (trenutno 2) večja splošna bolnica	večja splošna bolnica (trenutno 10, zadostovalo bi 5+2)	specializirana bolnišnica, zdravstveni dom urgentni center zdravstvena postaja organizirana oskrba starejših
	Šolstvo	sedež javne univerze raziskovalne institucije	sedež visoke šole, fakultete ali akademije	sedež srednje šole
	Javna uprava	vladne službe, diplomatska predstavništva, ministrstva, UE	izpostava ministrstva (ali zavodov – npr. ZVN, ZVKD), UE	UE
	Sodstvo	višje sodišče	okrožno sodišče	okrajno sodišče
	Kultura	narodna ali	splošna knjižnica,	splošna knjižnica

Kriterij	Podkriteriji	Središče mednarodnega pomena	Središče nacionalnega pomena	Središče regionalnega pomena
		univerzitetna knjižnica, narodna galerija, narodni muzej, narodno gledališče, opera, balet	galerija, muzej, gledališče	kulturni dom
Število prebivalcev	Število prebivalcev v središču	>100.000	>20.000	min 10.001
Število prebivalcev v širšem mestnem območju	Število prebivalcev v širšem urbaniziranem območju	>250.000	50.000-250.000	20.000-50.000
Stanovanja	Prednostna območja za stanovanjsko oskrbo (PROSO)	območja z največjimi potrebami po PROSO	območja z velikimi potrebami po PROSO	območja s srednje velikimi potrebami po PROSO
Delovna mesta	Število delovnih mest	>200.000	>50.000	>20.000
Gospodarski potencial	Sedež večjih (izvoznih) podjetij	>10 podjetij	>5 podjetij	>3 podjetja
	Razpoložljiva zemljišča z namensko rabo primerno za gospodarske dejavnosti (v kosu)	>100 ha	>40 ha	>10 ha
Turistične kapacitete	Število postelj v turističnih nastanitvah	5.000	1.000	500
	Število nočitev	500.000	200.000	100.000

Rang središč je določen na podlagi analize stanja, ki vključuje izračun povprečne ocene izbranih kriterijev (število prebivalcev, opremljenost s funkcijami, gospodarski potencial) in strateškimi usmeritvami k zagotavljanju racionalnega in vzdržnega razvoja s policentričnim sistemom poselitve.

3 Izhodišča za pripravo MPRS 2050

V prvi fazi naloge je bil izdelana celovita analiza SPRS2004 s poudarkom na zasnovni prostorskega razvoja ter vseh gradiv/študij, ki so bile izdelane v obdobju po sprejetju SPRS2004, z namenom analize prostorskega razvoja ter izvajanja ukrepov, določenih v SPRS2004. Glavni namen izhodiščnega gradiva je bil pripraviti okvir za vrednotenje dosedanjega modela prostorskega razvoja in usmeritve za zasnovno novega modela.

Izhodišča za model prostorskega razvoja so podrobneje predstavljena v prvem poročilu (Golobič in sod., 2017a), in so povzeta iz naslednjih dokumentov:

- Strategija prostorskega razvoja Slovenije – obrazložitev in utemeljitev, 2004. Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Direktorat za prostor, Urad za prostorski razvoj.
- Analiza razvojnih virov in scenarijev za modeliranje funkcionalnih regij: težišče: povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja. 2010. CRP program »Konkurenčnost Slovenije 2006-2013«, Ljubljana: Fakulteta gradbeništvo in geodezijo.
- Analiza stanja, razvojnih teženj ter usmeritev za strateški prostorski razvoj Slovenije. CRP »Konkurenčnost Slovenije 2006-2013« v letu 2010. 2011. Zaključno poročilo. Univerza v Ljubljani - Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo - Katedra za prostorsko planiranje, Inštitut za prostorski razvoj, Univerza v Mariboru - Fakulteta za gradbeništvo, Univerza v Ljubljani - Ekonomska fakulteta.
- Priprava predloga sistema spremljanja prostorskega razvoja. Projekt Attract-SEE, Zaključno poročilo. 2014. Univerza v Ljubljani - Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.
- Poročilo o prostorskem razvoju. 2015. Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja.
- Strategija razvoja prometa v Republiki Sloveniji. 2015. Ministrstvo za infrastrukturo.
- Policentrično omrežje središč in dostopnost prebivalstva do storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena. Končno poročilo. 2016. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti.
- Opredelitev in določitev prednostnih območij za stanovanjsko oskrbo. 2016. Prostorsko, urbanistično in arhitekturno projektiranje Petra Pogačar s.p. in Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo.
- Funkcionalna urbana območja. Strokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave SPRS 2050. 2016. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo;
- Gorska in obmejna območja. Strokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave SPRS 2050. 2016. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo.
- Podeželje in zelena infrastruktura. Strokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave SPRS 2050. 2016. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo.

Tekom naloge so bila pregledana in upoštevana tudi ostala gradiva, ki so bila na voljo pripravljavcem te naloge, med katerimi bi izpostavili predvsem¹:

- Celovita metodologija za popis in analizo degradiranih območij, izvedba pilotnega popisa in vzpostavitev ažurnega registra. Končno poročilo. Ljubljana, UL, Filozofska fakulteta, Oddelek za Geografijo; Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo in Geodetski inštitut Slovenije.

¹ Celoten seznam uporabljenih virov je naveden na koncu tega poročila.

- Strategija razvoja elektroenergetskega sistema Republike Slovenije: načrt razvoja prenosnega omrežja Republike Slovenije od leta 2015 do 2024. Elektro Slovenije:
- Strategija razvoja lokalne samouprave v Republiki Sloveniji do leta 2020, Ljubljana, september 2016.
- Strategija razvoja prometa v Republiki Sloveniji do leta 2030. Ministrstvo za infrastrukturo, 2015
- Strategija razvoja Slovenije 2030, Vlada RS, 2017.
- Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma 2017-2021. Ljubljana, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2017.
- Zabeleške vseh sestankov s predstavniki resorjev na Ministrstvu za okolje in prostor oktobra 2017.
- Poročilo s posveta in dve predstavitvi (projekcije in selitve, B. Ferk in S. Uršič) na temo demografije.
- Poročilo in predstavitve na temo storitev v čezmejnih območjih in problematiki (ki je potekal v okviru Dneva Alpske konvencije).
- Poročilo in prezentacije o izzivih življenja v gorskih območjih.
- Podnebni scenariji po regijah.

SPRS2004 postavlja 12 ciljev, ki so namenjeni razreševanju obstoječih in pričakovanih prostorskih problemov v Sloveniji ter preusmeritvi negativnih teženj in doseganju večje stopnje urejenosti v prostoru. Opredeljen je razvoj prostorskih sistemov: poselitve, gospodarske javne infrastrukture in krajine. Pregled dokumentov s področja stanja in trendov prostorskega razvoja je pokazal, da prostorski razvoj ne sledi ciljem in usmeritvam, podanim v SPRS2004. Tudi krovni razvojni dokument države, sprejet konec leta 2017, Strategija razvoja Slovenije ugotavlja, da prostorska gibanja kažejo odmik od začrtane smeri policentričnega razvoja. Značilna je zelo velika zgoščenost prebivalstva, delovnih mest, raziskovalne in razvojne dejavnosti, izobraževalnih organizacij in visoko izobraženega prebivalstva v osrednjeslovenski statistični regiji, v nekaterih regijah, predvsem na vzhodu Slovenije, pa je razvojna ogroženost precej višja od nacionalnega povprečja.

SPRS 2050 postavlja 5 glavnih ciljev, ki so v nadaljevanju navedeni s podrobnejšimi opisi.

Cilj 1: Racionalen in učinkovit prostorski razvoj, vključuje:

- Boljše dogovarjanje in usklajevanje o prioritetah in vsebinah prostorskega razvoja,
- Doseganje optimalne organizacije dejavnosti in storitev v prostoru z modeli, prilagojenimi različnim vrstam območij (urbana, podeželska, odmaknjena obmejna in gorska),
- Doseganje zelene dostopnosti v funkcionalnih območjih središč različnega ranga, a tudi minimalnega standarda dostopnosti v odmaknjenih območjih,
- Zmanjšan pritisk na vire, neposredno na kmetijska zemljišča (pritiski pozidave) in kakovost virov, zlasti zraka (zmanjšanje izpustov), posredno (zmanjšanje potreb po mobilnosti) na energente, zlasti fosilna goriva za mestni in primestni promet,
- Posreden prispevek h kvaliteti življenja zaradi zmanjšane potrebe po večkrat dnevni mobilnosti (prihranek časa, manjša izpostavljenost nesrečam v prometu ipd.),
- Posreden prispevek k večji urejenosti (redu) prostorske strukture.

Cilj 2: Večja konkurenčnost slovenskih mest, vključuje:

- Večjo privlačnost slovenskih mest za pritegnitev gospodarskih dejavnosti (tudi tujih investicij), s tem pa novih delovnih mest,
- Prestrukturiranje mest za nove funkcije in dejavnosti v skladu z njihovimi specifičnimi prednostmi (lega, znanje, infrastruktura, delovna sila),

- Povezovanje med mesti v regionalnem prostoru pomeni tudi prispevek k racionalnemu prostorskemu razvoju.

Cilj 3: Kakovost življenja v mestih in na podeželju, vključuje izboljšanje bivalnih pogojev v mestih in ustvarjanje privlačnih, vitalnih in reprodukcijskih mest ter zmanjšati trend odseljevanja na obrobje in suburbanizacijo.

Cilj 4: Zagotavljanje prostorske identitete Slovenije, vključuje:

- ohraniti in povečati prostorsko identiteto, ki jo oblikujejo naravne in kulturno pogojene prvine/sestavine, ter izboljšati podobo mest in podeželskih naselij;
- povečati skrb javnosti za izboljšanje prostorskega reda in harmonične podobe krajine;
- izboljšati kapacitete regionalnih in lokalnih uprav ter načrtovalcev za ohranjanje prepoznavnosti;

Cilj 5: Prožnost / odpornost in prilagodljivost na spremenjene razmere, vključuje:

- spodbuditi oblikovanje modelov upravljanja, prilagojenih različnim prostorskim ravnam s poudarkom na večjem povezovanju in sodelovanju za razreševanje specifičnih prostorsko-razvojnih problemov.
- okrepiti sposobnosti nosilcev prostorske politike na regionalni in lokalni ravni za pravočasno zaznavanje problemov in izzivov ter odzivanje nanje.

Izhodišča za zasnovo novega modela torej lahko izpeljemo bodisi iz (1) modela prostorskega razvoja, kakor je bil zasnovan v SPRS2004 ali (2) iz stanja in trendov v prostoru. Ker gre v prvem primeru za zamišljeni model, v drugem pa za njegovo realizacijo (oz. razvoj, ki je v odsotnosti nekaterih instrumentov potekal neodvisno od njega), smo prvega poimenovali »normativni«, drugega pa »deskriptivni« model. V kolikšni meri je eno oz. drugo ustrezna podlaga smo ugotavljali glede na to, koliko glavne sestavine prostorskega razvoja ustrezajo ciljem, postavljenim s SPRS2050 (preglednici 3 in 4). Za vsakega od glavnih prostorskih sistemov smo glede na njegove osnovne značilnosti ugotavljali, ali je v skladu z vsakim od predvidenih petih glavnih ciljev SPRS. Ocenjevali smo s tristopenjsko lestvico: (+) če se sestavina modela sklada s ciljem, (-) če se ne in (o) če na doseganje cilja nima niti negativnega niti pozitivnega vpliva. Poleg ocen smo v matriko vnesli tudi kratko argumentacijo.

Preglednica 3: Vrednotenje modela prostorskega razvoja, kot je predviden v SPRS 2004

Model SPRS 2004	sestavina:		
CILJI SPRS 2050	POSELITEV	INFRASTRUKTURA	KRAJINA
Racionalen in učinkovit prostorski razvoj	<p>+/-</p> <p>Cilj 1: Racionalen in učinkovit prostorski razvoj Notranji razvoj (zgoščevanje poselitvenih območij urbanih naselij ob hkratnem zagotavljanju zadostnih zelenih površin, prenova degradiranih urbanih območij). Učinkovita in varčna raba energije Gospodarske cone v središčih nacionalnega / regionalnega pomena ter v lokalnih središčih, ki ustrezajo prostorskim kriterijem.</p>	<p>+</p> <p>Gospodarsko, socialno, okoljsko in prostorsko najbolj smotrne in učinkovite oblike in poteke prometa. Razvoj gospodarske javne infrastrukture v skupnih koridorjih Učinkovit, zanesljiv in prostorsko racionalen sistem TK omrežja Obnova, posodobitev ter povezovanje vodooskrbnih sistemov. Prostorsko racionalen način končnega odlaganja odpadkov</p>	<p>+</p> <p>Zagotavlja se gospodarno, preudarno in prostorsko racionalno rabo naravnih virov. Celovit sistem gozdnih prometnic. Uravnotežena oskrba z mineralnimi surovinami, ki upošteva prostorsko racionalno organizacijo. Umeščanje rekreacijske infrastrukture v jedrna območja.</p>
Večja konkurenčnost slovenskih mest	<p>+</p> <p>Cilj 3: Večja konkurenčnost slovenskih mest v evropskem prostoru Prioriteta 1.1: (povezanost s širšim evropskim prostorom) Gospodarske cone v središčih nacionalnega / regionalnega pomena ter v lokalnih središčih, ki ustrezajo prostorskim kriterijem. Aktivna zemljiška politika za pridobivanje zemljišč za stanovanjski fond zlasti za neprofitno stanovanjsko gradnjo in delovanje javnih služb, razvoj storitvene ter proizvodne dejavnosti</p>	<p>+</p> <p>Neposredne železniške povezave gospodarskih con in posameznih gospodarskih subjektov na železniško omrežje. Dograditev železniške in druge prometne infrastrukture za pospešitev razvoja in konkurenčnosti koprškega pristanišča</p>	<p>+</p> <p>V območjih prepoznavnosti krajine se spodbuja dejavnosti, kot so trajnostna raba dediščine, razvoj turizma v povezavi s kulturnimi vrednotami in s tradicionalno kmetijsko dejavnostjo, oblikovanje kulturnih poti in podobno ter tako prispeva h gospodarskemu razvoju ter ohranitvi in povečanju prepoznavnosti.</p>
Kvaliteta življenja v mestih in na podeželju	<p>+</p> <p>Cilj 4: Kvaliteten razvoj in privlačnost mest ter drugih naselij Prioriteta 3.1: (vitalnost ter kakovost bivalnega prostora) in 6.1: (diverzifikacija dejavnosti na podeželju) Zgornja meja gostote pozidanosti in primerna razmerja med grajenimi in zelenimi površinami. Tipe zazidave se uskladi z obstoječo pozidavo, ob upoštevanju sodobnih trendov v arhitekturi. V stanovanjskem območju se omogoča socialne stike in peš dostopnost do storitev.</p>	<p>+</p> <p>Razvoj infrastrukturnih sistemov se načrtuje usklajeno z razvojem poselitve tako, da prispevajo h kvalitetnemu razvoju in privlačnosti mest ter drugih naselij. Ob tem se zagotavlja kvalitetne bivalne in delovne pogoje, zmanjšuje negativne vplive na naravno in bivalno okolje.</p>	<p>+</p> <p>Gradnja zunaj poselitvenih območij naj bo v vlogi dviganja kvalitete kulturne krajine, bivalnih pogojev, zaposlitvenih možnosti.</p>

Model SPRS 2004	sestavina:		
CILJI SPRS 2050	POSELITEV	INFRASTRUKTURA	KRAJINA
Zagotavljanje prostorske identitete Slovenije	<p>+</p> <p>Cilj 10: Kulturna raznovrstnost kot temelj nacionalne prostorske prepoznavnosti</p> <p>V podeželskih naseljih in vaseh, v katerih se razvija turizem, se vzdržuje in ustvarja oblikovno prepoznavnost. Ohranja in varuje se avtohtone poselitvene vzorce, zagotavlja se arhitekturno prepoznavnost naselij. Na obrobja naselij se ne umešča dejavnosti, ki negativno vplivajo na prepoznavno podobo naselij v krajini. Prenova ima prednost pred novogradnjo v naseljih, ki so del širše prostorske identitete</p>	<p>+</p> <p>Infrastrukturne sisteme se načrtuje tako, da prispevajo k skladnemu razvoju območij s skupnimi prostorsko razvojnimi značilnostmi.</p>	<p>+</p> <p>Pri načrtovanju se upošteva splošne usmeritve za ohranjanje prepoznavnosti krajinskih območij in arhitekturne prepoznavnosti.</p>
Prožnost/odpornost in prilagodljivost na spremenjene razmere	<p>+</p> <p>Zasnova: Enotno policentrično omrežje, ki se s prilagodljivo, na vseh ravneh dobro organizirano strukturo, odziva na izzive evropskega prostora.</p> <p>Odpravlja se vzroke, ki vplivajo na večanje razpršenosti gradnje, uničujejo fleksibilnost mest in zgradb, povzročajo monokulturna predmestja in izolirane suburbije ter prekomerno onesnaževanje okolja.</p>	<p>+</p> <p>Posamezne energetske sisteme se razvija tako, da so med seboj usklajeni in dopolnjujoči, da so fleksibilni in se jih lahko prilagaja spremembam v družbi.</p>	<p>+</p> <p>Dejavnosti se umešča prostor tako, da se kvaliteta vodnih virov ne poslabšuje in njihova količina ne zmanjšuje. V območjih suše se kmetijsko dejavnost prilagodi za zmanjševanje možnosti škodljivih posledic.</p>

Legenda:

- + sestavina modela je skladna s ciljem, opaženi so pozitivni trendi
- o sestavina modela ne vpliva na cilj, trendi so nevtralni
- sestavina modela je v nasprotju s ciljem, opaženi so negativni trendi

Preglednica 4: Vrednotenje modela prostorskega razvoja na osnovi stanja in trendov

Model stanja in trendov CILJI SPRS 2050	sestavina:		
	POSELITEV	INFRASTRUKTURA	KRAJINA
Racionalen in učinkovit prostorski razvoj	<p>-/+</p> <p>Neuravnotežen razvoj (bolj se razvijajo mesta v osrednji Sloveniji in vzdolž avtocestnega križa, manj pa mesta izven obeh prostorsko-razvojnih osi (to so zasavska mesta, mesta na Kočevskem, Koroškem, v Beli krajini, na Notranjskem in v Zgornjem Posočju).</p> <p>Centralizacija dejavnosti v večjih središčih in velike razlike med mesti in podeželjem pri oskrbi in storitvah. Praznjenje podeželskih obmejnih in goratih območij.</p> <p>Močno je prisoten trend suburbanizacije v okolici večjih mest (izrazito v ljubljanski in obalni urbani regiji). Takšen vzorec ustvarja razpršenost poselitvenih območij, visoke stroške opremljanja zemljišč z infrastrukturo, energetska potratnost, izgubljanje kmetijskih površin.</p>	<p>-</p> <p>Prometni sistem se ni razvijal usklajeno, poudarek je bil na razvoju avtocestnega omrežja, zaostala je gradnja novih medregionalnih cestnih povezav, malo je bilo vlaganj v rekonstrukcije obstoječih cest. Pomanjkanje investicij v železniško infrastrukturo in slaba povezanost različnih vrst prometa.</p> <p>Poselitvena struktura z velikim številom in razpršenostjo naselij je neugodna za organizacijo učinkovitega sistema JPP zato se ta ni razvil v zadostni meri.</p>	<p>-</p> <p>Zmanjševanje površin kmetijskih zemljišč (stalen pritisk na kmetijska zemljišča, medtem ko ostajajo stavbne parcele v naseljih nepozidane, opuščanje kmetijskih zemljišč in njihovo zaraščanje).</p>

Model stanja in trendov CILJI SPRS 2050	sestavina:		
	POSELITEV	INFRASTRUKTURA	KRAJINA
Večja konkurenčnost slovenskih mest	<p>-/+</p> <p>Šibka vloga slovenskih mest v primerjavi z mesti v sosednjih državah (ni močnih urbanih centrov, ki bi bili dobro vpeti v mednarodne tokove).</p> <p>Na ravni mest se kažejo različni trendi; mesta vitalnih mikroregij, ki ležijo ob avtocestnem križu ali imajo ugodno obmejno lego, se uspešno razvijajo, so konkurenčna, medtem, ko druga s slabšo dostopnostjo in periferno lego razvojno zaostajajo (degradirana urbana območja).</p> <p>Z vidika mednarodne konkurenčnosti imajo pomembnejšo vlogo mesta Ljubljana in Koper, deloma še Maribor. Ljubljana je v kategorijah velikost, konkurenčnost, povezljivost in znanje določena kot MEGA območje.</p>	<p>-/+</p> <p>Vpetost Slovenije v evropsko infrastrukturno omrežje (V. in X. evropski prometni koridor).</p> <p>Zaostajanje in neuskajenost v izgradnji prometnih sistemov grozi, da bodo ključni prometni tokovi zaobšli Slovenijo. Močno zaostaja razvoj železniške infrastrukture (v pogledu zmogljivosti, tehnologij in tudi razvoja kombiniranega prometa).</p> <p>Razvoj Luke Koper je oviran zaradi neustrezne železniške povezave in pomanjkanja logističnih površin.</p> <p>Pospešen razvoj kolesarskega prometa in ureditev kolesarskih poti.</p>	<p>-/+</p> <p>Slovenska mesta imajo razmeroma visok delež zelenih površin in so praviloma dobro povezana z zelenim zaledjem.</p> <p>Razpoložljivi in kakovostni vodni viri za prebivalstvo in gospodarstvo.</p> <p>Na odmaknjenem podeželju s slabšimi pridelovalnimi pogoji, zlasti na obrobjih Slovenije, se nadaljujejo procesi depopulacije, staranja, opuščanja kmetijstva in zaraščanja.</p>
Kvaliteta življenja v mestih in na podeželju	<p>+</p> <p>Kakovost bivalnega okolja v Sloveniji je na splošno visoka (čisto okolje, velik delež zelenih površin, nizka gostota poselitve). Manjša in srednje velika mesta ali naselja nudijo večjo kakovost bivanja, bližina naravnega okolja in možnosti za rekreacijo pa tudi bolj zdravo bivalno okolje.</p>	<p>-</p> <p>Enostranska dostopnost in odvisnost od osebne prometa (prevladuje uporaba osebnih vozil, JPP je kljub gosti mreži potniških linij ter gostega omrežja postajališč slabo razvit in neučinkovit).</p> <p>Povečevanje osebne in tovornega cestnega prometa negativno vpliva na kakovost zraka predvsem v mestih (onesnaženje z delci PM10 in dušikovimi oksidi NOx) in onesnaževanje s hrupom.</p>	<p>+</p> <p>Razmeroma visok delež zelenih površin v mestih in naseljih in dobra povezanost z zelenim zaledjem.</p> <p>Razvoj urbanega kmetijstva.</p>

Model stanja in trendov CILJI SPRS 2050	sestavina:		
	POSELITEV	INFRASTRUKTURA	KRAJINA
Zagotavljanje prostorske identitete Slovenije	- Izgubljanje prostorske identitete s spreminjanjem poselitvenih vzorcev (naselja se širijo v smeri glavnih prometnic, kar povzroča morfološko združevanje naselij v dolge neprekinjene nize, prihaja do drobljenja prostora, prekinjeni so zeleni koridorji med naselji, robovi mest so neizraziti) in z vnašanjem ter nekritičnim posnemanjem tujih arhitekturnih tipov ali vzorcev.	- Gradnja protihrupnih ograj in novih obvoznic ima lahko negativne učinke na prostorsko identiteto (spreminjanje vidnih značilnosti, zastiranje značilnih pogledov, sprememba krajinskih vzorcev).	-/+ Krajina s svojimi regionalnimi in lokalnimi posebnostmi je prepoznana kot nosilka identitete. Neustrezni posegi v prostor, gradnja na obrobju vasi, vnašanje in nekritično posnemanje tujih arhitekturnih tipov in vzorcev, zaraščanje kmetijskih zemljišč vplivajo na spremembe krajinskih vzorcev.
Prožnost/odpornost in prilagodljivost na spremenjene razmere	-/+ Relativna uspešnost pri odpravljanju posledic naravnih nesreč, manjša uspešnost pri preventivnem delovanju. Še vedno ostaja velik del prebivalstva in objektov na ogroženih območjih poplav, hudournikov, zemeljskih plazov.	-/+ Velik del infrastrukturnih objektov se nahaja na ogroženih območjih poplav, hudournikov, zemeljskih plazov.	-/+

Legenda:

- + sestavina modela je skladna s ciljem, opaženi so pozitivni trendi
- o sestavina modela ne vpliva na cilj, trendi so nevtralni
- sestavina modela je v nasprotju s ciljem, opaženi so negativni trendi

Preglednica 5: Povzetek vrednotenja obstoječih modelov prostorskega razvoja

Cilji SPRS2050	Normativni model (SPRS2004)			Deskriptivni model (trend)		
	P	I	K	P	I	K
Racionalen razvoj						
Konkurenčnost mest						
Kvaliteta življenja						
Prostorska identiteta						
Prožnost						

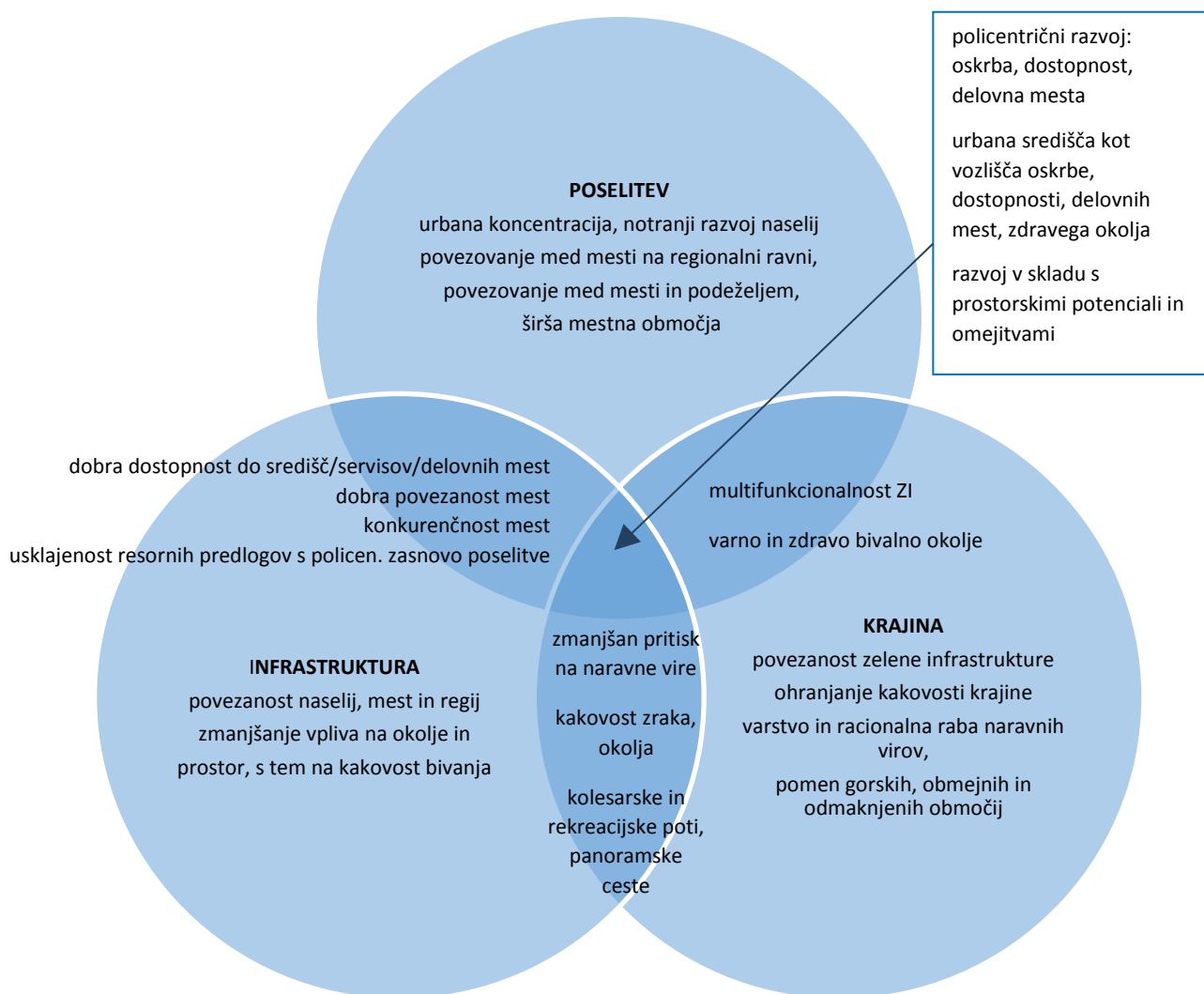
Soočenje modela, kakor ga je predvidela SPRS2004, s cilji nove Strategije kaže, da so vse njegove sestavine ocenjene pozitivno (s pridržkom pri gospodarskih conah) in torej lahko rečemo, da je model še vedno ustrezen. To niti ni presenetljivo, saj so prvi štirje cilji skoraj ali povsem identični ciljem iz SPRS2004. Vsebine, ki so povezane s petim ciljem, torej s prožnostjo oz. odpornostjo, v tem modelu niso izrecno obravnavane, vendar so v določeni meri prisotne. Treba je seveda poudariti, da smo ocenjevali model, torej stanje, kot je bilo predvideno, in ne njegove implementacije. Slednje smo ocenjevali v drugem primeru, ki smo ga poimenovali model stanja oz. trendov. Tukaj so ocene bistveno slabše, čeprav je pri nekaterih ciljih in trendih možnih več interpretacij. Če je na primer za suburbanizacijo vsekakor mogoče reči, da ne pomeni racionalnega in učinkovitega prostorskega razvoja, pa sta intenziven razvoj vzdolž glavnih cestnih prometnic ter zgoščevanje storitev v večjih središčih izraz določene racionalnosti, čeprav po drugi strani povzročata tudi neracionalna vedenja (dnevne migracije, novogradnje namesto prenove itd). Pomen centralnosti oziroma (avto)cestne dostopnosti se kaže tudi pri konkurenčnosti mest, kjer uspevajo tista z boljšo dostopnostjo. Zlasti Ljubljana je v tem pogledu svoje prednosti dobro izkoristila. Kakovost življenja v Sloveniji je še vedno ocenjena kot visoka, in če štejemo uresničenje želje velikega števila ljudi po bivanju v primestnem okolju, se moramo s tem strinjati. Kljub temu pa zapolnjevanje zmogljivosti infrastrukture za dnevne migracije in s tem povezani zastoji ter obremenjevanje okolja s hrupom in poraba časa, kakovost bivanja gotovo zmanjšuje, enako velja za centralizacijo storitev in s tem njihovo umikanje iz podeželskih območij. Dosedanji prostorski razvoj je ocenjen negativno tudi z vidika ohranjanja prostorske identitete, saj (vsaj večinoma) ni prinesel kakovostnih prostorskih rešitev. Podobno velja za sposobnost prostorskih sistemov na prilagajanje oz. njihova odpornost, saj se z nadaljevanjem pozidave v ogroženih območjih, z zgoščevanjem mestne zidave, večanjem odvisnosti od infrastrukture (centralizacija storitev), večja tudi njihova ranljivost.

Razlika v ocenah med prvim in drugim modelom je pričakovana, saj so do podobnih ugotovitev prišli tudi avtorji vhodnih študij (Golobič in sod., 2014, Miklavčič (ur.), 2016, Pogačnik in sod., 2011). Čeprav se z razlogi ta naloga neposredno ne ukvarja, pa jih je treba upoštevati: poleg sistemskih razlogov za šibko kohezijo kot sta horizontalna (med sektorska) kot vertikalna neusklajenost (razmerje država-občina, pomanjkanje regij), je to zlasti pomanjkanje instrumentov, nedelujoča zemljiška politika, pomanjkanje zavesti o prostoru kot vrednoti, itd. Rezultati vrednotenja so tako tudi preveritev relevantnosti ciljev, ki jih postavlja SPRS2050. Ugotovimo lahko, da cilji vsekakor naslavlajo relevantne probleme prostorskega razvoja. Po drugi strani pa je dejstvo, da se je stanje v prostoru v 14 letih prej odmaknilo kot približalo ciljem, jasno opozorilo, da SPRS poleg vizije, ciljev in koncepta razvoja potrebuje predvsem močan instrumentarij za izvajanje, ki mora dobiti zavezujočo podporo na vladi in v povezanih resorjih.

4 Zasnova in vrednotenje različic modelov prostorskega razvoja

4.1 Koncept

Novi model prostorskega razvoja gradi na izhodiščnih predpostavkah, kot so policentrizem, racionalen razvoj, kakovost bivanja. Poleg tega mora upoštevati spremembe, ki so se v vmesnem času zgodile v prostoru in se na njih odzvati. Na podlagi vizije in ciljev prostorskega razvoja 2050 ter izhodišč v ključnih strateških dokumentih sta bili pripravljene dve različici prostorskega razvoja. Skozi dosednji delovni proces in razprave z naročnikom se je izkazalo, da različic modela ni smiselno razvijati na osnovi bistveno različnih konceptualnih izhodišč (npr. policentrični razvoj vs. koncentracija v enem/dveh jedrih), saj bi to privedlo do ekstremnih oz. neizvedljivih alternativ, katerih vrednotenje ne bi prineslo dodane vrednosti. Obe različici modela zato izpolnjujeta iste cilje, vendar na drugačen način. Ključna razlika med njima je v vlogi in razporeditvi nosilnih polov policentričnega razvoja. Predlagana modela A in B sta osnova za širšo razpravo, ki naj bi odgovorila na vprašanje, s katerim modelom bi se najbolj optimalno približali uresničevanju vizije in ciljev prostorskega razvoja.

Slika 3: Preplet vsebinskih izhodišč znotraj zasnove treh sistemov modela

Model A je model koncentriranega policentričnega prostorskega razvoja, osnovan na treh središčih mednarodnega pomena, štirih središčih nacionalnega pomena ter petih središčih regionalnega pomena. Manjše število središč pomeni večjo koncentracijo prebivalstva in storitev v središčih višjega ranga, kar omogoča racionalnejšo organizacijo javnega prometa (trajnostne mobilnosti) in drugih storitev, predvsem znotraj funkcionalnih urbanih območij (FUO).

Model B je model dekoncentriranega policentričnega prostorskega razvoja z večjim številom središč: poleg treh središč mednarodnega pomena ima devet središč nacionalnega pomena ter deset središč regionalnega pomena. Večje število središč, ki so nosilci storitev in dejavnosti, pomeni več poselitvenih zgostitev in zahteva dobro prometno povezanost med posameznimi središči ter dobre medregionalne povezave v javnem prometu.

Različici modela sta zasnovani na sočasnem razvoju treh ključnih sistemov: (1) poselitve, (2) gospodarske javne infrastrukture ter (3) krajine in zelene infrastrukture. Pri vseh treh so upoštevani družbeni, gospodarski in okoljski vidiki razvoja. Prostorske sisteme obravnava integrirano, v medsebojni soodvisnosti. Kot ključne so identificirane tiste sestavine, ki predstavljajo potencialne ali tveganje za doseganje prostorske kohezije; te so presečne (sinergijske ali konfliktne). V nadaljevanju so predstavljene glavne sestavine modela, ki so prikazane na kartah in/ali na katere se navezujejo usmeritve za načrtovanje in ukrepi.

Ogrodje modela so **središča** različnih rangov (mednarodnega, nacionalnega in regionalnega pomena), določena na osnovi meril: dostopnost, opremljenost s funkcijami, število prebivalcev, stanovanja, delovna mesta ter glede na gospodarski in turistični pomen oziroma potencial. V središčih se koncentrirajo centralne funkcije, prebivalstvo, delovna mesta ter gospodarski razvoj, nanje se navezuje prometna in ostala infrastruktura.

Središča so lahko ali posamezna mesta ali somestja. Somestja so skupina povezanih mest in/ali naselij, katera se med seboj funkcijsko dopolnjujejo in/ali povezujejo (dve ali več mest/naselij, v katerih se centralne dejavnosti dopolnjujejo in/ali povezujejo). Pri opredelitvi somestij v MPRS2050 smo poleg obstoječega stanja upoštevali tudi cilje razvojnih programov - strateške razvojne programe in regionalne razvojne programe (Strategija razvoja lokalne samouprave, 2016). Somestja smo opredelili na podlagi kriterijev: dopolnjevanje centralnih funkcij, mobilnost trga delovne sile in razvojne težnje ter optimizacija organizacije javnega sektorja.

Krepitev središč ne pomeni nujno fizične širitve stanovanjskih površin, območij centralnih dejavnosti ali gospodarskih con na nova zemljišča ampak predvsem dvig kakovosti vseh omenjenih storitev, če je le mogoče znotraj obstoječih urbaniziranih območij oziroma z njihovim smiselnim zaokroževanjem in dopolnjevanjem.

Središčem so določena **širša mestna območja**, znotraj katerih so obenem tudi **območja integriranega javnega prometa s prometnimi terminali za potniški promet**. To omogoča uresničevanje celovitih strategij zagotavljanja dostopnosti, ki lahko poleg prostorskih ukrepov (načrtovanje poselitve v skupaj z JPP) vsebujejo tudi alternativne načine izvajanja storitev infrastrukture (zmanjševanje pomena fizične dostopnosti). Posebej so opredeljena širša mestna območja (ŠMO), kjer pričakujemo večjo potrebo po **zagotavljanju novih stanovanj**. Zagotavljanje novih stanovanj ne pomeni nujno širjenje poselitvenih območij na nova zemljišča, pač pa kvalitativno nadgradnjo obstoječih stanovanjskih površin ter prenavo in ureditev degradiranih urbanih območij, ki izkazujejo poselitveni potencial. Znotraj ŠMO je posebej poudarjena vloga zelene infrastrukture pri blaženju posledic podnebnih sprememb (prezračevalni koridorji, uravnavanje površinskih odtokov, pomen vegetacije za mikroklimo v mestih).

Središča in ŠMO so z obstoječimi in novimi (ter prenovljenimi) **cestnimi in železniškimi povezavami** mednarodnega in nacionalnega pomena povezana v omrežje. Prometno omrežje dopolnjujejo

prometni terminali za tovorni promet različnih rangov (mednarodnega, nacionalnega in regionalnega pomena).

Daljinske kolesarske povezave so po eni strani del omrežja prometne kot zelene infrastrukture². Podobno se tudi **območja za pridobivanje OVE** (VE in HE³) lahko obravnavajo kot energetski potencial ali del krajine oz. zelene infrastrukture. V energetskem omrežju so obravnavani objekti za **prenos in distribucijo električne energije** ter **plinovodni sistem**. Na vozlišča gospodarske infrastrukture so vezana **območja za gospodarske cone** mednarodnega, nacionalnega in regionalnega pomena.

Zunaj poselitvenih središč so opredeljena **območja za kmetijstvo**, ločena na tista, ki so nacionalno pomembna za pridelavo hrane, ter tista, ki so pomembna z vidika ohranjanja kulturne krajine in prepoznavnosti. Slednja so vključena tudi med ključne gradnike **zelene infrastrukture**, poleg jedrnih naravno ohranjenih območij ter rečnih koridorjev. Prikazana so **območja prepoznavnih značilnosti krajine**. **Povezave med zeleno infrastrukturo v krajini in zeleni sistemi mest** se prednostno zagotavljajo v okviru ŠMO mednarodnega in nacionalnega ranga. Pri načrtovanju razvoja teh območij, v katerih je pričakovati velike pritiske, se ohranja zveznost omrežja zelene infrastrukture, ki zagotavlja povezavo med mestnimi območji in zaledjem ter ohranja kakovostno bivalno okolje v mestih. V ta tip zelene infrastrukture so vključena tudi območja omejitev za razvoj (poplavna, erozijska, plazljiva in vododeficitarna območja). Prav tako pomemben del zelene infrastrukture predstavljajo naravno ohranjena območja in območja, ki so v ekstenzivni rabi. Tu gre predvsem za **gorska, obmejna** (Lampič in sod., 2016) in **odmaknjena podeželska območja** (Penko Seidl in sod., 2016).

Prikazana so **območja prepoznavnih značilnosti krajine** (povzeta po SPRS 2004⁴) ter **prednostna območja za razvoj turizma**.

Posebej so opredeljena območja, ki zahtevajo posebne **ukrepe za prestrukturiranja ali sanacijo**. To so **(funkcionalno) razvrednotena območja, območja ukrepov za ohranjanje poselitve (odmaknjena, obmejna in gorska območja z depopulacijo) ter območja prestrukturiranja (razbremenjevanja) turizma**.

² Zelena infrastruktura je v nalogi obravnavana kot omrežje naravno bolj ohranjenih območij in koridorjev, ki zagotavlja številne funkcije. Kot taka vključuje različne tipe območij, med drugim tudi območja, ki so v ekstenzivni kmetijski rabi ali območja, kjer se izkorišča obnovljive vire energije, če seveda obenem opravljajo funkcije ZI. Tudi daljinske kolesarske povezave so pogosto načrtovane znotraj naravno bolj ohranjenih območij (npr. vzdolž rečnih koridorjev), ki so del ZI.

³ Območja za izkoriščanje geotermalne energije in energije sonca v modelu niso podrobneje določena – prva zato, ker je geotermalni potencial za proizvodnjo električne energije majhen, problem pa predstavlja tudi nizka temperatura vode, druga pa zato, ker v strokovnih podlagah niso bila določena prednostna območja za rabo sončne energije, temveč zgolj podane usmeritve, da se kapacitete umešča na strehe obstoječih objektov (Tahir in sod., 2017).

⁴ V letu 2017 je bila razpisana naloga, v kateri bo preverjena in dopolnjena metodologija za določitev krajinsko prepoznavnih območij.

4.2 Sestavine modelov

Preglednica 6: Predlagane sestavine za različni modelov prostorskega razvoja

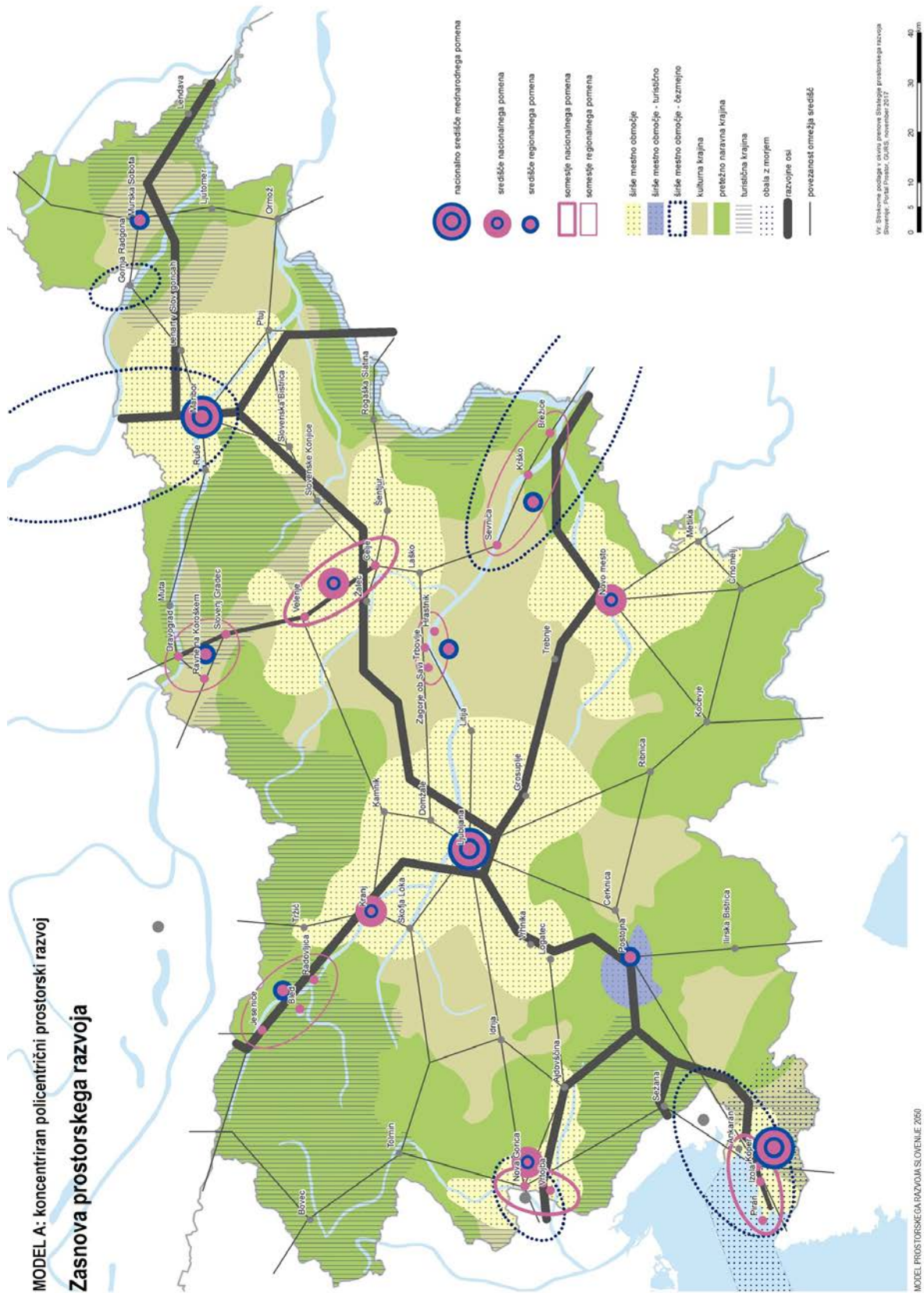
Sestavine	Model A	Model B
Središča mednarodnega pomena	3: Ljubljana, Maribor, somestje Koper – Izola - Piran	
Središče nacionalnega pomena	4: Kranj, Novo mesto, somestje Nova Gorica-Šempeter - Vrtojba, somestje Celje - Velenje	9: Kranj, Novo mesto, Murska Sobota, somestje (Gorica) Nova Gorica – Šempeter - Vrtojba, somestje Celje - Velenje, somestje Dravograd - Ravne na Koroškem - Slovenj Gradec, somestje Trbovlje – Zagorje - Hrastnik, somestje Krško – Brežice - Sevnica, somestje Jesenice – Radovljica - Bled
Središče regionalnega pomena	6: Murska Sobota, Postojna*, somestje Dravograd - Ravne na Koroškem - Slovenj Gradec, somestje Trbovlje – Zagorje - Hrastnik, somestje Sevnica – Krško - Brežice, somestje Jesenice – Radovljica - Bled	10: Škofja Loka, Postojna*, Kočevje, Idrija, Ajdovščina, Ptuj, Tolmin, Sežana, somestje Domžale - Kamnik, somestje Črnomelj - Metlika
Širša mestna območja⁵	Ljubljana, Maribor, somestje Koper – Izola - Piran, Kranj, Novo mesto, Murska Sobota, somestje Nova Gorica – Šempeter - Vrtojba, somestje Celje - Velenje, Novo mesto, Postojna* ⁶ , somestje Dravograd - Ravne na Koroškem-Slovenj Gradec, somestje Trbovlje – Zagorje - Hrastnik, somestje Sevnica – Krško - Brežice, somestje Jesenice – Radovljica - Bled	Ljubljana, Maribor, somestje Koper – Izola - Piran, Kranj, Novo mesto, Murska Sobota, somestje Nova Gorica – Šempeter - Vrtojba, somestje Celje - Velenje, somestje Dravograd - Ravne na Koroškem - Slovenj Gradec, somestje Trbovlje – Zagorje - Hrastnik, somestje Krško – Brežice - Sevnica, Škofja Loka, Postojna*, Kočevje, Idrija, Ajdovščina, Ptuj, Tolmin, Sežana, somestje Domžale - Kamnik, somestje Črnomelj - Metlika
Čezmejna širša mestna območja	Gorica - Nova Gorica – Šempeter - Vrtojba, Koper - Trst, Sevnica – Krško – Brežice - Zagreb Radgona - Gornja Radgona Maribor - Gradec Kranj - Celovec	
Prednostna območja za stanovanjsko oskrbo	Ljubljana, Koper, Maribor, Kranj, Novo mesto, Celje, Krško, Nova Gorica, Slovenj Gradec, Velenje	Ljubljana, Koper, Maribor, Kranj, Novo mesto, Celje, Krško, Nova Gorica, Slovenj Gradec, Velenje, Domžale, Kamnik, Škofja Loka, Radovljica, Postojna, Piran, Izola, Murska Sobota, Jesenice, Idrija
Cestne povezave	<u>Obstoječe:</u> Avtocestni križ HC Nova Gorica-Nanos AC Draženci-Gruškovje <u>Novo (oz. potrjeno):</u> 3. razvojna os (Slovenj Gradec-Celje) HC Jagodje-Lucija Ilirska Bistrica-Jelšane	<u>Obstoječe:</u> Avtocestni križ HC Nova Gorica-Nanos AC Draženci-Gruškovje <u>Novo (potrjeno+želeno):</u> 3. razvojna os (Slovenj Gradec-Vinica) 4. razvojna os (Ljubljana-Idrija-Tolmin) 3a. razvojna os (Kočevje) HC Jagodje-Lucija

⁶* turistično usmerjena območja

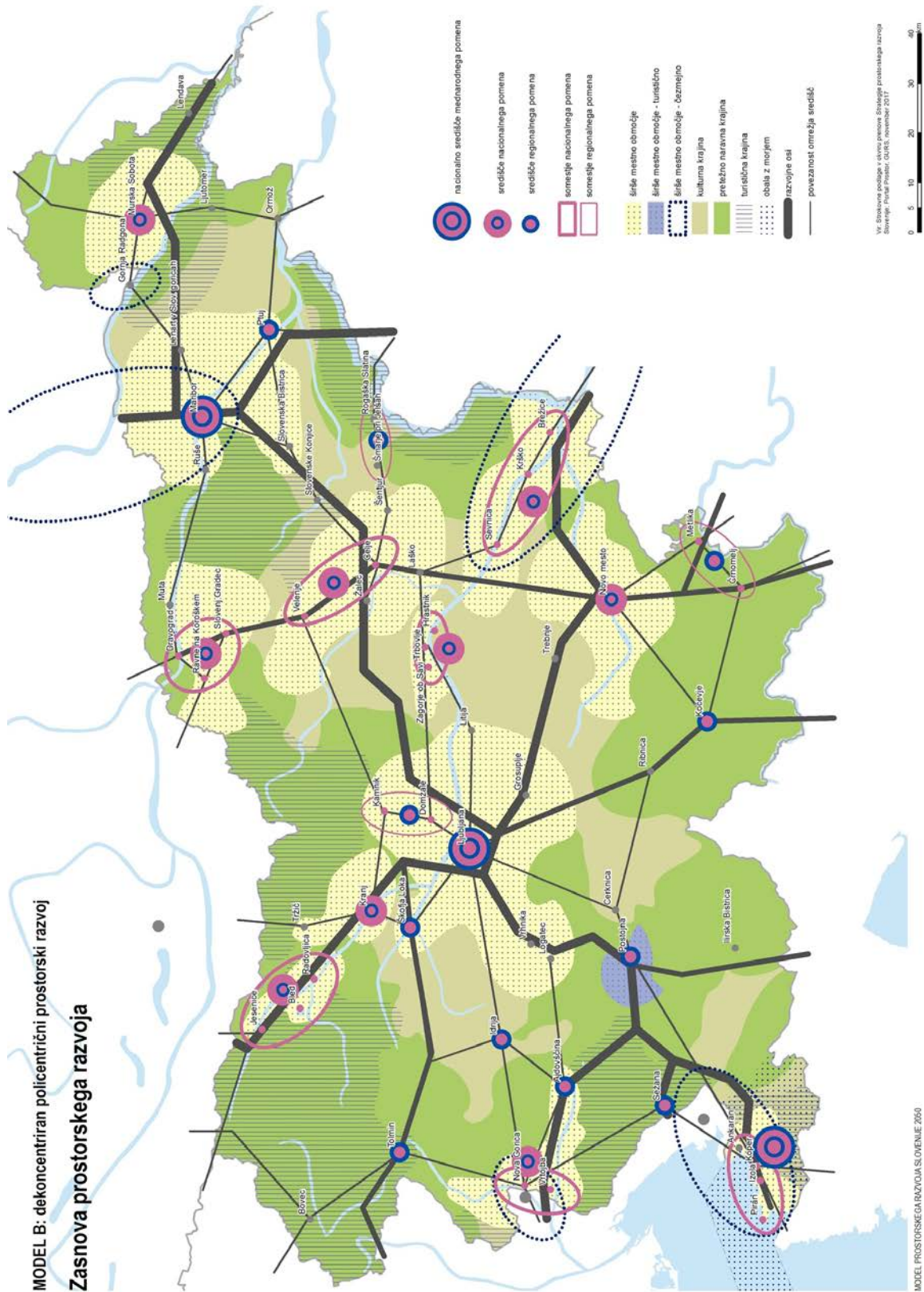
Sestavine	Model A	Model B
		Ilirska Bistrica-Jelšane
Železniške povezave	<p><u>Železniške povezave mednarodnega pomena:</u> <i>Baltsko-jadranski koridor:</i> Šentilj-Koper/Trst <i>Mediteranski koridor:</i> Koper/Trst-Hodoš in Koper/Trst-Dobova Xplus: Jesenice-Dobova</p> <p><u>Železniške povezave nacionalnega pomena:</u> Ljubljana-Novo mesto-Karlovec, Nova Gorica-Gorica</p> <p><u>Za posodobitev/nadgradnjo:</u> Divača-Koper Divača-Ljubljana Ljubljansko železniško vozlišče Ljubljana-Zidani Most Ljubljana-Jesenice</p> <p><u>Za posodobitev /nadgradnjo (dodatno):</u> LUR primestna železnica Ljubljana-Novo mesto Pragersko-Maribor-Šentilj Divača-Sežana-Nova Gorica-Gorica</p>	<p><u>Železniške povezave mednarodnega pomena:</u> <i>Baltsko-jadranski koridor:</i> Šentilj-Koper <i>Mediteranski koridor:</i> Koper-Hodoš in Koper-Dobova Xplus: Jesenice-Dobova</p> <p><u>Železniške povezave nacionalnega pomena:</u> Ljubljana-Novo mesto-Karlovec, Nova Gorica-Gorica, Nova Gorica-Jesenice, Maribor-Dravograd, Celje-Dravograd, Ormož-Čakovec, Ljubljana-Kočevje, Murska Sobota Lendava</p> <p><u>Obstoječe za posodobitev/nadgradnjo (po Strategiji razvoja prometa):</u> Divača-Koper Divača-Ljubljana Ljubljansko železniško vozlišče Ljubljana-Zidani Most Ljubljana-Jesenice</p> <p><u>Za posodobitev /nadgradnjo (dodatno):</u> LUR primestna železnica Ljubljana-Novo mesto-Črnomelj Pragersko-Maribor-Šentilj Divača-Sežana-Nova Gorica-Gorica Nova Gorica – Jesenice Zidani Most-Brežice 3. razvojna os (Celje-Velenje) Maribor-Dravograd Pivka-Ilirska Bistrica</p>
Prometni terminali za tovorni promet mednarodnega pomena	Ljubljana, Koper, Maribor	
Prometni terminali za tovorni promet nacionalnega pomena	Celje, Novo mesto, Kranj (Jesenice, Brnik), Nova Gorica	Celje, Kranj (Jesenice, Brnik), Novo mesto, Nova Gorica (Šempeter - Vrtojba), Murska Sobota, Brežice, Divača (Sežana)
Prometni terminali za tovorni promet regionalnega pomena	Murska Sobota, Brežice, Ptuj, Dravograd, Ilirska Bistrica (Pivka), Divača (Sežana)	Ptuj, Ilirska Bistrica (Pivka), Dravograd
Območja integriranega javnega prometa s prometnimi terminali za potniški promet	Opredeljena znotraj širših mestnih območij Prometni terminal za potniški promet: Ljubljana, Koper, Maribor, Kranj, Novo mesto, Nova Gorica, Celje	Opredeljena znotraj ŠMO Prometni terminal za potniški promet: Ljubljana, Koper, Maribor, Kranj, Novo mesto, Nova Gorica, Celje, Murska Sobota, somestje Sevnica-Krško-Brežice, Dravograd-Ravne na Koroškem-Slovenj Gradec, Trbovlje-Zagorje-Hrastnik
Daljinske kolesarske povezave	Eurovelo 8 (Obala), 9 (SV-JZ), 13 (Prekmurje) D1-D13	
Prednostna območja za pridobivanje OVE	Načrtovane HE na srednji Savi Gornji tok Mure do Veržeja	
	Potencialna območja za vetrno energijo nad 5 MW (AN OVE)	Potencialna območja za vetrno energijo

Sestavine	Model A	Model B
Prenos in distribucija električne energije	Načrtovane mednarodne elektroenergetske povezave Načrtovane notranje elektroenergetske povezave	
Plinovodni sistem	Načrtovane mednarodne plinovodne povezave Načrtovane notranje plinovodne povezave	
Območja za gospodarske cone mednarodnega pomena	Ljubljana, Koper, Maribor	Ljubljana, Koper, Maribor, Celje, Brežice
Območja za gospodarske cone nacionalnega pomena	Kranj, Novo mesto, Nova Gorica, Celje, Brežice	Kranj, Novo mesto, Nova Gorica, Murska Sobota, Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec, Krško, Jesenice
Območja za gospodarske cone regionalnega pomena	Jesenice, Murska Sobota, Ptuj, Krško, Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec, Kočevje	Škofja Loka, Kamnik, Pivka, Ajdovščina, Tolmin, Sežana, Kočevje
Območja, namenjena kmetijstvu	Nacionalno pomembna območja za kmetijstvo: izjemno pomembna, zelo pomembna in pomembna območja	
	Območja kmetijstva, pomembna za ohranjanje kulturne krajine: (širša zavarovana območja + območja prepoznavnosti krajine) x (tvzk ostala območja + OMD)	
Zelena infrastruktura	Alpe, Dinarska Slovenija (Kočevska + visoke notranjske planote), koridorji mednarodno pomembnih rek (Drava, Sava, Mura, Soča), koridorji nacionalno pomembnih rek (Savinja, Kolpa, Krka), naravno ohranjena območja med zgoraj naštetimi jedrini območji, ki zagotavljajo povezljivost sistema (predvsem med Alpami in Dinarsko Slovenijo) kmetijska zemljišča, ki so pomembna za varovanje kulturne krajine varovalni gozdovi + gozdovi s posebnim namenom	
Zelena infrastruktura-mesta (ŠMO) s poudarjeno potrebo po navezavi na zelenih sistem mest)	Mednarodna + nacionalna Območja ZI znotraj ŠMO	mednarodna območja ZI znotraj ŠMO
Območja prepoznavnosti krajine	Izjemne krajine Območja prepoznavnih značilnosti po SPRS2004	
Območja za razvoj turizma	Vodilne destinacije za razvoj turizma	Vodilne in druge destinacije za razvoj turizma
Problemska območja/Območja prestrukturiranja	Razvrednotena območja (funkcionalno) Območja preprečevanja depopulacije (odmaknjena, obmejna, območja z dostopnostjo nad 45 min. do središč nacionalnega pomena, Območja prestrukturiranja turizma (razbremenjevanje, prilagajanje infrastrukture)	

Na slikah 4 in 5 sta prikazani zasnovi prostorskega razvoja modela A in modela B. Podrobnejši kartografski prikazi z zasnovi posameznih sistemov so prikazani v Prilogi 3.

Slika 4: Model prostorskega razvoja A

Slika 5: Model prostorskega razvoja B

4.5 Vrednotenje modelov

Različni modeli sta bili zasnovani tako, da vsaka omogoča izpolnjevanje ciljev SPRS2050 in odgovarja na izzive prostorskega razvoja, vendar z drugačnimi prostorskimi rešitvami. Vsak od predlogov ima zato drugačne posledice (nekatero), predvsem pa se razlikuje njihova prostorska razporeditev. Ključne razlike so v razporeditvi, kakovosti, dostopnosti storitev, načinu njihovega zagotavljanja, za to potrebnih sredstvih, prostoru, naravnih virih, vplivih na prometne tokove in s tem povezane posledice ter vplivih na naravno okolje. Za oceno teh posledic bi potrebovali ustrezna simulacijska orodja in vhodne podatke, kar pa je na voljo le za promet, kjer smo tudi opravili modelske simulacije (poglavje 4.5.1). Tudi ti so sicer narejeni na osnovi predpostavk, ki vsebujejo določeno mero negotovosti, zato je rezultate treba gledati kot informacijo o primerjavi, in ne kot kvantitativno napoved dejanskega učinka. Ostale posledice smo ocenjevali kvalitativno, kot prednosti in slabosti posameznega modela v razmerju do ciljev SPRS2050 ter izzivov, ki jih za razvoj Slovenije prinašajo globalni in makroregionalni trendi (poglavje 4.5.2). Poleg strokovnih podlag in ekspertnega znanja članov skupine smo se pri tem opirali na rezultate drugega javnega posvetovanja (november 2017).

4.5.1 Simulacija prometnih tokov

Prostorski razvoj in umeščanje poselitve, storitev in infrastrukture imajo poleg razpoložljivosti in raznovrstnosti (prometne) infrastrukture velik vpliv na prometne vzorce. Povečevanje rabe osebnih avtomobilov povzroča številne zunanje (eksterne) stroške za družbo, kot so slabša kakovost zraka, hrup, zastoji, slabša prometna varnost, manjša telesna aktivnost, stres itd. Ti naj bi v Sloveniji v letu 2002 povzročili skoraj 1,3 milijarde € stroškov, oziroma 6 do 10 % BDP Slovenije« (Plevnik, 2016).

Za vrednotenje smo uporabili slovenski nacionalni prometni model v orodju za prometno modeliranje VISUM. Za potrebe vrednotenja smo za oba modela naredili nekaj predpostavk o številu prebivalcev in delovnih mest po funkcionalnih urbanih območjih (FUO). Predpostavke so bile narejene zato, ker natančnih projekcij o teh dveh spremenljivkah ni, gre pa za spremenljivki, ki najbolj vplivata na dnevne prometne vzorce.

Za Model A je bila predpostavka, da se v primerjavi z današnjim stanjem (tj. leto 2015) število prebivalcev in delovnih mest v FUO Ljubljana, Maribor in Koper (vsa tri središča mednarodnega pomena) poveča za 10 %, v ostalih FUO (Novo mesto, Nova Gorica, somestje Celje - Velenje in Kranj) se poveča za 5 %, v območjih izven FUO pa se zmanjša za 5 %.

Za Model B je bila predpostavka, da se v primerjavi z današnjim stanjem število prebivalcev in delovnih mest v FUO Ljubljana, Maribor in Koper (vsa tri središča mednarodnega pomena) poveča za 8 %, v ostalih FUO (Novo mesto, Nova Gorica, somestje Celje - Velenje, Kranj, Murska Sobota, somestje Dravograd - Ravne na Koroškem - Slovenj Gradec, somestje Jesenice – Radovljica - Bled, somestje Sevnica – Krško - Brežice, somestje Trbovlje – Zagorje - Hrastnik) se poveča za 6 oziroma 7 %, v območjih izven FUO pa se zmanjša za 2 %.

Zaradi namena primerjave je bila opravljena analiza z današnjim številom prebivalcev in ne s projiciranim številom prebivalcev za leto 2050. Prometno omrežje je enako v vseh scenarijih tako z vidika cestnega, železniškega kot javnega potniškega prometa. V cestnem omrežju je bila današnjemu omrežju dodana le 3. razvojna os, ki se smatra kot gotova odločitev in ker je največji infrastrukturni cestni projekt v bližnji prihodnosti.

Omrežje je z vidika uslug javnega potniškega prometa enako v vseh modelih, ne glede na to, da so za prihodnost predvidene spremembe v avtobusnem in železniškem prometu. Upoštevanje sprememb v javnem prometu, ki pravzaprav še niso natančno določene, bi terjalo spremembe v voznih redih, frekvencah, potekih linij v prometnih simulacijah, to pa presega obseg te naloge.

Rezultati

Analizirani so bili štiri kazalniki prometne obremenitve na delovni dan na celotnem slovenskem omrežju (rezultati so prikazani v preglednici 7):

- skupna prepotovana razdalja z osebnimi vozili (vozni kilometri),
- skupen čas potovanj z osebnimi vozili (vozne ure),
- skupna prepotovana razdalja z JPP (vozni km (JPP)),
- količina JPP (tj. število potnikov krat število odsekov).

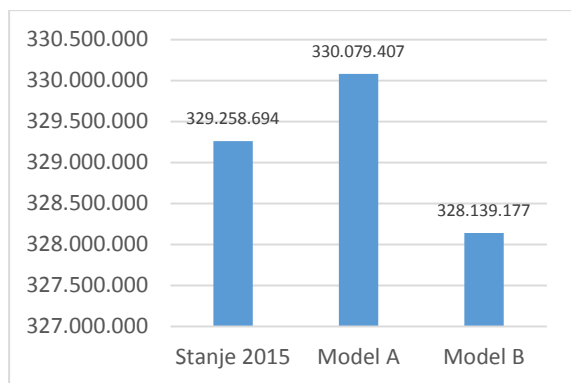
Preglednica 7 prikazuje primerjavo obeh modelov s stanjem leta 2015 ter primerjavo med obema modeloma z vidika omenjenih obremenitev na delovni dan. Rezultati so prikazani tudi v grafikoni.

Opaziti je, da Model B predvideva zmanjšanje števila opravljenih kilometrov z osebnimi vozili, Model A pa povečanje. Hkrati se v Modelu B zmanjša čas, potreben za potovanja z osebnimi vozili, pri Modelu A pa malo poveča.

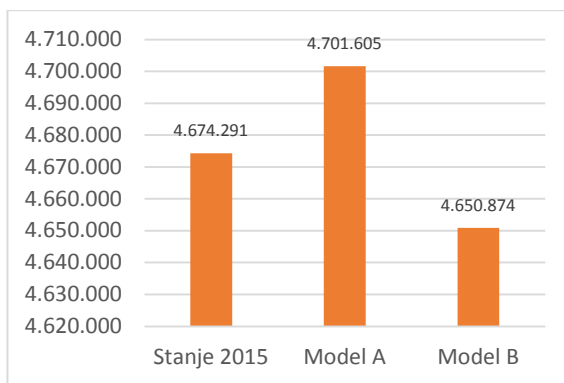
Na drugi strani je v obeh modelih predvideno, da se poveča obseg razdalje, prevožene z JPP, pri čemer je razlika med modeloma precej majhna. Po drugi strani je obseg potnikov JPP na vseh odsekih (gre za skupno količino JPP, ki ni enako številu potnikov) večji v Modelu A. Razlog je v večji kritični masi ljudi v bolj koncentriranem modelu poselitve.

Preglednica 7: Rezultati prometne simulacije prostorskih modelov

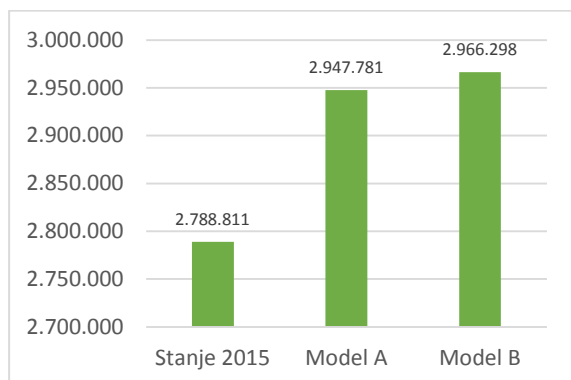
	Stanje 2015	Model A	Model B	Sprememba A glede na 2015	Sprememba B glede na 2015	Razlika med modeloma A in B	Razlika med modeloma A in B (%)
vozni km	329.258.694	330.079.407	328.139.177	0,25%	-0,34%	1.940.230	0,6%
vozne ure	4.674.291	4.701.605	4.650.874	0,58%	-0,50%	50.731	1,1%
vozni km (JPP)	2.788.811	2.947.781	2.966.298	5,70%	6,36%	-18.517	-0,6%
poti (JPP)	4.559.161	4.981.808	4.949.550	9,27%	8,56%	32.258	0,7%

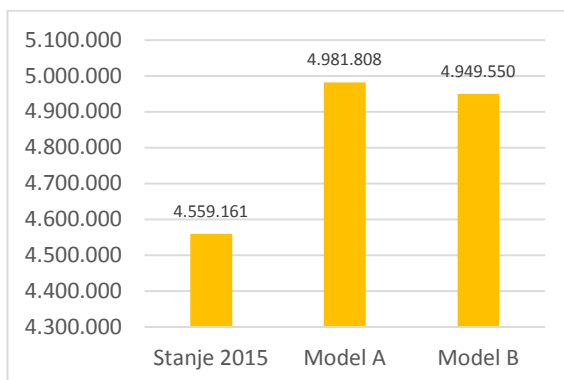
Grafikon 1: Skupna prepotovana razdalja z osebnimi vozili (vozni kilometri)

Grafikon 2: Skupen čas potovanj z osebnimi vozili (vozne ure)

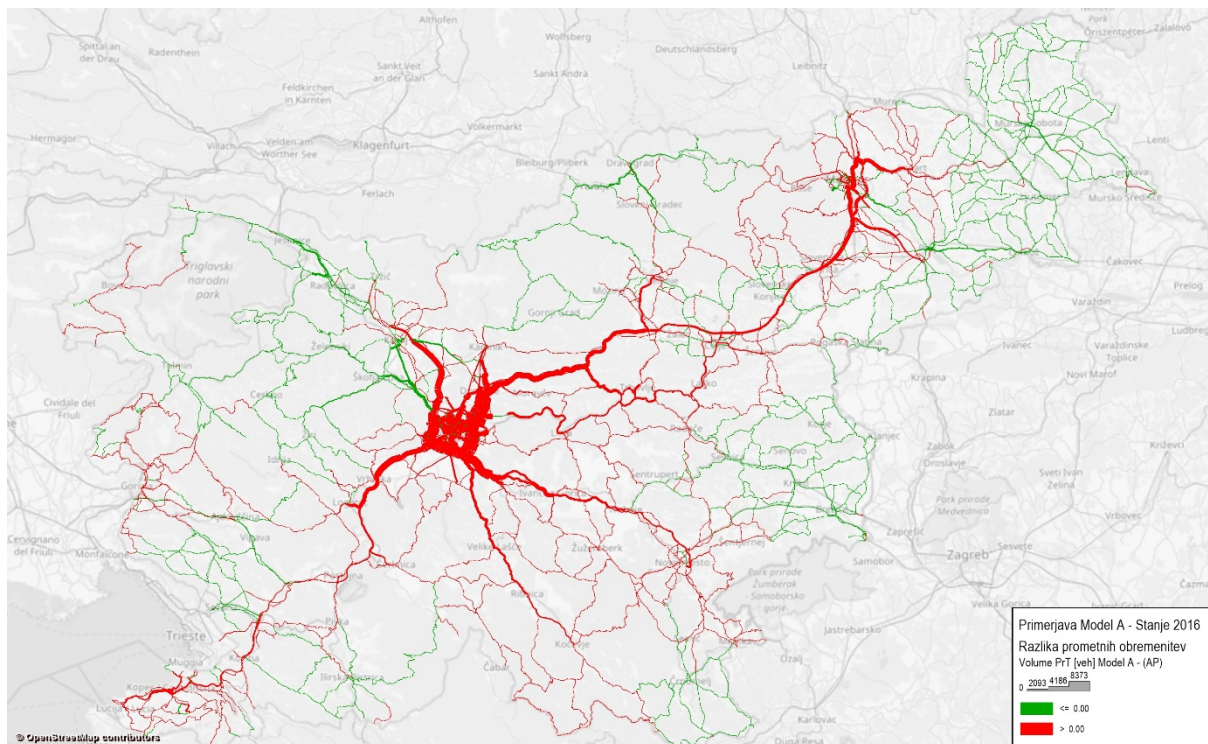

Grafikon 3: Skupna prepotovana razdalja z JPP (vozni km (JPP))

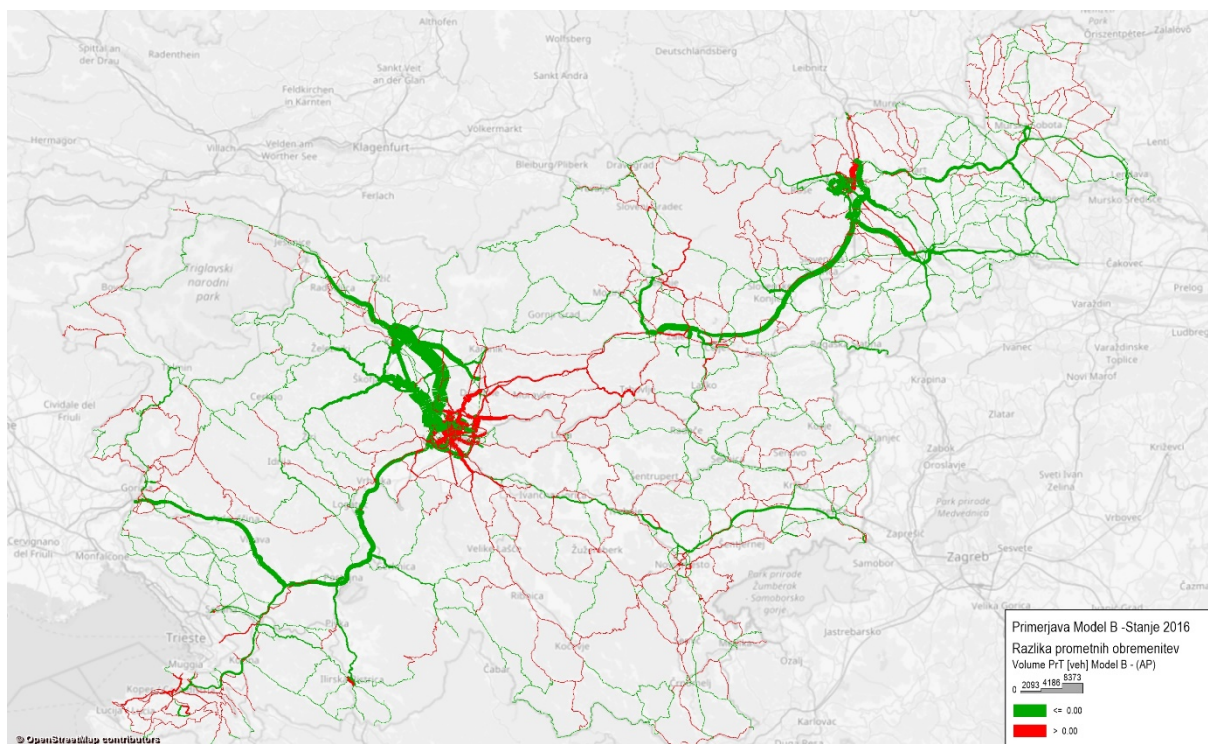
Grafikon 4: Količina JPP (tj. število potnikov krat število odsekov)

Karte (slike 6, 7 in 8), ki prikazujejo razliko v prometnih obremenitvah omrežja, kažejo, da se bo po Modelu A v primerjavi z obstoječim stanjem na večini omrežja obseg prometa povečal. Gre za širša območja treh najpomembnejših središč, kjer je zaradi povečanja števila delovnih mest obseg prometa poveča glede na obstoječe stanje.

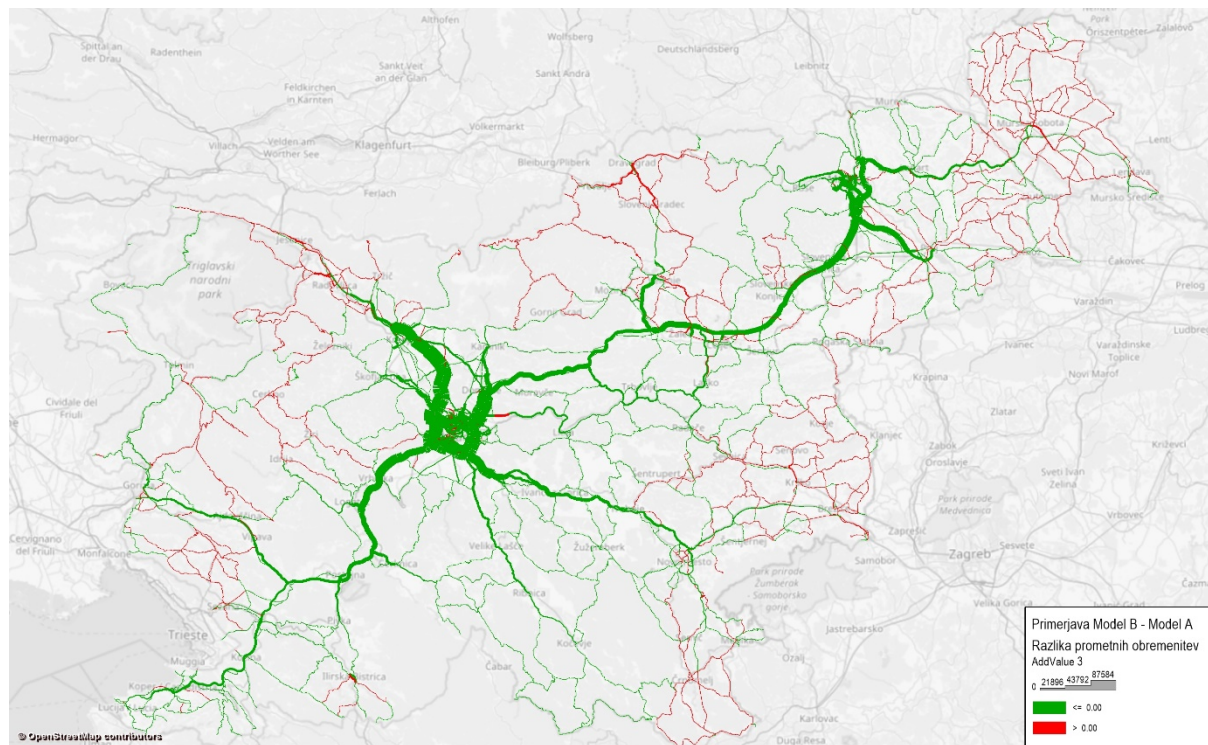
Slika 6: Primerjava obremenitve omrežja Modela A s stanjem 2015

Nasprotno velja za Model B, kjer se obseg prometa zmanjša na večini najbolj obremenjenega omrežja, izjema so omrežja znotraj največjih središč.

Slika 7: Primerjava obremenitve omrežja Modela B s stanjem 2015

Primerjava obremenitev med obema modeloma kaže, da je Model B manj obremenilen kot Model A, saj je na večini omrežja predvidenega manj prometa.

Slika 8: Primerjava obremenitve omrežja Modela B in Modela A

Model A je torej z vidika zmanjševanja prometnih obremenitev osebnega motornega prometa slabši kot obstoječi model in Model B, vendar je boljši z vidika javnega potniškega prometa. Razlike so sicer majhne, vendar je treba opomniti, da je bila simulacija narejena na obstoječe omrežje z obstoječim nivojem uslug javnega prometa in da ne vključuje ukrepov za izboljšanje javnega prometa in cestnega omrežja (razen 3. razvojne osi). S tovrstnimi spremembami bi tudi razlike bile večje, vendar tovrstna simulacija presega obseg te naloge.

Model A ima torej večji potencial za nadgradnjo javnega potniškega prometa, saj manjše število središč pomeni večjo koncentracijo prebivalstva in storitev v središčih višjega ranga, kar omogoča racionalnejšo organizacijo javnega prometa (trajnostne mobilnosti) in drugih storitev, predvsem znotraj širših mestnih območij.

4.5.2 Prednosti in slabosti modelov z vidika ciljev in izzivov prostorskega razvoja

V tem poglavju so povzeti rezultati drugega posvetovanja o MPRS 2050, novembra 2017. Zapisnik z vsemi komentarji je v prilogi 4. Za oba modela so bile ugotovljene tako prednosti kot slabosti z vidika ciljev in izzivov prostorskega razvoja, in sicer dokaj enakomerno (glej preglednice 8-11). To pomeni, da oba modela omogočata doseganje ciljev ter odgovarjata na izzive, vsak nekoliko drugače.

Model A ima več prednosti, ki izhajajo iz koncentracije (stroškovna učinkovitost, večja učinkovitost in kakovost storitev, ki zahtevajo kritično maso) in je zato nekoliko boljši z vidika racionalnega prostorskega razvoja in konkurenčnosti mest. Krepitev središč višjega ranga tudi omogoča boljše pogoje za mlade, inovativne posameznike in podjetja ter s tem boljši odziv na izzive globalizacije in vloge mest v mednarodnem povezovanju. Po drugi strani pomeni odmik od enakomerne razvoja

podeželja, ki je zagotovilo prostorske identitete in kakovosti življenja v teh območjih. Večja koncentracija ima tudi dvojne učinke z vidika prožnosti in odzivnosti. V pogojih globalizacije ponuja model A manj rešitev za manjša središča in odmaknjena območja, prav tako koncentracija nima prepoznanih prednosti z vidika prehoda na nizkoogljično družbo in več slabosti kot prednosti z vidika podnebnih sprememb: urbane aglomeracije so ocenjene kot ranljivejše za njihove posledice.

Tudi model B ima nekatere prednosti pri zagotavljanju racionalnega razvoja, zlasti če ga razumemo z vidika racionalnosti posameznikovega vsakdanjega življenja in ohranjanja obstoječega omrežja. Prav tako je dobro izhodišče za regionalizacijo (decentralizacijo države in koncentracijo občin). Medtem, ko naj bi z vidika kakovosti življenja in odpornosti imel model B zgolj prednosti kot so večja dostopnost storitev v vseh naseljih, večja odprtost za lokalne pobude in možnost za samooskrbo, pa so z vidika identitete vendarle prepoznane nekatere slabosti, zlasti fragmentacija prostora zaradi večjega števila (manjših) ureditev. Z večjo razpršenostjo funkcij naj bi ta model bolje odgovarjal na demografske spremembe z zadrževanjem mladih na podeželju in boljšo oskrbo starejših. Službe na podeželskih območjih so pomembne zlasti za določene skupine prebivalstva, ki bi se bili sicer primorani odseliti (npr. ženske). Predvideno manjšanje (stagnacija) števila prebivalcev pa bo pomenilo večje finančne obremenitve in težje zagotavljanje kakovosti storitev. To bo manj izrazito na področju energetike, saj prehod na OVE olajša lokalno oskrbo v primerjavi s tradicionalnimi viri. Dekoncentracija sicer omogoča obdržati konkurenčnost manjših središč na nacionalni ravni, slabi pa jih v okvirih globalizacije, kjer bodo (še) težje ohranjala svojo vlogo v mednarodnem povezovanju.

V preglednicah 8-11 so povzete prednosti in slabosti obeh modelov z vidika ciljev SPRS2050, kakor so bile identificirane na javnem posvetu novembra 2017 (priloga 4)

Preglednica 8: Model A - Prednosti in slabosti z vidika CILJEV SPRS (skupine 1, 5, 9)

Cilji SPRS2050	Prednosti	Slabosti
Racionalen prostorski razvoj	Racionalnejše zagotavljanje in vzdrževanje prometne in komunalne infrastrukture. Lažja organizacija in izvedba JPP. Večji potencial za sanacijo degradiranih območij. Manj razpršenosti v prostoru in z zemljišči. Omogoča doseganje policentrizma.	Manj optimalno razporejanje na podeželju. Manj funkcionalnega dopolnjevanja.
Večja konkurenčnost mest	Boljša konkurenčnost (samo za omejeno število mest), skozi kritično maso in koncentracijo. Lažje povezovanje z drugimi (regijami, središči, somestji). Lahko krepi primerjalne prednosti.	Model ne vključuje vseh mest. Manj je povezovanja, če je manj središč.

<p>Kakovost življenja v mestih in na podeželju</p>	<p>Večja kakovost storitev (ekonomija obsega). Izboljšana kakovost JPP, ki je lahko učinkovitejši. Manj negativnih vplivov prometa.</p>	<p>Večje cene zemljišč v mestu, odseljevanje na podeželje. Opuščanje funkcij na podeželju, v obmejnih in gorskih območjih, kar ima za posledico slabšo kakovost bivanja. Koncentracija lahko sproži tudi pretirano racionalizacijo na ravni osnovnih storitev Kakovost storitev se lahko izboljša. dostopnost pa se lahko poslabša, če so bolj skoncentrirana. Vpliva na varnost (več kriminala v zgoščenih, urbanih območjih, ljudje se manj poznajo, policijske postaje se ukinjajo). Manj stika z naravo v velikih mestih. Manjša kakovost bivanja v naseljih z visoko gostoto graditve.</p>
<p>Prostorska identiteta SLO</p>	<p>Ohranjanje narave, kulturne krajine. Ohranjanje odprtosti prostora. Manjši vpliv na identiteto. Večja kakovost arhitekture. Bolj se ohranja prostorski red.</p>	<p>Koncentracija lahko pomeni izgubo prostorske identitete (kot posledica odseljevanja v središča) – model pospešuje polarizacijo urbano : naravno/odmaknjeno/obrobno. Če je manj središč, je manj skrbi za ohranjanje identitete.</p>
<p>Prožnost in odzivnost</p>	<p>Racionalnejši ukrepi proti naravnim nesrečam.</p>	<p>Večja koncentracija v mestih pomeni večjo izpostavljenost naravnim nesrečam. Zmanjšanje razlivnih območij.</p>

Preglednica 9: Model B - Prednosti in slabosti z vidika CILJEV SPRS (skupine 2, 6, 10)

Cilji SPRS2050	Prednosti	Slabosti
<p>Racionalen prostorski razvoj</p>	<p>Prenova / oživitev razvrstjenih zemljišč. Boljša izkoriščenost obstoječega fonda Podlaga za decentralizacijo države in centralizacijo (združevanje občin). Omogoča graditi na obstoječih mrežah funkcij. Boljša dostopnost storitev pomeni bolj racionalno vsakdanje življenje. Model privlačnejši za regije – omogoča skladnejši regionalni razvoj.</p>	<p>Večji pritisk na kmetijska zemljišča Središča nacionalnega in regionalnega ranga nimajo vpliva na množenje funkcij zunaj njih, kar onemogoča racionalen razvoj funkcij. Utemeljitev za 3. AC pas (potrebo je treba kompenzirati z železnico!). Neracionalno razmeščeni prometni terminali: preveč jih je, še posebej nacionalnega pomena. Dražji razvoj kot v modelu A.</p>
<p>Večja konkurenčnost mest</p>	<p>Omogoča krepitev središč srednjega ranga na račun razpršenosti funkcij v mikrosrediščih. Razvoj "butičnega turizma".</p>	<p>Koncentriranje turizma v že izkoriščenih in obremenjenih območjih, premalo potencialnih novih turističnih območij. Večja potreba po sodelovanju med središči, konkurenčnost je odvisna od kakovosti sodelovanja. Razpršenost funkcij višjega ranga - medsebojno konkuriranje lahko vodi v manjšo moč posameznih središč v mednarodnem prostoru.</p>

Cilji SPRS2050	Prednosti	Slabosti
Kakovost življenja v mestih in na podeželju	<p>Kakovostnejše bivalno okolje v središčih, boljša navezava na zeleni sistem izven mest.</p> <p>Večja kakovost življenja na podeželju zaradi boljše dostopnosti storitev.</p> <p>Manj prometa v mestih.</p> <p>Manjša potreba po dnevni migraciji.</p> <p>Večje število središč izboljša možnosti za samooskrbo.</p>	
Prostorska identiteta SLO	<p>Spodbujanje lokalne identitete.</p> <p>Policentrični razvoj je identiteta SLO.</p> <p>Ohranjanje poselitve na podeželju ter posledično ohranjanje kulturne krajine.</p>	<p>Fragmentacija prostora.</p> <p>Razvoj turizma je lahko v konfliktu z namenom zavarovanih območij.</p> <p>Večja možnost za konflikte in degradacijo podobe kulturne krajine zaradi razvoja infrastrukture, predvsem energetske (OVE!).</p>
Prožnost in odzivnost	<p>Manjši pritisk na lokalne vire (voda), manjša obremenjenost okolja.</p> <p>Upoštevanje lokalnih pobud (princip od spodaj navzgor).</p>	

Preglednica 10: Model A - Prednosti in slabosti z vidika IZZIVOV prostorskega razvoja (skupine 3, 7, 11)

Izzivi SPRS2050	Prednosti	Slabosti
Demografske spremembe	<p>Manjše število središč pomeni več delovnih mest v središčih, bolje je poskrbljeno za oskrbo starejših in drugih ranljivih skupin.</p> <p>Privlači mlade aktivne in inovativne posameznike v mesta, večjo koncentracijo znanja, idej, človeškega kapitala, t.i. »hot spot«, spodbujanje vračanja mladih iz tujine, privabljanje tuje delovne sile.</p> <p>Potencial za odmaknjena območja je v informacijski tehnologiji – s 100% pokritostjo države s širokopasovnim omrežjem zagotovimo možnosti za delo na teh območjih, brez oz. z manj prometnimi obremenitvami.</p> <p>S koncentracijo prebivalstva je lahko dosežena kritična masa za nekatere dejavnosti (npr. podzemna železnica v LJ).</p>	<p>Praznjenje podeželja, ogroženo ohranjanje krajine (zaraščanje).</p> <p>Slabša oskrba vseh ranljivih skupin preb. (krčenje javnih funkcij, oskrba z vrtci, oskrba starejših, invalidi), neenakost v zdravju prebivalcev.</p> <p>Višji stroški oskrbe in zagotavljanja ustreznih ravni osnovnih storitev.</p> <p>Slabše povezane infrastrukturne povezave z zaledjem / podeželjem.</p>
Oskrba z energijo in prehod v nizkoogljično družbo		<p>Termoelektrarne in izkoriščanje HE na Muri ne odgovarja na izzive oz. ni napoved za leto 2050.</p> <p>Prometno omrežje osnovano na cestah – večji poudarek bi morali dati ostalim oblikam transporta.</p> <p>Pritisk na večja središča - koncentriranje težav v mestih.</p>

Izzivi SPRS2050	Prednosti	Slabosti
Globalizacija	<p>Več tujih investicij pomeni več delovnih mest in diverzifikacijo delovnih mest.</p> <p>Večja konkurenčnost slovenskih mest v širšem mednarodnem prostoru in večja prepoznavnost Slovenije.</p> <p>Gospodarstvo v manjših središčih bo prisiljeno k večji učinkovitosti (+ ali -).</p> <p>Privabljanje tuje delovne sile.</p>	<p>Večja odvisnost od tujih investicij in multinacionalk.</p> <p>Beg možganov s podeželja.</p> <p>Negativen vpliv na mala in srednje velika podjetja.</p> <p>Ponudba višje kvalificirane delovne sile na podeželju.</p> <p>Opuščanje kmetijske pridelovalne zemlje.</p> <p>Zmanjševanje zavesti o lokalni identiteti.</p> <p>Omejevanje/opuščanje razvoja v manjših središčih in selitev drugam, povezano tudi z zagotavljanjem družbene infrastrukture.)</p> <p>Potreba po kakovostnih informacijskih in telekomunikacijskih storitvah v manjših središčih.</p>
Podnebne spremembe	<p>Manjše število središč pomeni več kapitalskih in človeških virov za ukrepe, usmerjene v reševanje podnebnih sprememb.</p> <p>Ohranjanje kmetijskih površin.</p>	<p>Manjša odpornost / prilagodljivost večjih mest.</p> <p>Ustvarjanje toplotnih otokov v mestih in povečana potreba po zelenih površinah v mestih.</p> <p>Povečane emisije toplogrednih plinov v ŠMO.</p> <p>Izzivi oskrbe prebivalstva s pitno vodo (npr. Obala), čist zrak, rodovitno zemljo.</p> <p>Poselitveno koncentrirana območja so bolj občutljiva za podnebne spremembe.</p> <p>Pritisk na poplavna območja.</p>
Nova vloga mest in povezovanje v mednarodnem prostoru	<p>Rast mest vpliva na boljše upravljanje mest in morja; obalno somestje bo imelo večji vpliv na upravljanje morja in obale.</p> <p>Čezmejno povezovanje: lažje sodelovanje večjih mest / središč (LK, KP, MB) z večjimi mesti preko meje.</p> <p>S koncentracijo dobijo nekatera mesta večjo vlogo v mednarodnem prostoru..</p>	<p>Zmanjševanje vloge ostalih mest / središč v SLO in v mednarodnem prostoru, niso spodbujane ostale čezmejne povezave (tudi že vzpostavljene).</p> <p>Enotnost države se lahko omaja s 3-deželnim sistemom.</p> <p>Ni povezav v Hrvaško Istro.</p> <p>Povečevanje dnevnih migracij.</p>

Preglednica 11: Model B - Prednosti in slabosti z vidika IZZIVOV SPRS (skupini 4, 8)

Izzivi SPRS 2050	Prednosti	Slabosti
Demografske spremembe	<p>Enakomerno ohranjanje poselitve.</p> <p>Priložnost za mlajše, da ostanejo v manjših krajih (možnost zaposlitve, dostop do storitev/funkcij).</p> <p>Lažja oskrba starejših (ohranjanje funkcij, lažja dostopnost, domovi za starejše, ohranjanje "klasičnih" storitev).</p>	<p>Zdravstvena oskrba starejših, boljše pogoje za varno staranje je mogoče zagotoviti v bolj koncentriranem sistemu, kjer je boljša dostopnost in pokritost s tovrstnimi storitvami.</p>
Oskrba z energijo in prehod v nizkoogljično družbo	<p>Krajše potovalne razdalje, manj potrebe po energiji.</p> <p>Elektrifikacija vozil je bolj učinkovita na krajše razdalje.</p>	<p>Decentraliziran sistem poselitve pomeni večno "razpršenost" - več infrastrukture (tudi večje stroške) za zagotavljanje osnovne oskrbe.</p> <p>Težje oskrbovanje z energijo (za sistem oskrbe s toploto je potrebna zadostna koncentracija porabnikov).</p>

Globalizacija	Ohranjanje oz. ponovna aktivacija obstoječih gospodarskih con. Boljši pogoji za mala podjetja.	Prevelika "razpršenost", manjša prepoznavnost in manjša konkurenčnost.
Podnebne spremembe	Boljša kurativa (hitrejši intervencijski časi, lažje odzivanje).	Preventiva (težje načrtovanje, financiranje). Otežena oskrba z vodo na vododeficitarnih območjih.
Nova vloga mest in povezovanje v čezmejnem prostoru	Ohranjanje delovnih mest v bližini kraja bivanja, večja kakovost bivanja v manjših naseljih.	Z dekoncentracijo se izgublja vloga mest, manjšanje pomena in prepoznavnosti manjših središč.

5 Predlog modela prostorskega razvoja Slovenije

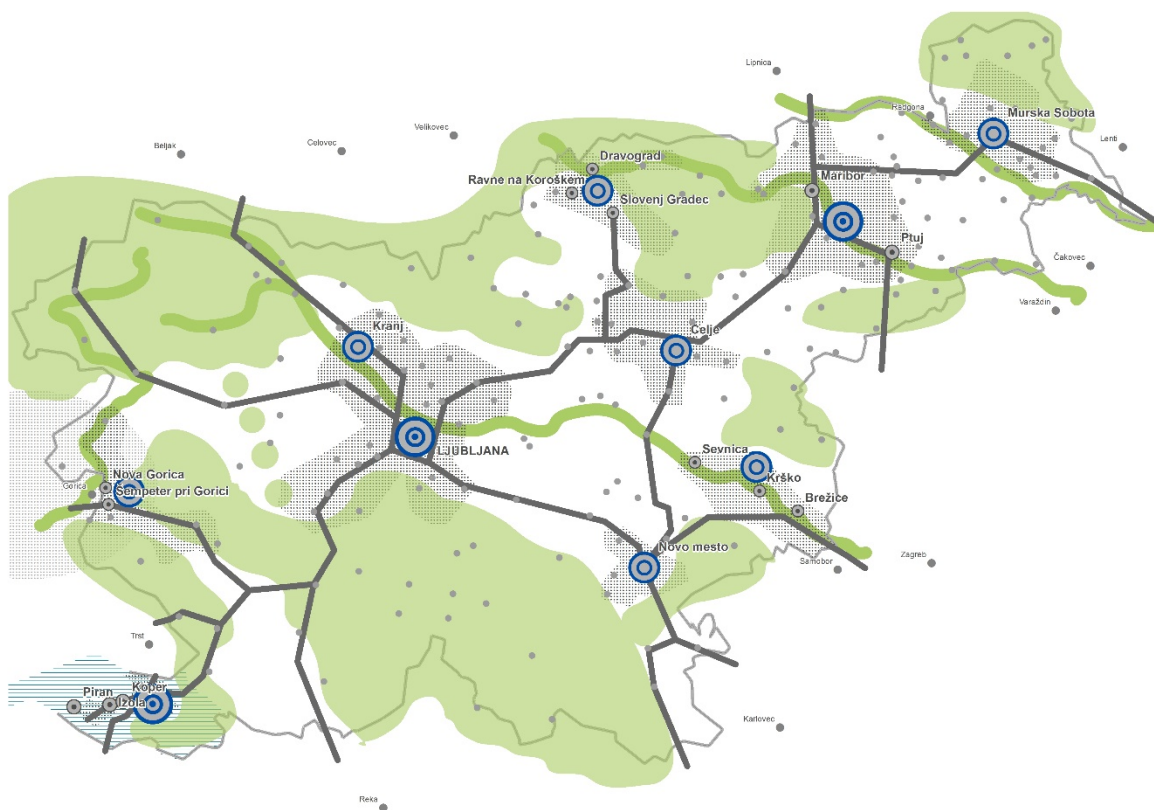
5.1 Zasnova modela prostorskega razvoja Slovenije

Pri zasnovi končnega predloga modela smo upoštevali:

- vsa izhodišča, ki so predstavljena v poglavju 2 in izhajajo iz strokovnih študij ter vrednotenja modela prostorskega razvoja Slovenije iz SPRS 2004 ter modela stanja,
- kriterije za določitev ranga središč (dostopnost, opremljenost s funkcijami, število prebivalcev, stanovanja, delovna mesta ter gospodarski in turistični pomen) ter ugotovitve analize doseganja stopenj centralnosti s posebnim poudarkom na vlogi mestnih občin (poglavje 5.2),
- ugotovljene prednosti in slabosti različic modela A in B, ki sta bili obravnavani na 2. delavnici 14.11.2017 (Poglavje 4.5.2 in Priloga 4). Poleg vsebinskih prilagoditev so bile upoštevane tudi nekatere splošne pripombe iz razprave.

Model temelji na konceptu **policentričnega urbanega sistema**. Koncept izhaja na eni strani iz obstoječega vzorca poselitve in organizacije dejavnosti v prostoru in na drugi iz cilja prostorske kohezije v smislu enakopravnega zagotavljanja kakovosti bivanja vsem prebivalcem Slovenije. S policentričnim urbanim sistemom, ki aktivira notranje potenciale, prispevamo k racionalnemu in učinkovitemu prostorskem razvoju. Policentrični urbani razvoj tudi prispeva h kakovosti bivanja v mestih in ustvarja privlačna, vitalna in reprodukcijska mesta ter zmanjšuje trend odseljevanja na obrobje in suburbanizacijo. S tem se zmanjšujejo pritiski pozidave in mobilnosti na obseg in kakovost virov ter omogoča večjo urejenost prostorske strukture. Tako se zagotavlja prostorska identiteta, ki jo oblikujejo naravne in kulturno pogojene sestavine, ter izboljša podobo mest in podeželskih naselij. Kakovost življenja na podeželju se izboljšuje tudi z doseganjem minimalnega standarda dostopnosti v odmaknjenih območjih.

Prostorski model je zasnovan na sočasnem razvoju treh ključnih sistemov: (1) poselitve, (2) gospodarske javne infrastrukture ter (3) krajine in zelene infrastrukture. Pri vseh treh so upoštevani družbeni, gospodarski in okoljski vidiki razvoja. Kot ključne so identificirane tiste sestavine, ki predstavljajo potenciale ali tveganje za doseganje prostorske kohezije; te so presečne (sinergijske ali konfliktne).

Slika 9: Koncept prostorskega razvoja Slovenije

Glavni elementi, prikazani v modelu so:

(1) Središča

Ogrodje modela prostorskega razvoja Slovenije so **središča ali somestja mednarodnega/nadnacionalnega, nacionalnega in regionalnega pomena**. Rang v hierarhiji središč mesta dosegajo sama z izpolnjevanjem kriterijev (preglednica 2), ali s povezovanjem v somestja tako, da se nekatere funkcije razdelijo med povezanimi mesti. Krepitev obstoječih funkcije in dejavnosti ali prestrukturiranje mest za nove dejavnosti v skladu z njihovimi specifičnimi prednostmi (lega, znanje, infrastruktura, delovna sila), bi okrepilo racionalen in učinkovit prostorski razvoj in pripomoglo k večji konkurenčnosti slovenskih mest.

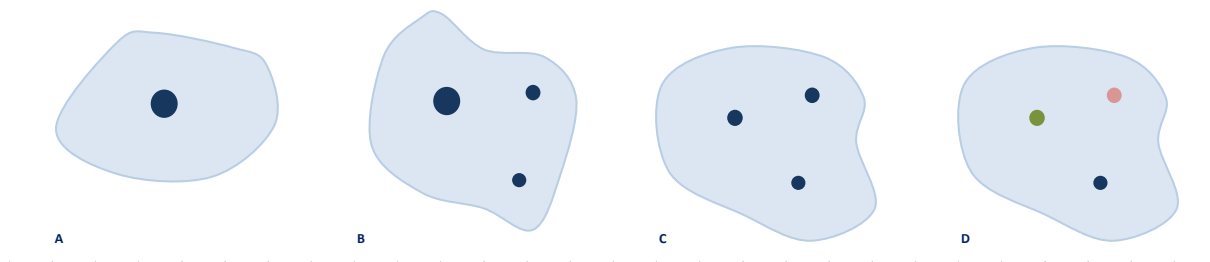
- Ljubljana kot prestolnica Slovenije ima v sistemu posebno vlogo in je opredeljena kot nacionalno središče mednarodnega pomena, poleg nje ima mednarodni pomen tudi Maribor in somestje Koper – Izola - Piran.
- Med sedem središč nacionalnega pomena so uvrščena središča mestnih občin: Celje, Kranj, Novo mesto, Murska Sobota; nekatere med njimi kot somestja: Nova Gorica - Šempeter - Vrtojba, Dravograd - Ravne na Koroškem - Slovenj Gradec; somestje nacionalnega pomena tvorijo tudi Sevnica - Krško - Brežice.
- Središče regionalnega pomena je štirinajst, in sicer naslednja: Jesenice, Škofja Loka, Idrija, Tolmin, Sežana, Postojna, Kamnik, Trbovlje, Kočevje, Velenje, Ptuj, Gornja Radgona, somestje Rogaška Slatina – Šmarje pri Jelšah, somestje Črnomelj – Metlika.

Ljubljana ima v modelu poseben status, ki ga ima kot prestolnica in edino mesto s potencialom za izpolnjevanje meril za središče mednarodnega pomena. Obe drugi središči, Koper in Maribor namreč teh meril (sami) ne dosegata, rang pa opravičuje skladnost s konceptom policentričnega razvoja ter strateška lega (zlasti Kopra). S povezovanjem v somestje s središči v svojem zaledju Koper obenem zagotavlja tudi izpolnjevanje drugih meril.

Razvrstitev v rang središč v prostorskem modelu Slovenije je namenjena uresničevanju policentričnega koncepta prostorskega razvoja po načelu subsidiarnosti. Mreža središč je torej okvir, ki omogoča razmišljanje o organizaciji javnih storitev, ki jih sicer zagotavljajo drugi resorji (šolstvo, zdravstvo, javna uprava itd). Na ta način se državni resorji zavežejo, da bodo svoje mreže prioriteten organizirali v skladu s prejetim konceptom. Seveda pa s tem ne omejujemo pobud na nižji ravni (občinski, medobčinski) ali zasebnih pobud, s katerimi bi izboljšali oskrbo v nekaterih segmentih.

(2) Širša mestna območja

Središča v modelu obravnavamo v tesni povezavi z njihovim zaledjem (širša mestna območja), znotraj katerega so stanovanja povezana z delovnimi mesti, storitvami in javnimi servisi in učinkovitim javnim transportom, grajene strukture pa integrirane z zelenim sistemom, ki opravlja različne funkcije: uravnavanje klime, rekreacijo, uravnavanje meteornih in poplavnih voda, zagotavljanje in povezovanje habitatov, oskrba itd. Širša mestna območja imajo lahko eno središče, lahko pa so strnjeno območje okrog več središč ali somestja. V enojedrnem ŠMO so storitve in proizvodnja skoncentrirani v enem urbanem jedru z zaledjem, kjer prevladujejo stanovanja. V večjedrnem ŠMO so storitve in proizvodnja skoncentrirani v več urbanih jedrih, ki so lahko istega ali različnih rangov in v katerih si dejavnosti bodisi konkurirajo (enakovrstna) ali pa se dopolnjujejo (raznovrstna). Jedra si delijo stanovanjsko zaledje in zeleno infrastrukturo. Čezmejno ŠMO je eno ali večjedrno ŠMO, pri katerem eno od jeder in/ali del zaledja segajo v sosednjo državo (Nova Gorica / Gorica).

Slika 10: Različni tipi širših mestnih območij: A enojedrno ŠMO, B večjedrno ŠMO z enim središčem višjega ranga, C večjedrno ŠMO z enakovrednimi središči, D večjedrno ŠMO s središči istega ranga, vendar z različnimi funkcijami

Središčem in somestjem nadnacionalnega (Ljubljana, Maribor, Koper - Izola - Piran) in nacionalnega pomena (Celje, Kranj, Novo mesto, Murska Sobota, Nova Gorica - Šempeter - Vrtojba, Dravograd - Ravne na Koroškem - Slovenj Gradec, Sevnica - Krško - Brežice) so določena **širša mestna območja**. Širše mestno območje Nova Gorica - Šempeter - Vrtojba je opredeljeno kot čezmejno ŠMO. Znotraj ŠMO so povezave med središči in središči in njihovim zaledjem posebej intenzivne in raznotere in ponujajo, obenem pa zahtevajo posebne oblike sodelovanja in dogovarjanja. Obenem so vsa ŠMO tudi območja integriranega javnega prometa s prometnimi terminali za potniški promet (točka 6).

(2b) Posebej so opredeljena **Območja poselitvenega razvoja** - širša mestna območja (ŠMO), kjer pričakujemo večjo potrebo po **zagotavljanju novih stanovanj**: Ljubljana, Koper, Maribor, Ptuj, Kranj, Novo mesto, Celje, Krško, Nova Gorica, Slovenj Gradec in Velenje.

(3) Cestne povezave

Osnova za določanje cestnih povezav je Strategija razvoja prometa v RS do leta 2030 (brez ukrepov na mestnih cestnih omrežjih) ter SPRS 2004, upošteva predlog stopnje središč v MPRS 2050.

Cestne povezave mednarodnega pomena:

- A1 Šentilj – Maribor – Koper (obstoječe)
- A2 Karavanke – Obrežje (obstoječe)
- A3 Divača – Fernetiči (obstoječe)
- A4 Maribor – Gruškovje (obstoječe)
- A5 Maribor – Pince (obstoječe)
- A6 Postojna – Ilirska Bistrica – Jelšane (načrtovano)
- H3 Ljubljana Zadobrova – Ljubljana Koseze (obstoječe)
- H4 Razdrto – Vrtojba (obstoječe)
- H5 Plavje – Koper – Dragonja (načrtovano Koper – Dragonja)

Cestne povezave nacionalnega pomena:

- H6 Koper – Izola – Lucija (načrtovano Jagodje – Lucija)
- G1-1 Maribor – Dravograd – Vič (obstoječe)
- G1-2 Slovenska Bistrica – Ptuj – Središče ob Dravi (obstoječe)
- G1-5 Zidani Most – Drnovo (obstoječe)
- G2-102 Želin – Logatec (obstoječe)
- G2-103 Nova Gorica – Tolmin (obstoječe)
- G2-106 Ljubljana – Petrina (obstoječe)
- G2-108 Šentjakob – Zidani Most (obstoječe)
- G2-107 Celje – Rogaška Slatina – Dobovec (obstoječe)
- 3. razvojna os (Slovenj Gradec – Celje – Novo mesto – Bela Krajina (načrtovano)
- 4. razvojna os (Predel – Bovec – Tolmin – Cerkno – Škofja Loka) (načrtovano)
- Želodnik – Vodice (načrtovano)

Cestne povezave regionalnega pomena:

- R1-201 Hrušica – Rateče
- R1-204 Sežana – Nova Gorica
- R1-208 Črni Kal – Sočerga
- R1-217 Kočevje – Črnomelj
- R1-219 Slovenska Bistrica – Podčetrtek – Brežice
- R1-230 Gornja Radgona – Vučja vas
- RT-917 Kočevje – Novo mesto
- G2-101 Podtabor – Ljubelj
- G2-104/R1-225 Ljubljana – Mengeš – Kamnik
- G2-109 Lendava – Čakovec

(4) Železniške povezave

Predvidena je nadgradnja naslednjih prog mednarodnega pomena, kot je predvideno v Strategiji razvoja prometa v RS do leta 2030:

Železniške povezave mednarodnega pomena:

- Koper - Ljubljana (del sredozemskega in baltsko-jadranskega koridorja TEN-T): povečanje zmogljivosti, elektrifikacija, povečanje hitrosti, osne obremenitve, uvedba European Railway Traffic Management System (ERTMS),
- Divača - Sežana (del sredozemskega in baltsko-jadranskega koridorja TEN-T): povečanje hitrosti, uvedba ERTMS,
- Ljubljana - Zidani Most (del omrežja TEN-T, koridor X-PLUS): povečanje hitrosti, uvedba ERTMS,
- Zidani Most – Dobova (del omrežja TEN-T, koridor X-PLUS): prilagoditev dolžini vlakov, uvedba ERTMS,
- Ljubljana – Jesenice (del omrežja TEN-T, koridor X-PLUS): povečanje zmogljivosti, večja kakovost storitve, povečanje hitrosti, uvedba ERTMS,
- Ljubljansko železniško vozlišče (del vseh mednarodnih koridorjev): povečanje zmogljivosti, reorganizacija, podaljšanje, zgraditev manjkajočih tirov, obvoznica za tovorni promet, potniška postaja Ljubljana, uvedba ERTMS,
- Pragersko - Maribor - Šentilj (del baltsko-jadranskega koridorja TEN-T): povečanje osne obremenitve, povečanje hitrosti, prilagoditev dolžini vlakov, uvedba ERTMS, povečanje zmogljivosti na odseku Maribor – Šentilj,
- Zidani Most – Pragersko (del sredozemskega in baltsko-jadranskega koridorja TEN-T): povečanje osne obremenitve, povečanje hitrosti, prilagoditev dolžini vlakov, uvedba ERTMS,
- Pragersko – Hodoš (del sredozemskega koridorja TEN-T): povečanje zmogljivosti, uvedba ERTMS),
- Postojna – Ilirska Bistrica Šapjane (HR) (del omrežja TEN-T): povečanje hitrosti, povečanje pogostosti voženj, povečanje zmogljivosti, prilagoditev dolžini vlakov, uvedba ERTMS

Poleg nadgradenj, opredeljenih v Strategiji razvoja prometa v RS do leta 2030, MPRS 2050 predvideva nadgradnje za potniški promet tudi tam (povečanje pogostosti vožnje), kjer so trenutno predvidene nadgradnje (zlasti za tovorni promet).

Železniške povezave nacionalnega pomena:

Dodatno so v prostorskem modelu predvidene tudi naslednje nadgradnje proge nacionalnega pomena, ker izboljšujejo dostopnost središč nacionalnega pomena tako za potniški kot tovorni promet in niso vključene v Strategijo razvoja prometa v RS do leta 2030:

- Ljubljana - Novo mesto - Metlika,
- Sežana - Nova Gorica - Gorica,
- Nova Gorica – Jesenice,
- Celje - Velenje,
- Ljubljana – Brnik,
- primestna železnica v Ljubljanski urbani regiji (zlasti Ljubljana - Domžale - Kamnik, ki je somestje regionalnega pomena),
- Ravne - Dravograd - Maribor,
- Dravograd - Slovenj Gradec – Velenje.

(5) Prometno omrežje dopolnjujejo intermodalni **prometni terminali za tovorni promet** različnih rangov:

- mednarodnega pomena: Ljubljana, Brnik, Maribor (Pragersko), Koper
- nacionalnega pomena: Celje, Novo mesto, Jesenice, Nova Gorica, Velenje
- regionalnega pomena: Murska Sobota, Brežice, Ptuj, Dravograd, Ilirska Bistrica (Pivka), Divača (Sežana), Trbovlje

(6) Vsa ŠMO so hkrati tudi **(6a) območja integriranega javnega prometa s (6b) prometnimi terminali za potniški promet**. Gre za območja, kjer se prometno povezuje centralna naselja z njihovim funkcionalnim zaledjem, predvsem s trajnostno mobilnostjo, ki sloni na intermodalnosti med železniškim, avtobusnim, kolesarskim in motornim prometom ter usklajevanju prometnega in prostorskega načrtovanja v primeru širitev naselij in umeščanja večjih generatorjev prometa.

(7) V okviru prometne infrastrukture so opredeljene tudi **daljinske in glavne kolesarske povezave**. Med njimi so tri evropske daljinske povezave (EuroVelo 8, 9 in 13) ter 8 državnih daljinskih povezav (D1-D8), ki se navezujejo na evropsko omrežje oziroma na omrežje sosednjih držav. D1, D5 in D8 so hkrati tudi del EuroVelo povezav. Poleg tega so določene tudi glavne kolesarske povezave, ki služijo povezovanju središč nacionalnega, regionalnega in medobčinskega pomena.

Evropske daljinske povezave:

- EuroVelo 8
- EuroVelo 9
- EuroVelo 13

Državne daljinske:

- D1 Šentilj - Maribor - Celje - Ljubljana - Postojna - Divača – Koper - Sečovelje (EuroVelo 9)
- D2 Rateče - Jesenice - Kranj - Ljubljana - Trbovlje - Brežice - državna meja (Savska kolesarska pot)
- D3 Vič - Maribor - Ptuj - Ormož - Središče ob Dravi (Dravska kolesarska pot)
- D4 Trate - Gornja Radgona - Hotiza - državna meja (Murska kolesarska pot)
- D5 Martinje - Šalovci - Dobrovnik - Lendava - Pince (Eurovelo 13)
- D6 Škofije - Koper - Sečovelje (EurVelo 8)
- D7 Robič - Kobarid - Most na Soči - Nova Gorica - Komen - Divača - Ilirska Bistrica - Jelšane (Soško-Kraška-Jadranska kolesarska pot)
- D8 Dobrovnik - Murska Sobota - Ptuj - Rogaška Slatina - Podčetrtek - Brežice - Novo mesto - Črnomelj - Metlika (Zdraviliščna kolesarska pot)

Glavne kolesarske povezave:

- G1 Kranjska Gora - Vršič - Trenta - Bovec - Kobarid
- G2 Lesce - Bled - Bohinjska Bistrica - Podbrdo - Most na Soči
- G3 Ljubljana - Škofja Loka - Cerklje - Želin
- G4 Most na Soči - Želin - Idrija - Logatec
- G5 Postojna - Razdrto - Ajdovščina - Nova Gorica

- G6 Kranj - Tržič - Ljubelj
- G7 Kranj - Cerklje - Kamnik
- G8 Logatec - Cerknica - Ribnica
- G9 Škofljica - Ribnica - Kočevje - Petrina
- G10 Ljubljana - Žužemberk - Novo mesto
- G11 Kočevje - Dvor
- G12 Sevnica - Mokronog – Trebnje – Novo mesto
- G13 Ljubljana - Kamnik - Vranksko - Celje
- G14 Holmec - Dravograd - Slovenj Gradec - Velenje - Celje
- G15 Ptuj - Gruškovje
- G16 Maribor - Sveti Jurij ob Ščavnici
- G17 Moravske Toplice - Ljutomer - Ormož

(8) Kot prednostna območja za pridobivanje OVE so opredeljena:

- HE na ljubljanskem delu srednje Save,
- HE na litijem delu srednje Save
- Prenova in doinstalacija HE Moste in Formin
- gornji tok Mure do Veržeja,
- potencialna območja za vetrno energijo nad 5MW (Ojstrica, Zajčica, Porezen-Podbrdo, Rogatec-Črni vrh, Špitalič-Tojane-Motnik, Mrzlica, Golte, Črni vrh – Zaloška planina, Velika gora, Novokrajski vrhi, Hrpelje-Slope-Mrše, Senožeška brda, Grgar-Trnovo, Banjščice-Lokovec)

Tudi **območja za pridobivanje OVE** (VE in HE) se lahko obravnavajo kot energetski potencial ali del krajine oz. zelene infrastrukture.

(9) V energetskega omrežju so obravnavani objekti za (9a) prenos in distribucijo električne energije ter (9b) plinovodni sistem.

Objekti za prenos električne energije (obstoječi):

- DV 2x110 kV Železniki-Bohinj
- DV 2x110 kV Bršljin-Gotna vas
- DV 2x110 kV Murska Sobota-Mačkovci
- DV 2x110 kV Grosuplje-Trebnje
- DV 2x110 kV Maribor-Sladki Vrh

Objekti za prenos električne energije (načrtovani):

- DV 2x400 kV Cirkovce-Pince z RTP Cirkovce in TR 400/110 kV v RTP Cirkovce
- DV 2x220 kV Zagradec-Ravne z RTP Ravne in TR 220/110 kV v RTP Ravne
- DV 2x110 kV Divača-Gorica (Renče)
- DV 2x110 kV Žiri-Logatec
- DV 2x110 kV Kleče-Litostroj
- kbV 110 kV PCL-Toplarna
- DV/kbV 110 kV Koper-Izola-Lucija
- DV 2x110 kV Divača-Pivka-Ilirska Bistrica
- DV 2x110 kV Dravograd-Velenje (obešanje drugega sistema)
- DV 2x110 kV Dravograd-Ravne

- Kbv 110 kV RTP 220/110 kV Ravne-Železarna Ravne
- DV 2x110 kV Polje-Vič
- DV 2x110 kV Kočevje-Črnomelj
- DV 2x110 kV Kočevje-Hudo
- DV 2x110 kV Divača-Koper
- DV 2x110 kV Cerknica-Postojna
- kbV 110 Jesenice-Železarna
- DV 2x110 kV Kamnik-Visoko
- DV 2x110 kV Maribor-Lenart
- DV 2x110 kV Lenart-Radenci
- DV 2x110 kV Radenci-Murska Sobota
- DV 2x110 kV Murska Sobota-Lendava

Prenosni plinovodni sistem:

- C1 KP Ajdovščina razširitev (prva etapa prilagoditev obratovalnim parametrom prenosnega sistema italijanskega OPS in obrnjen tok; druga etapa UZP Severni Jadran)
- C2 Rekonstrukcija M3 na odseku KP Ajdovščina – Miren z odcepi (prilagoditev obratovalnim parametrom prenosnega sistema italijanskega OPS (73,9 bar) + MMRP Vrtojba; prilagoditev obratovalnim parametrom prenosnega sistema italijanskega OPS (100 bar))
- C3 R15/1 Pince – Lendava - Kidričevo (prva etapa: Pince - Lendava Interkonektor z madžarskim OPS po letu 2020; druga etapa: Lendava – Ljutomer; tretja etapa: Ljutomer – Kidričevo; KP Kidričevo - 3. etapa razširitve)
- C4 Nadgradnja interkonekcije Ceršak (M1/3 Interkonekcija Ceršak) Interkonektor z avstrijskim OPS, prilagoditev obratovalnim parametrom prenosnega sistema avstrijskega OPS po letu 2020)
- C5 KP Kidričevo - 2. etapa razširitve izboljšanje obratovalnih parametrov v M1/1 in M2/1 po letu 2020
- C6 KP Vodice II
- C7 M3/1a Šempeter – Ajdovščina Interkonektor z italijanskim OPS, UZP Severni Jadran
- C8 M3/1b Ajdovščina – Kalce Interkonektor z italijanskim OPS, UZP Severni Jadran
- C9 M3/1c Kalce – Vodice Interkonektor z italijanskim OPS, UZP Severni Jadran np
- C10 M8 Kalce – Jelšane Interkonektor s hrvaškim OPS, UZP Severni Jadran, tudi priključitev novih občin
- C11 R67 Dragonja – Izola Interkonektor s hrvaškim OPS
- C12 Nadgradnja interkonekcije Rogatec (M1A/1 Interkonekcija Rogatec) Interkonektor s hrvaškim OPS: izgradnja čezmejnega plinovoda in razširitev MMRP Rogatec
- C13 M9a Lendava – Kidričevo (in razširitev KP Kidričevo) Čezmejni prenos
- C16 MMRP Rogatec dograditev za dvosmerni pretok Omogočanje dvosmernih zmogljivosti: nadgradnja inštalacij v obstoječi MMRP Rogatec za povratni tok iz Hrvaške v Slovenijo
- C17 M6 Interkonekcija Osp Interkonektor z italijanskim OPS
- A1 Zanka do Zreč (Prva etapa R21AZ Konjiška vas - Oplotnica Sistemska zanka, povečanje prenosne zmogljivosti in zanesljivosti obratovanja)
- A13 M5 Vodice – Jarše – Novo mesto (Druga etapa: Jarše – Grosuplje Sistemska zanka)
- A18 R29 Jesenice - Kranjska Gora (Prva etapa Sanacija prenosnega plinovoda na energetske mostu)

Na vozlišča gospodarske infrastrukture so vezana **območja za gospodarske cone** mednarodnega, nacionalnega in regionalnega pomena.

(10) Gospodarske cone

- mednarodnega pomena so v Ljubljani, Kopru in Mariboru
- nacionalnega pomena v Kranju, Novem mestu, Novi Gorici, Celju, Brežicah, Murski Soboti, Ptuj⁷,
- regionalnega pomena v Jesenicah, Krškem, Ravnah na Koroškem, Slovenj Gradcu in Kočevju.

Opredeljena so tudi **(10a) letališča** ter **(10b) pristanišča** za torvirni in potniški promet.

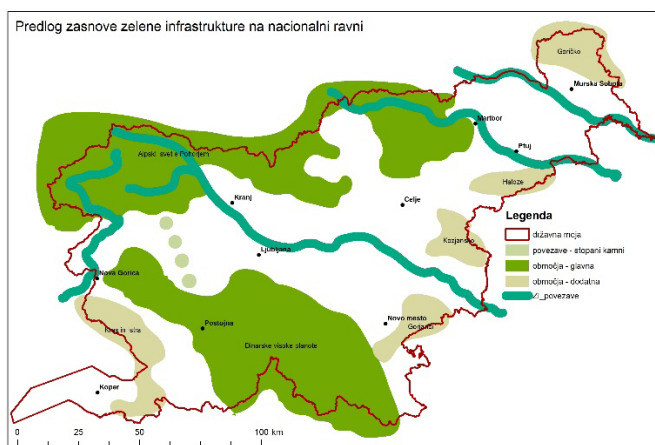
(11) Območja namenjena kmetijstvu so predstavljena kot

- prednostna območja za razvoj kmetijstva,
- pomembna območja za razvoj kmetijstva ter
- **(11a) območja ohranjanja kulturne krajine.**

(12) Zelena infrastruktura je prikazana kot:

- **območja ZI:** Alpe, Dinarska Slovenija (Kočevska + visoke notranjske planote), prek katerih se nacionalno omreže ZI **navezuje na mednarodni sistem,**
- **mednarodno pomembni koridorji ZI** (mednarodno pomembne reke Drava, Sava, Mura, Soča), poleg njih pa tudi koridorji nacionalno pomembnih rek (Savinja, Kolpa, Krka),
- območja prepleta naravne in kulturne krajine, med katera se uvrščajo predvsem kmetijska območja, pomembna za ohranjanje kulturne krajine.

(12a) Povezave med zeleno infrastrukturo v krajini in urbanimi zelenimi sistemi se prednostno zagotavljajo v okviru ŠMO mednarodnega in nacionalnega pomena.

Slika 11: Predlog zasnovane zelene infrastrukture in navezava na mednarodni okvir (Vir: Penko Seidl in sod., 2016)

(13) Med krajinsko prepoznavnimi območji so opredeljene:

⁷ Gospodarska cona Ptuj je opredeljena kot cona nacionalnega pomena zaradi velikosti (120 ha), prostih površin in povezanostjo s ŠMO Maribor).

- izjemne krajine ter
- območja prepoznavnih značilnosti po SPRS 2004.

(13a) Območja pretežno naravne krajine se nahajajo predvsem na odmaknjenih in obmejnih območjih in se v veliki meri pokrovajo z območji zelene infrastrukture.

(14) Opredeljena so tudi **območja ukrepov za ohranjanje poseljenosti**, to so predvsem gorska in obmejna ter odmaknjena območja. Posebej so opredeljena **(14a) območja prilagajanja poselitve naravnim omejitvam** – v tem primeru gre za naravna razlivna območja.

(15) Kot **območja za razvoj turizma** so določena:

- Alpska: Bled, Kranjska Gora, dolina Soče, Bohinj, MB-Pohorje, Rogla-Pohorje,
- Mediteranska: Portorož/Piran, Izola, Koper, Ankaran (+ celotna Istra), Postojnska jama, Škocjanske jame in Lipica, Nova Gorica (+Brda, Vipavska dolina),
- Termalna Panonska: Moravske Toplice, Radenci, Lendava, Čatež / Brežice, Podčetrtek, Ptuj, Rogaška Slatina, Laško, Dobrna,
- Osrednja Slovenija: Ljubljana, Kamnik

(15a) poleg prednostnih območij za razvoj turizma so določena **območja**, ki so potrebna **prestrukturiranja zaradi turizma**.

5.2 Določitev ranga središč

V nadaljevanju je prikazana analiza naselij z vidika izpolnjevanja kriterijev za uvrstitev v določeno stopnjo centralnosti središč. V analizo so zajeta vsa občinska središča v Sloveniji (212), v nadaljevanju študije pa so bila podrobneje obravnavana središča z vsaj 3.000 prebivalci. Za določitev ranga središča so uporabljeni naslednji kriteriji:

- število prebivalstva v naselju / središču,
- opremljenost naselij / središč s funkcijami,
- gospodarski potencial naselij / občinskih središč.

5.2.1 Število prebivalcev

Preglednica 12: Analiza središč glede na kriterij število prebivalstva v središču

(Vir podatkov: Število prebivalstva po občinah in naseljih, SURS 2017) vključuje pregled vseh 212 občinskih središč v Sloveniji.

Naselje / občina ⁸	Št. prebivalcev v središču/ naselju	Št. prebivalcev v občini
Ajdovščina	6.692	19.093
Ankaran / Ancarano	3.229	3.229
Apače	526	3.544
Beltinci	2.437	8.233
Benedikt	1.078	2.486
Bistrica ob Sotli	235	1.353

⁸ V analizo so vključene vse občine (212) skupaj z občinskimi središči.

Naselje / občina ⁸	Št. prebivalcev v središču/ naselju	Št. prebivalcev v občini
Bled	4.993	7.981
Bloke	272	1.522
Bohinj	1.749	5.149
Borovnica	2.534	4.376
Bovec	1.576	3.082
Braslovče	383	5.556
Brda	331	5.625
Brezovica	3.065	12.092
Brežice	6.772	24.204
Cankova	440	1.794
Celje	38.079	49.380
Cerklje na Gorenjskem	1.692	7.569
Cerknica	4.025	11.494
Cerkno	1.493	4.602
Cerkvenjak	152	2.074
Cirkulane	446	2.344
Črenšovci	1.136	3.951
Črna na Koroškem	2.225	3.308
Črnomelj	5.576	14.365
Destriak	251	2.544
Divača	1.534	4.000
Dobje	120	977
Dobrepolje	568	3.870
Dobrna	561	2.226
Dobrova – Polhov Gradec	936	7.618
Dobrovnik / Dobronak	940	1.274
Dol pri Ljubljani	259	5.961
Dolenjske Toplice	807	3.447
Domžale	12.908	35.513
Dornava	1.243	2.905
Dravograd	3.134	8.856
Duplek	1.594	6.803
Gorenja vas – Poljane	1.144	7.500
Gorišnica	852	3.968
Gorje	963	2.816
Gornja Radgona	3.052	8.447
Gornji Grad	1.005	2.547
Gornji Petrovci	406	2.058
Grad	658	2.110
Grosuplje	7.336	20.284
Hajdina	807	3.747
Hoče – Slivnica	2.705	11.285
Hodoš / Hodos	280	367
Horjul	1.411	2.980
Hrastnik	5.068	9.269
Hrpelje – Kozina	860	4.371
Idrija	5.860	11.800
Ig	2.332	7.277
Ilirska Bistrica	4.348	13.482
Ivančna Gorica	2.101	16.361
Izola / Isola	11.323	16.015
Jesenice	12.928	20.754
Jezersko	547	625
Juršinci	375	2.375

Naselje / občina ⁸	Št. prebivalcev v središču/ naselju	Št. prebivalcev v občini
Kamnik	13.768	29.416
Kanal	1.177	5.342
Kidričevo	1.155	6.417
Kobarid	1.097	4.105
Kobilje	560	560
Kočevje	8.305	15.881
Komen	630	3.523
Komenda	921	6.108
Koper / Capodistria	25.319	51.361
Kostanjevica na Krki	707	2.425
Kostel	54	640
Kozje	638	3.077
Kranj	37.553	56.081
Kranjska Gora	1.512	5.286
Križevci	485	3.613
Krško	7.050	25.853
Kungota	501	4.788
Kuzma	425	1.577
Laško	3.345	13.145
Lenart	3.184	8.251
Lendava / Lendva	2.954	10.506
Litija	6.538	15.215
Ljubljana	280.310	288.919
Ljubno	1.083	2.572
Ljutomer	3.316	11.374
Log – Dragomer	1.723	3.653
Logatec	9.347	13.802
Loška Dolina	834	3.835
Loški Potok	384	1.863
Lovrenc na Pohorju	1.975	3.055
Luče	402	1.490
Lukovica	389	5.761
Majšperk	589	4.016
Makole	240	2.025
Maribor	94.876	111.079
Markovci	489	4.012
Medvode	5.211	16.236
Mengeš	6.449	7.752
Metlika	3.204	8.325
Mežica	3.159	3.573
Miklavž na Dravskem polju	4.094	6.566
Miren – Kostanjevica	1.473	4.838
Mirna	1.288	2.555
Mirna Peč	994	2.933
Mislinja	1.882	4.561
Mokronog – Trebelno	700	3.045
Moravče	915	5.309
Moravske Toplice	771	5.831
Murska Sobota	11.194	18.870
Muta	2.193	3.389
Naklo	1.776	5.350
Nazarje	867	2.582
Nova Gorica	13.102	31.825
Novo mesto	23.321	36.433

Naselje / občina ⁸	Št. prebivalcev v središču/ naselju	Št. prebivalcev v občini
Odranci	1.631	1.631
Oplotnica	1.407	4.099
Ormož	2.031	12.213
Osilnica	82	377
Pesnica	855	7.365
Piran / Pirano	3.872	17.782
Pivka	2.101	6.073
Podčetrtek	540	3.353
Podlehnik	384	1.880
Podvelka	293	2.365
Poljčane	1.152	4.432
Polzela	2.406	6.176
Postojna	9.423	16.176
Prebold	1.716	5.067
Preddvor	880	3.597
Prevalje	4.565	6.753
Ptuj	17.780	23.117
Puconci	621	5.948
Rače – Fram	2.693	7.150
Radeče	2.059	4.240
Radenci	2.157	5.160
Radlje ob Dravi	2.819	6.184
Radovljica	5.981	18.822
Ravne na Koroškem	6.632	11.302
Razkrižje	275	1.289
Rečica ob Savinji	497	2.308
Renče – Vogrsko	2.022	4.365
Ribnica	3.550	9.390
Ribnica na Pohorju	403	1.179
Rogaška Slatina	4.985	10.994
Rogašovci	247	3.065
Rogatec	1.490	3.051
Ruše	4.298	7.075
Selnica ob Dravi	1.326	4.470
Semič	2.004	3.798
Sevnica	4.534	17.469
Sežana	5.769	13.236
Slovenj Gradec	7.293	16.621
Slovenska Bistrica	7.964	25.468
Slovenske Konjice	5.027	14.726
Sodražica	823	2.184
Solčava	211	521
Središče ob Dravi	1.024	2.019
Starše	759	4.005
Straža	1.957	3.837
Sveta Ana	159	2.309
Sveta Trojica v Slovenskih Goricah	735	2.071
Sveti Andraž v Slovenskih Goricah	299	1.143
Sveti Jurij	215	2.827
Sveti Jurij v Slovenskih Goricah	395	2.097
Sveti Tomaž	249	2.006
Šalovci	404	1.430
Šempeter - Vrtojba	3.699	6.244
Šenčur	3.213	8.557

Naselje / občina ⁸	Št. prebivalcev v središču/ naselju	Št. prebivalcev v občini
Šentilj	2.118	8.371
Šentjernej	1.474	7.094
Šentjur	4.823	19.001
Šentrupert	310	2.853
Škocjan	230	3.267
Škofja Loka	11.691	22.935
Škofljica	2.697	10.917
Šmarje pri Jelšah	1.754	10.253
Šmarješke Toplice	594	3.296
Šmartno ob Paki	643	3.203
Šmartno pri Litiji	1.395	5.545
Šoštanj	2.849	8.641
Štore	1.847	4.242
Tabor	484	1.647
Tišina	409	4.012
Tolmin	3.369	11.211
Trbovlje	13.932	16.221
Trebnje	3.777	12.522
Trnovska vas	371	1.371
Trzin	3.881	3.881
Tržič	3.638	14.870
Turnišče	1.463	3.248
Velenje	24.923	32.718
Velika Polana	882	1.443
Velike Lašče	716	4.303
Veržej	941	1.315
Videm	437	5.523
Vipava	1.939	5.615
Vitanje	857	2.271
Vodice	1.641	2.271
Vojnik	2.413	8.725
Vransko	802	2.604
Vrhnika	8.696	16.907
Vuzenica	1.532	2.670
Zagorje ob Savi	6.174	16.575
Zavrč	76	1.819
Zreče	2.912	6.409
Žalec	4.873	21.261
Železniki	2.953	6.675
Žetale	359	1.300
Žiri	3.588	4.841
Žirovnica	470	4.392
Žužemberk	1.012	4.606

*mestne občine so v preglednici označene kot poudarjeno besedilo

Preglednica 12a: Občinska središča razvrščena po številu prebivalstva

(Vir podatkov: Število prebivalstva po občinah in naseljih, SURS 2017).

Naselje	Št. prebivalcev v središču/ naselju	Št. prebivalcev v občini	Stopnja centralnosti naselij glede na število prebivalcev
Ljubljana	280.310	288.919	1
Maribor	94.876	111.079	2
Celje	38.079	49.380	2
Kranj	37.553	56.081	2
Koper / Capodistria	25.319	51.361	2
Velenje	24.923	32.718	2
Novo mesto	23.321	36.433	2
Ptuj	17.780	23.117	3
Trbovlje	13.932	16.221	3
Kamnik	13.768	29.416	3
Nova Gorica	13.102	31.825	3
Jesenice	12.928	20.754	3
Domžale	12.908	35.513	3
Škofja Loka	11.691	22.935	3
Izola / Isola	11.323	16.015	3
Murska Sobota	11.194	18.870	3
Postojna	9.423	16.176	4
Logatec	9.347	13.802	4
Vrhnika	8.696	16.907	4
Kočevje	8.305	15.881	4
Slovenska Bistrica	7.964	25.468	4
Grosuplje	7.336	20.284	4
Slovenj Gradec	7.293	16.621	4
Krško	7.050	25.853	4
Brežice	6.772	24.204	4
Ajdovščina	6.692	19.093	4
Ravne na Koroškem	6.632	11.302	4
Litija	6.538	15.215	4
Mengeš	6.449	7.752	4
Zagorje ob Savi	6.174	16.575	4
Radovljica	5.981	18.822	4
Idrija	5.860	11.800	4
Sežana	5.769	13.236	4
Črnomelj	5.576	14.365	4
Medvode	5.211	16.236	4
Hrastnik	5.068	9.269	4
Slovenske Konjice	5.027	14.726	4
Bled	4.993	7.981	4
Rogaška Slatina	4.985	10.994	4
Žalec	4.873	21.261	4
Šentjur	4.823	19.001	4
Prevalje	4.565	6.753	4
Sevnica	4.534	17.469	4
Ilirska Bistrica	4.348	13.482	4
Ruše	4.298	7.075	4
Miklavž na Dravskem polju	4.094	6.566	4
Cerknica	4.025	11.494	4
Trzin	3.881	3.881	4
Piran / Pirano	3.872	17.782	4

Naselje	Št. prebivalcev v središču/ naselju	Št. prebivalcev v občini	Stopnja centralnosti naselij glede na število prebivalcev
Trebnje	3.777	12.522	4
Šempeter - Vrtojba	3.699	6.244	4
Tržič	3.638	14.870	4
Žiri	3.588	4.841	4
Ribnica	3.550	9.390	4
Tolmin	3.369	11.211	4
Laško	3.345	13.145	4
Ljutomer	3.316	11.374	4
Ankaran / Ancarano	3.229	3.229	4
Šenčur	3.213	8.557	4
Metlika	3.204	8.325	4
Lenart	3.184	8.251	4
Mežica	3.159	3.573	4
Dravograd	3.134	8.856	4
Brezovica	3.065	12.092	4
Gornja Radgona	3.052	8.447	4
Lendava / Lendva	2.954	10.506	5
Železniki	2.953	6.675	5
Zreče	2.912	6.409	5
Šoštanj	2.849	8.641	5
Radlje ob Dravi	2.819	6.184	5
Hoče – Slivnica	2.705	11.285	5
Škofljica	2.697	10.917	5
Rače – Fram	2.693	7.150	5
Borovnica	2.534	4.376	5
Beltinci	2.437	8.233	5
Vojnik	2.413	8.725	5
Polzela	2.406	6.176	5
Ig	2.332	7.277	5
Črna na Koroškem	2.225	3.308	5
Muta	2.193	3.389	5
Radenci	2.157	5.160	5
Šentilj	2.118	8.371	5
Ivančna Gorica	2.101	16.361	5
Pivka	2.101	6.073	5
Radeče	2.059	4.240	5
Ormož	2.031	12.213	5
Renče – Vogrsko	2.022	4.365	5
Semič	2.004	3.798	5
Lovrenc na Pohorju	1.975	3.055	5
Straža	1.957	3.837	5
Vipava	1.939	5.615	5
Mislinja	1.882	4.561	5
Štore	1.847	4.242	5
Naklo	1.776	5.350	5
Šmarje pri Jelšah	1.754	10.253	5
Bohinj	1.749	5.149	5
Log – Dragomer	1.723	3.653	5
Prebold	1.716	5.067	5
Cerklje na Gorenjskem	1.692	7.569	5
Vodice	1.641	2.271	5
Odranci	1.631	1.631	5

Naselje	Št. prebivalcev v središču/ naselju	Št. prebivalcev v občini	Stopnja centralnosti naselij glede na število prebivalcev
Duplek	1.594	6.803	5
Bovec	1.576	3.082	5
Divača	1.534	4.000	5
Vuzenica	1.532	2.670	5
Kranjska Gora	1.512	5.286	5
Cerkno	1.493	4.602	6
Rogatec	1.490	3.051	6
Šentjernej	1.474	7.094	6
Miren – Kostanjevica	1.473	4.838	6
Turnišče	1.463	3.248	6
Horjul	1.411	2.980	6
Oplotnica	1.407	4.099	6
Šmartno pri Litiji	1.395	5.545	6
Selnica ob Dravi	1.326	4.470	6
Mirna	1.288	2.555	6
Dornava	1.243	2.905	6
Kanal	1.177	5.342	6
Kidričevo	1.155	6.417	6
Poljčane	1.152	4.432	6
Gorenja vas – Poljane	1.144	7.500	6
Črenšovci	1.136	3.951	6
Kobarid	1.097	4.105	6
Ljubno	1.083	2.572	6
Benedikt	1.078	2.486	6
Središče ob Dravi	1.024	2.019	6
Žužemberk	1.012	4.606	6
Gornji Grad	1.005	2.547	6
Mirna Peč	994	2.933	6
Gorje	963	2.816	6
Veržej	941	1.315	6
Dobrovnik / Dobronak	940	1.274	6
Dobrova – Polhov Gradec	936	7.618	6
Komenda	921	6.108	6
Moravče	915	5.309	6
Velika Polana	882	1.443	6
Preddvor	880	3.597	6
Nazarje	867	2.582	6
Hrpelje – Kozina	860	4.371	6
Vitanje	857	2.271	6
Pesnica	855	7.365	6
Gorišnica	852	3.968	6
Loška Dolina	834	3.835	6
Sodražica	823	2.184	6
Dolenjske Toplice	807	3.447	6
Hajdina	807	3.747	6
Vransko	802	2.604	6
Moravske Toplice	771	5.831	6
Starše	759	4.005	6
Sveta Trojica v Slovenskih Goricah	735	2.071	6
Velike Lašče	716	4.303	6
Kostanjevica na Krki	707	2.425	6
Mokronog – Trebelno	700	3.045	6

Naselje	Št. prebivalcev v središču/ naselju	Št. prebivalcev v občini	Stopnja centralnosti naselij glede na število prebivalcev
Grad	658	2.110	6
Šmartno ob Paki	643	3.203	6
Kozje	638	3.077	6
Komen	630	3.523	6
Puconci	621	5.948	6
Šmarješke Toplice	594	3.296	6
Majšperk	589	4.016	6
Dobropolje	568	3.870	6
Dobrna	561	2.226	6
Kobilje	560	560	6
Jezersko	547	625	6
Podčetrtek	540	3.353	6
Apače	526	3.544	6
Kungota	501	4.788	6
Rečica ob Savinji	497	2.308	6
Markovci	489	4.012	6
Križevci	485	3.613	6
Tabor	484	1.647	6
Žirovnica	470	4.392	6
Cirkulane	446	2.344	6
Cankova	440	1.794	6
Videm	437	5.523	6
Kuzma	425	1.577	6
Tišina	409	4.012	6
Gornji Petrovci	406	2.058	6
Šalovci	404	1.430	6
Ribnica na Pohorju	403	1.179	6
Luče	402	1.490	6
Sveti Jurij v Slovenskih Goricah	395	2.097	6
Lukovica	389	5.761	6
Loški Potok	384	1.863	6
Podlehnik	384	1.880	6
Braslovče	383	5.556	6
Juršinci	375	2.375	6
Trnovska vas	371	1.371	6
Žetale	359	1.300	6
Brda	331	5.625	6
Šentrupert	310	2.853	6
Sveti Andraž v Slovenskih Goricah	299	1.143	6
Podvelka	293	2.365	6
Hodoš / Hodos	280	367	6
Razkrižje	275	1.289	6
Bloke	272	1.522	6
Dol pri Ljubljani	259	5.961	6
Destrnik	251	2.544	6
Sveti Tomaž	249	2.006	6
Rogašovci	247	3.065	6
Makole	240	2.025	6
Bistrica ob Sotli	235	1.353	6
Škocjan	230	3.267	6
Sveti Jurij	215	2.827	6
Solčava	211	521	6

Naselje	Št. prebivalcev v središču/ naselju	Št. prebivalcev v občini	Stopnja centralnosti naselij glede na število prebivalcev
Sveta Ana	159	2.309	6
Cerkvenjak	152	2.074	6
Dobje	120	977	6
Osilnica	82	377	6
Zavrč	76	1.819	6
Kostel	54	640	6

Preglednica 13: Kriteriji za določitev stopnje centralnosti središč glede na število prebivalstva

Stopnja centralnosti	Kriterij: število prebivalcev v naselju ⁹	Število naselij / naselja
1 središče mednarodnega pomena	>101.000	1: Ljubljana
2središče nacionalnega pomena	20.001 – 100.000	6: Maribor, Celje, Kranj, Koper, Velenje, Novo mesto
3 središče regionalnega pomena	10.001 – 20.000	9: Ptuj, Trbovlje, Kamnik, Nova Gorica, Jesenice, Domžale, Škofja Loka, Izola, Murska Sobota
4 središče medobčinskega pomena	3.001 – 10.000	49: Postojna, Logatec, Vrhnika, Kočevje, Slovenska Bistrica, Grosuplje, Slovenj Gradec, Krško, Brežice, Ajdovščina, Ravne na Koroškem, Litija, Mengeš, Zagorje ob Savi, Radovljica, Idrija, Sežana, Črnomelj, Medvode, Hrastnik, Slovenske Konjice, Bled, Rogaška Slatina, Žalec, Šentjur, Prevalje, Sevnica, Ilirska Bistrica, Ruše, Miklavž na Dravskem polju, Cerknica, Trzin, Piran, Trebnje, Šempeter – Vrtojba, Tržič, Žiri, Ribnica, Tolmin, Laško, Ljutomer, Ankaran, Šenčur, Metlika, Lenart, Mežica, Dravograd, Brezovica, Gornja Radgona
5 središče lokalnega pomena	1.500 – 3.000	41: Lendava, Železnik, Zreče, Šoštanj, Radlje ob Dravi, Hoče, Škofljica, Rače, Borovnica, Beltinci, Vojnik, Polzela, Ig, Črna na Koroškem, Muta, Radenci, Šentilj, Ivančna Gorica, Pivka, Radeče, Ormož, Renče, Semič, Lovrenc na Pohorju, Straža, Vipava, Mislinja, Štore, Naklo, Šmarje pri Jelšah, Bohinj, Dragomer, Prebold, Cerklje na Gorenjskem, Vodice, Odranci, Duplek, Bovec, Divača, Vuzenica, Kranjska Gora
6 središče vicinalnega pomna	<1.500	106: Cerkno, Rogatec, Šentjernej, Kostanjevica, Turnišče, Horjul, Oplotnica, Šmartno pri Litiji, Selnica ob Dravi, Mirna, Dornava, Kanal, Kidričevo, Poljčane, Gorenja vas, Črenšovci, Kobarid, Ljubno, Benedikt, Središče ob Dravi, Žužemberk, Gornji Grad, Mirna Peč, Gorje,

⁹ Pragovi za določitev stopnje centralnosti glede na število prebivalcev so povzeti po študiji Policentrično omrežje središč in dostopnost prebivalstva do storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena, Znanstveno raziskovalni center SAZU, junij 2016).

Stopnja centralnosti	Kriterij: število prebivalcev v naselju ⁹	Število naselij / naselja
		Veržej, Dobrovnik, Dobrova, Komenda, Moravče, Velika Polana, Preddvor, Nazarje, Hrpelje, Vitanje, Pesnica, Gorišnica, Loška Dolina, Sodražica, Dolenjske Toplice, Hajdina, Vransko, Moravske Toplice, Starše, Sveta Trojica v Slovenskih Goricah, Velike Lašče, Kostanjevica na Krki, Mokronog, Grad, Šmartno ob Paki, Kozje, Komen, Puconci, Šmarješke Toplice, Majšperk, Dobropolje, Dobrna, Kobilje, Jezersko, Podčetrtek, Apače, Kungota, Rečica ob Savinji, Markovci, Križevci, Tabor, Žirovnica, Cirkulane, Cankova, Videm, Kuzma, Tišina, Gornji Petrovci, Šalovci, Ribnica na Pohorju, Luče, Sveti Jurij v Slovenskih Goricah, Lukovica, Loški Potok, Podlehnik, Braslovče, Juršinci, Trnovska vas, Žetale, Brda, Šentrupert, Sveti Andraž v Slovenskih Goricah, Podvelka, Hodoš, Razkrižje, Bloke, Dol pri Ljubljani, Destrnik, Sveti Tomaž, Rogašovci, Makole, Bistrica ob Sotli, Škocjan, Sveti Jurij, Solčava, Sveta Ana, Cerkljenjak, Dobje, Osilnica, Zavrč, Kostel

5.2.2 Opremljenost s funkcijami

Preglednica 14: Analiza središč glede na opremljenost s funkcijami

(Vir podatkov: ZZZS, Poslovno poročilo za leto 2016; Podatki z analizo za srednje šole in dijaške domove, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2016; Seznam visokošolskih zavodov, oktober 2017¹⁰; Seznam sodišč, oktober 2017¹¹).

Naselje	Zdravstvo	Šolstvo	Javna uprava	Sodstvo	Stopnja centralnosti naselij glede na povprečje funkcij (Nared, 2016)
Ljubljana	UKC, KI, SPB, NMP, ZD	UNI, VIS, VIŠ, SŠ	FURS, GURS, UVHVVR, ZRSVN, ZVKDS, ZRSZ, UE	VRHOVNO, VIŠJE, OKROŽNO, OKRAJNO	1
Maribor	UKC, KI, ZD	UNI, VIS, VIŠ, SŠ	FURS, GURS, UVHVVR, ZRSVN, ZVKDS,	VIŠJE, OKROŽNO, OKRAJNO	1,75

¹⁰ http://www.arhiv.mvzt.gov.si/si/delovna_podrocja/visoko_solstvo/dejavnost_visokega_solstva/seznam_visokosolskih_zavodov/index.html#c379

¹¹ http://www.sodisce.si/sodisca/sodni_sistem/seznam_sodisc/

Naselje	Zdravstvo	Šolstvo	Javna uprava	Sodstvo	Stopnja centralnosti naselij glede na povprečje funkcij (Nared, 2016)
			ZRSZ, UE		
Celje	SB	VIS, VIŠ, SŠ	FURS, GURS, UVHVVR, ZRSVN, ZVKDS, ZRSZ, UE	VIŠJE, OKROŽNO, OKRAJNO	2,25
Kranj	SPB, KI, ZD	VIS, VIŠ, SŠ	FURS, GURS, ZRSVN, ZVKDS, ZRSZ, UE	OKROŽNO, OKRAJNO	2,75
Koper / Capodistria	ZD	UNI, VIS, VIŠ, SŠ	FURS, GURS, UVHVVR, ZRSZ, UE	VIŠJE, OKROŽNO, OKRAJNO	2,5
Velenje	ZD	VIS, VIŠ, SŠ	FURS, GURS, ZRSZ, UE	OKRAJNO	3,75
Novo mesto	SB, ZD	VIS, VIŠ, SŠ	FURS, GURS, UVHVVR, ZRSVN, ZVKDS, ZRSZ, UE	OKROŽNO, OKRAJNO	2,5
Ptuj	SB, ZD	VIS, SŠ	FURS, GURS, UVHVVR, ZRSZ, UE	OKROŽNO, OKRAJNO	2,5
Trbovlje	SB, ZD	SŠ	ZRSZ, UE	OKRAJNO	3,25
Kamnik	ZD	SŠ	GURS, ZRSZ, UE	OKRAJNO	3,75
Nova Gorica	SB, ZD	UNI, VIS, VIŠ, SŠ	FURS, GURS, UVHVVR, ZRSVN, ZVKDS, ZRSZ, UE	OKROŽNO, OKRAJNO	3,25
Jesenice	SB, ZD	VIS, SŠ	ZRSZ, UE	OKRAJNO	3
Domžale	ZD	SŠ	GURS, ZRSZ, UE	OKRAJNO	3,75
Škofja Loka	ZD	VIŠ, SŠ	GURS, ZRSZ, UE	OKRAJNO	3,75
Izola / Isola	SB, ZD	VIS, SŠ	ZRSVN, ZRSZ, UE	-	3,75
Murska Sobota	SB, ZD	VIŠ, SŠ	FURS, GURS, UVHVVR, ZRSZ, UE	OKROŽNO, OKRAJNO	3,25
Postojna	SPB, ZD	VIS, VIŠ, SŠ	FURS, UVHVVR, ZRSZ, UE	OKRAJNO	3,5
Logatec	ZD	OŠ	FURS, GURS, ZRSZ, ZS, UE	-	5
Vrhnika	ZD	OŠ	FURS, GURS,	OKRAJNO	4,25

Naselje	Zdravstvo	Šolstvo	Javna uprava	Sodstvo	Stopnja centralnosti naselij glede na povprečje funkcij (Nared, 2016)
			ZRSZ, ZZSZ, UE		
Kočevje	ZD	SŠ	FURS, GURS, ZRSZ, UE	OKRAJNO	3,75
Slovenska Bistrica	ZD	SŠ	UE	OKRAJNO	3,75
Grosuplje	ZD	OŠ	UE	OKRAJNO	3,75
Slovenj Gradec	SB	VIS, VIŠ, SŠ	GURS, ZRSZ, UE	OKROŽNO, OKRAJNO	2,5
Krško	ZD	VIS, SŠ	GURS, ZRSZ, UE	OKROŽNO, OKRAJNO	3
Brežice	SB, ZD	VIŠ, SŠ	FURS, ZRSZ, UE	OKRAJNO	3
Ajdovščina	ZD	VIS, SŠ	FURS, GURS, ZRSZ, UE	OKRAJNO	3,75
Ravne na Koroškem	ZD	VIŠ, SŠ	GURS, ZRSZ, UE	-	4,25
Litija	ZD	SŠ	UE	OKRAJNO	3,75
Mengeš	ZP	OŠ	-	-	5,5
Zagorje ob Savi	ZD	VIŠ, SŠ	ZRSZ, UE	-	4,5
Radovljica	SPB, ZD	SŠ	ZRSZ, UE	OKRAJNO	3,75
Idrija	SPB, ZD	SŠ	FURS, GURS, ZRSZ, UE	OKRAJNO	3,5
Sežana	SPB, ZD	VIŠ, SŠ	GURS, ZRSZ, UE	OKRAJNO	3,25
Črnomelj	ZD	SŠ	GURS, ZRSZ, UE	OKRAJNO	3,75
Medvode	ZD	OŠ	UE	-	5,25
Hrastnik	ZD	-	FURS, ZRSZ, UE	-	5
Slovenske Konjice	ZD	SŠ	FURS, GURS, UE	OKRAJNO	3,75
Bled	ZD	VIS, VIŠ	-	-	4,25
Rogaška Slatina	ZP	SŠ	UE	-	5
Žalec	ZD	OŠ	UE	OKRAJNO	4,25
Šentjur	ZD	SŠ	FURS, GURS, UE	OKRAJNO	3,75
Prevalje	ZP	SŠ	UE	-	5,5
Sevnica	ZD	SŠ	GURS, ZRSZ, UE	OKRAJNO	3,75
Ilirska Bistrica	ZD	SŠ	FURS, GURS, UE	OKRAJNO	3,75
Ruše	ZD	SŠ	UE	-	4,75
Miklavž na Dravskem polju	ZD	OŠ	UE	-	5,5
Cerknica	ZD	SŠ	FURS, GURS, ZZSZ, UE	OKRAJNO	4,25
Trzin	-	OŠ	-	-	5,25
Piran / Pirano	ZD	VIS, SŠ	ZVKDS, ZRSZ, UE	OKRAJNO	4,25

Naselje	Zdravstvo	Šolstvo	Javna uprava	Sodstvo	Stopnja centralnosti naselij glede na povprečje funkcij (Nared, 2016)
Trebnje	ZD	OŠ	FURS, GURS, ZRSZ, ZZSZ, UE	OKRAJNO	4,25
Šempeter - Vrtojba	-	VIŠ	UE	-	6,75
Tržič	ZD	SŠ	UE	-	5
Žiri	ZP	OŠ	-	-	5,5
Ribnica	ZD	OŠ	FURS, UE	-	5
Tolmin	ZD	SŠ	GURS, ZRSZ, UE	OKRAJNO	3,75
Laško	ZD	OŠ	FURS, UE	-	4,25
Ljutomer	ZD	OŠ	FURS, UE	OKRAJNO	3,75
Ankaran / Ancarano	ZD	OŠ	-	-	5,25
Šenčur	ZD	OŠ	UE	-	5,5
Metlika	ZD	-	ZRSZ, UE	-	5
Lenart	ZD	SŠ	FURS, UE	OKRAJNO	4,25
Mežica	ZP	OŠ	UE	-	5,5
Dravograd	ZD	-	FURS, ZRSZ, UE	-	5
Brezovica	-	OŠ	UE	-	6
Gornja Radgona	ZD	SŠ	FURS, GURS, UE	OKRAJNO	4,25

Legenda:

Zdravstvo: UKC – univerzitetni klinični center, SB – splošna bolnišnica, KI – klinike in inštituti, SPB – specialne bolnišnice, ZP – zdravstvena postaja

Šolstvo: UNI – sedež univerze, VIS – sedež visoke šole, fakultete, akademije, VIŠ – sedež višje šole, SŠ – sedež srednje šole

Javna uprava: FURS – finančni urad Finančne uprave RS, GURS – območna geodetska uprava Geodetske uprave RS, UVHVVR – Območni urad Uprave RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin, ZRSZ – območna enota Zavoda RS za zaposlovanje, ZRSVN – območna enota Zavoda RS za varstvo narave, ZVKDS – območna enota Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije

Sodstvo: VRHOVNO – Vrhovno sodišče, VIŠJE – Višje sodišče, OKROŽNO – Okrožno sodišče, OKRAJNO – Okrajno sodišče

Preglednica 14a: Pregled naselij z več kot 3.000 prebivalci glede na povprečje funkcij / storitev splošnega pomena

(Povzeto po študiji Policentrično omrežje središč in dostopnost prebivalstva do storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena, Znanstveno raziskovalni center SAZU, junij 2016)

Naselje	Stopnja centralnosti naselij glede na povprečje funkcij (Nared, 2016)
Ljubljana	1
Maribor	1,75
Celje	2,25
Koper / Capodistria	2,5
Novo mesto	2,5
Ptuj	2,5
Slovenj Gradec	2,5
Kranj	2,75
Brežice	3
Jesenice	3

Naselje	Stopnja centralnosti naselij glede na povprečje funkcij (Nared, 2016)
Krško	3
Murska Sobota	3,25
Nova Gorica	3,25
Sežana	3,25
Trbovlje	3,25
Idrija	3,5
Postojna	3,5
Ajdovščina	3,75
Črnomelj	3,75
Domžale	3,75
Grosuplje	3,75
Ilirska Bistrica	3,75
Izola / Isola	3,75
Kamnik	3,75
Kočevje	3,75
Litija	3,75
Ljutomer	3,75
Radovljica	3,75
Sevnica	3,75
Slovenska Bistrica	3,75
Slovenske Konjice	3,75
Šentjur	3,75
Škofja Loka	3,75
Tolmin	3,75
Velenje	3,75
Bled	4,25
Cerknica	4,25
Gornja Radgona	4,25
Laško	4,25
Lenart	4,25
Piran / Pirano	4,25
Ravne na Koroškem	4,25
Trebnje	4,25
Vrhnika	4,25
Žalec	4,25
Zagorje ob Savi	4,5
Ruše	4,75
Dravograd	5
Hrastnik	5
Logatec	5
Metlika	5
Ribnica	5
Rogaška Slatina	5
Tržič	5
Ankaran / Ancarano	5,25
Medvode	5,25
Trzin	5,25
Mengeš	5,5
Mežica	5,5
Miklavž na Dravskem polju	5,5
Prevalje	5,5
Šenčur	5,5
Žiri	5,5
Brezovica	6

Naselje	Stopnja centralnosti naselij glede na povprečje funkcij (Nared, 2016)
Šempeter - Vrtojba	6,75

Preglednica 15: Določitev stopnje centralnosti središč glede na kriterij opremljenost središč s funkcijami / storitvami splošnega pomena

Stopnja centralnosti	Kriterij ¹² :				Število naselij / naselje
	Zdravstvo	Šolstvo	Javna uprava	Sodstvo	
1 središče mednarodnega pomena	univerzitetni klinični center večja splošna bolnica	sedež javne univerze raziskovalne institucije	vladne službe diplomatska predstavništva ministrstva	vrhovno višje	1: Ljubljana
2 središče nacionalnega pomena	večja splošna bolnica	sedež visoke šole, fakultete, akademije	ministrstva izpostava ministrstva (ali zavodov – npr. ZVN, ZVKD)	višje	6: Maribor, Celje, Koper, Novo mesto, Ptuj, Slovenj Gradec)
3 središče regionalnega pomena	specializirana bolnišnica zdravstveni dom	sedež višje šole	izpostava ministrstva (ali zavodov – npr. ZVN, ZVKD)	okrožno okrajno	10: Kranj, Brežice, Jesenice, Krško, Murska Sobota, Nova Gorica, Sežana, Trbovlje, Idrija, Postojna)
4 središče medobčinskega pomena	zdravstveni dom	sedež srednje šole	upravna enota	okrajno	29: Ajdovščina, Črnomelj, Domžale, Grosuplje, Ilirska Bistrica, Izola, Kamnik, Kočevje, Litija, Ljutomer, Radovljica, sevnica, Slovenska Bistrica, Slovenske Konjice, Šentjur, Škofja Loka, Tolmin, Velenje, Bled, Cerknica, Gornja Radgona, Laško, Lenart, Piran, Ravne na Koroškem, Trebnje, Vrhnika, Žalec, Zagorje ob

¹² Kriteriji za določitev stopnje centralnosti glede na opremljenost s funkcijami so povzeti po študiji Policentrično omrežje središč in dostopnost prebivalstva do storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena, Znanstveno raziskovalni center SAZU, junij 2016).

					Savi)
--	--	--	--	--	-------

5.2.3 Gospodarski potencial

Gospodarski potencial je pomemben kriterij za določitev stopnje centralnosti središč, zato bi bila potrebna obsežnejša študija, ki bi celovito zajela dejavnike konkurenčnosti podjetij, prometne dostopnosti, sedeže mednarodnih podjetij, proste površine za gospodarske dejavnosti ipd. na enoto naselja. Navedeni podatki niso bili na voljo za izdelavo te študije, zato smo za oceno gospodarskega potenciala uporabili podatke o številu delovnih mest v središču občine, indeks delovne migracije ter oceno prostorskega potenciala za razvoj gospodarskih dejavnosti za posamezno občino. Občine v Sloveniji so površinsko manjše in središča praviloma predstavljajo njihov ključen razvojni prostor.

Preglednica 16: Središča glede na gospodarski potencial

(Vir podatkov: Delovno aktivno prebivalstvo po občini delovnega mesta, delovne migracije, SURS, 2016; List of 200 Largest Groups/Companies by Net Sales on Foreign Markets in 2015, Gospodarska zbornica Slovenije, <https://eng.gzs.si/vsebina/Top-Exporters/Top-200-Largest-Groups-Companies>; Namenska raba prostora po občinah Slovenije, MOP, 2017)

Naselje	Kriterij:				Stopnja centralnosti naselij glede na povprečje kriterijev
	Delovna mesta v občini središča	Indeks delovne migracije ¹³	Sedež večjih (izvoznih) podjetij ¹⁴	Ocena prostorskega potenciala za razvoj gospodarskih dejavnosti ¹⁵	
Ljubljana	223.007	184,5	26	521 ha	1,00
Maribor	59.128	149,5	0	392 ha	2,25
Celje	29.248	146,9	2	259 ha	2,25
Koper / Capodistria	24.535	116,2	2	165 ha	2,25
Novo mesto	24.456	153,8	5	177 ha	1,75
Ptuj	12.755	137,7	1	105 ha	2,50
Slovenj Gradec	8.195	112,6	1	5 ha	3,50
Kranj	24.504	100,4	5	125 ha	2,00
Jesenice	6.851	79,0	1	95 ha	3,25
Krško	9.594	87,6	2	199 ha	3,00
Brežice	7.099	72,7	0	106 ha	3,50
Trbovlje	3.952	67,4	0	47 ha	4,00
Nova Gorica	14.949	119,2	0	91 ha	3,00
Murska Sobota	12.043	180,9	0	207 ha	2,75
Sežana	5.795	106,0	0	179 ha	3,00
Postojna	5.744	81,2	0	99 ha	3,50
Idrija	6.219	119,7	2	12 ha	3,00
Velenje	16.357	122,6	1	141 ha	2,25
Kamnik	8.190	62,2	1	80 ha	3,50
Domžale	11.354	72,6	2	202 ha	3,25
Škofja Loka	9.540	94,1	3	26 ha	3,25
Izola / Isola	5.593	83,2	0	37 ha	3,75
Kočevje	4.443	73,7	0	101 ha	3,75
Slovenska Bistrica	8.400	76,5	1	68 ha	3,25
Grosuplje	6.968	74,2	0	85 ha	3,75
Ajdovščina	6.346	76,8	0	74 ha	3,50
Litija	3.703	51,7	0	60 ha	4,25
Radovljica	6.981	85,5	2	17 ha	3,50
Črnomelj	4.210	69,0	1	84 ha	3,75

¹³ Indeks delovne migracije (IDM) je razmerje med številom delovno aktivnih prebivalcev (brez kmetov) v določeni teritorialni enoti delovnega mesta (v konkretnem primeru občini) in številom delovno aktivnih prebivalcev (brez kmetov) v teritorialni enoti prebivališča, pomnoženo s 100. IDM je kazalnik, ki za posamezno občino povezuje število delovnih mest s številom delovno aktivnih prebivalcev, glede na prebivališče. Glede na vrednost tega kazalnika se posamezne občine delijo na izrazito delovne (IDM = ali > 116,0), zmerno delovne (IDM = 96,0 – 115,9), šibko bivalne (IDM = 76,0 – 95,9), zmerno bivalne (IDM = 56,0 – 75,9), pretežno bivalne (IDM = 36,0 – 55,9) ali izrazito bivalne (IDM = ali < 35,9).

¹⁴ Kriterij sedež večjih izvoznih podjetij je izbran kot pomemben, saj so največje poslovne skupine in podjetja nosilci gospodarskega razvoja, hkrati pa pomembna izvozno usmerjena podjetja kažejo na (mednarodno) konkurenčnost gospodarstva določene teritorialne enote. Podatki so prikazani po sedežih podjetij.

¹⁵ Ocena prikazuje površino območij z namensko rabo primerno za razvoj gospodarskih dejavnosti (industrijske, proizvodne dejavnosti, gospodarske cone). Gre za zemljišča, kjer so že umeščene proizvodne ali gospodarske dejavnosti in za zemljišča namenjena za prihodnji gospodarski razvoj. Relevantne namenske rabe za proizvodne in gospodarske dejavnosti so bile izbrane v skladu s Pravilnikom o vsebini, obliki in načinu priprave občinskega prostorskega načrta ter pogojih za določitev območij sanacij razpršene gradnje in območij za razvoj in širitev naselij.

Naselje	Kriterij:				Stopnja centralnosti naselij glede na povprečje kriterijev
	Delovna mesta v občini središča	Indeks delovne migracije ¹³	Sedež večjih (izvoznih) podjetij ¹⁴	Ocena prostorskega potenciala za razvoj gospodarskih dejavnosti ¹⁵	
Slovenske Konjice	5.652	85,4	0	88 ha	3,50
Šentjur	5.100	60,0	0	23 ha	4,00
Sevnica	5.661	73,3	0	50 ha	3,75
Ilirska Bistrica	3.463	64,1	0	140 ha	3,75
Tolmin	4.062	93,8	0	42 ha	3,75
Ljutomer	4.034	95,0	0	103 ha	3,25
Vrhnika	4.289	57,7	0	34 ha	4,25
Ravne na Koroškem	5.190	114,1	0	25 ha	3,50
Bled	2.983	89,0	0	14,5 ha	4,00
Žalec	8.642	97,8	1	171 ha	2,75
Cerknica	3.884	76,9	0	74 ha	4,00
Piran / Pirano	6.573	91,2	1	26 ha	3,50
Trebnje	4.836	78,0	0	133 ha	3,50
Laško	3.752	67,5	0	35 ha	4,25
Lenart	4.249	134,1	1	0	3,75
Gornja Radgona	4.482	153,0	0	70 ha	3,25
Zagorje ob Savi	4.296	60,8	0	39 ha	4,25
Ruše	2.004	75,6	0	66 ha	4,00
Logatec	4.116	64,5	1	143 ha	3,50
Hrastnik	2.332	67,1	1	10 ha	4,00
Rogaška Slatina	4.724	103,3	0	0	4,25
Tržič	3.339	50,50	0	23 ha	4,50
Ribnica	3.560	83,1	1	42 ha	3,50
Metlika	2.952	88,0	0	62 ha	3,75
Dravograd	2.502	72,6	0	63 ha	4,00
Medvode	4.328	61,0	0	58 ha	4,00
Trzin	5.431	322,9	0	51 ha	3,00
Ankaran / Ancarano	953	69,2	0	0	5,00
Mengeš	2.510	71,1	0	30 ha	4,25
Prevalje	1.674	65,8	0	14 ha	4,25
Miklavž na Dravskem polju	1.205	51,8	0	0	5,00
Žiri	2.307	101,9	1	33 ha	3,50
Šenčur	2.676	68,3	0	33 ha	4,25
Mežica	1.561	115,1	1	12 ha	3,50
Brezovica	3.027	51,4	0	17 ha	4,50
Šempeter - Vrtojba	5.201	199,2	1	56 ha	2,75

Preglednica 17: Kriteriji za določitev stopnje središč glede na gospodarski potencial

Stopnja centralnosti	Kriterij ¹⁶ :				Število naselij / naselje
	Delovna mesta v občini središča	Indeks delovne migracije	Sedež večjih izvoznih podjetij	Ocena prostorskega potenciala za razvoj gosp. dejavnosti	
1 središče mednarodnega pomena	>200.000	116,0 ali več	10 ali več	100 ha ali več	1: Ljubljana
2 središče nacionalnega pomena	50.001 – 200.000	96,0 – 115,9	5 – 9	40,1 – 100 ha	7: Novo mesto, Kranj, Maribor, Celje, Koper, Velenje, Ptuj
3 središče regionalnega pomena	15.001 – 50.000	76,0 – 95,9	3 – 4	10,1 – 40 ha	28: Murska Sobota, Žalec, Šempeter – Vrtojba, Krško, Nova Gorica, Sežana, Idrija, Trzin, Jesenice, Domžale, Škofja Loka, Slovenska Bistrica, Ljutomer, Gornja Radgona, Slovenj Gradec, Brežice, Postojna, Kamnik, Ajdovščina, Radovljica, Slovenske Konjice, Ravne na Koroškem, Piran, Trebnje, Logatec, Ribnica, Žiri, Mežica
4 središče medobčinskega pomena	5.001 – 15.000	56,0 – 75,9	1 – 2	5,1 – 10 ha	28: Izola, Kočevje, Grosuplje, Črnomelj, Sevnica, Ilirska Bistrica, Tolmin, Lenart, Metlika, Ankaran,

¹⁶ Kriteriji za določitev stopnje centralnosti glede na opremljenost s funkcijami so povzeti po študiji Planning and urban design standards. American Planning Association, 2006 in Opremlitev in določitev prednostnih območij za stanovanjsko oskrbo, oktober 2016.

Stopnja centralnosti	Kriterij ¹⁶ :				Število naselij / naselje
	Delovna mesta v občini središča	Indeks delovne migracije	Sedež večjih izvoznih podjetij	Ocena prostorskega potenciala za razvoj gosp. dejavnosti	
					Trbovlje, Šentjur, Bled, Cerknica, Ruše, Hrastnik, Dravograd, Medvode, Litija, Vrhnika, Laško, Zagorje ob Savi, Rogaška Slatina, Mengeš, Prevalje, Šenčur, Tržič, Brezovica
5 središče lokalnega pomena	5.000 ali manj	55,9 ali manj	0	5 ha ali manj	

5.2.4 Stopnja centralnosti središč glede na povprečje vseh izbranih kriterijev

Preglednica 18: Analiza središč glede na povprečje vseh treh izbranih kriterijev

Naselje	Kriterij:			Stopnja centralnosti glede na povprečje vseh obravnavanih kriterijev
	Število prebivalstva	Opremljenost s funkcijami	Gospodarski potencial	
Ajdovščina	4	3,75	3,50	3,75
Ankaran / Ancarano	4	5,25	5,00	4,75
Bled	4	4,25	4,00	4,08
Brezovica	4	6	4,50	4,83
Brežice	4	3	3,50	3,50
Celje	2	2,25	2,25	2,17
Cerknica	4	4,25	4,00	4,08
Črnomelj	4	3,75	3,75	3,83
Domžale	3	3,75	3,25	3,33
Dravograd	4	5	4,00	4,33
Gornja Radgona	4	4,25	3,25	3,83
Grosuplje	4	3,75	3,75	3,83
Hrastnik	4	5	4,00	4,33
Idrija	4	3,5	3,00	3,50
Ilirska Bistrica	4	3,75	3,75	3,83
Izola / Isola	3	3,75	3,75	3,50
Jesenice	3	3	3,25	3,08
Kamnik	3	3,75	3,50	3,42
Kočevje	4	3,75	3,75	3,83
Koper / Capodistria	2	2,5	2,25	2,25
Kranj	2	2,75	2,00	2,25

Naselje	Kriterij:			Stopnja centralnosti glede na povprečje vseh obravnavanih kriterijev
	Število prebivalstva	Opremljenost s funkcijami	Gospodarski potencial	
Krško	4	3	3,00	3,33
Laško	4	4,25	4,25	4,17
Lenart	4	4,25	3,75	4,00
Litija	4	3,75	4,25	4,00
Ljubljana	1	1	1,00	1,00
Ljutomer	4	3,75	3,25	3,67
Logatec	4	5	3,50	4,17
Maribor	2	1,75	2,25	2,00
Medvode	4	5,25	4,00	4,42
Mengeš	4	5,5	4,25	4,58
Metlika	4	5	3,75	4,25
Mežica	4	5,5	3,50	4,33
Miklavž na Dravskem polju	4	5,5	5,00	4,83
Murska Sobota	3	3,25	2,75	3,00
Nova Gorica	3	3,25	3,00	3,08
Novo mesto	2	2,5	1,75	2,08
Piran / Pirano	4	4,25	3,50	3,92
Postojna	4	3,5	3,50	3,67
Prevalje	4	5,5	4,25	4,58
Ptuj	3	2,5	2,50	2,67
Radovljica	4	3,75	3,50	3,75
Ravne na Koroškem	4	4,25	3,50	3,92
Ribnica	4	5	3,50	4,17
Rogaška Slatina	4	5	4,25	4,42
Ruše	4	4,75	4,00	4,25
Sevnica	4	3,75	3,75	3,83
Sežana	4	3,25	3,00	3,42
Slovenj Gradec	4	2,5	3,50	3,33
Slovenska Bistrica	4	3,75	3,25	3,67
Slovenske Konjice	4	3,75	3,50	3,75
Šempeter - Vrtojba	4	6,75	2,75	4,50
Šenčur	4	5,5	4,25	4,58
Šentjur	4	3,75	4,00	3,92
Škofja Loka	3	3,75	3,25	3,33
Tolmin	4	3,75	3,75	3,83
Trbovlje	3	3,25	4,00	3,42
Trebnje	4	4,25	3,50	3,92
Trzin	4	5,25	3,00	4,08
Tržič	4	5	4,50	4,50
Velenje	2	3,75	2,25	2,67
Vrhnika	4	4,25	4,25	4,17
Zagorje ob Savi	4	4,5	4,25	4,25
Žalec	4	4,25	2,75	3,67
Žiri	4	5,5	3,50	4,33

Preglednica 18a: Pregled središč po vrstnem redu glede na povprečno oceno vseh obravnavanih kriterijev

Naselje	Kriterij:	Stopnja centralnosti
---------	-----------	----------------------

	Število prebivalstva	Opremljenost s funkcijami	Gospodarski potencial	glede na povprečje vseh obravnavanih kriterijev
Ljubljana	1	1	1,00	1,00
Maribor	2	1,75	2,25	2,00
Novo mesto	2	2,5	1,75	2,08
Celje	2	2,25	2,25	2,17
Koper / Capodistria	2	2,5	2,25	2,25
Kranj	2	2,75	2,00	2,25
Ptuj	3	2,5	2,50	2,67
Velenje	2	3,75	2,25	2,67
Murska Sobota	3	3,25	2,75	3,00
Jesenice	3	3	3,25	3,08
Nova Gorica	3	3,25	3,00	3,08
Domžale	3	3,75	3,25	3,33
Krško	4	3	3,00	3,33
Slovenj Gradec	4	2,5	3,50	3,33
Škofja Loka	3	3,75	3,25	3,33
Kamnik	3	3,75	3,50	3,42
Sežana	4	3,25	3,00	3,42
Trbovlje	3	3,25	4,00	3,42
Brežice	4	3	3,50	3,50
Idrija	4	3,5	3,00	3,50
Izola / Isola	3	3,75	3,75	3,50
Ljutomer	4	3,75	3,25	3,67
Postojna	4	3,5	3,50	3,67
Slovenska Bistrica	4	3,75	3,25	3,67
Žalec	4	4,25	2,75	3,67
Ajdovščina	4	3,75	3,50	3,75
Radovljica	4	3,75	3,50	3,75
Slovenske Konjice	4	3,75	3,50	3,75
Črnomelj	4	3,75	3,75	3,83
Gornja Radgona	4	4,25	3,25	3,83
Grosuplje	4	3,75	3,75	3,83
Ilirska Bistrica	4	3,75	3,75	3,83
Kočevje	4	3,75	3,75	3,83
Sevnica	4	3,75	3,75	3,83
Tolmin	4	3,75	3,75	3,83
Piran / Pirano	4	4,25	3,50	3,92
Ravne na Koroškem	4	4,25	3,50	3,92
Šentjur	4	3,75	4,00	3,92
Trebnje	4	4,25	3,50	3,92
Lenart	4	4,25	3,75	4,00
Litija	4	3,75	4,25	4,00
Bled	4	4,25	4,00	4,08
Cerknica	4	4,25	4,00	4,08
Trzin	4	5,25	3,00	4,08
Laško	4	4,25	4,25	4,17
Logatec	4	5	3,50	4,17
Ribnica	4	5	3,50	4,17
Vrhnika	4	4,25	4,25	4,17
Metlika	4	5	3,75	4,25
Ruše	4	4,75	4,00	4,25
Zagorje ob Savi	4	4,5	4,25	4,25
Dravograd	4	5	4,00	4,33

Naselje	Kriterij:			Stopnja centralnosti glede na povprečje vseh obravnavanih kriterijev
	Število prebivalstva	Opremljenost s funkcijami	Gospodarski potencial	
Hrastnik	4	5	4,00	4,33
Mežica	4	5,5	3,50	4,33
Žiri	4	5,5	3,50	4,33
Medvode	4	5,25	4,00	4,42
Rogaška Slatina	4	5	4,25	4,42
Šempeter - Vrtojba	4	6,75	2,75	4,50
Tržič	4	5	4,50	4,50
Mengeš	4	5,5	4,25	4,58
Prevalje	4	5,5	4,25	4,58
Šenčur	4	5,5	4,25	4,58
Ankaran / Ancarano	4	5,25	5,00	4,75
Brezovica	4	6	4,50	4,83
Miklavž na Dravskem polju	4	5,5	5,00	4,83

Preglednica 19: Določitev stopnje centralnosti središč glede na povprečje vseh izbranih kriterijev

Stopnja centralnosti	Število naselij
1 središče mednarodnega pomena	1 (Ljubljana)
2 središče nacionalnega pomena	5 (Maribor, Novo mesto, Celje, Koper, Kranj)
3 središče regionalnega pomena	15 (Ptuj, Velenje, Murska Sobota, Jesenice, Nova Gorica, Domžale, Krško, Slovenj Gradec, Škofja Loka, Kamnik, Sežana, Trbovlje, Brežice, Idrija, Izola)
4 središče medobčinskega pomena	38 (Ljutomer, Postojna, Slovenska Bistrica, Žalec, Ajdovščina, Radovljica, Slovenske Konjice, Črnomelj, Gornja Radgona, Grosuplje, Ilirska Bistrica, Kočevje, Sevnica, Tolmin, Piran, Ravne na Koroškem, Šentjur, Trebnje, Lenart, Litija, Bled, Cerknica, Trzin, Laško, Logatec, Ribnica, Vrhnika, Metlika, Ruše, Zagorje ob Savi, Dravograd, Hrastnik, Mežica, Žiri, Medvode, Rogaška Slatina, Šempeter – Vrtojba, Tržič, Mengeš, Prevalje, Šenčur, Ankaran, Brezovica, Miklavž na Dravskem polju)

5.2.5 Predlog razvrstitve središč v modelu C

Pri oblikovanju sistema poselitve v Sloveniji je treba upoštevati dosedanje usmeritve v smeri prizadevanj spodbujanja policentričnega sistema poselitve, v katerem imajo pomembno vlogo centralna središča naselij na različnih ravneh. Na nižji ravni se teži k doseganju kohezivnosti, na višji ravni pa k konkurenčnosti središč. Ogradje sistema temelji na strukturi centralnih naselij ali somestij glede na skupno stopnjo centralnosti, ki upošteva tako stanje, velikost naselij in število prebivalcev, zaledje v širšem mestnem območju, opremljenost s funkcijami splošnega pomena, gospodarski potencial kot tudi strateške cilje in ohranjanje poseljenosti na obrobni, obmejni območjih ter čezmejno sodelovanje. S tega vidika predlagamo naslednji sistem centralnih naselij, prikazan v Preglednici 20:

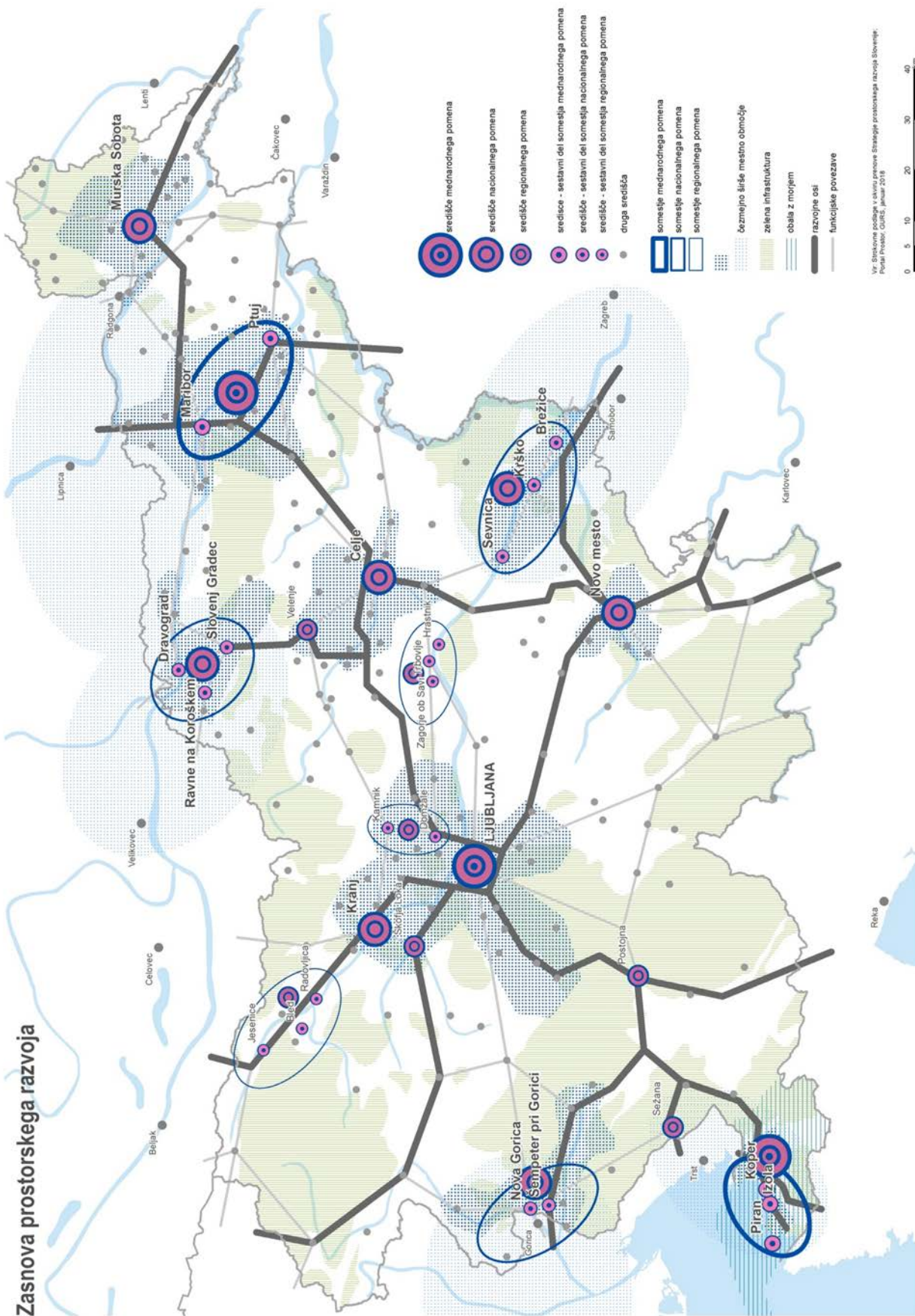
Preglednica 20: Stopnja centralnosti središč v modelu C (koncentriran policentrični razvoj s poudarjeno vlogo glavnega mesta)

Stopnja centralnosti	Število naselij
1 središče mednarodnega pomena	1 (Ljubljana)
	2 (Maribor, somestje Koper – Izola – Piran)
2 središče nacionalnega pomena	7 (Kranj, Novo mesto, Celje, Murska Sobota, somestje Nova Gorica – Šempeter-Vrtojba, somestje Dravograd – Ravne na Koroškem – Slovenj Gradec, somestje Brežice – Krško – Sevnica)
3 središče regionalnega pomena	14 (Jesenice, Škofja Loka, Idrija, Tolmin, Sežana, Postojna, Kamnik, Trbovlje, Kočevje, Velenje, Ptuj, Gornja Radgona, somestje Rogaška Slatina – Šmarje pri Jelšah, somestje Črnomelj – Metlika)

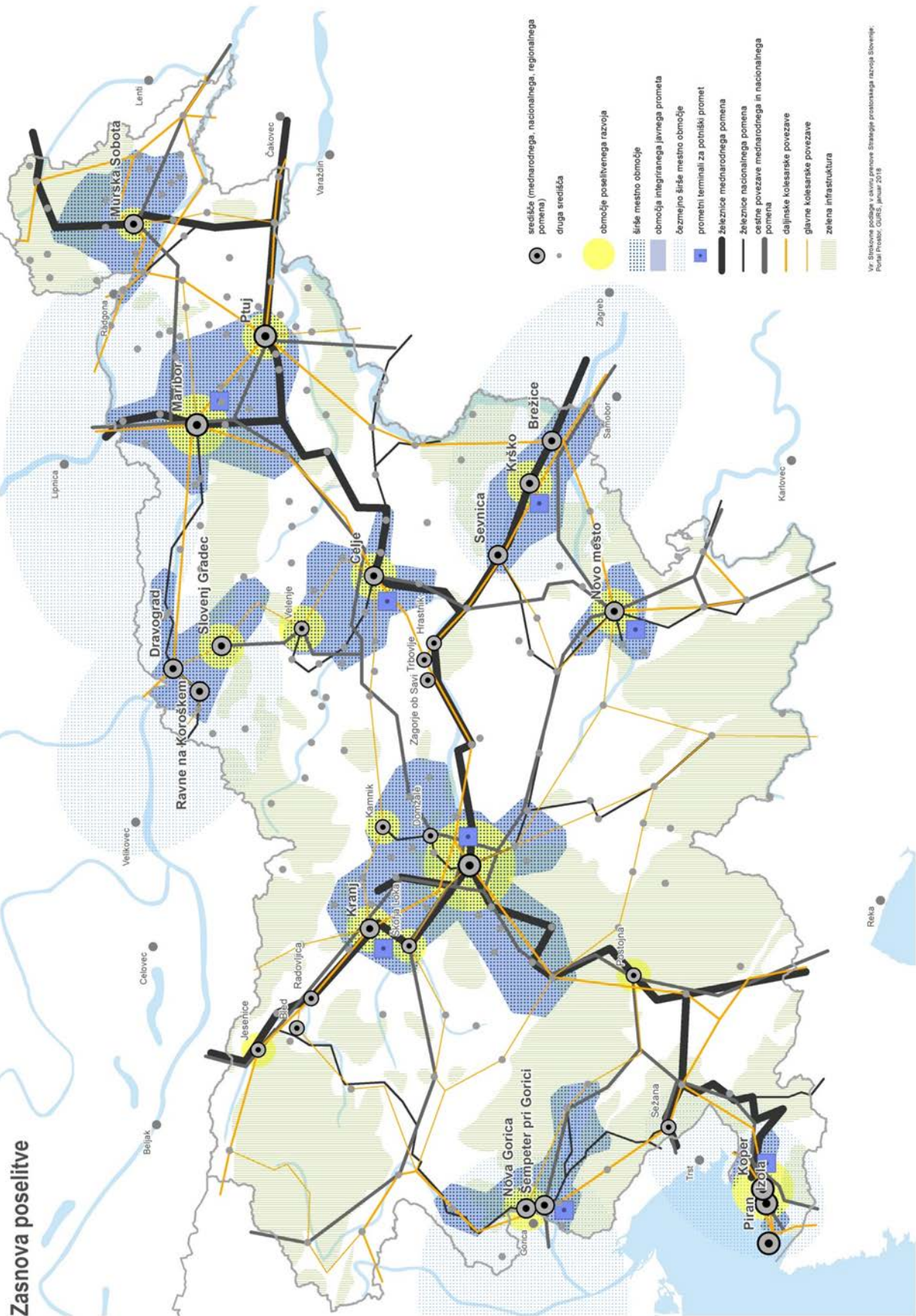
5.3 Kartografski prikazi modela C

Posamezne sestavine modelov so shematično prikazane na kartah (slike 12 do 18):

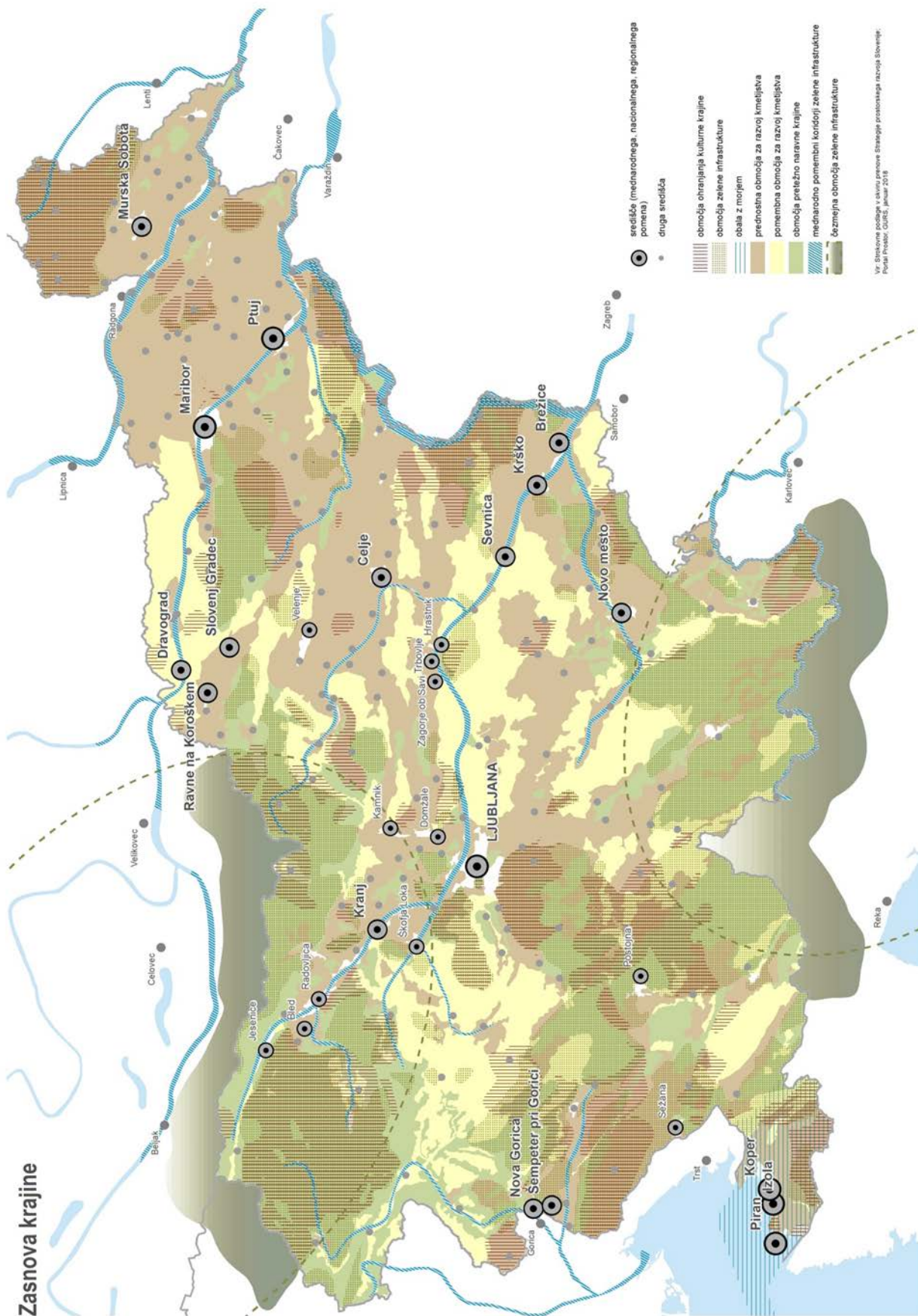
- zasnova prostorskega razvoja,
- zasnova poselitve,
- zasnova gospodarske javne infrastrukture – promet,
- zasnova gospodarske javne infrastrukture – energetika,
- območja s posebnimi potenciali,
- območja posebnih razvojnih ukrepov.

Slika 12: Zasnova prostorskega razvoja

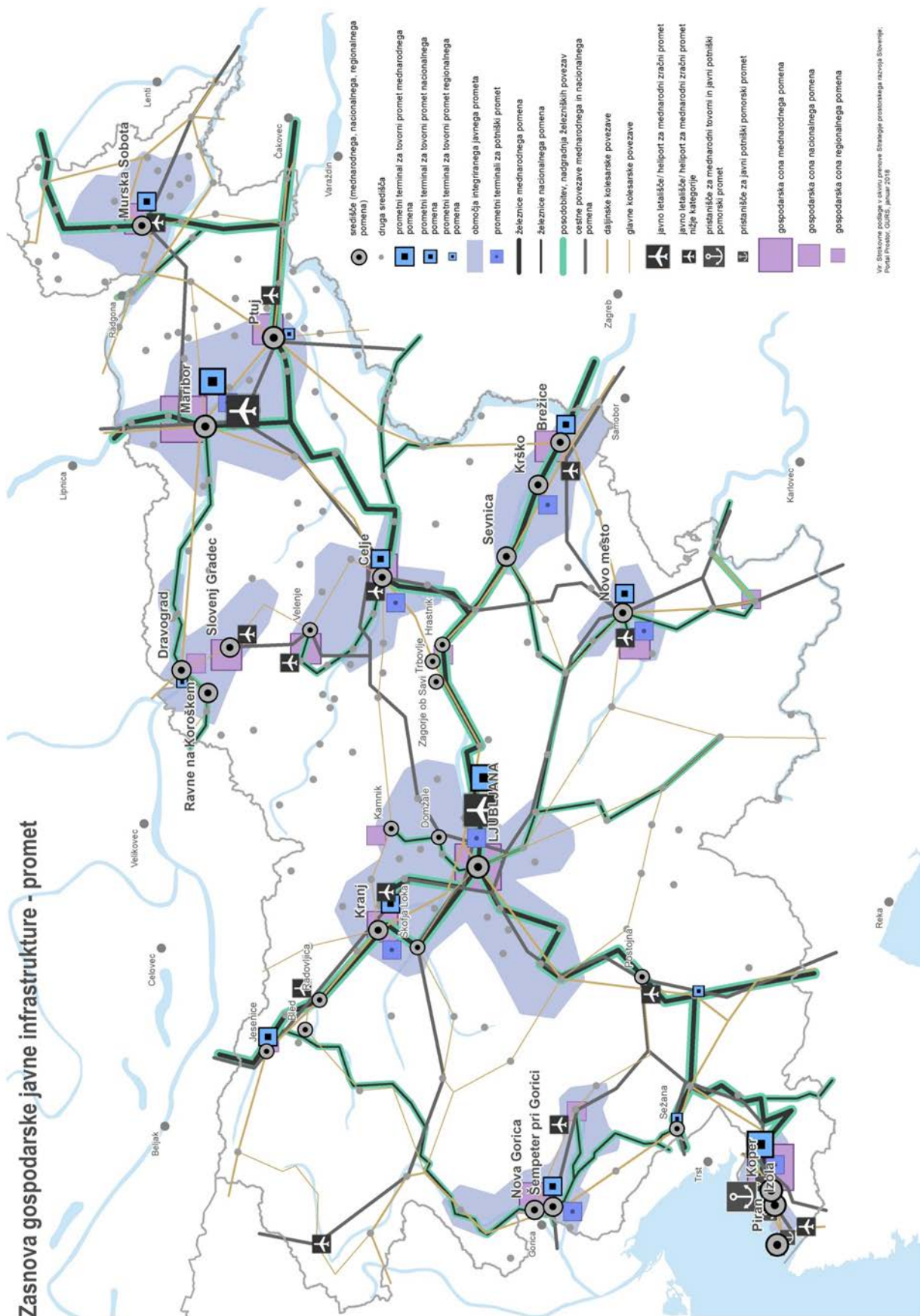

Slika 13: Zasnova poselitve

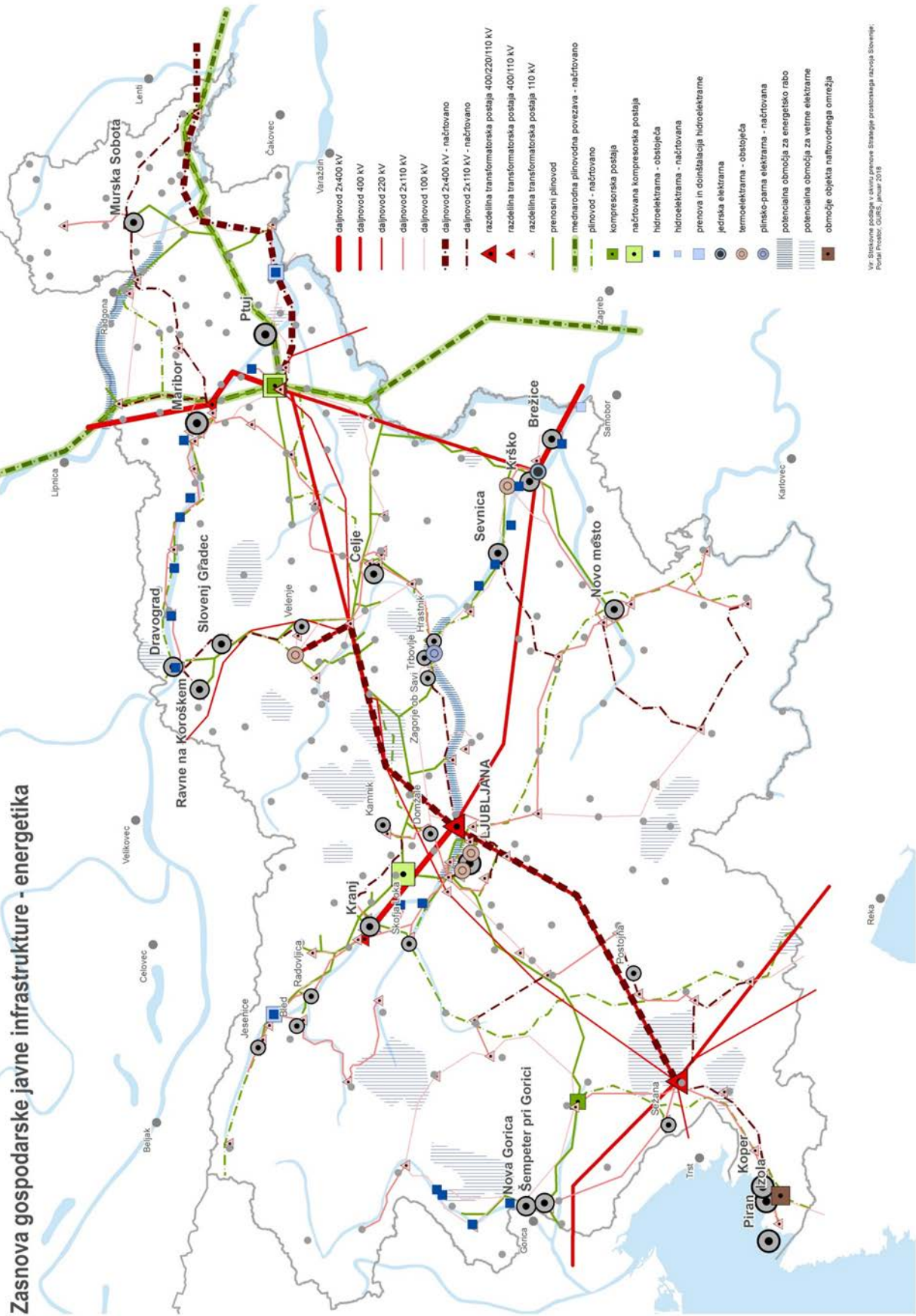
Slika 14: Zasnova krajine

Zasnova gospodarske javne infrastrukture - promet

Vir: Republiški sklad za vključevanje Strategije prostorskega razvoja Slovenije. Portal Prostori, GISRS, januar 2018.

Slika 15: Zasnova gospodarske javne infrastrukture - promet

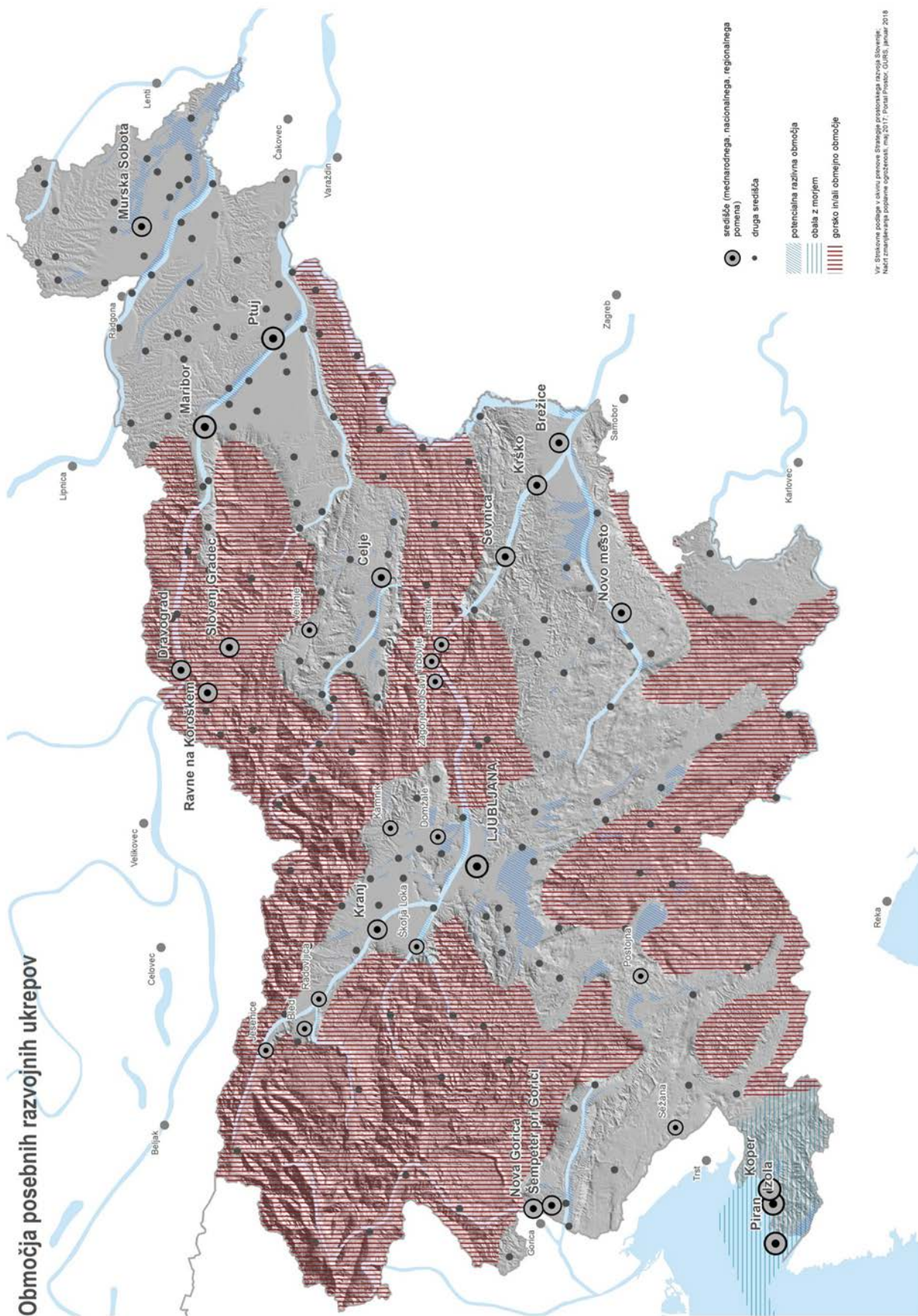

Vir: Republiški sklad za vključevanje Slovenije v evropsko infrastrukturo. Strategija prostorskega razvoja Slovenije. Poročilo Priloga: GURS, januar 2018.

Slika 16: Zasnova gospodarske javne infrastrukture - energetika

Slika 17: Območja s posebnimi potenciali

Slika 18: Območja posebnih razvojnih ukrepov

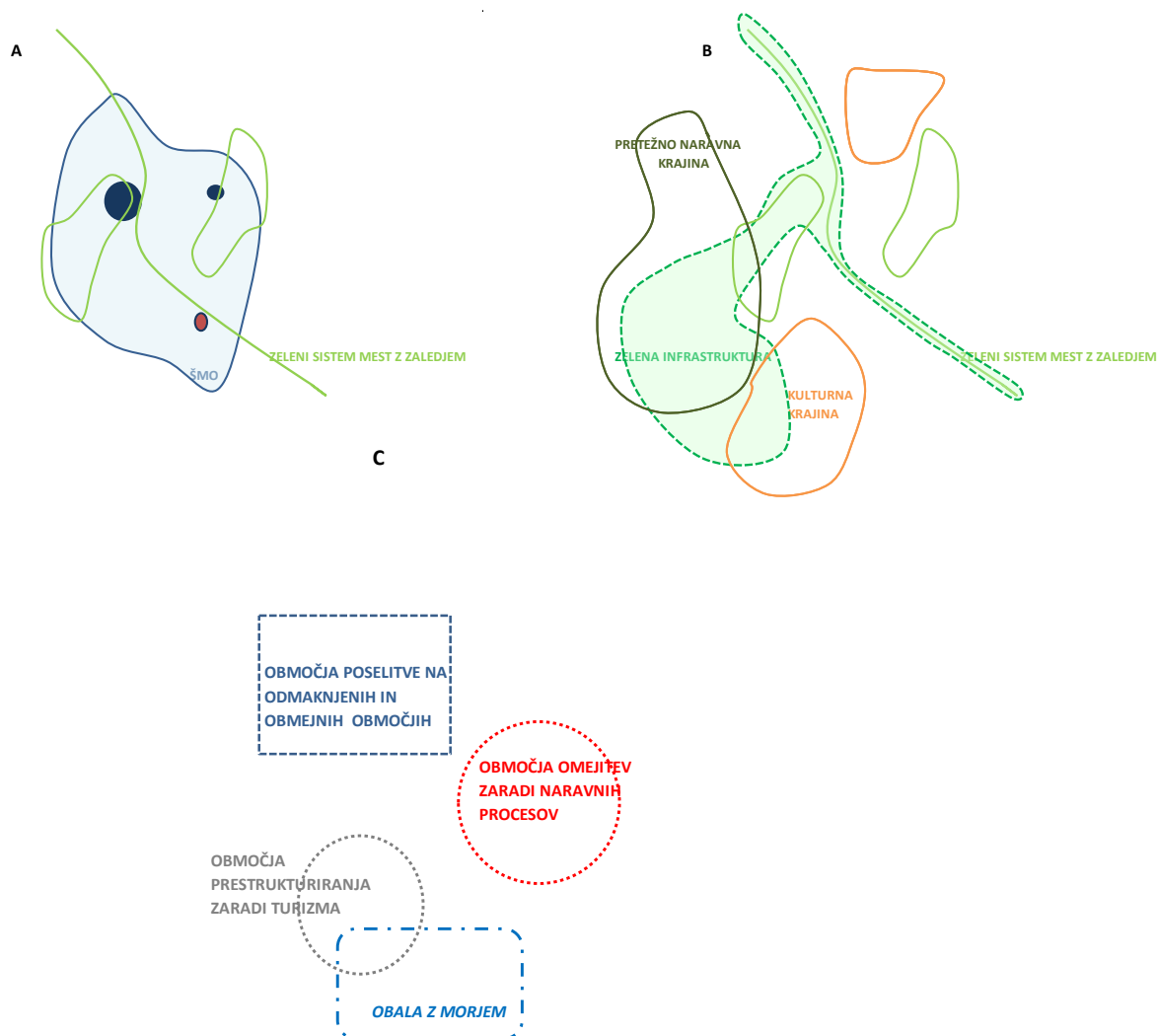
5.4 Usmeritve za akcijski program

Za izboljšanje izvajanja SPRS je treba splošni model, predstavljen v tej nalogi, na konkretnjših ravneh dopolniti z modeli organizacije dejavnosti in storitev v prostoru, prilagojenimi različnim vrstam območij. Tako se središča med sabo razlikujejo po opremljenosti s funkcijami (število funkcij ter raven posamezne funkcije), in po ostalih značilnostih (prevladujoče dejavnosti, povezava z ostalimi središči – npr. somestja, lega – npr. obmejnost, itd.). Krajinska območja se razlikujejo zlasti z vidika dostopnosti, demografskih trendov in ohranjenosti narave. To je upoštevano v predlagani tipologiji območij, ki je prikazana v Preglednici 21. Če bodo podrobnejši modeli narejeni kot izhodišča za regionalne plane (po razvojnih regijah) lahko predlagano tipologijo smiselno upošteva in prilagodi še na konkretne regionalne kontekste.

Preglednica 21: Tipologija območij

Tip območja	Podtip	Opis
Širše mestno območje (ŠMO)	enojedrno	V enojedrnem ŠMO so storitve in proizvodnja skoncentrirani v enem urbanem jedru z zaledjem, kjer prevladujejo stanovanja. V primeru, da jedro in/ali del zaledja segajo v sosednjo državo gre za čezmejno ŠMO (npr. Nova Gorica-Gorica)
	večjedrno: - enakovrstno - raznovrstno - hierarhično	V večjedrnem ŠMO so storitve in proizvodnja skoncentrirani v več urbanih jedrih, ki so lahko istega ali različnih rangov in v katerih si dejavnosti bodisi konkurirajo (enakovrstna) ali pa se dopolnjujejo (raznovrstna). Jedra si delijo stanovanjsko zaledje in zeleno infrastrukturo.
	zeleni sistem mest z zalednjem	Zelene površine, povezane v sistem znotraj ŠMO, kjer prevladujejo socialne in okoljske funkcije – npr. klimatska
Krajina	kulturna krajina	V kulturni krajini je prevladujoča raba tal (vitalno) kmetijstvo in poselitev zunaj ŠMO.
	pretežno naravna krajina	Pretežno naravna krajina so odmaknjena in gorska območja, kjer se poleg naravnega površinskega pokrova (gozd) pojavlja ekstenzivno kmetijstvo in so osrednjega pomena za ohranjanje narave in biotske pestrosti.
	zeleni infrastruktura:	Deli zelenih sistemov mest z zaledjem, kulturne krajine in pretežno naravne krajine, ki izpolnjujejo merila večfunkcionalnosti in povezanosti in imajo nacionalen pomen
Posebna območja	območja omejitev zaradi naravnih procesov	Potencialna razlivna območja
	območja prestrukturiranja zaradi turizma	Območja, ki so v SPRS 2004 opredeljena kot obremenjena jedrna območja, potrebna kvalitetnega prestrukturiranja
	območja poselitve na odmaknjenih in obmejnih območjih	So območja pretežno naravne in delno kulturne krajine, kjer je ohranjanje poselitve v nacionalnem interesu in je zaradi omejitvenih dejavnikov (naklon, nadmorska višina, odmaknjenost) treba oblikovati drugačna merila za ukrepe (npr. dostopnost, oskrba z javnimi storitvami)

	obala z morjem	Je posebno območje, ki ga opredeljuje stik z morjem in kjer se intenzivno prepletajo storitve, turizem, proizvodnja, logistika in stanovanja.
--	----------------	---

Slika 19: Ilustracija posameznih tipov območij: A – ŠMO z zelenim sistemom mest, B – Krajina, C – Posebna območja

S prilagajanjem vsebin modela na podrobnejši ravni in ukrepov prostorskim značilnostim bomo dosegli boljšo izvedljivost modela, večjo odzivnost na lokalne probleme in priložnosti ter boljšo prilagodljivost na spremenjene razmere. Prostorski tipologiji naj bodo prilagojeni tudi ukrepi (programi, projekti, spremembe resornih instrumentov) za izvajanje SPRS ter način za spremljanje in evalvacijo. Zlasti uresničevanje koncepta policentričnega razvoja zahteva polno sodelovanje državnih resorjev in lokalnih uprav. Aktivacijo povezav v somestjih je treba na primer spodbuditi z oblikovanjem modelov upravljanja s poudarkom na večjem povezovanju in sodelovanju za razreševanje specifičnih prostorsko- razvojnih problemov. Ocenjujemo, da bi regionalna raven načrtovanja, če bo zaživela, pomemben prispevek k uresničevanju ciljev SPRS in modela prostorskega razvoja.

5.5 Predlog kazalnikov za spremljanje prostorskega razvoja

Preglednica 22: Pregled kazalnikov za spremljanje uresničevanja ciljev prostorskega razvoja po posameznih sestavinah

Sestavine	Kazalniki				
	C1	C2	C3	C4	C5
(0) Splošno	<p>Indeks razvojne ogroženosti regij (UMAR) – cilj: zmanjševanje</p> <p>Osebni avtomobil na 100 prebivalcev po občinah – cilj: zmanjševanje</p> <p>Količina odloženih odpadkov na prebivalca – cilj: zmanjševanje</p> <p>Sprememba kmetijskih in gozdnih zemljišč v stavbna – cilj: zmanjševanje</p>		Zadovoljstvo s kakovostjo življenja (SJM) – cilj: povečanje		Delež občin, za katere je sprejet regionalni plan – cilj: povečanje
(1) Središča in (2) Širša mestna območja	<p>Delež urbanega prebivalstva – cilj: povečanje</p> <p>Doseganje meril za razvrstitve v range središč - cilj: izpolnjevanje</p> <p>Uveljavljenost modelov oskrbe s storitvami, prilagojenimi različnim vrstam območij (urbana, podeželska, odmaknjena obmejna in gorska) - cilj: povečanje</p>				
	<p>Delež prebivalcev znotraj 30/45 min dostopnosti do središč regionalnega pomena - cilj: povečanje</p> <p>Delež dnevnih delovnih migrantov – cilj: zmanjševanje</p>	<p>Selitveno gibanje prebivalstva (notranje in z drugimi državami)</p> <p>Vrednosti neposrednih investicij – cilj: povečanje</p>	<p>Delež objektov, priključenih na javno vodovodno omrežje – cilj: povečanje</p> <p>Gibanje družbenih proizvodnih investicij v osnovna sredstva – investicije v stanovanjske in nestanovanjske prostore, gradbeno-inženirske objekte in investicije v izboljšavo zemljišč</p>		Delež poselitve in infrastrukture v ogroženih območjih – cilj: zmanjševanje

Sestavine	Kazalniki				
	C1	C2	C3	C4	C5
			– cilj: povečanje		
(2b) Območja poselitvenega razvoja	Sprememba kmetijskih in gozdnih zemljišč v stavbna – cilj: zmanjševanje	Vrednosti neposrednih investicij	Zgrajena stanovanja v območjih PROSO – cilj: povečanje Delež objektov, priključenih na javno vodovodno omrežje – cilj: povečanje Delež objektov priključenih na komunalno omrežje – cilj: povečanje Gibanje družbenih proizvodnih investicij v osnovna sredstva – investicije v stanovanjske in nestanovanjske prostore, gradbeno-inženirske objekte in investicije v izboljšavo zemljišč – cilj: povečanje		
(3) Cestne povezave	Delež poti v potniškem prometu, opravljenih z osebnim motornim prometom – cilj: zmanjševanje Povprečna dostopnost do regionalnega središč po cestnem omrežju – cilj: skrajševanje (časovno), povečanje (št. prebivalcev)		Gibanje družbenih proizvodnih investicij v osnovna sredstva – investicije v stanovanjske in nestanovanjske prostore, gradbeno-inženirske objekte in investicije v		Delež poselitve in infrastrukture v ogroženih območjih – cilj: zmanjševanje

Sestavine	Kazalniki				
	C1	C2	C3	C4	C5
(4) Železniške povezave	Povprečna dostopnost do regionalnega središč po železniškem omrežju – cilj: skrajševanje (časovno), povečanje (št. prebivalcev)		izboljšavo zemljišč – cilj: povečanje Povprečna dostopnost do regionalnega središča – cilj: skrajševanje (časovno), povečanje (št. prebivalcev)		
(5) Prometni terminali za tovorni promet	Količina letnega pretovora – cilj: povečanje Delež tovora, prepeljanega po železnici – cilj: povečanje				Delež poselitve in infrastrukture v ogroženih območjih – cilj: zmanjševanje
(6) Območja integriranega javnega prometa s prometnimi terminali za potniški promet	Potovalni časi delovne mobilnosti iz drugih občin/regij – cilj: skrajševanje Delež poti v potniškem prometu, opravljenih z JPP – cilj: povečanje				
(7) Daljinske in glavne kolesarske povezave			Delež poti v potniškem prometu, opravljenih s kolesom – cilj: povečanje		
(8) Prednostna območja za pridobivanje OVE					Doseganje ciljnega deleža OVE v celotni porabi – cilj: doseganje zastavljenega deleža
(9a) Prenos in distribucija električne energije					Delež energetske samooskrbe: cilj: povečanje
(9b) Plinovodni sistem					Delež energetske samooskrbe: cilj: povečanje

Sestavine	Kazalniki				
	C1	C2	C3	C4	C5
(10) Območja za gospodarske cone	Površine degradiranih območij na območjih stavbnih zemljišč in območjih namenjenih proizvodnji – cilj: zmanjševanje Zasedenost gospodarskih con – cilj: povečanje		Površine degradiranih območij na območjih stavbnih zemljišč in območjih namenjenih proizvodnji – cilj: zmanjševanje		
(10a) Letališča	Povečanje pomena v širšem regionalnem kontekstu				
(10b) Pristanišča	Količina letnega pretovora – cilj: povečanje				
(11) Območja, namenjena kmetijstvu			Gibanje družbenih proizvodnih investicij v osnovna sredstva – investicije v stanovanjske in nestanovanjske prostore, gradbeno-inženirske objekte in investicije v izboljšavo zemljišč – cilj: povečanje	Delež površin v zaraščanju – cilj: zmanjševanje	
(11a) Območja ohranjanja kulturne krajine	Uveljavljenost modelov oskrbe s storitvami, prilagojenimi različnim vrstam območij (urbana, podeželska, odmaknjena obmejna in gorska) – cilj: zagotavljanje			Delež površin v zaraščanju – cilj: zmanjševanje	
(12) Zelena infrastruktura			Delež gozda – cilj: ohranjanje Delež površine z režimom ohranjanja narave – cilj: ohranjanja	Delež površin v zaraščanju – cilj: zmanjševanje Število in obseg degradiranih območij v naravnem okolju – cilj: zmanjševanje	
(12a) Zelena infrastruktura – mesta (ŠMO)			Zelene površine na prebivalca znotraj ŠMO - cilj: povečanje		

Sestavine	Kazalniki				
	C1	C2	C3	C4	C5
(13) Krajinsko prepoznavna območja	Uveljavljenost modelov oskrbe s storitvami, prilagojenimi različnim vrstam območij (urbana, podeželska, odmaknjena obmejna in gorska) – cilj: zagotavljanje Število in obseg degradiranih območij v naravnem okolju – cilj: zmanjševanje			Formalno varovanje območij prepoznavnosti krajine – cilj: uvedba instrumenta	
(13a) Območja pretežno naravne krajine	Število in obseg degradiranih območij v naravnem okolju – cilj: zmanjševanje		Delež gozda Delež površine z režimom ohranjanja narave		
(14) Območja ukrepov za ohranjanje poseljenosti	Število in obseg degradiranih območij v naravnem okolju – cilj: zmanjševanje Zaraščanje kmetijskih površin – cilj: zmanjševanje				Delež poselitve in infrastrukture v ogroženih območjih – cilj: zmanjševanje Število in delež prebivalcev na vododeficitarnih območjih – cilj: zmanjševanje
(14a) Območja prilagajanja poselitve naravnim omejitvam					Obseg, število in delež prebivalcev na poplavno ogroženih območjih – cilj: zmanjševanje Znesek škod zaradi naravnih nesreč – cilj: zmanjševanje
(15) Območja za razvoj turizma	Prihodi turistov (domači in tuji) – cilj: povečanje Delež BDV iz turistične dejavnosti na prebivalca – cilj: povečanje				
(15a) Območja prestrukturiranja zaradi turizma	Obseg območij – cilj: zmanjševanje				
(16) Obala z morjem	Prihodi turistov (domači in tuji) – cilj: povečanje Delež BDV iz turistične dejavnosti na prebivalca – cilj: povečanje				
	Količina letnega pretovora – cilj: povečanje				

6 Viri in literatura

- Akcijski načrt za obnovljive vire energije za obdobje 2010 – 2020 (AN OVE) Slovenija. Ljubljana, 2010: http://www.energetika-portal.si/fileadmin/dokumenti/publikacije/an_ove/an_ove_2010-2020_final.pdf
- Desetletni razvojni načrt prenosnega plinovodnega omrežja za obdobje 2018 – 2027. Ljubljana, Plinovodi, 2017: http://www.plinovodi.si/wp-content/uploads/2011/09/Razvojni_nacrt_2018-2027.pdf
- ESPON 1.1.1., 2005. Potentials for polycentric development in Europe.
- ESPON 1.4.3., 2007. Study on urban function. Final Report.
- ESPON 3.1., Part A., 2006. Integrated Tools for European Spatial Development, Final Report.
- ESPON 3.2., 2007. Scenarios on the territorial future of Europe.
- ESPON Polyce: Metropolatisation and Polycentric Development in Central Europe (2012).
- ESPON TOWN. 2013. Scientific report.
- ESPON, 2010a. New Evidence on Smart, Sustainable and Inclusive Territories. First ESPON 2013 Synthesis Report.
- Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/eu2020_20151407_economic_policies.pdf
- Golobič M., Penko Seidl N., Cof A., Ružič L., Pretnar G., 2017a. Model prostorskega razvoja Slovenije. Izhodiščno poročilo. Ljubljana, UL, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo; PNZ svetovanje projektiranje d.o.o. in Krajinska arhitektura Alenka Cof s.p.
- Golobič M., Penko Seidl N., Cof A., Ružič L., Pretnar G., 2017b. Model prostorskega razvoja Slovenije. Poročilo 2. faze projekta. Ljubljana, UL, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo; PNZ svetovanje projektiranje d.o.o. in Krajinska arhitektura Alenka Cof s.p.
- Golobič M., N. Marot, A. Cof, M. Bantan, J. Hudoklin, I. Hočevar, 2014. SPRS 2030 – Analiza izvajanja v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije predvidenih programov in ukrepov. Sklepno poročilo. Ljubljana, UL, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo in ACER d.o.o.
- Lampič B., Cigale D., Kušar S., Potočnik Slavič I., Foški M., Zavodnik Lamovšek A., Barborič B., Meža S., Radovan D., 2017. Celovita metodologija za popis in analizo degradiranih območij, izvedba pilotnega popisa in vzpostavitev ažurnega registra. Končno poročilo. Ljubljana, UL, Filozofska fakulteta, Oddelek za Geografijo; Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo in Geodetski inštitut Slovenije.
- Lampič B., Cigale D., Kušar S., Potočnik Slavič I., Zupančič J., 2016. Strokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave SPRS 2050: Gorska in obmejna območja. Ljubljana, UL, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo.
- Miklavčič T. (ur.), 2016. Poročilo o prostorskem razvoju. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja.
- Miklavčič T., Fonda M., Jerebic B., Komac- Sušni, Š., Peršak- Cvar S., 2014. Občinski prostorski akti in namenska raba prostora v Sloveniji. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja.
- Morje in obala, 2017. Gradivo za sestanek Tematske fokusne skupine v okviru prenove Strategije prostorskega razvoja Slovenije. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja.

- Nared J., Bole D., Breg Valjavec M., Ciglič R., Črnič Istenič M., Goluža M., Kozina J., Lapuh L., Razpotnik Visković N., Repolusk P., Rus P. in Tiran J., 2016. Policentrično omrežje središč in dostopnost prebivalstva do storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena. Končno poročilo. Ljubljana, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti.
- Oven I. A., Lupše I., Bartol B., 2014. Poročilo s posveta »Slovenski prostor v prihodnje – možnosti in priložnosti«, Narodni muzej – Metelkova. Ljubljana, MOP - Direktorat za prostor, 21. oktober 2014.
- Penko Seidl N., Pintar M., Bončina A., 2016. Strokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave SPRS 2050: Podeželje in zelena infrastruktura. Ljubljana, UL, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo.
- Peterlin M., 2011. Podpora programa ESPON pri oblikovanju prostorskih modelov. Nacionalni dogodek ESPON in ESPON INTERSTAT. Mestni muzej Ljubljana, 4. oktober 2011
- Pintar M., Glavan M., Grčman H., Zupan M., Mlakar A., Cof A., Cigoj Sitar N., 2015. Strokovna podlaga za pripravo uredbe, ki bo določala območja za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Republiko Slovenijo. Ljubljana, UL, Biotehniška fakulteta in Prostorsko načrtovanje Aleš Mlakar s.p.
- Plevnik A., 2016. Okolje, promet in zdravje. Ljubljana, Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor – Agencija RS za okolje in Ministrstvo za infrastrukturo:
http://www.trajnostnamobilnost.si/Portals/0/publikacije/ETM_publicacija_2016.pdf
- Pogačar P., Kušar S., Cof A., Černe B., Zenkovič N., 2016. Opredelitev in določitev prednostnih območij za stanovanjsko oskrbo. Ljubljana, Prostorsko, urbanistično in arhitekturno projektiranje Petra Pogačar s.p. in UL, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo.
- Pogačnik A., Foški M., Drobne S., Konjar M., Soss K., Brilly M., Vidmar A., Juvanc A., Maher T., Lipar P., Marsetič R., Detellbach S., Strnad I., Šemrov D., Gorišek M., Jankovič K., Fatur M., Sitar M. in Lavrač I., 2011. Analiza stanja, razvojnih teženj ter usmeritev za strateški prostorski razvoj Slovenije. CRP »Konkurenčnost Slovenije 2006-2013« v letu 2010. Zaključno poročilo. Ljubljana, UL, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Katedra za prostorsko planiranje, Inštitut za prostorski razvoj; UM, Fakulteta za gradbeništvo; Univerza v Ljubljani - Ekonomska fakulteta.
- Pogačnik A., Zavodnik Lamovšek A., Drobne S., Konjar M., Trobec B., Soss K., Pichler Milanovič N., Pogačar K., Kešeljevič A., Kosi A., Miklavčič T., Zakrajšek U., Strmšnik K., Stres A., 2010. Analiza razvojnih virov in scenarijev za modeliranje funkcionalnih regij: težišče: povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja. CRP program »Konkurenčnost Slovenije 2006-2013«, Ljubljana, UL, Fakulteta gradbeništvo in geodezijo; UM, Fakulteta za gradbeništvo; UL, Ekonomska fakulteta; OIKOS d.o.o. in IpoP - inštitut za politike prostora
- Poročilo s posveta ob prenovi Strategije prostorskega razvoja Slovenije z dne 13. decembra 2016 v Kongresnem centru Brdo pri Kranju – Poglobljena tematska obravnava izbranih tem v sklopu prenove SPRS. Ministrstvo za okolje in prostor, januar 2017.
- Poročilo s posveta in dve predstavitvi (projekcije in selitve, B. Ferik in S. Uršič) na temo demografije,
http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/prostorski_razvoj_na_nacionalni_ravni/prenova_strategije_prostorskega_razvoja_slovenije/predhodni_posvetovalni_dogodki_o_prenovi_strateskih_prostorskih_usmeritvah_drzave/
- Poročilo in predstavitve na temo storitev v čezmejnih območjih in problematiki (ki je potekal v okviru Dneva Alpske konvencije),

- http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodno_sodelovanje/alpska_konvencija/arhiv/posvet_storitve_v_cezmejnem_prostoru/
- Poročilo in prezentacije o izzivih življenja v gorskih območjih, http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodno_sodelovanje/alpska_konvencija/arhiv/posvet_v_okviru_alpske_konvencije_kaksni_so_izzivi_gorskih_in_obmejnih_obmocij/
 - Podnebni scenariji po regijah, <http://meteo.arso.gov.si/met/sl/climate/change/>
 - Pravilnik o kolesarskih povezavah v Republiki Sloveniji (osnutek), Ministrstvo za infrastrukturo, 2017: http://www.mzi.gov.si/fileadmin/mzi.gov.si/pageuploads/DC_splosno/prav_kolesarske_povezave.pdf
 - Program razvoja podeželja za obdobje 2014-2020. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
 - Resolucija o nacionalnem programu razvoja prometa v Republiki Sloveniji, Vlada RS, 2016
 - Slovenski prostor 2050. Vizija in cilji prostorskega razvoja Slovenije, 2016. Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja.
 - Strategija EK o zeleni infrastrukturi: http://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/index_en.htm
 - Strategija prostorskega razvoja Slovenije – obrazložitev in utemeljitev, 2004. Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Direktorat za prostor, Urad za prostorski razvoj.
 - Strategija razvoja elektroenergetskega sistema Republike Slovenije: načrt razvoja prenosnega omrežja Republike Slovenije od leta 2015 do 2024. Elektro Slovenije: <https://www.eles.si/Portals/0/Documents/Nacrt-razvoja-prenosnega-omrezja-RS-2015-2024.pdf>
 - Strategija razvoja lokalne samouprave v Republiki Sloveniji do leta 2020, Ljubljana, september 2016.
 - Strategija razvoja prometa v Republiki Sloveniji do leta 2030. Ministrstvo za infrastrukturo, 2015
 - Strategija razvoja Slovenije 2030, Vlada RS, 2017.
 - Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma 2017-2021. Ljubljana, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2017.
 - Šušteršič J., Rojec M., Korenika K. (ur.), 2005. Strategija razvoja Slovenije 2006 – 2013. UMAR: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana.
 - Tahir J. A., Medved J., Kovač M., Ganc M., Kunšek J., 2016. Strokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave SPRS 2050: Prostorske možnosti za nizkoogljično družbo. Ljubljana, Boson trajnostno načrtovanje d.o.o.
 - Territorial Agenda of the European Union 2020. Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions: http://www.nweurope.eu/media/1216/territorial_agenda_2020.pdf;
 - Urbanistični terminološki slovar: <https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce/slovarji/urbanisticni/iskalnik#v>
 - Zabeležke sestankov z resorji:
 - (1) Področja: šolstvo, kultura, digitalne komunikacije, lokalna samouprava, javna uprava, 10.10.2017, MOP.
 - (2) Področja: vode, narava, okolje, odpadki, kmetijstvo (Sektor za urejanje kmetijskega prostora in zemljiške operacije), gozdarstvo, naravne nesreče, podnebne spremembe, 11.10.2017, MOP.
 - (3) Področja: promet (ceste in trajnostna mobilnost), energija, turizem, regionalni razvoj, gospodarski razvoj, 12.10.2017, MOP.

(4) Področje: sociala, 11.10.2017, MOP.

- Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR-2), Ur. list RS 20/2011.
- Zakon o urejanju prostora (ZUreP-2), Ur. list RS 61/2017.
- Zavodnik Lamovšek A., Drobne S., 2016. Strokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave SPRS 2050: Funkcionalna urbana območja. Ljubljana, UL, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.
- Zavodnik Lamovšek A., Foški M., Drobne S., Kmetič N., Soss K., 2014. Priprava predloga sistema spremljanja prostorskega razvoja. Projekt Attract-SEE, Zaključno poročilo. Ljubljana, UL - Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.

Viri statističnih podatkov, uporabljenih v analizah

- Delovno aktivno prebivalstvo po občini delovnega mesta, delovne migracije, SURS, 2016
- List of 200 Largest Groups/Companies by Net Sales on Foreign Markets in 2015, Gospodarska zbornica Slovenije, <https://eng.gzs.si/vsebina/Top-Exporters/Top-200-Largest-Groups-Companies>
- Namenska raba prostora po občinah Slovenije, MOP, 2017
- Podatki z analizo za srednje šole in dijaške domove, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2016
- Seznam sodišč, oktober 2017: http://www.sodisce.si/sodisca/sodni_sistem/seznam_sodisc/
- Seznam VISOKOŠOLSKIH ZAVODOV, oktober 2017: http://www.arhiv.mvzt.gov.si/si/delovna_podrocja/visoko_solstvo/dejavnost_visokega_solstva/seznam_visokosolskih_zavodov/index.html#c379
- Število prebivalstva po občinah in naseljih, SURS, 2017
- ZZZS, Poslovno poročilo za leto 2016